محمد ﷺ'nun Gibi Yaşamak

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI
DİB YAYINLARI

بسم الله الرحمن الرحيم

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI: 1716
Halk Kitapları: 416

Yayın Yönetmeni
Dr. Fatih KURT

Yayın Koordinatörü
Bünyamin KAHRAMAN

Editör
Prof. Dr. Huriye MARTI

Son Okuma
Semahat ÖZGENÇ

Baskı Takip
Zeynep Selin TERZİ

Grafik Tasarım
Ali YÜCEER

Baskı
Çağlayan Basım Yay. AŞ.
Sarnıç Yolu Üzeri No:7 Gaziemir/İzmir
Tel: (0 232) 274 22 15

4. Baskı, İzmir 2020

ISBN: 978-605-7730-62-6
2020-35-Y-0003-1716
Sertifika No: 12930

Eser İnceleme Komisyon Kararı: 15.11.2019/48

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Basılı Yayınlar Daire Başkanlığı
Tel: (0 312) 295 72 93 - 94 Faks: (0 312) 284 72 88
e-posta: diniyayinlar@diyanet.gov.tr

محمد’nun Gibi Yaşamak

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI

İÇİNDEKİLER

محمد ﷺ

ADI GÜZEL, KENDİ GÜZEL MUHAMMED

Mekke'nin hatırı sayılır isimlerinden olan Abdülmuttalib, birkaç ay evvel evlendirdiği oğlu Abdullah'ın mürüvvetini görecekti. Ne var ki takdir-i ilâhî, genç Abdullah'ın, doğacak oğlunu görmesine izin vermeyecekti. Abdülmuttalib, evlat acısıyla yanıp tutuşan yüreğini, oğlunun yadigârı olarak dünyaya gelen torunuyla soğutacak, onunla teselli bulacaktı.

Güzeller güzeli torunu için akîka kurbanı olarak bir koç kesti. Herkes onun bu sevimli yetime ne ad verdiğini merak etmekteydi. Hemen sordular: "Doğumu münasebetiyle bize ziyafet verdiğin bu oğluna ne ad koydun?" "Muhammed adını verdim." dedi Abdülmuttalib.

Bu isim oradakilerin çok da aşina olduğu bir isim değildi. Bu nedenle tekrar sordular Abdülmuttalib'e: "Bu çocuğa neden babalarından birinin ismini değil de Muhammed adını verdin?" Böyle bir toruna kavuşmanın sevinci içerisinde şu hikmetli cevabı verdi dede:

"İstedim ki onu Yüce Allah göklerde, insanlar da yeryüzünde övsün!"[1]

"Övülen, övgülere lâyık" anlamına gelen "Muhammed" ismi, bütün hayırlı sıfatları kapsayan bir anlam taşımaktaydı. İsim ile müsemma, yani isim ile bu ismin sahibi arasındaki uygunluk çok geçmeden gün gibi açığa çıkacaktı. Feraset ve basiret sahibi olan bu dede, umduğuna fazlasıyla erişecek, tam da onun istediği gerçekleşecekti. Yüce Allah bu sevimli yetimi bizzat kendisi himaye edecek, ona doğru yolu gösterecekti. Bu kıymetli yavruyu son peygamber olarak seçecek ve ona vahiy indirecekti. Onu sadece son kitabında değil, önceki kitaplarda da nice övgülerle yâd edecekti. Nitekim Yüce Allah, Resûlü'nün geleceğini İncil'de Hz. İsa'nın ağzıyla müjdelemiş, üstelik onun güzel isimlerinden birini de zikretmişti: "Hani bir vakit Meryem oğlu İsa şöyle demişti: 'Ey İsrailoğulları! Ben Allah'ın size gönderdiği Resûlü'yüm. Benden önceki Tevrat'ı tasdik etmek, benden sonra gelecek ve ismi "Ahmed" olacak bir Resûlü müjdelemek üzere gönderildim."[2]

Allah Resûlü (s.a.s) de bir vesile ile muhtemelen bu âyete atıfta bulunmakta ve önceki peygamberlere verilmediği hâlde kendisine verilen bazı ayrıcalıklar içerisinde "Ahmed" diye isimlendirildiğini de belirtmektedir.[3]

Kur'an-ı Kerim'de ise Yüce Allah onu dört yerde "Muhammed" ismiyle anmıştı:

1 TD1 İbn Asâkir, Târîhu Dımaşk, III, 32
2 Saff, 61/6
3 HM763 İbn Hanbel, I, 98

"Muhammed, Allah'ın Resûlü'dür."[4]

"Muhammed, sadece bir elçidir..."[5]

"İman edip güzel işler yapanların ve Rableri tarafından gerçeğin ta kendisi olarak Muhammed'e indirilen vahye iman edenlerin günahlarını örtüp, hâllerini düzeltir." [6]

"Muhammed, hiçbirinizin babası değildir. Lâkin Allah'ın Resûlü ve peygamberlerin sonuncusudur." [7]

Bu âyetin son ifadesinde yer alan, "hâtemü'n-nebiyyîn" yani "peygamberlerin sonuncusu" nitelemesi, hem Allah Resûlü'nün kendi hadislerinde,[8] hem de sahâbenin dilinde tekrarlanan[9] önemli sıfatlarından birisiydi.

Bazı vesilelerle Muhammed ismini Peygamberimiz kendisi de zikrederdi. Mesela Kureyş'in kendisine yönelik birtakım olumsuz tavırlarına karşı şöyle demişti: "Kureyş'in sövmesini ve lânetini Allah'ın benden nasıl da savuşturduğuna şaşırmıyor musunuz? Onlar beni kötüleyip sövseler de ben (övülmüş) Muhammed'im!"[10]

Ashâbdan Berâ' b. Âzib, Allah Resûlü ile Mekke müşrikleri arasında yapılan Hudeybiye Antlaşması'nda Peygamberimizin ismi ile ilgili tartışmayı şöyle anlatır: "Peygamber (s.a.s) Hicret'in altıncı yılı Zilkade ayında umre yapmak üzere yola çıktı. Peygamber'in Mekke'ye girmesini kabul etmeyen Mekkeliler buna izin vermediler. Nihayet Allah Resûlü, (ertesi yıl Mekke'de) üç gün ikamet etmek üzere, Mekkelilerle bir barış anlaşması yaptı. Antlaşmayı

4 Fetih, 48/29
5 Âl-i İmrân, 3/144
6 Muhammed, 47/2
7 Ahzâb, 33/40
8 B3535 Buhârî, Menâkıb 18; T2219 Tirmizî, Fiten, 43
9 M3376 Müslim, Hac, 507
10 B3533 Buhârî, Menâkıb, 17; N3468 Nesâî, Talâk, 25

yazdıkları zaman, ‘Bu, Allah Resûlü Muhammed’in (s.a.s) antlaşma yaptığı yazıdır.’ başlığını atınca, Mekkeli müşrik elçileri, ‘Bizler senin Allah Resûlü olduğunu kabul etmiyoruz. Eğer biz senin Allah Resûlü olduğunu bilseydik, senin Mekke’ye girmeni engellemezdik. Sen, Abdullah oğlu Muhammed’sin!’ dediler. Buna cevaben Resûlullah, ‘Ben hem Allah’ın Resûlü’yüm, hem de Abdullah’ın oğlu Muhammed’im!’ dedi. Sonra da Ali’ye, ‘Resûlullah’ lafzını silmesini söyledi. Ancak Ali, ‘Hayır, vallahi ben Resûlullah ibaresini asla silmem!’ dedi. Bunun üzerine Resûlullah yazıyı aldı ve ‘Bu, Muhammed b. Abdullah’ın yaptığı antlaşmadır.’ diye yazdırdı.” [11]

Kendi soyu ile ilgili bir konuşmasında ise Allah Resûlü kendisini, “Ben Abdülmuttalib oğlu Abdullah oğlu Muhammed’im.”[12] şeklinde takdim etmişti.

Bilindiği gibi Araplarda hemen herkesin bir ismi, bir künyesi, bir de lakabı vardı. Baba, ilk doğan oğlun ismi ile anılır ve “falanın babası” şeklinde künye verilirdi. Allah Resûlü’nün künyesi de ilk oğlunun Kâsım olması sebebiyle “Kâsım’ın babası” anlamına gelen “Ebu’l-Kâsım” idi. Bir toplumda aynı isim ve künyelerin konulması ise bazı karışıklıklara sebep olabilmekteydi. Bu durum, bizzat Allah Resûlü için de geçerliydi.

Câbir b. Abdullah şöyle anlatmaktadır: “Bizden bir adamın oğlu dünyaya geldi ve adını Muhammed koydu. Bunun üzerine çevresi ona, ‘Resûlullah’ın ismini koymana müsaade etmeyiz.’ dediler. O da çocuğunu sırtına alıp Peygamber’e (s.a.s) getirerek şöyle dedi: ‘Yâ Resûlallah! Bir

[11] B2699 Buhârî, Sulh, 6; HM19136 İbn Hanbel, IV, 329
[12] T3608 Tirmizî, Menâkıb, 1; HM1788 İbn Hanbel, I, 209

oğlum dünyaya geldi ve adını Muhammed koydum. Ama kavmin bana, "Resûlullah'ın ismini koymana müsaade etmeyiz." dediler.' Bunun üzerine Resûlullah (s.a.s), 'Benim adımı koyun ama künyemi kullanmayın! Zira ben Kâsım (paylaştıran) olarak gönderildim ve (dağıtılması gerekenleri) aranızda taksim etmekteyim.' buyurdu."[13]

Câbir, Hz. Peygamber'in ismini koymakla ilgili yaşadıkları bir başka olayı ise şöyle anlatmaktadır: "Ensardan bir adamın oğlu dünyaya geldi ve adını Kâsım koydu. Biz, 'Sana Ebu'l-Kâsım künyesini vermeyiz. Hatta 'gözün aydın' diyerek seni tebrik dahi etmeyiz! (Sana aynı gözle bakmayız, aynı saygıyı göstermeyiz.)' dedik. Bunun üzerine gelip bunu Peygamber'e (s.a.s) anlatınca, 'Sen oğlunun adını Abdurrahman koy!' buyurdu."[14]

Enes b. Mâlik'in anlattığı şu hadise Resûl-i Ekrem'in neden böyle bir yasaklamaya ihtiyaç duyduğunu açıklamaktadır: "Hz. Peygamber bir gün Bakî Mezarlığı civarında çarşıda idi. Bir adam arkadan, 'Ey Kâsım'ın babası!' diye seslendi. Peygamber hemen dönüp baktı o zata. Fakat adam (başka birine işaret ederek), 'Ben seni kastetmedim, ben şunu çağırmıştım.' dedi. Bunun üzerine Peygamber, 'Benim adımı koyunuz, fakat künyemi vermeyiniz!' buyurdu."[15]

Bu rivayetten de anlaşılıyor ki Hz. Peygamber, kendisine ait olan "Ebu'l-Kâsım" künyesini kendi hayatı süresince kullanılmasını uygun bulunmamıştı. Hayatından sonra ise kişinin ilk oğlunun adını Kasım koyması ve Arap âdetine göre de "Ebu'l-Kâsım" künyesini kullanmasında bir sakınca

[13] M5588, M5591 Müslim, Âdâb, 3-5; B6196 Buhârî, Edeb, 109; HM15197 İbn Hanbel, III, 385
[14] M5595 Müslim, Âdâb, 7; B6186 Buhârî, Edeb, 105
[15] B2120, B2121 Buhârî, Büyû', 49

yoktu. Nitekim bir defasında Hz. Ali, "Ey Allah'ın Resûlü! Senden sonra çocuğum olursa ona senin adını koyup, senin künyeni verebilir miyim?" diye sorunca Resûlullah (s.a.s), "Evet." cevabını vermişti. Hz. Ali'ye göre bu, kendisi için verilmiş özel bir izindi.[16]

Câbir'in naklettiği bir başka hadisinde Peygamberimiz (s.a.s) "Benim ismimle isimlenmiş olan kimse, künyemi; künyemi almış olan ise ismimi almasın*!*" buyurmuştu.[17] Buradan anlaşılan husus, bir kimsenin Hz. Peygamber'in hem isim hem de künyesini kullanmak suretiyle herhangi bir kargaşaya sebep olmaması gerektiğiydi. Zaten Hz. Peygamber'in ilgili yasağı da bu karışıklığı önlemeye yönelik olup, onun hayatı ile sınırlıydı. Vefatından sonra sadece Hz. Ali değil, Hz. Ebû Bekir, Sa'd b. Ebû Vakkâs gibi birçok sahâbî oğullarına, torunlarına Muhammed ve Kasım gibi isimler vermişlerdi.[18] Yüce Allah bir âyet-i kerimede, habibini kendi isimlerinden bazıları ile yâd etmişti: "Andolsun, size içinizden öyle bir Peygamber gelmiştir ki sizin sıkıntıya uğramanız ona ağır gelir, size çok düşkündür, müminlere karşı rauf ve rahimdir."[19] Allah Teâlâ'nın iki güzel ismi olan Raûf ve Rahîm çok şefkatli, çok merhametli demektir.

Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de Peygamber Efendimize bazen, "Ey Resûl*!*",[20] bazen de, "Ey Peygamber*!*"[21] şeklinde hitap eder. Yine Elçisinden bahsederken onu, "en-nebiyyü'l-ümmiyyü" (ümmî peygamber)[22] ve "rahmeten li'l-âlemîn"

[16] T2843 Tirmizî, Edeb, 68; HM730 İbn Hanbel, I, 95
[17] D4966 Ebû Dâvûd, Edeb, 67; HM9863 İbn Hanbel, II, 454
[18] BS19874 Beyhakî, es-Sünenü'l-kübrâ, IX, 511
[19] Tevbe, 9/128
[20] Mâide, 5/41, 67
[21] Ahzâb, 33/45; Talâk, 65/1; Tahrîm, 66/1
[22] A'râf, 7/157-158

(âlemlere rahmet)[23] olarak vasıflandırır. Buradan hareketle Allah Resûlü de kendisini, "Rahmet Peygamberi" diye niteler.[24] Aynı şekilde birçok âyette "Resûl", "er-Resûl", "Resûlullah", "Resûlühû", "Resûlünâ" kelimelerinin Peygamberimiz için kullanıldığı görülmektedir. Yine Rabbimiz onu bazen "abdinâ" (kulumuz),[25] bazen de "biabdihî" (kendi kulu)[26] şeklinde anmaktadır. Yüce Allah'ın Peygamberimizi kendisine nispet ederek bu şekilde anması, şüphesiz Resûlü'ne karşı bir taltif anlamı taşır. Bazı sûrelerde ise Yüce Allah Elçisine, "Ey Müzzemmil!",[27] "Ey Müddessir!" (Ey örtüsüne bürünen!)[28] şeklinde hitap eder. Bu tür hitaplar, ilk vahiy tecrübesi karşısında endişe ve heyecanla yatağına girip örtüsüne bürünen Hz. Peygamber'in o andaki hâlini nitelemektedir.

Kur'an'da açıkça zikredilen bu nitelemelerin bir kısmı isim, çoğu ise sıfattır. Bu sıfatlar içinde bazıları ile kastedilenin Peygamberimiz olup olmadığı ihtilaflıdır. Sözgelimi, "O, kendisine uyulandır, emîndir."[29] âyetinde sözü edilen "Emîn" âlimlerimizin çoğuna göre Cebrail, bazılarına göre ise Hz. Peygamber'dir.[30] Müfessirlerimiz, "Ey insanlar! Size Rabbinizden bir burhan geldi ve sizlere apaçık bir nur indirdik."[31] âyetinde sözü edilen "burhan" ile Peygamber

[23] Enbiyâ, 21/107
[24] M6108 Müslim, Fedâil, 126
[25] Bakara, 2/23; Enfâl, 8/41
[26] İsrâ, 17/1
[27] Müzzemmil, 73/1
[28] Müddessir, 74/1
[29] Tekvîr, 81/21
[30] TT24/259 Taberî, Câmiu'l-beyân, XXIV, 259; KC19/240 Kurtubî, Tefsîr, XIX, 240
[31] Nisâ, 4/174

Efendimizin kastedildiğini,[32] "nur"un ise Kur'an-ı Kerim'e işaret ettiğini belirtmişlerdir.[33]

Allah Resûlü (s.a.s) zaman zaman isim ve sıfatlarından kendisi de söz etmiştir. Mesela bir keresinde kendi isimlerini şöyle sayar: "Ben Muhammed'im, Ahmed'im, (peygamberlerin ardından gelen) Mukaffî'yim, (kıyamette insanların arkamda toplandığı) Hâşir'im, Tövbe Peygamberiyim, Rahmet Peygamberiyim."[34]

Bir başka hadisinde ise Allah Resûlü, "Ben, Muhammed'im. Ben, Ahmed'im. Ben, küfrün benimle mahvedildiği Mâhî'yim. Ben, insanların arkamda toplandığı Hâşir'im. Ben, Âkıb'im." buyurur. Âkıb, kendisinden sonra Peygamber gelmeyecek olan demektir.[35]

Bazı rivayetlerde, "Ve ene nebiyyü'l-melhame" ifadesi yer almaktadır.[36] Büyük dil âlimi İbn Manzûr'un verdiği bilgilere göre "melhame" tabiri, hem "savaş", hem de "sulh ve uzlaştırma" anlamına gelmektedir.[37] Ancak her nedense öteden beri ilk anlam öne çıkartılmış ve bu ibare genellikle "Savaş Peygamberi" şeklinde anlaşılmıştır. Oysa ikinci anlamı alındığında ibare, "Ben, sulh peygamberiyim, insanların aralarını düzeltirim." anlamına gelecektir. Allah Resûlü'nün Medine döneminde ancak Allah kendisine izin verdikten sonra[38] müşriklere karşı savaşmak zorunda kaldığı tarihî bir gerçektir. Buradan hareketle Hz. Peygamber,

32 TT9/427 Taberî, Câmiu'l-beyân, IX, 427; FM11/95 Râzî, Tefsîr, XI, 95; KC6/27 Kurtubî, Tefsir, VI, 27
33 TT9/427 Taberî, Câmiu'l-beyân, IX, 427-428; FM11/95 Râzî, Tefsîr, XI, 95; KC6/27 Kurtubî, Tefsîr, VI, 27
34 M6108 Müslim, Fedâil, 126
35 M6105 Müslim, Fedâil, 124; B3532 Buhârî, Menâkıb, 17)
36 MŞ31684 İbn Ebî Şeybe, Musannef, Fedâil, 1; HM19850 İbn Hanbel, IV, 405
37 LA3 İbn Manzûr, Lisânü'l-Arab, XII, 535
38 Hac, 22/39

"Savaş Peygamberi" şeklinde nitelenebilirse de, Rahmet Peygamberi'nin bu savaşları bile yine sulh için yaptığı, savaş ve barışta rahmet yönünün ağır bastığı unutulmamalıdır. Yapılan bazı araştırmalara göre bütün bu savaşlarının, onun yirmi üç yıllık risalet hayatının sadece yüzde ikisini kapsadığı düşünülürse, hayatının neredeyse tamamına yakınını sulh için geçiren, uzlaşı adına çaba sarf eden Peygamber Efendimizi, "Barış Peygamberi" olarak anmak daha isabetli olacaktır. Dolayısıyla yukarıdaki hadisin "Tövbe Peygamberiyim, Rahmet Peygamberiyim, Barış Peygamberiyim" şeklinde anlaşılması, hem sîret gerçeği açısından, hem de "tövbe, rahmet ve barış" kavramlarının birbirlerini tamamlayan unsurlar olması bakımından daha uygundur.

Bazı rivayetlerde Hz. Peygamber'in (s.a.s) Tevrat'taki isim ve sıfatlarından söz edildiği anlatılmaktadır. Resûlullah'ın Tevrat'ta yazılı olan sıfatları, âlim sahâbîlerden Abdullah b. Amr b. el-Âs'a sorulunca, o şöyle cevap vermiştir: "Evet, vallahi o, Kur'an'daki bazı sıfatlarıyla Tevrat'ta da vasıflandırılmıştır: 'Ey Peygamber! Biz seni şahit, müjdeci, uyarıcı[39] ve ümmîleri koruyucu olarak gönderdik. Sen elbette benim kulum ve Resûlümsün. Ben sana "Mütevekkil" adını verdim. (Bu peygamber), kötü huylu, katı kalpli biri olmadığı gibi, çarşı çığırtkanı da değildir. O, kötülüğe kötülükle değil, af ve mağfiret ile karşılık verir…'"[40]

Allah Resûlü'nün bu rivayette anlatılan vasıfları ile şu âyette anlatılanlar büyük ölçüde örtüşmektedir: "Allah'ın rahmeti sayesinde sen onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın, onlar senin etrafından dağılıp

[39] Ahzâb, 33/45
[40] B2125 Buhârî, Büyû', 50

giderlerdi. Artık sen onları affet. Onlar için Allah'tan bağışlama dile. İş konusunda onlarla müşavere et. Bir kere de karar verip azmettin mi artık Allah'a tevekkül et. Şüphesiz Allah, tevekkül edenleri sever."[41]

Peygamber Efendimizin Kur'an'da ve hadislerde belirtilen isimleri sanıldığı kadar fazla değildir. Birbirinden güzel birkaç isim, onun Cenâb-ı Hakk'ın yanındaki yerini, seçkinliğini gösterir. Daha sonraları kültür tarihimizde âyetler ve hadisler taranarak, Allah Resûlü hakkındaki hitap ifadeleri ve fiiller, birer sıfat-isim olarak derlenmiştir. Bir kısmı hâlen yazma olan, bir kısmı basılan bu konuyla ilgili eserlerde olsun, "Delâilü'l-Hayrât" türü eserlerde olsun, Allah'ın doksan dokuz güzel ismi olan Esmâ-i Hüsnâ'ya denk getirmek üzere, Peygamberimizin isim ve sıfatlarını da doksan dokuz olarak tespit edenler olduğu gibi, dört yüze hatta bine kadar çıkaranlar olmuştur. Peygamber sevgisine dayalı bir arayışın ürünü olan bu derlemelerdeki verileri, isim olarak değil, Hz. Peygamber'in çeşitli sıfat ve vasıfları olarak okumak gerekecektir.

Sözgelimi Sevgili Peygamberimizin isimlerini derleyen eski-yeni çeşitli çalışmalarda bazen âyetlerde geçen Beşîr (Müjdeci), Nezîr (Uyarıcı),[42] Dâî (Davetçi), Sirâc (Kandil) ve Münîr (Aydınlatıcı)[43] gibi sıfatlar da yer almaktadır. Bazen de Peygamberimizden söz eden âyetlerdeki fiiller dikkate alınarak Mustafa, Müctebâ, Hâdi gibi isimler türetilmiş ve böylece sayı hayli artırılmıştır. Ayrıca Kur'an'daki Tâ-Hâ, Yâ-Sîn, Hâ-Mîm gibi çeşitli sûrelerin

41 Âl-i İmrân, 3/159
42 Bakara, 2/119
43 Ahzâb, 33/45-46

başındaki ifadelerden Peygamberimizin kastedildiği yorumu yapılarak onlar da isim listesine eklenmiştir. Oysa bu tür harflerin ne anlama geldiği, sadece Yüce Allah'ın bilgisi dâhilindedir.

Peygamber Efendimizin isimlerine karşı, tarih boyunca millet olarak bizim sonsuz bir titizliğimiz ve eşsiz bir saygımız vardır. Çocuklarına onun ismini verenler, bu isme karşı gösterilmesi gereken edebin ihmaline karşı bir tedbir olarak Muhammed'i eski harflerle aynen yazmışlar ama "Mehmed" olarak telâffuz etmişlerdir. Yine bu hassasiyetin bir sonucu olarak Osmanlı edebiyat geleneğinde Peygamberimizin ismi asla yalın olarak değil, muhtelif tazim ve hürmet ifadeleriyle birlikte anılmaktaydı. Sözgelimi, "Fahr-i Âlem, Fahr-i Kâinât, Seyyid-i Kâinât, Hâce-i Kâinât, Resûl-i Kibriyâ, Resûlü's-Sekaleyn, Resûl-i Ekrem, Hâtemü'l-Enbiyâ, Server-i Enbiyâ, Seyyidü'l-Mürselîn, Rahmeten li'l-âlemîn, Risâlet-Meâb, Risâlet-Penâh, Zât-ı Risâlet, Nebiyy-i Muhterem, Sultânü'l-Enbiyâ, Mahbûb-i Âlem, Mahbûb-i Kibriyâ" gibi nice övgü sıfatları, "Cenâb-ı, Efendimiz, Hazretleri" gibi hürmetkâr ifadelerle birlikte anılır, kitaplarda da böylece yazılırdı. Asr-ı saadette görülmeyen bu tutumun, dinî bir gereklilik değil, bize özgü kültürel ve edebî bir tavır olduğunu söylemeliyiz. Ancak her konuda olduğu gibi, bu konuda da aşırıya düşülmemelidir.

Yine bu teveccüh, kültür ve edebiyatımızda, onun güzel isimlerini nice şiirlere, ilâhilere, naatlara, kasidelere, ezgilere taşımıştır. Onun aşkıyla yanıp tutuşan şairler, duygularını daha çok onun isimleri üzerinden ifade etmişlerdir. Yürekleri peygamber sevgisiyle dolu nice hattatlar, en güzel

istiflerle onun isimlerini yazmışlardır. Sözgelimi Şeyh Galib, Resûl-i Ekrem aleyhisselâma şöyle seslenir:

"Sen, Ahmed ü Mahmûd u Muhammed'sin Efendim,
Hak'dan bize Sultân-ı Müeyyedsin Efendim!"

Bizim geleneğimizde Peygamberimizin mübarek isminin anıldığı yerde ayak ayak üstüne atılmaz, atılmışsa hemen indirilir, uzatılmışsa toplanır. Onun ismi duyulur duyulmaz sağ el kalbin üzerine konulur ve salâvat getirilerek ona selâm ve hürmet gönderilir. Bütün bunlar, Sevgili Resûl'e olan saygının, âdâb nevinden farklı ifade biçimleridir. Resûl-i Ekrem'in ismini işittiği hâlde salâvat getirmeyenleri kınayan çeşitli hadislere dayanmaktadır.[44]

Müslümanlar, onun güzel isimlerini çocuklarına verirken, Muhammed veya Ahmed isimlerini koymanın faziletine dair çeşitli uydurma rivayetlerden dolayı değil,[45] bunu sırf Resûl-i Ekrem'e olan engin sevgi ve saygılarından dolayı tercih ederler. Elbette bu tercihin altında, ciğerparesinin, ismini koyduğu Rahmet Peygamberi'ne benzemesi, onun izinden gitmesi arzusu yatar. Bu noktada anne babalara düşen görev, güzel isimler koymak kadar, çocuklarını koydukları isme uygun bir şekilde yetiştirmek olmalıdır. Onlar, evlatlarına Allah Resûlü'nün mübarek ismini taşımanın bilincini de vermelidirler. Onun ismini bir ömür taşıyanlar, Sevgili Peygamberimizin ahlâkını örnek almalı ve öğretisini yaşamalıdırlar.

[44] T3545 Tirmizî, Deavât, 100; EM644 Buhârî, el-Edebü'l-müfred, 224
[45] CM3 İbnü'l-Cevzî, Mevzûât, I, 157; MM80, MM93, MM94, MM95 İbnü'l-Kayyîm, el-Menâru'l-münîf, 57-61

HİLYE-İ ŞERİF: AY YÜZLÜ GÜL KOKULU PEYGAMBER

Ümmü Ma'bed, Sevgili Peygamberimizi şöyle anlatıyor:

"O, tertemiz görünümlü ve latifti; yüzü aydınlıktı. Vücut yapısı güzeldi. Kendisini kusurlu gösterecek kadar ne şişman ne de zayıftı. Güzel ve ahenkli bir görünüme sahipti. Gözlerinin siyahı ve beyazı belirgindi. Kirpikleri uzundu. Tok sesliydi. Gözleri iri ve sürmeliydi. Kaşları ince ve uzundu, bitişikti. Saçları simsiyahtı. Uzun boyunluydu. Gür sakallıydı. Sustuğunda vakur duruyordu. Konuştuğunda ise dikilirdi, böylece bir asalet ortaya çıkardı. Tane tane konuşurdu. Konuşması o kadar tatlıydı ki kelimeler ağzından inciler gibi dökülüyordu. Konuşması net ve açıktı, ne uzatır ne de kısa keserdi. Uzaktan bakıldığında insanların en güzeli ve en sevimlisiydi; yakından bakıldığında da tatlı ve hoş bir görünümü vardı. Orta boyluydu; göze batacak ve

rahatsız edecek kadar uzun ve kısa değildi. Öyle ki iki dalın arasındaki bir dal gibiydi."[1]

Sevgili Peygamberimizi görmüş, onunla uzun süre birlikte yaşamış birçok sahâbî onun fizikî özellikleri, kişiliği ve mizacı hakkında sonraki nesillere birçok malumat bırakmışlardır. Ancak bu sahâbîlerden biri vardır ki Efendimizin kişilik yapısı ve dış görünümünü, onu ilk görüşünün akabinde veciz bir biçimde anlatmıştır. Asıl adı Âtike bnt. Hâlid olan bu hanım sahâbî, daha çok künyesiyle, Ümmü Ma'bed el-Huzâiyye olarak bilinmektedir. Mekke'nin Fethi esnasında şehid olan sahâbî Hubeyş (veya Huneys) b. Hâlid'in kızkardeşi[2] olan Ümmü Ma'bed, Mekke ile Medine arasındaki bir mevkide, kavminden biraz uzakta yaşardı. Çevresinde olgun şahsiyetiyle tanınan, sözüne itimat edilen akıllı ve iffetli bir hanımdı. Aynı zamanda çok cömertti. Uzun yıllar "Ümmü Ma'bed'in Çadırı" diye nam salmış[3] çadırının dışına çıkar, çölden gelen geçenlerin yiyecek ve içecek ihtiyaçlarını karşılamak üzere beklerdi.

İşte böyle bir günde Resûlullah Efendimiz, yâr-ı ğâr Hz. Ebû Bekir ile onun hizmetçisi Âmir b. Füheyre ve yol kılavuzları Abdullah b. Ureykıt Mekke'den Medine'ye Hicretleri esnasında yiyecek ihtiyaçları için Ümmü Ma'bed'in çadırına uğradılar. Allah Resûlü ona, "Süt var mı?" diye sordu.

1 İbn Ebî Âsım, el-Âhâd ve'l-mesânî, V, 631; İbn Sa'd, Tabakât, I, 230-231; Taberânî, el-Mu'cemu'l-kebîr, IV, 48, no: 3606; Hâkim, Müstedrek, III, 10, no: 4274
2 İbn Abdilber, İstîâb, I, 121
3 İbn Abdilber, İstîâb, I, 606

Ne var ki o zamanlar kıtlık günleriydi, bu yüzden Ümmü Ma'bed'in yanında bir şey kalmamıştı. Bu yüzden Hz. Peygamber'in isteğini karşılayamadı. Resûlullah (s.a.s) çadırın yakınında çelimsiz bir koyun gördü ve onun durumunu sordu. Ümmü Ma'bed de, "O sürüden geri kalmış, zayıf ve kısır bir koyundur." dedi. Allah'ın Elçisi, onu sağmak istediğini söyledi. Derken koyun getirildi. "Ey Allah'ım! Bu koyunu bereketli kıl!" diye dua eden Resûlullah (s.a.s) sütü sağmaya başladı ve oradaki herkes o sütten kana kana içti. Nihayet Hz. Peygamber yol arkadaşlarıyla beraber oradan ayrıldı. Çok geçmeden Ümmü Ma'bed'in eşi Ebû Ma'bed geldi. Süt dolu kabı görünce şaşırdı ve o sütün nereden geldiğini sordu. Ümmü Ma'bed, "Mübarek bir zat uğradı şöyle şöyle yaptı." diyerek olan bitenleri birer birer anlattı. Ebû Ma'bed, "Vallahi o, Kureyş'in peşinde olduğu kişidir." dedi ve onu detaylıca tarif etmesini istedi. Bunun üzerine Ümmü Ma'bed, Sevgili Peygamberimizi (s.a.s) şöyle anlattı:

"O, tertemiz görünümlü ve latifti; yüzü aydınlıktı. Vücut yapısı güzeldi. Kendisini kusurlu gösterecek kadar ne şişman ne de zayıftı. Güzel ve ahenkli bir görünüme sahipti. Gözlerinin siyahı ve beyazı belirgindi. Kirpikleri uzundu. Tok sesliydi. Gözleri iri ve sürmeliydi. Kaşları ince ve uzundu, bitişikti. Saçları simsiyahtı. Uzun boyunluydu. Gür sakallıydı. Sustuğunda vakur duruyordu. Konuştuğunda ise dikilirdi, böylece bir asalet ortaya çıkardı. Tane tane konuşurdu. Konuşması o kadar tatlıydı ki kelimeler ağzından inciler gibi dökülüyordu. Konuşması net ve açıktı, ne uzatır ne de kısa keserdi. Uzaktan bakıldığında insanların en güzeli ve en sevimlisiydi; yakından bakıldığında da tatlı ve hoş bir görünümü vardı. Orta boyluydu; göze batacak ve

rahatsız edecek kadar uzun ve kısa değildi. Öyle ki iki dalın arasındaki bir dal gibiydi. Orada bulunan üç kişi arasında en aydın yüzlü ve en kadri en yüksek olanıydı. Etrafında pervane gibi dönen dostları vardı. O bir şey dediğinde kendisini dinliyorlar, bir şey emrettiğinde derhâl yerine getiriyorlardı. (Belli ki) İnsanların etrafını kuşattığı ve hizmet ettikleri biriydi. Onun yaptıkları da söyledikleri de boş ve anlamsız değildi."[4]

Hiç şüphesiz Sevgili Peygamberimizi (s.a.s) en iyi vasfedenlerden biri üvey oğlu Hind b. Hâle'dir. Hind, Hz. Hatice'nin, eski eşi Ebû Hâle Mâlik b. Zürâre'den olma oğludur.[5] Abdullah b. Abbâs bir gün kendisine, "Resûlullah'ı bize tasvir et, zira aramızda onu en iyi bilen sensin." deyince Hind, "Anam babam ona feda olsun!" dedikten sonra şöyle devam eder:

"Resûlullah (s.a.s), az konuşurdu, daima düşünceli ve hüzünlüydü. Az ve öz konuşurdu. Uzatmazdı, kısa da kesmezdi. Konuştuklarını tekrarlardı. Öğüt verdiğinde ciddi dururdu, kederlenirdi. Kendisine karşı çıkıldığında yüz çevirir giderdi, ashâbıyla konuşarak rahatlardı. Az bir nimet de olsa onu yermezdi. Hiçbir yemeği/lezzeti kötümsemezdi. Tebessüm ederek güler ve güldüğünde dolu tanesi gibi (bembeyaz dişleri gözükürdü)." [6]

Abdullah b. Abbâs'ın yanı sıra Hz. Hatice'nin oğlu Hind'ten Hz. Peygamber'i tasvir etmesini isteyen bir başka sahâbi de Hz. Hasan'dır. O, Allah Resûlü'nü en iyi bir

[4] İbn Ebî Âsım, el-Âhâd ve'l-mesânî, V, 631; İbn Sa'd, Tabakât, I, 230-231; Taberânî, el-Mu'cemu'l-kebîr, IV, 48, no: 3606; Hâkim, Müstedrek, III, 10, no: 4274

[5] Ebû Nuaym, Ma'rifetü's-sahâbe, V, 2751

[6] İbn Ebî Âsım, el-Âhâd ve'l-mesânî, II, 418

biçimde tasvir eden şahıs (vassâf) olarak nitelenen dayısı Hind'ten Hz. Peygamber'in (s.a.s) hilkatini, şekil ve şemâilini (hilyesini) tasvir etmesini istediğinde şu cevabı almıştır: (Birtakım tasarruflarla ve bazı mükerrer anlatımları hazfederek aktarıyoruz)

"O (s.a.s) bakışlarıyla, dolgun yüzüyle heybetli bir görünüme sahipti. Yüzü dolunay gibi parıldıyordu… Saçının topuzu çözüldüğünde onu ayırır (yanlara salar)dı. Şayet kendiliğinden çözülmemişse ayırmazdı. Bu durumda saçları kulak memelerini geçerdi. Alnı genişti. Kaşları hilâl gibiydi, gür ve birbirine yakındı; çatık kaşlı değildi. İki kaşının arasında bir damar vardı ki öfkeli hâllerinde kabarır, normal zamanlarında ise gözükmezdi. Burunlarının üst tarafı biraz yüksekçe olup üstü ince idi… Sakalı sık ve gür; yanakları ise düz idi. Ağzı geniş, ön dişlerinin arası seyrekti… Boynu, saf mermerden yapılmış heykellerin boynu gibi gümüş berraklığında idi. Vücudunun bütün azaları birbiri ile uyumlu olup yakışıklı bir yapıya sahipti. Ne şişman, ne de çok zayıftı; karnı ile göğsü aynı hizada idi… Ayaklarının altı çukur (kemerli) idi; düztaban değildi. Ayaklarının üstü ise pürüzsüzdü; öyle ki üzerine su dökülse yağ gibi akar giderdi. Yürürken, ayaklarını yerden biraz kaldırıp hafif önüne eğilerek yürürdü. Ayaklarını ses çıkarıp toz kaldıracak şekilde yere sert vurmaz, adımlarını uzun ve seri atardı. Sükûnet ve vakar üzere yürürdü… Bir tarafa dönüp baktığında, bütün vücudu ile birlikte dönerdi. Rasgele sağa sola bakmazdı. Yere bakışı, göğe bakışından daha çoktu. Çoğunlukla göz ucu ile bakardı. Ashâbı ile birlikte yürürken, onları öne geçirir kendisi arkadan yürürdü. Yolda

karşılaştığı kimselere, onlardan önce hemen selâm verirdi.”[7]

Hz. Hasan, dayısı Hind’ten bu kez Resûlullah’ın konuşma tarzı hakkında bildiklerini anlatmasını istedi. Hind, İbn Abbâs’a söylediklerinin benzerlerini ona da söyledi. Resûlullah’ın konuşma tarzına ilişkin dayısından detaylı malumatlar edinen Hz. Hasan öğrendiklerini kardeşi Hz. Hüseyin’le de paylaşmak istedi. Ancak kardeşinin, bu malumatlara kendisinden önce muttali olduğunu görünce, ona başka neler bildiğini sordu. Hz. Hüseyin de Resûlullah’ın, evin içindeki ve dışındaki durumu ve ashâbıyla münasebetleri hakkında babası Hz. Ali vasıtasıyla öğrendiği şu bilgileri aktardı:

“Resûlullah (s.a.s) evine geldiğinde, evde geçireceği zamanı üçe böler; bir kısmını ibadete, bir kısmını ailesine, bir kısmını da kendisine ayırırdı. Kendisine tahsis ettiği zamanı ise yine ikiye ayırarak bir bölümünde dinlenir, geri kalanında da misafir kabul ederdi. O, bunu, huzuruna kabul ettiği seçkinler (havas) vasıtasıyla yapardı ki bunlar, öğrendiklerini, dışarı çıkınca avama aktarırlardı. Resûlullah Efendimiz, ümmetinden hiçbir şeyi saklamazdı. İzne tâbi misafir kabul ettiğinde, fazilet ve takva ehli olan ziyaretçilerine öncelik tanımak âdetiydi. Ziyaretçilere ayırdığı zaman, onların soy sop durumlarına göre değil dindeki üstünlüklerine göre olurdu. Evine gelenlerin çeşitli ihtiyaçları olurdu. Kendisine doğrudan veya bir aracı ile iletilen sorulara, muhatapların ve ümmetin maslahatına uygun bir şekilde cevaplar verir ve arkasından şöyle uyarırdı: ‘Burada görüp duyduklarınızı burada bulunmayanlara iletin. İhtiyaçlarını

[7] TŞ8 Tirmizî, Şemâil, 11

bana ulaştırma imkânı olmayan kimselerin isteklerini de bana ulaştırın. Kim ki, ihtiyacını ulaştırma gücü olmayanların isteklerini bir yetkiliye ulaştırırsa, Allah, onun, kıyamet gününde sıratı emin adımlarla geçmesini sağlar.' Hz. Peygamber'in huzurunda kesinlikle bunlar dışında bir şey konuşulmaz; başkasının da bunun haricinde bir şey konuşmasına müsaade edilmezdi. Huzuruna gelenler; ilim ve hikmet susamışı olarak girerler, kanmış ve doymuş olarak ayrılırlar ve hep birer hayra yol gösterici olarak çıkarlardı."

"Resûlullah (s.a.s) mühim bir iş olmadıkça konuşmazdı. Çevresiyle hep ülfet eder, onları ürkütücü bir davranışı olmazdı. Her topluluğun seçkinine (kerîm) özel ilgi gösterir ve onları başkan tâyin ederdi. İnsanları sakındırır; onların üstüne titrer, hiç birinden güler yüz ve tatlı dilini esirgemezdi. Ashâbını, yokluklarında arayıp sorar, durumlarını takip ederdi. Karşılaştığı insanlara, 'ne var, ne yok' diye çevrede olup bitenleri sorardı. Güzel olan her şeyi beğendiğini ifade eder ve ona destek verir; kötü olan şeye de tepkisini gösterir ve onu çürütücü bir tavır takınırdı. Bütün işleri uyumlu idi; tutarsız hiç bir davranışı yoktu. Ashâbının kendilerine ait işlerinde gaflete düşmeleri veya bıkkınlık duymaları endişesiyle, onlar adına kendisi hep tetikte dururdu. O, her durum karşısında tedarikli idi (her problemin çaresini bulurdu). Onun katında insanların en faziletlisi, başkalarına iyiliği en yaygın olanlardı; mertebesi en yüksek olanlar da halkın sıkıntısına en iyi şekilde ortak olan ve onlara yardım elini uzatan kimselerdi."

"Resûlullah'ın kalkması da oturması da zikir üzere idi. Toplantı hâlinde bulunan bir topluluğa varsa baş köşeye geçmez, meclisin hemen bir kıyısına oturuverirdi; çevresinin

de böyle yapmasını isterdi. Birlikte oturduğu kimselerin seviyelerine göre her birinin hâl ve hatırlarını sorarak onlara iltifat ederdi. Çevresindekilere öylesine candan davranırdı ki birlikte oturduğu kimselerin hepsi de, Resûlullah (s.a.s) katında en değerli insanın kendisi olduğunu düşünürdü. Bir kimse yanında çok otursa veya bir ihtiyacını iletmek maksadıyla huzura gelse, o şahıs kendiliğinden kalkıp gidinceye kadar sabrederdi. Kendisinden bir istekte bulunan kimseyi, ya istediğini yerine getirerek ya da tatlı bir dille gönderir, fakat hiç boş çevirmezdi. Onun cömertliği, tatlı dilliliği ve güzel ahlâkı insanlar arasında öylesine yayılmıştı ki âdeta halkın babası gibi olmuştu. Onun nezdinde bütün insanlar da hiç birisi arasında hak ayrımı yapılmayan aynı seviyedeki evlatlar gibiydi. Onun toplantıları, hep ilim, hayâ, emanet ve sabır gibi ahlâkî değerlerin öğretildiği yerlerdi. Onun huzurunda sesler yükseltilmez, hiç kimsenin mahremiyeti konuşulmaz, orada vuku bulan kusur ve hatalar dışarı sızdırılmazdı. Onun meclisinde herkes eşit vaziyette idi. Bir kimse ancak takva ile bir başkasından üstün olabilirdi. Herkes tevazu üzere idi. Orada, yaşça büyük olanlara saygı gösterirler, küçüklere de merhamet ederlerdi. Toplantıdaki ihtiyaç sahiplerine öncelik tanırlar, özellikle garip olanlara ayrı bir ilgi gösterirlerdi."

Resûlullah'ın dost ve arkadaşlarıyla olan münasebetlerine gelince; o, her zaman güler yüzlü, yumuşak huylu ve alçak gönüllü idi. Asla asık suratlı, katı kalpli, bağırıp çağıran, çirkin sözlü, kusur bulucu ve dalkavuk değildi. Hoşlanmadığı şeyleri görmezlikten gelir; kendisinden beklentisi olan kimseleri hayal kırıklığına uğratmaz ve onları isteklerinden tamamen mahrum bırakmazdı. Üç şeyden titizlikle uzak

dururdu: “Ağız kavgası, boşboğazlık ve malayani.” Şu üç husustan da titizlikle sakınırdı: Hiç kimseyi kötülemez, kınamaz ve hiç kimsenin ayıbı ile gizli taraflarını öğrenmeye çalışmazdı. Sadece yararlı olacağını düşündüğü konularda konuşurdu. O konuşurken, meclisinde bulunan dinleyiciler, başlarının üzerine kuş konmuşçasına hiç kımıldamadan kendisine kulak kesilirlerdi. Susunca da konuşma ihtiyacı duyanlar söz alırlardı. Ashâb, onun (s.a.s) huzurunda konuşurlarken birbirleriyle asla ağız dalaşında bulunmazlardı. İçlerinden birisi Resûlullah’ın huzurunda konuşurken, o sözünü bitirinceye kadar, hepsi de can kulağı ile konuşanı dinlerdi. Allah Resûlü’nün katında, onların hepsinin sözü, ilk önce konuşanın sözü gibi ilgi görürdü. Ashâbın güldüklerine kendisi de güler, onların taaccüp ettikleri şeylere kendisi de hayretlerini ifâde ederdi. Huzuruna gelen yabancıların kaba saba konuşmaları ile patavatsızca sorularının yol açtığı tatsızlıklara sabrederdi. Hatta ashâbı o tür kimseleri yanından çekip uzaklaştırmak isteseler dahi (buna izin vermez yine sabrederdi). Hz. Peygamber (s.a.s) şöyle derdi: “Bir ihtiyacının giderilmesini isteyen biriyle karşılaştığınız zaman ona yardımcı olunuz.” O (s.a.s), ancak yapılan iyiliğe denk düşen ve fazla dalkavukluğa kaçmayan övgüleri kabul eder ve haddi aşmadığı müddetçe hiç kimsenin sözünü kesmezdi. Şayet huzurunda haddi aşacak şekilde konuşulursa o zaman, ya konuşanı susturmak ya da o meclisten kalkıp gitmek suretiyle ona engel olurdu.”[8]

Hz. Peygamber’in şekli, fizyonomisi, karakter yapısı, beşerî özellikleri hakkında hadis ve siyer kaynaklarımızda

[8] TŞ226 Tirmizî, Şemâil, 97; TŞ337 Tirmizî, Şemâil, 151; TŞ352 Tirmizî, Şemâil, 160; MK18934 Taberânî, el-Mu’cemü’l-kebîr, XXII, 155

çok geniş bir malûmat yer almaktadır. Bu husus, klasik literatürde daha çok “Sıfatün’n-Nebî”, “Sıfatü Resûlillah”, “Menâkıb”, “Fedâil” gibi başlıklar altında yer almakla birlikte, “Şeml” kelimesinin çoğulu olan ve “tabiat, huy, mîzaç ve karakter” anlamlarına da gelen[9] “Şemâil”, Hz. Peygamber’in beşerî yönünü, yaşama üslubunu ve şahsî hayatını anlatan bir kavram olarak yaygınlık kazanmıştır.[10] Hz. Peygamber’in beşerî ve fizîki özellikleri İslâm literatüründe “Şemâil”in yansıra “hilye” başlığı altında da zikredilmiştir. Hilye, “Süs ve zînet” anlamlarının yanı sıra “hilkat, sıfat ve suret, bir zatı fizikî yönleriyle nitelemek” anlamlarına da gelir.[11] Bilhassa Hz. Peygamber’in fizikî özellikleri, bunları anlatan edebî eserler ve aynı konuda hüsnühatla yazılmış levhalar için kullanılan “hilye” kelimesi, Osmanlı kültüründe Resûlullah’ın vasıflarını, bu vasıflardan bahseden kitap ve levhaları ifade etmek için kullanılmıştır.[12]

Tevhid inancının temel ilkelerine halel getirebileceği düşünülerek Hz. Peygamber’in resmini çizmek İslâm toplumlarında hiçbir zaman tasvip edilmemiştir. Bunun yerine hadis ve siyer kaynaklarındaki Resûlullah’ı tavsif ve tasvir eden rivayet metinlerinden hareketle Kâinatın Efendisi’ni tanımak ve tanıtmak cihetine gidilmiştir. Yukarıdaki detaylı anlatımlar dışında hadis kaynaklarımızda başta Enes b. Mâlik olmak üzere Hz. Ali, Ebû Hüreyre ve Berâ’ b. Âzib gibi sahâbîler vasıtasıyla nakledilen Resûlullah’ın fizikî vasıfları ve kişiliğine ilişkin tasvirleri genel hatlarıyla burada zikretmekte yarar görüyoruz:

9 İbn Manzûr, Lisânü’l-Arab, VII, 199
10 Yardım, Peygamberimizin Şemâili, s. 29
11 İbn Manzûr, Lisânü’l-Arab, III, 311
12 “Hilye”, DİA, XVIII, 44

Resûlullah Efendimizin

Adı

Muhammed, Ahmed, Mahî, Hâşir ve Âkib/Mukaffî; Nebiyyü't-tevbe ve Nebiyyü'r-rahme.[13]

Yüzü

Yüzü çok güzel, güleç yüzlü, sevecen çehreli. [14]

Boyu

Boyu ne uzun ne de kısa.[15]

Saçı

Saçları kıvırcık değil, düz de değil, dalgalı; bazen kulak memelerini geçer, kimi zaman omuzlarına kadar uzanır.[16] Saçlarını bazen dağınık bırakır, bazen ikiye ayırarak toplar.[17] Saçında ve sakalında çok az beyaz kıl var.[18]

Elleri

Elleri ipek gibi yumuşak ve çok hoş kokulu; yolda rastladığı çocukların yanaklarına dokunarak sever; kokusu günlerce sürer.[19]

Gülüşü

Ağız dolusu güldüğü asla görülmemiştir. Abdullah b. Hâris,"Resûlullah'ın (s.a.s) gülüşü sadece tebessümdü." demiştir.[20]

[13] M6105, M6108 Müslim, Fedâil, 124-126
[14] M6071 Müslim, Fedâil, 98
[15] M6066 Müslim, Fedâil, 93; TŞ26 Tirmizî, Şemâil, 17
[16] M6067, M6069 Müslim, Fedâil, 94-96
[17] M6062 Müslim, Fedâil, 90
[18] B3548 Buhârî, Menâkıb, 23; M6073 Müslim, 43, Fedâil, 100-108
[19] M6052 Müslim, Fedâil, 80
[20] T3642 Tirmizî, Menâkıb, 10; TŞ229Tirmizî, Şemâil, 99

Sadaka olarak nitelendirdiği tebessüm[21] yüzünden hiç eksik olmamıştır. Nitekim Cerîr b. Abdullah, "Müslüman olduğum andan itibaren, Allah Resûlü (s.a.s), beni hiç bir isteğimden mahrum etmemiş ve beni nerede görseler gülümsemişlerdir." demiştir.[22]

Oturuşu

Oturduğu zaman bazen kalçaları üzerine oturarak dizlerini dikip ellerini önden bağlar,[23] bazen de bağdaş kurarak otururdu.[24] Mescidde istirahat ederken, ayaklarından birini diğeri üzerine koyarak sırt üstü uzandığı görülmüştür.[25]

Yürüyüşü

Hızlı yürürdü; öyle ki arkasından gelenler ona yetişmekte zorlanırdı. Yürüyüşü, çarşıda işi olan bir insanınki (sûqî) gibiydi; tembelce değildi. Yürürken arkasına bakmazdı.[26] Âdeta yokuş aşağı iniyormuş gibi adımlarını sertçe kaldırırdı. Kibirli bir eda ile göğüs kabartarak ve sağına soluna meylederek değil bir yokuştan iner gibi, hafifçe önüne eğilerek yürürdü.[27]

Giyimi

En sevdiği giysi kamîs (gömlek) idi.[28] Gömleklerinin kol uçları bileklerine kadardı.[29] Berâ' b. Âzib, en çok kırmızı desenli elbisenin ona yakıştığını söylemiştir.[30]

[21] T1956 Tirmizî, Birr ve sıla, 36
[22] TŞ231 Tirmizî, Şemâil, 100
[23] D4846 Ebû Dâvûd, Edeb, 22
[24] D4850 Ebû Dâvûd, Edeb, 26
[25] EM1185 Buhârî, el-Edebü'l-müfred, 405
[26] İbn Sa'd, Tabakât, I, 379
[27] TŞ124, TŞ125, TŞ126 Tirmizî, Şemâil, 55
[28] TŞ56 Tirmizî, Şemâil, 29; İM3575 İbn Mâce, Libâs, 8
[29] TŞ58 Tirmizî, Şemâil, 30
[30] TŞ65 Tirmizî, Şemâil, 32

O, sıradan bir insan gibi davranırdı; söz gelimi kıyafetlerinin bakımını gözden geçirir, koyunun sütünü sağar ve kendi işini kendisi görürdü.[31]

Giyim kuşamında sadeydi.

Konuşması

O, sözlerin en latifini, en veciz ve en anlaşılır biçimde söylerdi. Anlatırken dinleyenler rahat kavrasın diye tane tane konuşurdu.[32]

Sözlerinin anlamı geniş; yapmacıklıktan uzak ve zorlamadan berîdir. O, ağzını doldura doldura konuşmayı kınar, avurtlarını şişire şişire laf edenlerden uzak durur. Uzun konuşulması gereken yerde uzun; kısa olması gereken yerde ise kısa konuşur. Bilinmeyen ve yadırganan ifadelerden kaçınır; heyecanlandırıp galeyana getiren üsluptan özenle sakınır. Hikmetle konuşur; ilâhî lütufla korunmuş, desteklenmiş, anlaşılması kolay sözler sarf etmiştir. Onun sözlerine Allah sevgi lütfetmiş; kabulle kuşatmış; hem kolay anlaşılır kılmış hem de tatlılık ve heybet bahşetmiştir. Tekrarlamaya gerek olmadığı gibi dinleyenlerin tekrarını istemesine de hacet yoktur. Ne bir sözcük eksiktir ne de onu dillendiren bir ayak sürçmüştür. Ne tekide ihtiyacı vardır ve ne de ona karşı durmak olanaklıdır.

Hiçbir söz ustası onu mahcup edememiştir. O, son derece kısa cümleciklerle uzun ifadeler irad etmiş; muhaliflerini ancak onların tanıyıp, itiraf edeceği bir üslupla alt etmiş, sadece doğruyu delil getirmiş ve yalnızca hakikati dillendirerek üstünlük aramıştır. Hileden medet ummamış;

[31] TŞ343 Tirmizî, Şemâil, 154
[32] T3639 Tirmizî, Menâkıb, 9; TŞ224 Tirmizî, Şemâil, 97

kandırmaya yeltenmemiş; kaş göz oyununa asla meyletmemiştir. Konuşurken ne ağır kalmış ne de acele etmiştir; ne uzatmış ne de kısa kesmiştir. İnsanlık onun sözlerinden daha yararlı, daha düzgün, daha tertipli, daha akıcı, daha heyecanlandırıcı, daha tesirli, daha selis, daha anlaşılır ve daha açık söz duymamıştır.[33]

Yemesi İçmesi

Yemek yerken bir yere yaslanmazdı, (hiç kalkmayacakmış gibi) iyice yerleşmezdi.[34] O (s.a.s), şöyle derdi: "Ben, sıradan bir kulun yediği gibi yer, sıradan bir kulun oturduğu gibi otururum."[35] Zemzem suyunu ayakta içerdi.[36] Normal suyu hem ayakta hem de oturarak içtiği görülmüştür.[37] Su içerken üç kez nefes alır[38] ve şöyle derdi: "Suyu bu şekilde dinlenerek yavaş yavaş içmek, hem hazmı kolaylaştırır hem de susuzluğu çabuk keser."[39]

Ahlâkı

Resûlullah (s.a.s) ahlâkı en güzel insandı.[40] Hanımlara karşı son derece kibar ve nazik,[41] aile fertlerine karşı çok şefkatliydi. Oğlu İbrahim Medine'nin yaylasında bir sütanneye verilmişti. Resûlullah (s.a.s) de zaman zaman o eve giderdi. Ev tüterdi, İbrahim'in sütbabası demirci idi. Allah Resûlü oğlunu alır, öper, sonra dönerdi.[42] Çocuklarını öpüp

[33] Câhız, el-Beyân ve't-tebyîn, II, 17-18
[34] D3769 Ebû Dâvûd, Et'ıme, 16; MA5247 Abdürrezzâk, Musannef, III, 184
[35] MA19543 Abdürrezzâk, Musannef, X, 415
[36] B1637 Buhârî, Hac, 76; M5280 Müslim, Eşribe, 117
[37] T1883 Tirmizî, Eşribe, 12; TŞ208 Tirmizî, Şemâil, 90; HM1140 İbn Hanbel, I, 136
[38] B5631 Buhârî, Eşribe, 26
[39] M5287 Müslim, Eşribe, 123; TŞ211 Tirmizî, Şemâil, 91
[40] M6017 Müslim, Fedâil, 55; Buhârî, Edeb, 112
[41] M6036 Müslim, Fedâil, 70
[42] M6026 Müslim, Fedâil, 63

okşamayanların kalplerinden rahmet duygusunun sökülüp atıldığını söyler; insanlara merhamet etmeyene Allah'ın merhamet etmeyeceğini hatırlatırdı.[43] Örtüsüne bürünmüş bakire bir kızdan daha çekingen, hayâlı ve utangaçtı.[44] Kaba ve kötü sözlü değildi.[45]

Allah yolunda cihad hariç, ne bir hizmetçiye ne bir kadına ne de herhangi birisine vurmuştur.[46] Kolay olanı seçer, günahtan alabildiğine uzak durur, kendisi için asla intikam almazdı.[47] İnsanların en güzeli, en cömerdi ve en yürekli-siydi.[48] Kendisinden yapılan hiçbir talebe "hayır" demezdi.[49]

Kavmini, baskın yemek üzere olan bir orduya karşı uyaran bir komutan misali, apaçık bir uyarıcıydı.[50] Ateşten pervane böceklerini korumaya çalışan adam misali insanlığı dehşetli günün tehlikelerinden korumaya adanan bir uyarıcı gibi,[51] Nübüvvet binasının ikmal taşı misali,[52] Bereket veren yağmur misali insanlara faydalı idi.[53]

Eğer hoşgörü ve alçak gönüllülüğüne ilişkin sadece Mekke'nin Fethi günü takındığı tutuma bakılsa bile bu, onun mükemmel şahsiyetinin ve nübüvvetinin en açık göstergesi olarak yeter. Zira o, Mekke'ye büyük bir güçle girmişti ve bir vakitler Mekkeliler onları Mekke'nin sokaklarında abluka altında tuttuktan sonra amcalarını, amca çocuklarını, dostlarını ve kendisine arka çıkanları öldürmüş,

43 M6027, M6028 Müslim, Fedâil, 64, 65
44 M6032 Müslim, Fedâil, 67
45 M6033 Müslim, Fedâil, 68
46 M6050 Müslim, Fedâil, 79
47 M6045 Müslim, Fedâil, 77
48 M6006 Müslim, Fedâil, 48
49 M6018 Müslim, Fedâil, 56
50 M5954 Müslim, Fedâil, 16
51 M5955 Müslim, Fedâil, 17
52 M5959 Müslim, Fedâil, 20
53 M5953 Müslim, Fedâil, 15

arkadaşlarına işkencenin her türünü reva görmüşlerdi. Kendisini yaralamış, türlü baskıları tattırmış; hakaretler yağdırmış, suikast için işbirliği yapmışlardı. İstekleri hilâfına Mekke'ye girdiği; onlar zelil vaziyette aşağılanırken oraya egemen olduğu vakit, onlara bir konuşma yapmış ve Allah'a şükredip O'nu övdükten sonra şöyle demişti:

"Kardeşim Yusuf'un dediği gibi diyorum; bugün sizi kınamak yok. Allah sizi affetsin; çünkü O, rahmet edenlerin en merhametlisidir."[54]

[54] Câhız, el-Beyan ve't-tebyîn, II, 30

ALLAH'IN EN SEÇKİN KULU

Ensardan bir adam ile Zübeyr b. el-Avvâm arasında Harre mevkiindeki hurmalıkları sulayan kanalların kullanımı konusunda anlaşmazlık çıktı. Bu kanallardan gelen su önce Zübeyr'in bahçesine uğruyor, ardından Medineli adamın bahçesine geliyordu. O adam Zübeyr'e, "Suyu bırak, gelsin." dedi. Fakat Zübeyr bunu kabul etmedi. Durum, Hz. Peygamber'e (s.a.s) intikal etti. Hz. Peygamber, "Zübeyr! Önce sen sula, sonra suyu komşuna salıver." buyurdu. Bunu işiten adam, "Zübeyr senin halanın oğlu olduğu için (ona öncelik verdin)!" diye kızgın bir şekilde tepki gösterdi. Adamın bu sözü üzerine Allah Resûlü'nün yüzünün rengi değişti ve "Zübeyr! Sen sula, suyu (hurma ağaçlarının köklerinden oluşan) duvarın hizasına gelinceye kadar tut (sonra salıver)." dedi. Zübeyr, bu olay üzerine şu âyetin nazil olduğunu söylemiştir: "Hayır! Rabbine andolsun ki onlar, aralarında çıkan çekişmeli işlerde seni hakem yapıp sonra da verdiğin hükme,

içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın, tam bir teslimiyetle boyun eğmedikçe iman etmiş olmazlar.”[1]

Bu olayda görüldüğü gibi, insanlar arasında çıkan anlaşmazlıklar Peygamberimize getirilir, onun verdiği kararlar doğrultusunda bir çözüm ortaya çıkardı. Zübeyr ile Medineli zâtın arasındaki sulama anlaşmazlığında Allah Resûlü, Zübeyr'in olgun davranarak hakkı olan seviyeye kadar suyu biriktirmeden komşusunun bahçesine salıvermesini istemişti. Ancak Medinelinin verdiği tepkiye kızmış ve Zübeyr'den hakkını sonuna kadar kullanmasını emretmişti. Bu olay üzerine inen âyet, söz konusu tepkinin saygısızca bir hareket olmanın çok daha ötesinde Peygamber'e imanı ve itaati ilgilendiren bir yönü olduğunu göstermekteydi. Çünkü uygulamasının adilane olmadığı düşüncesiyle kendisine itiraz edilen sıradan bir insan değil, Allah'ın Elçisi'dir. Peygamberimizin söz ve uygulamalarına yönelik itirazın imanî bir sorun teşkil etmesi, kuşkusuz onun Allah nezdindeki yüksek değerini göstermekteydi.

Yüce Kitabımızda yer alan pek çok âyet-i kerimede Hz. Peygamber'e iman, Allah'a imanla birlikte zikredilir.[2] Kuşkusuz Allah'a iman, Peygamberi'ne imanı gerektirmekte ve bu imanı ikrar ifadesi Peygamberi'nin adını da içermektedir. Allah Resûlü de sevgili amcası Hz. Abbâs'ın naklettiği şu sözünde imanın ancak peygamberi tasdik etmekle tamam olacağını bildirmektedir: “Rab

[1] Nisâ, 4/65; B2359 Buhârî, Müsâkât, 6
[2] Âl-i İmrân, 3/179; Nisâ, 4/136; Fetih, 48/9

olarak Allah'ı, din olarak İslam'ı, elçi ve peygamber olarak Muhammed'i gönülden benimseyen kişi imanın tadını alır.[3]

Hz. Muhammed'in (s.a.s) peygamberliğini kalpten benimsemek, onu her şeyden daha çok sevmek gerçek anlamda iman etmenin bir gereğidir. Enes b. Mâlik'in naklettiğine göre, Sevgili Peygamberimiz bu hususa şöyle dikkat çeker: "Herhangi biriniz beni babasından, evlâdından ve bütün insanlardan daha çok sevmedikçe iman etmiş olmaz."[4] Yüce Allah, Peygamberimize gösterilmesi gereken sevgi ve tazimi müminlere emretmiş, kendisinin de ona ne kadar değer verdiğini, onun makamını ne kadar yücelttiğini de hatırlatmıştır: "Allah ve melekleri, Peygamber'e çok salât eder. Ey müminler*!* Siz de ona salât edin ve tam bir teslimiyetle selâm verin."[5] Peygamber'e salât meleklerin dua, tebrik ve övgülerini ifade ederken, Allah'ın salât etmesi, gerçek mahiyeti ve keyfiyetini tam olarak kavrayamadığımız, sınırlarını kestiremediğimiz bir iltifat, rahmet ve şeref olmalı.[6] Allah peygamberine salât ve selâm getirmeyi müminlere bir vazife olarak yüklerken, onu yüceltmeyi imanın bir gereği saymıştır. İman edilmek Allah'ın şanının gereği, Resûlü'ne salât ve selâm da kendisine yapılacak taat ve ibadetin bir parçasıdır. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de Allah'ı tesbih etmekle Resûlü'ne saygı yan yana zikredilmiştir.[7] İşte Allah Elçisi'ne verdiği bu değerden dolayı ona yapılan saygısızlığı kendisine yapılan saygısızlıkla bir tutarak şöyle buyurmuştur: "Şayet kendilerine (niçin alay ettiklerini)

[3] HM1778 İbn Hanbel, I, 208
[4] B15 Buhârî, Îmân, 8
[5] Ahzâb, 33/56
[6] Kur'an Yolu, IV, 359
[7] Fetih, 48/9

sorsan, ‘Biz sadece lâfa dalmıştık ve aramızda eğleniyorduk.’ derler. De ki: ‘Allah’la, O’nun âyetleriyle ve Peygamberi’yle mi eğleniyordunuz?”[8] Aynı şekilde Allah Teâlâ, herhangi bir yardıma muhtaç olmadığı, bütün kudret ve hâkimiyet elinde olduğu hâlde Peygamberine yapılan yardımı, kendisine yapılmış gibi ifade ederek onun kıymetine işaret etmiştir: “Ey iman edenler! Eğer siz Allah’a yardım ederseniz O da size yardım eder, ayaklarınızı kaydırmaz.”[9] Bu âyetteki, “Allah’a yardım” ifadesi, O’nun dinine ve Peygamberi’ne yardım şeklinde tefsir edilmiştir.[10]

Hz. Peygamber’e verilen bu değer, ona itaatin Allah’a itaatten, ona teslimiyetin Allah’a teslimiyetten bağımsız olmadığını, Allah’a imanın ayrılmaz bir parçası olduğunu kanıtlamaktadır. Nitekim Ebû Hüreyre’nin naklettiği bir sözünde, Hz. Peygamber (s.a.s) şöyle buyurmuştur: “Bana itaat eden Allah’a itaat etmiştir. Bana karşı gelen ise Allah’a karşı gelmiştir...”[11] Allah’a giden yol ona tâbi olmaktan, sözlerini dinlemekten ve dediklerine gönülden boyun eğmekten geçmektedir. “De ki: Eğer Allah’ı seviyorsanız bana uyun ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.”[12] âyeti Peygamber Efendimize ittibâ etmenin Allah’ı sevmenin bir göstergesi ve ispatı olduğu gibi bağışlanmanın, günahlardan arınmanın ve Allah’ın sevgisini kazanmanın da şartı olduğunu bildirmektedir. Yüce Yaratıcı’nın kullarına olan sevgisini, merhametini, Peygamberi’nin yolunu takip etmelerine

8 Tevbe, 9/65
9 Muhammed, 47/7
10 BL7/281 Begavî, Meâlimü’t-tenzîl, VII, 281
11 M4747 Müslim, İmâre, 32; B2957 Buhârî, Cihâd, 110
12 Âl-i İmrân, 3/31

bağlaması, ona verdiği değerin büyüklüğünü ve nezdindeki ayrıcalığını açıkça ortaya koymaktadır. Peygamber'e itaatin aynı zamanda Allah'ın koyduğu sınırlara riayet ve dolayısıyla Allah'a itaat anlamına geldiğini bildiren bir başka âyette de şöyle buyrulur: "İşte bu (hükümler) Allah'ın koyduğu sınırlarıdır. Kim Allah'a ve Peygamberine itaat ederse, Allah onu, içinden ırmaklar akan, içinde ebedî kalacakları cennetlere sokar. İşte bu büyük başarıdır."[13] Bundan dolayıdır ki Kur'an âyetlerine bakıldığında Peygamberi'ne isyan, bir anlamda Allah'ın koyduğu sınırları aşmaktır.[14] Peygamberi'ne karşı gelmek, aynı zamanda Allah'a karşı gelmektir.[15] Peygamberi ile savaşmak, Allah'a savaş açmaktır.[16] Peygamber'in bildirmesi, Allah'ın bildirmesidir.[17] Peygamber'in haram kılması, Allah'ın haram kılması gibidir.[18] Peygamber'in Allah'ın lütfettiklerinden vermesi, Allah'ın vermesi gibidir.[19] Peygamber'e biat etmek, Allah'a biat etmektir.[20] Haddizatında, "Kim Peygamber'e itaat ederse Allah'a itaat etmiştir."[21] Zira o kendi arzusuna göre konuşmuyor, söyledikleri ya Allah'tan gelen bir vahiy[22] ya da vahyin kontrolündeydi.[23] Tabiatıyla böyle bir elçinin emrettiklerine uymak, men ettiklerinden uzak durmak[24] inananlar için imanî bir zorunluluktu.

13 Nisâ, 4/13
14 Nisâ, 4/14
15 Enfâl, 8/13
16 Mâide, 5/33
17 Tevbe, 9/3
18 Tevbe, 9/29
19 Tevbe, 9/59
20 Fetih, 48/10
21 Nisâ, 4/80
22 Necm, 53/2–4
23 D3586 Ebû Dâvûd, Kadâ' (Akdiye), 7
24 Haşr, 59/7

Kırk yaşına geldiğinde Allah tarafından peygamber olarak seçilip kendisine vahiy göndermesiyle onun Allah nezdindeki üstünlüğü tescillenmişti. O artık herhangi birinin babası değil peygamberlerin sonuncusu “hâtemü’l-enbiyâ” idi.[25] Yüce Allah Hz. Muhammed’i (s.a.s) peygamber olarak gönderdiğinde, ona büyük vazifeler yüklerken onu yüksek yetkilerle de donatmıştı. Bundan sonra o, tek başına ıssız mağaralarda inzivaya çekilip geceler boyunca tefekküre dalan,[26] gönlünü arındıran bir kişi değil aynı zamanda bütün insanlığa ilâhî vahyi duyuran, onları arındıran, bireysel ve toplumsal hayata ilişkin konularda bilmediklerini öğreten bir davetçi olmuştu.[27]

Öncelikli görevi kendisine gelen vahyi insanlara aktarmak ve açıklamaktı. Allah Resûlü ümmetine ibadetlerin yanı sıra evlilik, boşanma, miras, haram ve helâl olan yiyecekler ve ticaret gibi daha pek çok konuya işaret eden âyetlerle ilgili açıklayıcı bilgiler vermişti. Mesela, “Allah alışverişi helâl, faizi ise haram kıldı.”[28] âyetinden her türlü alışverişin helâl olduğu anlaşılabilirse de Peygamberimiz örneğin, domuz ve içkinin satışını yasaklayarak [29] buna birtakım sınırlar çizdi.

Allah, Elçisi’ne Kur’an’da mevcut olan emir ve yasakları açıklama görev ve yetkisinin yanı sıra Kur’an’da olmayan bazı hususlarda da kural koyma yetkisi tanımıştı: “O, onlara iyiliği emreder, onları kötülükten alıkoyar. Onlara iyi ve temiz şeyleri helâl, kötü ve pis şeyleri haram kılar. Üzerlerindeki

[25] Ahzâb, 33/40
[26] B3 Buhârî, Bed’ü’l-vahy, 1
[27] Bakara, 2/151
[28] Bakara, 2/275
[29] M4048 Müslim, Müsâkât, 71

ağır yükleri ve zincirleri kaldırır."[30] âyeti onun hem sorumluluklarına hem de yetkilerine işaret etmektedir. Yüce Allah, "Rabbinin hükmüne sabret. Çünkü sen gözlerimizin önündesin, kalktığında Rabbini hamd ile tesbih et."[31] buyururken Resûl-i Ekrem'in doğrudan ilâhî iradenin gözetimi altında olduğunu bildiriyordu.

Hz. Peygamber, vahiyle yönlendirilmediği hususlarda elbette şahsî görüşüne dayanıyordu. Ümmü Seleme anlattığına göre iki kişi miras ve kaybolmuş mallar konusunda anlaşamayıp Peygamber'e (s.a.s) gelmişler. Allah Resûlü onlara şöyle demişti: "Muhakkak ben, hakkında bana vahiy inmemiş olan hususlarda kendi görüşüme göre aranızda hüküm veririm."[32] Peygamberimizin kişisel yargılarının doğruluğu kuşkusuz herhangi birininki ile aynı değildi. Nitekim Hz. Ömer bir gün minberde hitap ederken bu gerçeği şu şekilde ifade etmiştir: "Ey insanlar! Re'y (şahsî kanaat ve düşünce), ancak Resûlullah'a aitse isabetlidir. Çünkü Allah ona (doğruyu bizzat) göstermiştir. Bizim re'ylerimiz ise, (doğru olanı bulmak için gücümüz nispetinde ortaya konan) fikrî gayret ve zandan ibarettir."[33]

Yüce Allah, Hz. Peygamber'i hem fertlerin iç dünyasını aydınlatmak, onları günahlarından arındırmak hem de topluma iyilikten yana olmayı, iyiliği egemen kılmayı öğretmek için görevlendirdi. O bütün bu yönleriyle âlemler için bir rahmetti.[34] İnsanlara rahmete kavuşma yolunu gösterirken o, rahmetin bizzat kendisiydi. Bu rahmet, azabı açıkça

30 A'râf, 7/157
31 Tûr, 52/48
32 D3585 Ebû Dâvûd, Kadâ' (Akdiye), 7
33 D3586 Ebû Dâvûd, Kadâ' (Akdiye), 7
34 Enbiyâ, 21/107

davet edenleri bile kuşatmıştı. Sözgelimi Ebû Cehil Peygamber Efendimizin anlattıkları karşısında, "Allah'ım, eğer bu senin katından gelen bir gerçek ise gökten başımıza taş yağdır veya bizi elim bir azaba uğrat." demişti de bunun üzerine şu âyetler inmişti: "Oysa sen onların içinde iken, Allah onlara azap edecek değildi. Bağışlanma dilerlerken de Allah onlara azap edecek değildir. Onlar Mescid-i Haram'dan (müminleri) alıkoyarken ve oranın bakımına ehil de değillerken, Allah onlara ne diye azap etmesin? Oranın bakımına ehil olanlar ancak Allah'a karşı gelmekten sakınanlardır. Fakat onların çoğu bilmez."[35] âyette mağfiret dileyenler olarak işaret edilenler, Peygamberimiz Medine'ye geldiğinde hâlâ Mekke'de müşrikler arasında bulunan müminlerdi.

Rabbi onu hep himayesi altında tutmuştu. Bu baştan beri böyleydi. Rabbi onu yetim iken barındırmış, arayış içine girdiğinde ona yol göstermiş, yoksul iken onu zengin etmişti.[36] Henüz annesinin karnında altı aylıkken babası vefat etmiş ve yetim kalmıştı. Altı yaşında da annesini kaybettiğinde yapayalnızdı. "O seni bir yetim iken barındırmadı mı?" buyrulurken onun "dürr-i yetîm" (eşsiz inci) gibi oluşuna da bir işaret vardı.[37] Büyütülen bir çocuk değil, aynı zamanda büyük bir ahlâk örneği[38] ve insanlığı kurtuluşa çağıracak olan bir davetçi ve müjdeleyiciydi.[39] Bu yüzden hep Allah'ın gözetimindeydi ve Allah, Peygamberi'ni insanların zararlarından daima korudu. Yardımı ve merhameti ile insanların saptırmalarından onu emin kıldı.[40] Ona ve onun

35 Enfâl, 8/33-34; M7064 Müslim, Sıfâtü'l-münâfıkîn ve ahkâmühüm, 37
36 Duhâ, 93/6–8
37 Elmalılı, Hak Dini, VIII, 5898
38 Kalem, 68/4
39 Ahzâb, 33/45–46
40 Nisâ, 4/113

şahsında bütün inananlara daima ilâhî iradeye teslim olmaları salık veriliyordu. "Rabbinin hükmüne sabret. Çünkü sen gözetimimiz altındasın. Kalktığın zaman da Rabbini hamd ile tesbih et."[41] âyeti bu telkinlerden sadece biriydi.

Allah Resûlü bütün mahlûkat içerisindeki ayrıcalıklı yerini bir seferinde şu cümlelerle anlatmıştı: "Ben ilk diriltilecek ve ardından cennet elbiselerinden bir elbise giydirilecek kimseyim. Sonra arşın sağında duracağım. Yaratılmışlar içerisinde bu makamda benden başka duracak kimse yoktur."[42] Arşın sağında durmak ile sembolize edilen şey aslında Peygamber'in (s.a.s) Allah'a yakınlığıdır. Bu mekânsal bir yakınlık değil, O'nun nezdindeki itibar ve değeridir. Bu, kuşkusuz makamların en yücesi olan "makâm-ı mahmûd"dur. Bu, Hazreti Peygamber'in kulluğu tercih edişinin karşılığında kavuştuğu bir lütuf, kulluk için taşıdığı arzu ve iştiyakının bir semeresidir. "Gecenin bir kısmında uyanarak, sana mahsus bir nafile olmak üzere namaz kıl. (Böylece) Rabbinin seni, makâm-ı mahmûda (övgüye değer bir makama) ulaştırması umulur."[43] âyetinde bu hakikatin açıkça ifade edildiğini görmekteyiz.

Allah, Sevgili Peygamberimizden dünya nimetleri ile kendi katındakiler arasında seçim yapmasını istediğinde, o Allah katındakileri tercih ederken hiç tereddüt etmemişti.[44] Vefatına beş gün vardı. "Sizden birinin benim dostum olmasından (ve böylece Allah'ın dostluğu yanında ikinci bir dostluk oluşmasından) Allah'a sığınırım. Çünkü Allah beni, tıpkı

[41] Tûr, 52/48
[42] T3611 Tirmizî, Menâkıb, 1
[43] İsrâ, 17/79
[44] M6170 Müslim, Fedâilü's-sahâbe, 2

İbrahim'i dost edindiği gibi dost edinmiştir." buyurdu.[45] Zaten son sözü de "Allah'ım! Refîk-i a'lâya (En Yüce Dosta)!" olmuştu.[46] Allah Teâlâ onu Ahmed diye isimlendirmiş, geleceğini Hz. İsa'nın diliyle İsrailoğullarına bildirmişti.[47] Peygamber şairi Hassân b. Sâbit'in ifadesiyle adını adıyla andırmıştı.[48] Allah, Son Elçisi'nin adını ve şanını yüceltti. Onunla ilgili bu ilâhî destek ve ihtimam çarpıcı bir biçimde şöyle vurgulanır: "Biz senin göğsünü açıp genişletmedik mi? Belini büken yükünü senden alıp atmadık mı? Senin şanını ve ününü yüceltmedik mi?"[49]

Peygamber (s.a.s) istikametinden şaşmadı ve kendisinden önce gönderilen peygamberler gibi o da verilen risalet görevini en güzel şekilde yerine getirdi. Kuşkusuz Allah'ın bütün elçileri peygamberlik vasfı itibariyle eşitti. "…Onun peygamberlerinden hiçbirini (diğerinden) ayırt etmeyiz..."[50] âyet-i kerimesi müminlerin olması gereken sözüne işaret etmekteydi. Peygamberler silsilesinin son halkası olan Sevgili Peygamberimiz bütün insanlığa gönderilmekle, sadece kendi toplumlarına gönderilen diğer peygamberlerden ayrıldığını telâffuz ederken, "Hiçbir kula 'Ben Yunus b. Mettâ'dan (Yunus Peygamber'den) daha hayırlıyım.' demek yakışmaz."[51] sözüyle peygamberlik vasfı itibariyle bütün elçilerin Allah nezdinde eşit olduğunu ifade etmekteydi. Bununla birlikte Kur'an'da azim sahibi (ulü'l-azm) peygamberlerden bahsedilir: "(Ey Muhammed!) O hâlde, yüksek

45 M1188 Müslim, Mesâcid ve mevziu's-salât, 23
46 M6297 Müslim, Fedâilü's-sahâbe, 87
47 Saff, 61/6
48 KC20/106 Kurtubî, Câmi', XX, 106
49 İnşirâh, 94/1–4
50 Bakara, 2/285
51 B4631 Buhârî, Tefsîr, (Mâide) 4

azimsahibipeygamberlerinsabretmesigibisabret…"[52]Buâyet aynı zamanda Allah Resûlü'nün de bahsedilen ve övülen peygamberlerden biri olduğuna dair bir işareti barındırmaktadır.

Resûl-i Ekrem, büyük bir azim ve kararlılıkla görevini ifa etti. Veda Hutbesi'nde buna insanların şahit olmasını istediğinde Allah'ı da şahit tutmuştu.[53] Allah da şahit ve razıydı. O da Rabbinden razı olacaktı.[54] Rahmân'ın izin verdiklerinden başkasının konuşamayacağı gün[55] konuşacak olan,[56] insanların sözcülüğünü yapacak olan ve tüm ümitlerini yitirdiklerinde insanlara müjdeyi verecek olan da oydu.[57] Çünkü onun makamı, makâm-ı mahmûddu.

[52] Ahkâf, 46/35
[53] M4386 Müslim, Kasâme, 31
[54] Duhâ, 93/5
[55] Nebe', 78/38
[56] B4712 Buhârî, Tefsîr, (İsrâîl) 5
[57] T3610 Tirmizî, Menâkıb, 1

مُحَمَّد ﷺ

O, YAŞAYAN KUR'ANDI

Hz. Âişe Peygamberimizin ilk vahyi aldığı günlerdeki hâlini şöyle anlatıyor: "Allah Resûlü için ilk vahiy, sadık rüyalar ile başlamıştı. Gördüğü her rüya sabah aydınlığı gibi gerçekleşirdi. Sonra ona yalnızlık sevdirildi. Artık Hirâ Dağı'ndaki mağara içinde inzivaya çekilip orada geceler boyu, ailesine gitmeden tek başına ibadet ederdi. Bunun için yanında yiyecek de götürürdü. Sonra Hatîce'nin yanına dönüp bir süre için yetecek yiyecek alırdı.

Bu durum Hirâ'dayken ona Hak gelinceye kadar devam etti. Sonunda günün birinde ona melek geldi ve 'İkra!' (Oku) dedi. O, "Ben okuma bilmem!" cevabını verdi. Peygamberimiz olayı şöyle anlatır: 'O zaman Melek beni alıp takatim kesilinceye kadar sıktı. Sonra beni bırakıp yine, 'İkra!' (Oku) dedi. Ben ona, "Okuma bilmem!" dedim. Yine beni alıp ikinci defa takatim kesilinceye kadar sıktı. Sonra beni bırakıp tekrar, 'İkra!' (Oku) dedi. Ben yine, 'Okuma bilmem!' dedim. Nihayet beni alıp üçüncü defa sıktı. Sonra beni bırakıp (Kur'an'ın

ilk vahyini okudu): 'Yaratan Rabbinin adıyla oku! O insanı embriyodan (alak) yarattı. Oku! Rabbin sonsuz kerem sahibidir. Ki O, kalemle öğretti. İnsana bilmediğini O öğretti.'[1] dedi.' Bunun üzerine Resûlullah yaşadığı bu ilk vahy tecrübesinin verdiği korku ve heyecan ile kalbi titreyerek hanımı Hatice bnt. Huveylid'in yanına döndü."[2]

Geçirdiği kırk yıllık ömrü boyunca herkes ondan hoşnut idi. "Muhammedü'l-Emîn" (Güvenilir Muhammed) demişlerdi kendisine. Fakat onun Mekkelilerin putlara tapmasından, zulüm, zorbalık ve çeşitli ahlâk dışı davranışlarından hoşnut olduğunu söylemek mümkün değildi. Dünyayı yeme içmeden, oyun ve eğlenceden ibaret sayan Mekke'deki debdebeli hayattan sıkılmıştı. Onların atalarından intikal eden gelenekleri, Câhiliye âdetleri şirk koşmaları çekilmez olmuştu. Yaş kemaline ermişti ve arayış içerisindeydi. Fakat ne yapacağını, nereye gideceğini de kestirebilmiş değildi. Bununla birlikte o, ne tam olarak aradığı yolu bulabilmiş ne de bu hususta huzura kavuşabilmişti.[3] Her ne kadar aklı ve tefekkürü ile putların saçmalığını hissediyor, Mekke toplumunda bildiği ve bulduğu kadarıyla Hz. İbrahim'in dinine meylediyorsa da henüz hidayetten yoksundu, ne yapacağını, nasıl yapacağını bilmemenin ıstırabını yaşıyordu.

Bu arayış sürecinde, Ramazan ayı boyunca Peygamberimizin yaşadığı inziva hayatı, genel olarak mağarada

1 Alak, 96/1-5
2 B3 Buhârî, Bed'ü'l-vahy, 1; M403 Müslim, Îmân, 252
3 Duhâ, 93/7

tefekkür ile varlık aleminden, yaşanan hayattan ders ve ibret alma şeklinde gerçekleşmekteydi. Nitekim bazı alimlerimiz bu ibadet tarzını ifade için yukarıdaki hadiste geçen "tehannüs" kelimesini "tehannüf" yani, "hanifleşme" olarak anlamaktadır.[4]

Yüce Allah'ın belirttiği üzere Son Elçi (s.a.s), "Daha önce ne bir kitaptan okumuştu ne de eliyle yazmıştı."[5] O, kitap nedir, iman nedir bilmezdi. Dahası kendisine böyle bir Kitap verileceğini de ummazdı. Ancak rahmetiyle Rabbi ona böyle bir kitabı, Kur'an'ı vahyetmişti. [6]

İşte Hirâ'da yaşadığı bu tecrübe Resûl-i Ekrem'in Kur'an ile ilk tanışma sahnesiydi. Alak Sûresi'nin ilk beş âyetiyle başlayan vahiy süreci, yirmi üç senede tamamlanacaktı. Ve çeşitli zaman ve mekânlarda, değişik vesilelerle inen Kur'an âyetleri, hem Allah Resûlü'nü, hem de onun etrafında kümeleşen Müslümanları yetiştirecek, yepyeni bir toplum inşa edecekti. Nitekim Mekke'de inen âyetler ve sûreler iniş sırasına göre okunduğunda, putperest bir toplumun Câhiliye'den nasıl kopartılıp aşama aşama eğitildiği, öğretildiği ve vahyin aydınlığında tertemiz bir toplum oluşturulduğu net bir şekilde görülecektir.

Aslında bu durum risalet görevinin bir gereğiydi ve Yüce Allah, Elçisi'ni bu görevi yerine getirmek üzere göndermişti. "Allah, kendilerine içlerinden, âyetlerini onlara okuyan, onları temizleyen ve onlara Kitap ve hikmeti öğreten bir peygamber göndermekle müminlere şüphesiz büyük lütufta bulundu. O ysa daha önce onlar, açık bir sapıklık içinde bulunuyorlardı."[7]

4 İK1/402, İbn Kesîr, es-Sîretu'n-Nebeviyye, I, 402
5 Ankebût, 29/48
6 Şûrâ, 42/52; Kasas, 28/86
7 Âl-i İmrân, 3/164

Bu âyette dile getirilen "temizleme" (tezkiye), hem maddî hem de manevî temizliği, arınmayı içermekteydi. Hz. Peygamber bu görevi sayesinde, Câhiliye insanlarını medeniyete kavuşturmuştu. Kız çocuğunu diri diri gömecek kadar gaddar insanlardan, can taşıyan her varlığa, hatta eşyaya rıfk ve merhametle muamele edecek bir Medine toplumu oluşturabilmişti. Diğer bir ifadeyle tezkiye, temiz bireylerden oluşan "temiz bir toplum" tesis etmekti ve Rahmet Elçisi bunu gerçekleştirmişti. Neticede o, ataların geleneklerine dayalı bir Câhiliye toplumunu, yirmi üç yıllık risaleti süresince erdemli bir topluma çevirmeyi başarmıştı. Allah'ın hidayeti ve Hz. Peygamber'in tezkiyesi neticesinde Câhiliye döneminin kaba, zorba ve müşrik insanlarının, çok kısa sürede gerçekleşen bu toplumsal değişimle, nasıl örnek bir nesil olduklarına tarih şahitti. Bazı âlimlerimizin dedikleri gibi "Şayet Resûlullah'ın (s.a.s) nübüvvetini ispat için hiçbir mucize olmasaydı, sadece onun ashâbı bile bunun ispatına yeterdi."[8] Allah Resûlü, bütün bu sosyal değişimi Kur'an öğretileriyle gerçekleştirmekteydi.

Rabbinden gelen vahyleri, âyet ve sûreleri insanlara okuyarak duyurması Hz. Peygamber'in tebliğ vazifesinin en önemli kısmını oluşturmaktaydı.[9] Nitekim Yüce Allah "Ey elçi! Rabbinden sana indirileni duyur! Eğer bunu yapmazsan onun elçiliğini yapmamış olursun!"[10] buyurmuştu. Bu âyete dayanarak Hz. Âişe, "Resûlullah'ın (s.a.s) Allah'ın Kitabı'ndan herhangi birşeyi gizlediğini iddia veya rivayet edenlerin yalan söyleyip Allah'a iftira etmiş olacaklarını

[8] FH4/305, Karafî, Furûk, IV, 305
[9] İsrâ, 17/106; Kehf, 18/27; Ankebût, 29/45
[10] Mâide, 5/67

hatırlatmıştı.[11] Dolayısıyla Hz. Peygamber'in, hiçbir şekilde inen vahiyleri gizlemesi, onları değiştirmesi veya ilâvede bulunması söz konusu olamazdı.[12] Nitekim Veda Haccı'nda onu dinleyen sahâbe de, onun tebliğ görevini yaptığına, risalet ve nasihat vazifelerini hakkıyla yerine getirdiğine dair şahitlik etmişlerdi.[13]

Hz. Peygamber, sadece kendisine indirilen vahye tâbi olmakla emrolunmuştu.[14] O, her ne pahasına olursa olsun insanların hidayetini veya itaatini sağlamakla memur değildi. Ona düşen yalnızca tebliğ etmekti.[15] Bunun bilincinde olan Kutlu Elçi, "Ben sadece tebliğciyim, hidayet eden ise Allah'tır.",[16] "Allah beni tebliğci olarak gönderdi, zorlayıcı olarak göndermedi."[17] demekteydi. Gerçekten de o, insanlar üzerine ne bir bekçi ne bir zorlayıcı ne de onların bir vekiliydi.[18] Buna rağmen Rahmet Peygamberi, çevresindekilerin hidayete kavuşması ve kurtuluşa ermesi için davet görevinde o kadar ısrarlı ve gayretli bir çalışma yürütmüştür ki neticede bu yüzden, "Neredeyse inanmıyorlar diye kendini parçalayacaksın!" şeklinde birkaç defa Allah tarafından uyarılmıştı.[19] Aslında bu tür uyarıların başat sebebi, Efendimizin engin rahmetiydi. Örneğin amcasının hidayetini veya bağışlanmasını çok istemesi,[20] münafıkların reisinin cenaze

[11] B4612 Buhârî, Tefsîr, (Mâide), 7; M439 Müslim, Îmân, 287
[12] Yûnus, 10/15-6; Ankebût, 29/48; Hâkka, 69/46-8; Kıyâme, 75/16-9
[13] M2950 Müslim, Hac, 147
[14] En'âm, 6/50, 56, 106; Yûnus, 10/109; A'râf, 7/203; Ahzâb, 33/2; Ahkâf, 46/9; Kıyâme, 75/18
[15] Âl-i İmrân, 3/20; Mâide, 5/92, 99; İbrahim, 13/52; Nahl, 16/35, 82; Nûr, 24/54
[16] HM17060 İbn Hanbel, IV, 101
[17] T3318 Tirmizî, Tefsîr, 66
[18] En'âm, 6/104-7, 66; Ğâşiye, 88/21-2
[19] Ahzâb, 33/46; Abese, 80/1-2; Şuarâ, 26/3-4; Kehf, 18/6; Nahl, 16/37, Fâtır, 35/8, Enfâl, 8/67-9
[20] Kasas, 28/56, Tevbe, 9/113

namazını dahi kılma teşebbüsü[21] hep onun engin merhametindendi.

Hz. Peygamber'in inen vahiyleri tebliğ ve tilâvetinin yanı sıra, inananlara Kitab'ı, hikmeti ve hatta onlara bilmedikleri şeyleri öğretme gibi önemli bir vazifesi daha vardı.[22] Allah'ın Kitabı'nı öğretmesi, daha çok amelî konularla ilgili olup pratiğe yönelikti. Âyetlerde ifade edildiği gibi o, Kur'an'ın yanı sıra, hikmeti de öğretmekteydi. Zira o, vahiyle donanmış, hikmetle bezenmiş bilge bir muallimdi. Bazı rivayetlerde kendisinin de buyurdukları üzere o, muallim olarak gönderilmişti.[23] Hz. Peygamber'in, Allah'ın Kitabı'nı inananlara öğretmesinin diğer bir tarafını da indirilen âyetlerin onlara açıklaması oluşturmaktaydı. Yüce Allah, "Sana da, insanlara kendilerine indirileni açıklayasın diye bu Zikr'i (Kur'an'ı) indirdik."[24] buyurmaktaydı. Onun Kur'an'ı beyanı ise çeşitli şekillerde olmaktaydı. Nebevî beyan, bazen Kur'an hükümlerinden anlamı kapalı veya anlaşılması zor olan âyetlere, bazen de genel hükümlerin nasıl anlaşılması gerektiğine dair açıklık getirme şeklinde gerçekleşiyordu. Örneğin imsak vakti için kullanılan, "Şafağın beyaz ipliği, siyah iplikten ayırt edilinceye kadar yiyin, için!"[25] âyetinde geçen iplikleri Adiy b. Hâtim hakikate hamlederek yastığının altına iki iplik koyup onlara bakmıştı. Oysa Hz. Peygamber âyette sözü edilen iki ipliği, "Bu ancak gecenin karanlığı ile sabahın aydınlığı demektir." şeklindeki izah etmişti.[26]

[21] Tevbe, 9/62-63, 83-97
[22] Bakara, 2/129, 151; Âl-i İmrân, 3/164; Cum'a, 62/2
[23] HM14569 İbn Hanbel, III. 328; İM229 İbn Mâce, Mukaddime, 17
[24] Nahl, 16/44
[25] Bakara, 2/187
[26] B4509 Buhârî, Tefsîr, 2/28

"İnanıp da imanlarını zulümle karıştırmayanlar..."[27] âyeti inince, bu husus karşısında zorlanan sahâbe Hz. Peygamber'e gelerek, "Hangimiz imanını zulümle karıştırmıyor ki?" demişler, bunun üzerine o, "Siz Lokman'ın oğluna söylediği 'Gerçekten şirk, büyük bir zulümdür.'[28] sözünü duymadınız mı?" diyerek burada kast edilen zulmün şirk olduğu açıklamasını yapmıştı.[29] Vahyin inişine tanıklık eden ashâb, Kur'an âyetlerini büyük ölçüde anlıyordu ve tefsire fazla ihtiyaçları yoktu. Bu nedenle de Hz. Peygamber, Kur'an'ın küçük bir bölümünü tefsir etmişti. Yirmi üç sene boyunca devam eden nüzul sürecinin en önemli gündem maddesi olan Kur'an, onları ilgilendiren her konuda hayatla iç içeydi ve anlaşılmaması için sebep yoktu. Hiçbir âyeti tefsir edilmeyen sûreler olduğu gibi, birçok sûrenin de sadece birkaç âyeti hadislerle açıklanmıştı.

Hz. Peygamber'in Kur'an tefsiri daha çok uygulamalarında ve ahlâkî davranışlarında ortaya çıkmaktaydı. Diğer bir ifadeyle Allah Resûlü, Kur'an'ı anlatarak değil de yaşayarak öğretmeyi tercih etmişti. İnançtan ibadete, eğitimden ahlâka varıncaya kadar hayatın her alanını ilgilendiren sünnet, aslında Kur'an'ın hayata geçirilmesi demekti. Dolayısıyla Hz. Peygamber'in tefsiri, sadece Hadis kaynaklarının Tefsir bölümlerindeki sayılı rivayetlerde değil onun bütün sünnet ve sîretinde aranmalıydı. Tabiri caiz ise, Kur'an ilâhî iradenin yazılı bir senaryosu, Hz. Peygamber'in onu hayata geçirmesi de bu senaryoyu canlandırmasıydı.

27 En'âm, 6/82
28 Lokman, 31/13
29 B4776 Buhârî, Tefsîr, (Lokman), 1

Allah Resûlü, ilâhî mesajı o kadar içselleştirmişti ki geceler boyunca, gözyaşları içinde ayakları şişinceye dek kıyamda okuduğu Kur'an ile âdeta bütünleşmişti.[30] Okuduğu her bir âyetin kendisinde bıraktığı etki gâh onu hüzne gark etmekte, gâh sürûra boğmaktaydı. Dua âyetlerini okuduğunda dua eder, istiâze âyetleri geldiğinde Allah'a sığınırdı.[31] Son peygamber olması hasebiyle Hâtemü'l-Enbiyâ'nın, ümmeti hatta insanlık adına hissettiği endişeler daha ağır basmaktaydı. Ashâbından bazı kimselerin sesinden dinlemeyi sevdiği Kur'an âyetlerini tefekkür ederken vahyin mesajına kendisini o denli kaptırırdı ki belli bir noktada dayanamayacak hâle gelirdi. Bir defasında sevgili dostlarından İbn Mes'ûd'dan Nisâ Sûresi'ni dinlemekteydi. İbn Mes'ûd, "Her toplumdan bir şahit getirdiğimizde, seni de bunlara şahit olarak getirdiğimizde bakalım nasıl olacak?"[32] âyetini okuyunca, sorumluluğun etkisiyle Nebîler Nebîsi göz yaşları içinde, "Yeter!" buyurdu.[33] Derin tefekkürün ve samimi endişelerin sonucu olarak Rahmet Elçisi, bazı sûrelerin kendisini ihtiyarlattığını itiraf edecekti. En yakın dostu Hz. Ebû Bekir bir gün, "İhtiyarladın ey Allah'ın Resûlü!" deyince o (s.a.s), "Beni, Hûd, Vâkıa, Mürselât, Nebe' ve Tekvîr Sûreleri ihtiyarlattı."[34] diye cevap verecekti.

Allah Resûlü, ilâhî kelamın insanlığa hayat veren,[35] ruh veren,[36] kutsal mesajlar olduğunun bilinci içerisindeydi. Hz. Ömer'in naklettiğine göre o, "Şüphesiz Allah, bu Kitabı

[30] M7124-M7126 Müslim, Sıfâtü'l-münâfıkîn 79-81; B1130 Buhârî, Teheccüd, 6; T412 Tirmizî, Salât, 187
[31] M1814 Müslim, Salâtü'l-müsâfirîn ve kasruhâ, 203
[32] Nisâ, 4/41
[33] B5050 Buhârî, Fedâilü'l-Kur'ân, 33; T3025 Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân, 4
[34] T3297 Tirmizî,Tefsîru'l-Kur'ân, 56
[35] Enfâl, 8/24
[36] Şûrâ, 42/52

sayesinde bazı toplulukları yüceltir, diğerlerini de alçaltır."[37] derdi. Allah Resûlü, halkı Allah'ın dinine davet ederken Kur'an'ın kendisine öğrettiği yöntem olan hikmete ve güzel öğüte başvurmuş, muhataplarıyla mücadelesinde de en güzel yolu kullanmıştı.[38] Kur'an onun din, dava, dünya görüşü ve öteki ile mücadelesinin temelini oluşturmaktaydı.[39] Mekke'de Kur'an vahiylerini tebliğ etmeye başlamasından sonra, ilerleyen yıllarda kavminin ilâhî mesajlara iltifat etmemesi Rahmet Elçisi'nin hayli zoruna gitmişti. Onun bu tavrı vahyin dilinde, "Ey Rabbim! Kavmim bu Kur'an'ı terk etti!"[40] şeklinde ifadesini bulacaktı.

Gerek Hz. Peygamber'in, gerekse İslâm'ı kabul eden kimselerin en önemli dayanaklarıydı Allah'ın Kitabı. Oluşturulan Medine toplumu, ağırlıklı bir şekilde Kur'an ile yetiştirilmekteydi. İster farz namazlardan önce ister sonra olsun, Peygamber mescidinde verilen en temel eğitim Kur'an eğitimiydi. Rahmet Elçisi, sabah, akşam ve yatsı namazlarında birçok sûreyi okur, sahâbeden kimileri de o sûreleri ezberleme fırsatı bulurlardı. Allah Resûlü'nün Cuma hutbelerinin çoğu da bazı Kur'an âyetlerinin belli bir bütünlük içerisinde okunmasından ibaretti. Bu nedenledir ki yaklaşık on sene boyunca Cuma Namazlarında okunan hutbelerden nakledilenler pek fazla değildi.

Örneğin Peygamber Efendimize evlerini bağışlamasıyla bilinen Hârise b. Nu'mân'ın bir kızı şöyle demişti: "Ben, Kâf Sûresi'ni ancak Resûlullah'ın (s.a.s) ağzından belledim. Onu

[37] HM232 İbn Hanbel, I, 36
[38] Nahl, 16/125-7
[39] Furkân, 25/52
[40] Furkân, 25/30

her cuma hutbede okurdu."[41] Câbîr b. Semüre'nin anlattığına göre de Peygamber (s.a.s), hutbesini ayakta okur, sonra otururdu. Ardından ayağa kalkar ve (ikinci hutbede çeşitli) âyetler okurdu ve Allah'ı anardı.[42] Resûlullah (s.a.s) cuma günü sabah namazında Secde ve İnsan (Dehr) Sûrelerini, Cuma Namazı'nda ise bazen Cum'a ve Münafıkûn, bazen de A'lâ va Ğaşiye Sûrelerini okurdu.[43] Bir defa akşam namazında A'râf Sûresi'ni iki rekâta bölüştürerek okumuş;[44] bir defasında da sabah namazında Kaf ve Yâsîn Sûrelerini okumuştu.[45] Allah Resûlü namazlarda Kur'an'ı oldukça içten ve içli bir şekilde okur ve dinleyenleri etkilerdi. Nitekim müşrik esirlerin fidyesini görüşmek üzere Resûlullah'a gelen Cübeyr b. Mut'im henüz Müslüman değildir ve şöyle anlatır: "Akşam namazını kılarken Resûlullah'a ulaştım. Namazda Tûr Sûresi'ni okuyordu. Kur'an'ı işittiğim zaman sanki kalbim parçalanacaktı."[46]

Allah Resûlü, kendisine indirilen Kitab'ın âdeta ete kemiğe bürünmüş mücessem hâlidir. Hz. Peygamber, tefsir olunmuş bir Kur'an'ı, yaşayan bir İslâm'ı temsil etmekteydi. Nitekim müminlerin annesi Âişe, Resûlullah ile birlikte yaşaması sayesinde bu mânayı anlamış ve onun ahlâkı hakkında sorulduğunda veciz bir ifâde ile, "Onun ahlâkı Kur'an idi." demiştir. Hz. Âişe'nin bu tespitinden sonra, "Şüphesiz sen büyük bir ahlâk üzeresin."[47] âyetini hatırlatma-

41 M2014 Müslim, Cum'a, 51
42 İM1106 İbn Mâce, İkâmetü's-salâvât, 85
43 N1422, N1423 Nesâî, Cum'a, 38-39
44 N991, N992 Nesâî, İftitâh, 67
45 HM16510 İbn Hanbel, IV, 35
46 HM16907 İbn Hanbel, IV, 85
47 Kalem, 68/4

sı[48] ayrıca Mü'minûn Sûresi'nin ilk dokuz âyetini okuması[49] Resûlullah'ın gecelerini nasıl ihya ettiğini soranlara ise Müzzemmil Sûresi'yle cevap vermesi bunu göstermekteydi.[50] Hz. Âişe'nin bu anlayışı, Hz. Peygamber'in söz, davranış ve onaylarının Kur'an'a dönük olduğunu gösterir. Zira ahlâk bunların hepsini kapsamaktadır. Sünnet, Kur'an'ın hayata bir açılımı, onun yaşanmış bir tefsiri, İslâm'ın ise pratik ve örnek tatbikâtıdır.

Netice itibariyle Hz. Peygamber, kelimenin tam anlamıyla Kur'an ile yatar, Kur'an ile kalkardı. Yatarken nasıl Nâs ve Felak Sûrelerini okur ise [51] gece namaz için uyandığında da Âl-i İmrân Sûresi'nin son on âyetini (190-200 arası) okuyarak kalkardı.[52] Kur'an, duygularına varıncaya kadar Allah Resûlü'nün hayatını nasıl yansıtmaktaysa; Resûl-i Ekrem de, yirmi üç yıllık risalet hayatı boyunca bütün eylem ve söylemlerinde daima Kur'an vahyini yansıtmıştı. Kısaca ifade edecek olursak risalet Kur'an idi ve Resûl, Kur'an'ın canlı hâliydi.

48 İM2333 İbn Mâce, Ahkâm, 14),
49 NK11350 Nesai, Sünenü'l Kübra, VI, 412
50 M1739 Müslim, Müsâfirîn 139; D1342 Ebû Dâvûd, Tatavvu', 26
51 B5016 Buhârî, Fedâilü'l-Kur'ân 14
52 B4570-B4572 Buhârî, Tefsîr, (Âl-i İmrân), 18-20

محمد

SAYGIYA VE SEVGİYE EN LÂYIK İNSAN

Çeşitli sebeplerle hasar gören Kâbe, Mekke'deki kabileler tarafından birkaç sefer onarılmıştı. Son olarak Cürhüm Kabilesi'nin tamir ettiği Kâbe, yağan yağmurlardan ve sellerden etkilenerek aşınmıştı. Resûlullah'ın mensup olduğu Kureyş Kabilesi, Kâbe'yi yeniden onarmaya karar vermişti. Her kabile ayrı ayrı taş toplamak suretiyle Hacer-i esved'in konulacağı yere kadar Kâbe'nin duvarlarını örmüşler sıra Hacer-i esved'in yerine konulmasına gelince kabileler arasında anlaşmazlık çıkmıştı. Neredeyse bu anlaşmazlık yüzünden aralarında savaş çıkacaktı. Hz. İbrahim tarafından tavafın başlangıç noktasını belirlemek için yerleştirilen bu taşı yerine koyma şerefini kimseyle paylaşmak istemiyorlardı. Abdüddâroğulları içi kan dolu bir kap getirmiş ve bu kabın içindeki kana ellerini sokmak suretiyle Adîoğulları ile ölümüne sözleşmişlerdi. Bu olay üzerine Kureyş dört beş gün beklemiş, sonra Mescid-i Harâm'da toplanıp istişare

etmişler ancak anlaşamamışlardı. En sonunda Kureyş'in en yaşlısı olan Ebû Ümeyye b. el-Muğîre'nin teklifi üzerine Harem-i Şerif'in kapısından ilk giren kişinin hakemliğini kabul etmek üzere anlaşmışlar ve gelecek olan kişiyi beklemeye başlamışlardı. Harem-i Şerif'in Benî Şeybe Kapısı'ndan ise ilk olarak kendisine el-Emîn (güvenilir kişi) lâkabını verdikleri genç Muhammed (s.a.s) girmişti. Onu gördüklerinde, "Bu gelen, kendisini sevdiğimiz güvenilir (Emîn) kimsedir; bu, Muhammed'dir." diyerek memnuniyetlerini ifade etmişlerdi. Kendisine aralarındaki anlaşmazlığı anlatarak hakemlik etmesini istediklerinde Hz. Muhammed onların bu güvenlerini boşa çıkarmayacak ve herkesi memnun edecek bir çözüm sundu. Hacer-i esved'i ortaya serilen bir örtünün üzerine koydu ve her kabile bu örtünün bir ucundan tutarak taşı konulacağı yere kaldırdı. Muhammedü'l-emîn taşı örtünün üzerinden aldı ve yerine koydu.[1] Herkes bu duruma razı olmuş, kimseden bir itiraz gelmemişti. Aralarında anlaşmazlığa sebep olan taşı Hz. Muhammed'in (s.a.s) yerleştirmesine razı olmalarında onun toplumdaki itibarı da etkili olmuştur.

Câhiliye toplumunda insanı saygın kılan temel özelliklerin başında mensup olduğu kabilenin soylu oluşu gelmekle birlikte, kendisinin güvenilir olması, akrabayı gözetmesi, cömertliği, güçsüzü koruması, yetimi kollaması, komşusuna iyilik yapması gibi ahlâkî erdemler de kişiye, toplumda itibar ve saygınlık kazandırmakta idi.[2]

[1] HS36 İbn Hişâm, Sîret, II, 18-19; BŞ3991 Beyhakî, Şuabü'l-îmân, III, 436
[2] HM15585 İbn Hanbel, III, 425

Döneminin en soylu kabilelerinden[3] birine mensup olmasının yanında, sahip olduğu ahlâk ve üstün meziyetler onu toplumda ayrıcalıklı hâle getirmişti. Yetim büyüyen, çobanlık yapan, hayatını kazanmak için ticaretle uğraşan bir ismin bu derece saygın bir konuma sahip olması, elde ettiği itibar ve saygı sadece kabilesinin soylu oluşuyla izah edilemezdi. Hacer-i esved hakemliğinde görüldüğü gibi güvenilir oluşu ona bu itibarı ve saygınlığı kazandıran en önemli özelliğiydi. Nitekim o dönemde ticaretle uğraşan Hz. Hatice de dürüst ve güvenilir olmasından dolayı kervanında çalıştırmak üzere Hz. Muhammed'i tercih etmişti. Kendisiyle bir süre çalıştıktan sonra onu toplumda saygın bir yere oturtan bu ahlâkını yakından görme imkânına sahip olmuş ve hayran kalmıştı. Ahlâkî değerlerin yozlaştığı bir dönemde Hz. Peygamber'in takdire şayan ahlâkı, bu değerleri unutmayan ve bunlara kıymet veren Hz. Hatice tarafından takdirle karşılanmış ve kendisine evlilik teklifi etmişti.

Güzel ahlâkından dolayı onunla evlenen Hz. Hatice ilk vahyin tedirginliğini yaşayan Hz. Peygamber'i teselli ederken de bu değerlere vurgu yapmış ve Allah'ın kendisini utandırmayacağını söylemişti. Onun yüce bir gönülle ve samimiyetle belirttiğine göre, Peygamber Efendimiz, akrabasını gözeten, işini görmekten âciz olanların yüküne yardım eden, yoksula kazanç kapısı sağlayan, misafiri ağırlayan, hak ve hakikat yolunda karşılaşılan sıkıntıları aşmaları için insanlara yardım eden, erdemli bir kimseydi.[4]

Toplumda böyle değerli bir konumu olan Hz. Muhammed (s.a.s) kendisine risalet verilip de dinin emirlerini

3 B3668 Buhârî, Fedâilü ashâbi'n-nebî, 5
4 B3 Buhârî, Bed'ü'l-vahy, 1

tebliğ etmeye başladığında çeşitli itirazlarla karşılaşmıştı. Kendisine duyulan güven ve sahip olduğu saygın konum sebebiyle Mekkelilerin onun ahlâk ve şahsiyeti hakkında hiçbir endişeleri olmamasına rağmen, yine de getirdiği öğretiye itiraz etmişlerdi. Karakterinde var olan üstün değerleri inkâr edemeseler de yeri gelmiş onu delilik, şairlik, sihirbazlık, şaşkınlık ile suçlamışlardı. Oysa risalet sonrası Hz. Peygamber (s.a.s) ilk olarak açıktan tebliğ etmek üzere bir gün Safâ Tepesi’ne çıkıp bütün Kureyş’e seslenmiş ve toplandıklarında onlara, “Ne dersiniz, size şu dağın arkasında (sizinle savaşmak üzere) atlılar bekliyor diye haber versem bana inanır mısınız?” diye sorunca onlar, “Biz senden hiç yalan işitmedik.” demişlerdi.[5]

Hz. Muhammed’e olan güvenlerini bu şekilde ifade etmelerine rağmen onun çağrısını kabullenmek işlerine gelmemişti. Nitekim Kur’an onların bu tavrını şöyle tasvir etmekteydi: “Ey Muhammed! Biz çok iyi biliyoruz ki söyledikleri elbette seni incitiyor. Onlar gerçekte seni yalanlamıyorlar fakat o zalimler Allah’ın âyetlerini inadına inkâr ediyorlar.”[6]

Hz. Peygamber’in tebliğini etkisiz kılabilmek için öncelikle onun insanlar nezdindeki saygın konumunu zedelemeleri gerektiğini fark edince yeni söylemler geliştirmeye çalıştılar: “Kâfirler, kendilerine içlerinden bir uyarıcının gelmesine şaştılar ve şöyle dediler: ‘Bu, yalancı bir sihirbazdır. İlâhları bir tek ilâh mı yaptı? Gerçekten bu çok tuhaf bir şey!’ İçlerinden ileri gelenler, ‘Gidin, ilâhlarınıza tapmaya devam edin. İşte bu istenen şeydir. Biz bunu son dinde (en son dinî inanışlarda) duymadık. Bu ancak bir uydurmadır. O zikir (Kur’an)

[5] B4971 Buhârî, Tefsîr, (Leheb) 1
[6] En’âm, 6/33

içimizden ona mı indirildi?' diyerek kalkıp gittiler. Hayır, onlar benim Zikrimden (Kur'an'dan) şüphe içindedirler. Hayır, henüz azabımı tatmadılar."[7]

Rum kralı Hirakl, ticaret için Şam'a gelen Ebû Süfyân ve arkadaşlarını, peygamberliğini ilan eden kişi hakkında bilgi almak üzere sarayına davet etmişti. Henüz Müslüman olmayan Ebû Süfyân'ın Hz. Peygamber'le ilgili yaptığı şu itiraf, aslında müşriklerin Allah Resûlü'nün saygınlığını inkâr edemediklerinin açıkça dile getirilmesinden başka bir şey değildi: "Vallahi, yalancılıkla itham edilmekten korkmasaydım, onun (Peygamber'in) hakkında yalan ithamlarla ileri geri konuşacaktım." Aralarında geçen konuşmada Hirakl'ın Hz. Peygamber hakkında sorduğu, "Hiç anlaşmaya ihanet ettiği oldu mu?" sorusuna "Hayır! O yaptığı anlaşmaya ihanet etmez ancak biz şimdi onunla bir süreliğine kadar ateşkes yaptık. Bu süre içinde ne yapacağını bilmiyoruz." şeklinde cevabını vermişti. Ardından Ebû Süfyân'ın bu cevabıyla ilgili olarak, "Onunla ilgili olarak konuşmamın arasına ancak bu kötü zannımı sıkıştırabildim" şeklindeki itirafı da oldukça dikkat çekicidir.[8]

Ebû Süfyân'ın sözünü ettiği ateşkes, Hudeybiye Antlaşması'dır. Müşriklerle Müslümanlar arasında yapılan bu anlaşmanın maddelerinden biri, müşrikler tarafından Müslüman olup da Müslümanların yanına giden biri olursa müşriklere geri iade edileceğine dairdi. Bu anlaşma yapılmış fakat henüz tamamlanıp imzalanmamıştı. Tam bu sırada, Müslüman olduktan sonra müşriklerin eziyetleriyle karşılaşan ve ayaklarından zincirlenerek hapsedilen Ebû

7 Sâd, 38/4-8
8 B7 Buhârî, Bed'ü'l-vahy, 1; M4607 Müslim, Cihâd ve siyer, 74

Cendel kaçarak Müslümanlara sığınmıştı. Ebû Cendel müşriklerin anlaşma imzalamak üzere gönderdiği elçi Süheyl b. Amr'ın oğlu idi. Süheyl anlaşma gereği Resûlullah'tan oğlunu iade etmesini istedi. Daha anlaşma imzalanmamış olmasına rağmen Allah Resûlü sözünden dönmedi ve Ebû Cendel'i iade etti.[9] Ebû Süfyân'ın ateşkes sürecinde Hz. Peygamber'in tavrının ne olacağının belli olmadığıyla ilgili olarak dile getirdiği sû-i zan da Resûlullah'ın bu davranışıyla boşa çıkmıştı.

Hz. Peygamber'in bu saygın ve itibarlı konumu sadece müşriklerce değil Yahudi ve Hıristiyanlar arasında da kabul gören bir durumdu. Hz. Peygamber Medine'ye vardığında, onu görmeye gelen Yahudi bilginlerinden Abdullah b. Selâm, onunla görüştükten sonra "Resûlullah'ın yüzünü gördüğümde hemen anladım ki onun yüzü, bir yalancı yüzü değildir."[10] demişti. Hz. Peygamber'in saygınlığını, onun yüz ifadelerinden, beden dilinden okuyan ve etkilenen bu bilge zat çok geçmeden İslâm'ı seçmişti. Yine Yahudilerin kendi meselelerinde hakemlik etmesi için Hz. Peygamber'e başvurmaları da ona olan güvenlerini ortaya koyması açısından zikre değerdir.[11]

Resûlullah'a (s.a.s) gelen vahiyler de onun Allah nezdindeki ayrıcalıklı durumuna vurgu yapmaktaydı. Toplumda zaten var olan saygınlığı, peygamberlik sonrasında Allah katındaki değerini vurgulayan âyetlerle güçlendirilmişti. Kur'an'ın bu vurgusu, Hz. Peygamber'i inananların nazarında daha da yüceltmişti. Müslümanların Allah'ın ve

9 B2731 Buhârî, Şurût, 15; B2700 Buhârî, Sulh, 7
10 T2485 Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 42; DM1494 Dârimî, Salât, 156
11 B6819 Buhârî, Hudûd, 24; M4437 Müslim, Hudûd, 26

Peygamberi'nin önüne geçmeme konusunda uyarılmaları,[12] onun yanında yüksek sesle konuşmamalarının emredilmesi,[13] onun herhangi biri olmayıp Allah'ın Resûlü ve peygamberlerin sonuncusu olduğunun vurgulanması,[14] Allah'a itaatin yanında Resûlü'ne itaatin emredilmesi,[15] kendisine tâbi olunması hâlinde bunun Allah'ın sevgisini kazanmaya vesile olacağının belirtilmesi,[16] anlaşmazlığa düştüklerinde onu hakem tayin edip verdiği kararı itiraz etmeksizin uygulamalarının istenmesi,[17] peygamberi her şeyden ve herkesten çok sevmenin imanla ilişkilendirilmesi[18] muhatapları nazarında onun otoritesini ve saygınlığını pekiştirmişti. Böylece Cenâb-ı Hak, kendi nezdinde saygın bir konum bahşettiği peygamberinin bu durumunu Müslümanların kalbine de yerleştirmişti. Dolayısıyla bu saygınlık, beraberinde dinî otoriteyi de getirmişti.

İslâm'ın Hz. Peygamber (s.a.s) için öngördüğü bu saygınlık ve otorite sahâbenin onunla olan ilişkilerini şekillendirmişti. Sahâbenin Peygamberimizle olan konuşmalarında sıklıkla kullandıkları "Anam babam sana feda olsun!" cümlesi ona olan bağlılıklarının; Resûlullah kendilerine bir şey sorduğunda söyledikleri, "Allah ve Resûlü daha iyi bilir" cevabı ise Allah ve Resûlü'ne olan saygı ve teslimiyetlerinin bir ifadesiydi. Bu bağlamda Allah Resûlü'nün getirdiği ilâhî emirlere itaat ve iman eden sahâbe ona karşı saygısız davranışlarda bulunmaktan kaçındıkları gibi bazı bedevilerin

[12] Hucurât, 49/1
[13] Hucurât, 49/2
[14] Ahzâb, 33/40
[15] Nûr, 24/52, 54
[16] Âl-i İmrân, 3/31
[17] Nisâ, 4/65
[18] B15 Buhârî, Îmân, 8; M169 Müslim, Îmân, 70

kaba davranışlarına da müdahale etmek istemişlerdi.[19] Zira Kur'an'ın Allah ve Resûlü'nü incitenlerle ilgili şu uyarısı onların zihinlerinde çok canlıydı: "Allah ve Resûlü'nü incitenlere Allah, dünyada ve âhirette lânet etmiş ve onlar için horlayıcı bir azap hazırlamıştır."[20]

Kureyş'in ileri gelenlerinden Urve b. Mes'ûd'un, Hudeybiye görüşmeleri dönüşünde Resûlullah'la ilgili olarak Kureyşlilere, "Ey kavmim! Vallahi, ben birçok kralın huzuruna çıktım, heyet olarak Kayser'e, Kisrâ'ya ve Necâşî'ye gittim. Vallahi, Muhammed'in ashâbının ona tazim ettiği kadar hiçbir kralın adamlarının tazim ettiğini görmedim." şeklindeki beyanı da muhatapları nazarında Resûlullah'ın saygınlığının açık bir ifadesidir.[21] Bununla birlikte Resûlullah gerek kendisine inananlar gerekse inanmayanlar nazarındaki bu saygın ve itibarlı konumunu hiçbir zaman gurur ve kibir vesilesi yapmamıştır. Aksine müminleri yanlış anlamalara ve uygulamalara sebep olabilecek saygı gösterileri ve davranışlardan uzak durmaları konusunda özellikle uyarmıştır.[22]

Sahâbe'nin Sevgili Peygamberimize olan bu sevgi ve saygısı, ona salâvat getirmeyi tavsiye eden Kur'an âyetleri ve nebevî öğretiyle de pekiştirilmiştir. Kur'an'da, "Şüphesiz Allah ve melekleri Peygamber'e salât ediyorlar. Ey iman edenler! Siz de ona salât edin, selâm edin."[23] buyrulur. Peygamberimiz de "Kıyamet günü insanların bana en yakın olacak olanı, bana en çok salâvat getirenidir.",[24] "Bana salâvat getiriniz. Çünkü

[19] M2451 Müslim, Zekât, 143, B3344 Buhârî, Ehâdîsü'l-enbiyâ, 6
[20] Ahzâb, 33/57
[21] B2731 Buhârî, Şurût, 15
[22] D2042 Ebû Dâvûd, Menâsik, 96, 97; B3445 Buhârî, Ehâdîsü'l-enbiyâ, 48; D5230 Ebû Dâvûd, Edeb, 151,152; HM22554 İbn Hanbel, V, 255
[23] Ahzâb, 33/56
[24] T484 Tirmizî, Vitr, 21

nerede olursanız olun, sizin salâvatınız bana ulaşır."[25] diyerek kendisine salâvat getirmelerini Müslümanlara öğütlemiştir. Zira salâvat sadece Hz. Peygamber'i (s.a.s) anmak ya da ona dua etmek değildir. Onu hatırlamaya, dolayısıyla onun öğretilerini ve sünnetini hatırlamaya bir vesiledir. Peygamberine salâvat getiren müminler sadece onu hatırlamakla yetinmemeli hayatını onun öğretileri doğrultusunda şekillendirmeli ona lâyık ümmet olmaya çalışmalıdırlar. Bu bağlamda sahâbeden sonraki nesillerin de ona salâvat getirmesi ve onu anması, Hz. Peygamber'in manevî saygınlığının, otoritesinin ve ümmetiyle olan sıkı ilişkisinin devamını sağlaması açısından önem arz etmektedir.

Cenâb-ı Hak, Son Resûlüne diğer peygamberler arasında da saygın bir konum bahşetmiştir. Onlardan kendilerine verdiği kitap ve hikmetten sonra bunları doğrulayıcı olarak göndereceği peygamberine iman edeceklerine dair söz almıştır.[26] Müminlerden ise kendi peygamberlerine iman ettikleri gibi Allah'ın diğer bütün peygamberlerine de aralarında ayrım yapmaksızın iman etmelerini istemiştir.[27] Bu nedenle Müslümanlar nazarında bütün peygamberler saygındır. Bütün Müslümanlar kendi peygamberlerine iman ettikleri gibi bu peygamberlere de iman eder ve aynı şekilde en ufak bir saygısızlık yapmaktan da sakınırlar.

[25] D2042 Ebû Dâvûd, Menâsik, 96, 97
[26] Âl-i İmrân, 3/81
[27] Bakara, 2/136, 285

مُحَمَّد ﷺ

SON PEYGAMBER'İN AYRICALIKLARI

Bir gün Peygamberimiz Medine'de ashâbıyla otururken bir Yahudi çıkageldi ve "Ey Kâsım'ın babası! Arkadaşlarından biri yüzüme vurdu." diyerek şikâyette bulundu. Bu kişi, "Allah fakirdir, ama biz zenginiz!"[1] diyerek, mecazî anlamda Allah'a güzel bir şekilde borç (karz-ı hasen) veren yani Allah rızası için malını harcayan kimseden söz eden âyetle[2] alay ettiği için Hz. Ebû Bekir'in hışmına uğrayan Yahudi bilgini Finhâs'tan başkası değildi. Bu yüzden Ebû Bekir'i de Hz. Peygamber'e şikâyet etmişti.[3]

Finhâs'ın bu seferki şikâyeti yine Hz. Ebû Bekir'le ilgiliydi. Allah Resûlü, Finhâs'ın şikâyeti üzerine Hz. Ebû Bekir'i çağırttı ve "Sen bu Yahudi'ye vurdun mu?" diye sordu. Hz. Ebû Bekir de ona vurduğunu ifade etti.

Ebû Hüreyre ve Ebû Saîd el-Hudrî'nin anlattıklarına göre, Hz. Ebû Bekir, çarşıdan geçerken

1 Âl-i İmrân, 3/181
2 Bakara, 2/245
3 TT9 Taberi, el-Câmi', VII, 442

bir Yahudi'nin satmaya çalıştığı malına hoşuna gitmeyen bir meblağ teklif edilince malını övmek için, "Musa'yı âlemlere üstün kılan Allah'a yemin olsun ki…" diyerek yemin ettiğini işitmişti. Bunun üzerine, "Ey alçak adam! Muhammed'den de mi üstün kıldı?" diye ona çıkışmış, o da "Muhammed'i âlemlere üstün kılan Allah'a yemin olsun ki…" demek suretiyle misillemede bulunmuştu.[4] Tartışma kızışınca da Hz. Ebû Bekir öfkesine hâkim olamayarak Finhâs'ın yüzüne bir tokat atmıştı. Finhâs, Müslümanlarla Yahudiler arasında yapılmış olan yürürlükteki anlaşma gereği devletin güvencesi (emanı) altında olduğu gerekçesiyle derhâl Peygamberimize (s.a.s) giderek Hz. Ebû Bekir'i dava etti. Neticede iki tarafı da dinleyen Allah Resûlü her ikisine de şu uyarıyı yaptı: "Allah'ın peygamberlerini birbirlerine üstün tutmayın!"[5] "Beni de Musa'dan üstün tutmayın!"[6] Belli ki o, Peygamberler arasında üstünlük yarışı yaptırılmasını istemiyordu.

Yüce Allah'ın seçtiği bütün peygamberler iman açısından ve getirdikleri mesajın evrensel özü ve esası bakımından eşit mesafededirler. Allah Teâlâ her ne kadar bazı elçilerine ilmî, manevî veya dünyevî mevkiler bakımından diğerlerinden daha fazla lütufta bulunmuşsa da peygamber olmak bakımından aralarında hiçbir fark yoktur. Kur'an-ı Kerim'e kulak veren bir mümin, bütün peygamberlerin Allah tarafından seçildiğine ve hepsinin

4 M6153 Müslim, Fedâil, 160; M6151 Müslim, Fedâil, 159; B2412, Buhârî, Husûmât, 1
5 M6151 Müslim, Fedâil, 159
6 B2411 Buhârî, Husûmât, 1

üstün örnekler olduğuna inanır ve bu konuda peygamberler arasında fark gözetmez. Yüce Allah'ın, "Her biri Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine iman ettiler."[7] ve "Sana indirilene ve senden önce indirilene iman ederler."[8] şeklinde tasvir ettiği müminlere yakışan, "O'nun elçilerinden hiçbiri arasında ayrım yapmayız."[9] demektir. Allah Resûlü (s.a.s) de "Hiçbiriniz sakın benim Yunus Peygamber'den hayırlı olduğumu söylemesin."[10] buyurmak suretiyle peygamberlerin birbirlerinin rakibi olarak algılanmasını istememiştir. Resûl-i Ekrem'in, sabırsızlığı dolayısıyla balığın karnına düşen ve hakkında Allah Teâlâ'nın, "Balık sahibi (Yunus) gibi olma!"[11] buyurduğu Yunus Peygamber'den kendisini üstün tutmaması son derece anlamlıdır.

Öte yandan Yüce Allah bazı peygamberlerini sadece dine davetle yükümlü kılmışken içlerinden seçtiği bazı resûllerine de sahifeler, kitap ve şeriat vermiştir. Kimilerine, Hz. Nuh, İbrahim, Musa, İsa ve Hz. Muhammed gibi peygamberlere de baskı ve sıkıntılara karşı gösterdikleri mücadelenin büyüklüğü nedeniyle "ülü'l-azm" sıfatı[12] verilmiştir. Kur'an-ı Kerim'de Cenâb-ı Hakk'ın Hz. Musa gibi kimi peygamberlerle konuştuğu,[13] kimilerinin derecelerini yükselttiği, Hz. İsa'yı "Rûhu'l-Kudüs" ile desteklediği anlatılır ve peygamberlerden bazılarına çeşitli meziyetler bahşedildiği bildirilir.[14] Aynı şeklide Allah Teâlâ, "Gerçekten biz, peygamberlerin kimini kiminden üstün kıldık; Davud'a

7 Bakara, 2/285
8 Bakara, 2/4
9 Bakara, 2/136, 285
10 B3412 Buhârî, Ehâdîsü'l-enbiyâ, 35
11 Kalem, 68/49
12 Ahkâf, 46/35
13 Kasas, 28/30
14 Bakara, 2/253

da Zebur'u verdik."[15] buyururken, âdeta, demircilik yaparak[16] geçimini sağlamaya çalışan bir Hz. Davud'a dilediğinde hükümdarlık ve hikmetin kapılarını açarak [17] onu çok üstün bir konuma getirdiğini hatırlatmaktadır.

Hz. İbrahim, Hz. İsa ve Hz. Musa gibi peygamberlerin tevhid mücadelelerinin anlatıldığı Bakara Sûresi'nde de Yüce Allah, Hz. Muhammed'e (s.a.s), "Şüphesiz sen, (Allah tarafından) gönderilmiş peygamberlerdensin."[18] buyurarak iltifatta bulunmuştur. Ayrıca Kur'an-ı Kerim'de anlatıldığına göre, Allah Teâlâ, vaktiyle bütün peygamberlerden ve dolayısıyla o peygamberlerin ümmetlerinden kendilerine verileni tasdik eden bir peygamber geldiğinde ona iman ve yardım etmeleri konusunda söz almıştır.[19]

Yüce Allah'ın seçtiği bütün peygamberler iman açısından ve getirdikleri mesajın evrensel özü ve esası bakımından eşit mesafededirler. Ancak onların dünya ve âhirete ilişkin bazı hususlarda kendilerine özgü birtakım hususiyetleri vardır. Bu çerçevede Resûlullah'ı (s.a.s) diğer peygamberlerden ayıran bazı özellikler ve ayrıcalıklar olduğu da muhakkaktır. Hatta bu ayrıcalık tabiî olarak onun ümmeti için de geçerli olacaktır.[20] Örneğin Câbir b. Abdullah'tan rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s) şöyle buyurmuştur: "Benden önceki peygamberlerden hiçbirine verilmeyen beş şey bana verilmiştir: Ben, (düşmanımın içine) bir aylık mesafede korku salma yardımına mazhar oldum. Yeryüzü bana mescid ve temiz kılındı; onun için ümmetimden namaz vaktine kavuşan

15 İsrâ, 17/55
16 Enbiyâ, 21/80
17 Bakara, 2/251
18 Bakara, 2/252
19 Âl-i İmrân, 3/81
20 T1553 Tirmizî, Siyer, 5

herkes (bulunduğu mekânda) namazını kılıversin. Ganimetler bana helâl kılındı. Her peygamber sadece kendi kavmine gönderilirken, ben bütün insanlığa gönderildim. Ve bana şefaat (etme hakkı) verildi."[21]

Başka bir rivayette ise Allah'ın Resûlü, yukarıdakilere ilâve olarak, "Bana cevâmiü'l-kelim (az sözle çok mâna ifade etme kabiliyeti) bahşedildi... Ve peygamberler benimle son buldu." buyurmuştur.[22]

Rivayetlerden anlaşıldığına göre, Resûl-i Ekrem, Hendek Savaşı'nda olduğu gibi[23] Allah tarafından düşmanın kalbine korku salma konusunda desteklenmiştir. Diğer semavî dinlerin mensupları ibadetlerini kendilerine özgü mekânlarda yaparlarken, Yüce Allah Hz. Peygamber'e ve ümmetine bir lütuf olarak temiz olan her yerde namaz kılma ve gerekli durumlarda teyemmüm etme imkânı tanımıştır. Müslüman olmayanlardan savaş yoluyla elde edilen ganimetlerden yani her türlü mal ve esirlerden daha önceki ümmetler istifade edemezken ümmet-i Muhammed'in buna olan ihtiyacını bilen Allah Teâlâ,[24] ganimetleri Müslümanlara helâl kılmıştır.[25]

Hz. Peygamber'in bütün insanlığa gönderilmesi hususunu mutlak mânada anlamak pek isabetli olmasa gerektir. Söz gelimi kimi âlimler Hz. Nuh ve Hz. İbrahim'in de bütün insanlığa gönderildiğini ifade etmişlerdir. Ayrıca belirli bir bölgeye veya topluma gönderilen peygamberlerin

21 B438 Buhârî, Salât, 56; M1163 Müslim, Mesâcid ve mevziu's-salât, 3
22 M1167 Müslim, Mesâcid ve mevziu's-salât, 5
23 Ahzâb, 33/26
24 B3124 Buhârî, Farzu'l-humus, 8
25 Enfâl, 8/69

mesajlarında da Allah'ın birliği ve âhirete iman gibi evrensel ilkeler bulunduğu muhakkaktır.

Hz. Peygamber'e verilen "cevâmiu'l-kelim" özelliğini ise kimi âlimler az sözle çok mâna ifade etme, veciz ve edebî konuşma kabiliyetinin, Kur'an-ı Kerim ve hadislerde ortaya çıktığı şeklinde yorumlamışlardır.

Rivayette sözü edilen şefaat yetkisi esasen sadece Hz. Peygamber'e değil diğer peygamberlere, Allah katında ahid/söz almışlara,[26] hakka şahitlik edenlere[27] ve Allah'ın dilediği ve razı olduğu kimselere[28] de tanınmıştır. Ancak Allah Resûlü kıyamet günü insanlar için ilk şefaat isteyen, ilk şefaat edecek olan[29] ve diğer peygamberlere göre kendisine en çok inananı bulunan peygamber olacaktır.[30] Peygamberimize bahşedilen bu şerefli konum, "makâm-ı mahmûd"dur.[31] Bu makam Peygamberimizin ümmeti için şefaat dilediği makamdır.[32]

Âlemlere rahmet olarak[33] ve bütün insanları ve cinleri[34] müjdelemek ve uyarmak üzere gönderilen bir peygamber[35] olan Hz. Muhammed (s.a.s), peygamberlerin son halkasını teşkil etmektedir.[36] O, "Bütün peygamberler babaları bir kardeştirler; anaları ayrı fakat dinleri birdir." buyurur.[37] Bu rivayette Hz. Peygamber, bir anlamda tarih boyunca devam

26 Meryem, 19/87
27 Zuhruf, 43/86
28 Necm, 53/26
29 M5940 Müslim, Fedâil, 3
30 M485 Müslim, Îmân, 332
31 İsra, 17/79
32 HM9682 İbn Hanbel, II, 441
33 Enbiyâ, 21/107
34 DM47 Dârimî, Mukaddime, 8
35 Sebe', 34/28
36 Ahzâb, 33/40
37 B3443 Buhârî, Ehâdîsü'l-enbiyâ, 48

eden peygamberlik müessesesine sahip çıkmakta ve ayrım yapmadan kendisini bu zincire eklemektedir.

Peygamber Efendimiz, ayrıca kendisine verilen Kur'an mucizesinin niteliğiyle de diğer peygamberlerden ayrılmaktadır. Aslında her peygambere, kendi dönemi ve bölgesinin gelişmişlik düzeyine paralel olarak oraya münhasır mucizeler verilmiş, onların vefatlarıyla birlikte bu mucizeler de doğal olarak son bulmuştur. Ancak Peygamberimize verilen Kur'an mucizesi onun vefatıyla birlikte yok olmamıştır; bilâkis bugün olduğu gibi kıyamete kadar onun tek mucizesi olarak etkisini hep sürdürecektir. İşte bu yüzdendir ki Resûlullah (s.a.s) şöyle buyurmuştur: "Bütün peygamberlere kendi dönemlerindeki insanların inanacakları (mucizeler) verilmiştir. Bana verilen (mucize) ise Allah'ın bana vahyettiği vahiy (Kur'an-ı Kerim)dir. Bu sayede ben kıyamet günü ümmeti en kalabalık olan peygamber olacağımı ümit ediyorum" [38]

Diğer yandan Kur'an-ı Kerim, Allah Resûlü'nün bilgi kaynaklarının sair insanlar gibi akıl ve beş duyuyla sınırlı olmadığını; bilâkis ilâhî vahyin de onun bilgi kaynakları arasında bulunduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Allah Resûlü'nün ilâhî vahyin muhatabı olması, onu diğer insanlardan ayrıcalıklı kılan en önemli hususiyettir.

Vahiy, Allah Resûlü'nün sıkıntılı anlarında ilâhî bir yardım olarak da tecelli etmiştir. Yüce Allah Hicret esnasında Resûlullah'a görünmeyen askerlerle yardım etmiş,[39] Hendek Savaşı'nda düşmana karşı rüzgâr ve görünmez ordular

[38] B4981 Buhârî, Fedâilü'l-Kur'ân, 1, B7274 İ'tisâm, 1
[39] Tevbe, 9/40

göndermiş[40] ve kalplerine korku düşürmüştü.[41] Bedir'de beş bin melekle müminleri desteklemişti.[42] Perslere yenilen Bizanslıların çok kısa bir zaman sonra tekrar galip geleceği [43] ve Mekke'nin fethedileceği haberleri de hep ilâhî vahiyle bildirilmişti.[44] Ve ona İsrâ ve Mirac gecesinde Rabbinin âyetlerinden en büyüğü gösterilmişti.[45]

Resûlullah'ın ayrıcalıkları elbette sadece olağanüstü hâllerle sınırlı değildi. Onun en ayrıcalıklı yanlarından biri de dünyadaki sade ve mütevazı yaşantısıydı. Yüce Allah, Kutlu Elçisi'nden dünya nimetleri ile kendi katındakiler arasında seçim yapmasını istediğinde o, Allah katındakileri tercih etmişti.[46] Onun bir hükümdar peygamber değil kul peygamber olmayı istemesi aslında bundandı. [47] Allah Resûlü'nün bütün bu özellikleri ve üstünlükleri ümmeti tarafından büyük bir ilgiye mazhar olmuş ve "Hasâisü'n-Nebî" (Peygamberin Ayrıcalıkları) ve "Delâilü'n-Nübüvve" (Peygamberliğin Delilleri) gibi başlıklar altında onun özelliklerini ve ayrıcalıklarını anlatan kıymetli ve zengin bir külliyat ortaya çıkmıştır. Ancak Hz. Peygamber'in büyüklüğünü ve üstünlüğünü, hoyrat Câhiliye toplumunu her türlü ahlâkî ve manevî hastalıklardan arındırmasında ve aşağıların aşağısına yuvarlanmış bir toplumu yüksek değerlere kavuşturmasında aramak isabetli bir yol olsa gerektir. Diğer yandan önceki peygamberlerin kendi zamanlarındaki insanlara çeşitli olağanüstü ve meydan okuyucu mucizelerle

[40] Ahzâb, 33/9
[41] Ahzâb, 33/26
[42] Âl-i İmrân 3/13, 123-127
[43] Rûm, 30/1-4
[44] Fetih, 48/27
[45] İsrâ, 17/1; Necm, 53/18
[46] M6170 Müslim, Fedâilü's-sahâbe, 2
[47] MK10686 Taberânî, el-Mu'cemü'l-kebîr, X, 288

tebliğde bulunmalarına rağmen Allah Resûlü'nün bütün mucize beklentilerini bir kenara bırakıp beşerî şartlarda Mekke ve Medine'de yirmi üç yıl gibi kısa bir sürede örnek bir İslâm toplumu oluşturması, belki de onun en büyük mucizesidir.

Yüce Allah ilâhî kelâmında Hz. Peygamber'i insanlara tanıtırken onun "yüce bir ahlâk üzere olduğuna"[48] vurgu yapmıştır. Bütün insanlığa gönderilmiş olan Hz. Muhammed'in sahip olduğu en önemli hususiyetlerden birisi işte bu üstün ahlâkıdır. Onu (s.a.s), birlikte yaşadığı insanlardan ayrı kılan bu üstün yönlerden bazılarını, kendisini en iyi bilen ve tanıyan yakın arkadaşlarının diliyle şöyle özetleyebiliriz:

O, insanlar arasında günaha en uzak kimseydi. [49]

Onun kadar ailesine şefkatli kimse yoktu.[50]

O, insanların en iyisi, en yardımseveriydi.[51]

Ondan daha çok ashâbıyla istişareye önem veren kimse yoktu.[52]

Ömrü boyunca ne hizmetini gören birini ne de bir hanımını incitecek bir davranışta bulunmuştu.[53]

Kısacası Peygamber Efendimiz (s.a.s), "İnsanların ahlâk bakımından en güzeliydi."[54]

[48] Kalem, 68/4
[49] M6045 Müslim, Fedâil, 77
[50] M6026 Müslim, Fedâil, 63
[51] M2481 Müslim, Zekât, 167
[52] T1714 Tirmizî, Cihâd, 35
[53] M6050 Müslim, Fedâil, 79
[54] T2015 Tirmizî, Birr ve sıla, 69; M6015, Müslim, Fadâil, 54

محمد ﷺ

“BANA ‘ALLAH’IN KULU VE RESÛLÜ’ DEYİN!”

Peygamberimiz Mekke’nin fethi için Medine’den yola çıkmış, yolda müttefik kabilelerin de katılımıyla yaklaşık on bin kişiye ulaşan ihtişamlı bir ordu ile Mekke’ye doğru ilerliyordu. İslâm ordusunun yola çıktığı haberi Mekke’ye ulaşınca, Mekke’nin ileri gelenlerinden Ebû Süfyân, Hakîm b. Hızâm ve Büdeyl b. Verkâ, gelen ordu hakkında daha fazla bilgi edinmek için Mekke dışına, Müslümanların geldiği güzergâha doğru yola çıkmışlardı. Resûlullah, Mekke’ye çok yakın bir mesafede olan Merrü’z-Zahrân Vadisi’ne gelip yerleştiklerinde her askere ayrı ayrı ateş yakmasını emretmiş, böylece bu manzara karşısında Mekkelilerin gözlerini iyice korkutmayı amaçlamıştı. Gerçekten de Ebû Süfyân ve yanındakiler gördükleri karşısında paniklemişler ve sonunda Müslümanlar tarafından fark edilmişlerdi. Yakalanıp Hz. Peygamber’in huzuruna getirildiklerinde ise Ebû Süfyân İslâm’ı kabul etmişti. Peygamber

Efendimiz Ebû Süfyân'ın İslâm ordusunun ihtişamını seyredip etkilenmesi için Abbâs'a, onu ordunun geçeceği yola götürmesini emretti. Bunun üzerine Abbâs, Ebû Süfyân'la birlikte orduyu rahat görebilecekleri bir yere gittiler. Öncelikle İslâm ordusunun ilk saflarında yer alan çeşitli müttefik Arap kabileleri geçmeye başladı. Ardından ise muhacirler, ensar ve onların içerisinde zırha bürünmüş göz kamaştıran bir vaziyette[1] Hz. Peygamber göründü.[2]

Bu ihtişamlı ordu karşısında Ebû Süfyân hayretler içerisinde, "Ey Abbâs, kim bunlar?" diye sordu. Abbâs, "İşte Resûlullah! Muhacirler ve ensar arasında!" dedi. Ashâbının Hz. Peygamber'e olan bağlılığına, ordunun disiplinine şahit olan Ebû Süfyân, Abbâs'a hitaben, "Vallahi, kardeşinin oğlunun saltanatı çok büyümüş!" diyerek hayretini dile getirdi. Abbâs ise ona, "Hayır! Vallahi bu saltanat değil, nübüvvettir!" karşılığını verdi.[3]

Ebû Süfyân'ın Mekke fethinde "saltanat" olarak gördüğü yüce nimeti Hz. Peygamber'in amcası Abbâs (ra) "nübüvvet" olarak niteliyordu. Çünkü karşılarındaki bu tablo ne bireysel bir çaba ile elde edilebilirdi ne de saltanat ile. Evet, bir nebî idi o, nübüvvet ile görevlendirilmişti. O (s.a.s) görevinin gereklerini yerine getirmiş, nübüvveti kendisine veren Yüce İrade de ona her türlü desteği vermiş ve sonuçta ortaya böyle bir manzara çıkmıştı. Nübüvvet sebebiyle doğup büyüdüğü şehirden çıkarılmış

1 MŞ36889 İbn Ebî Şeybe, Musannef, Megâzî, 34
2 B4280 Buhârî, Megâzî, 49
3 MŞ36889 İbn Ebî Şeybe, Musannef, Megâzî, 34; MK20571 Taberânî, el-Mu'cemü'l-kebîr, XXIII, 433

iken yine nübüvveti sayesinde kısa sürede güçlenmiş, kendisine gönülden bağlı taraftarlar kazanmış ve Mekke’yi fethetmeye gelmişti.

Yalnızca Allah’ın seçtiği sevgili kullarına nasip olan, istemekle elde edilemeyecek bu nübüvvet nimeti ile vazifelendirilen Hz. Muhammed[4] âlemlere rahmet olarak gönderilmişti.[5] İşte bu rahmetin ilk tezahürü, oluşturduğu bu inançlı toplumda açık bir şekilde görülüyordu. Nitekim Hz. Peygamber, Câhiliye karanlığından çıkardığı ashâbını, faziletli bir toplum hâline getirmiş bir vaziyette Mekke’ye geri dönüyor, bunu gören müşrikler ise hayretler içerisinde kalıyordu. Ebû Süfyân’ın dile getirdiği bu hayret verici değişim, arkasında birçok taraftar toplamış bir liderin saltanatı değil Hz. Peygamber’in beşer ve liderlik vasıflarının nübüvvet ile desteklenmesi ile oluşmuş üstün başarılarının bir tezahürü idi.

Nübüvvet gerçeğini kabullenemeyen müşriklerin akıl almaz peygamber tasavvurlarına karşın Kur’an’da, Hz. Peygamber’in bir “Resûl/Nebî” olduğu ilân edilirken hemen ardından onun aynı zamanda ölümlü bir “beşer” olduğu da hatırlatılıyordu.[6] Hz. Muhammed (s.a.s), Allah’ın elçisi olmakla birlikte aynı zamanda bir beşerdi. O, Mekkeli müşriklerin görmek istedikleri gibi ne bir melek ne bir kâhin ne de bir şair idi…[7] Kur’an’ın ifadesiyle o, “Beşer-Resûl” idi.[8] Bu hususu bizzat Hz. Peygamber de değişik vesilelerle dile getiriyordu. Nitekim “Ben peygamberim, bunda

[4] Şûrâ, 42/13
[5] Enbiyâ, 21/107; Nahl, 16/64
[6] Âl-i İmrân, 3/14; İsrâ, 17/90-95; Ahzâb, 33/40
[7] Tûr, 52/29, 30; Sâd, 38/4; İsrâ, 17/47; Enbiyâ, 21/5; M140 Müslim, Îmân, 46
[8] İsrâ, 17/93

yalan yok." der demez hemen, "Ben Abdülmuttalib'in oğluyum." diye ekliyordu. O, "Hıristiyanların Meryem oğlu İsa'yı abartarak göklere çıkardıkları gibi sakın sizler de beni methetmede aşırı gitmeyin. Şüphesiz ki ben ancak O'nun kuluyum. Dolayısıyla bana 'Allah'ın kulu ve Resûlü' deyin!"[9] sözleriyle kendisinin hem bir nebî hem de bir beşer olduğunu vurguluyordu. Yine, "Ben ancak bir insanım, size dininize dair bir şey emredersem onu hemen alın, ama kendi görüşümle bir şey emredersem takdir edersiniz ki ben de bir insanım."[10] derken de bilhassa din ile ilgili konularda kendisine itaat edilmesi gerektiğinin altını çiziyordu.

O, bir beşer olmakla birlikte aynı zamanda Rabbinden vahiy alan bir peygamberdi. Vahiy alması, Hz. Peygamber'i diğer insanlardan ayıran en önemli vasfı idi. "De ki: 'Ben de ancak sizin gibi bir beşerim. (Ne var ki) bana, 'Sizin ilâhınız ancak bir tek ilâhtır.' diye vahyolunuyor."[11] âyeti bu hususu açık bir şekilde ortaya koyuyordu. O (s.a.s), Allah'ın kulları arasından seçtiği son peygamberdi.[12] Kendisi son peygamber oluşunu mütevazı bir şekilde şu örnekle anlatmıştı: "Benim ve benden önceki peygamberlerin durumu, bir evin-şa eden kimseye benzer; o kimse evi güzelce yapıp mükemmel hâle getirmiş fakat bir köşede sadece bir tuğla yeri boş kalmıştır. İnsanlar bu evin içine girip dolaşırlar, ona hayran olurlar ve şöyle derler: Keşke şu tuğla da yerine konulmuş olsaydı." Sonra sözlerine devam etti: "İşte ben o tuğlayım. Ben peygamberlerin sonuncusuyum."[13]

9 B3445 Buhârî, Ehâdîsü'l-enbiyâ, 48; HM391 İbn Hanbel, I, 56
10 M6127 Müslim, Fedâil, 140
11 Kehf, 18/110
12 Ahzâb, 33/40; DM50 Dârimî, Mukaddime, I, 59
13 B3535 Buhârî, Menâkıb, 18; M5963 Müslim, Fedâil, 23

Kırk yaşında Rabbinden aldığı vahiy ile birlikte ağır bir sorumluluk[14] yüklenerek nübüvvet ve risalet görevine başlamıştı. Hz. Peygamber'in bu nübüvvet vazifesi, sadece gönderilmiş olduğu toplum ile de sınırlı değildi. Yüce Rabbimiz onu bütün insanlara ancak müjdeleyici ve uyarıcı olarak göndermişti.[15] Bu sebeple ona Kur'an gibi kıyamete kadar kalıcı eşsiz bir kitap vahyolunmuştu. Hz. Peygamber(s.a.s), "Bütün peygamberlere kendi dönemlerindeki insanların inanacakları mucizeler verilmiştir. Bana verilen mucize ise Allah'ın bana vahyettiği Kur'an'dır. Bunun için kıyamet gününde ben, en çok bağlısı bulunan peygamber olacağımı ümit ediyorum."[16] buyurarak nübüvvetinin bu yönüne işaret etmişti. Bu mucize, diğer peygamberlerin sadece kendi kavimlerine hitap eden çeşitli mucizelerinden ayrılıyordu. Kur'an, hem lafzı, hem de mânası itibariyle bir mucizeydi. Şiir ve edebiyat alanındaki maharetleri ile meşhur olmuş bir toplumda lafzı ile insanları aciz bırakmış,[17] toplumu maddî ve manevî kirlerden arındırıp inananlar için dünya ve âhiret saadetini elde etme vesilesi olan mânası ile de kıyamete kadar devam edecek bir mucize olmuştu.

Peygamberimizi nübüvvet vazifesinde yalnız bırakmayan Cenab-ı Hak, "Kur'an'ı kesinlikle biz indirdik; elbette onu yine biz koruyacağız."[18] buyurarak gönderdiği Kur'an'ı kendisinin koruyacağını Resûlü'ne müjdeliyordu. Nitekim Allah Teâlâ'nın gözetimi ve koruması, tebliğ vazifesini icra ederken daima Peygamber Efendimizin yanındaydı. Bu sebeple

[14] Müzzemmil, 73/5
[15] Sebe', 34/28
[16] B4981 Buhârî, Fedâilü'l-Kur'ân, 1, B7274 İ'tisâm, 1 M385 Müslim, Îmân, 239
[17] Yûnus, 10/37-38
[18] Hicr, 15/9

onun vahiyleri tebliğ ederken olsun, açıklarken olsun yanlış bir şey söylemesi yahut inen bir vahyi gizlemesi mümkün değildi. Zaten kişiliği de buna müsait değildi. Daha peygamber olmadan önce dahi çevresi tarafından güzel ahlâkı, mertliği, yalan söz söylemeyip daima doğruyu söylemesi ve güvenilirliği ile tanınmakta[19] bu sebeple de kendisine "el-emin" denilmekteydi.[20] Peygamber olmadan önce yalan söylemesine ihtimal dahi verilemeyen[21] bir kimsenin, Allah'tan aldığı vahyi eksik yahut ilâveli bir şekilde aktarması elbette söz konusu olamazdı.[22]

"Eğer (Peygamber) bize isnat ederek bazı sözler uydurmuş olsaydı, mutlaka onu kudretimizle yakalardık. Sonra onun şahdamarını koparır (onu yaşatmaz) dık."[23] âyeti Hz. Peygamber'in tebliğ görevinde ne denli titiz olması gerektiğini göstermekteydi. Nitekim o asla nefsinin arzularına göre konuşmazdı. Onun bildirdikleri vahiyden başkası değildi.[24]

Abdullah b. Amr, ezberlemek için Hz. Peygamber'den duyduğu her sözü yazmaya başlayınca, sahâbeden bazıları, "Sen Resûlullah'tan işittiğin her şeyi yazıyorsun. Hâlbuki Resûlullah da nihayetinde bir insandır, hoşnut iken konuştuğu gibi öfkeliyken de konuşur." diyerek onu uyarmıştı. Ancak Abdullah bu uyarılardan Hz. Peygamber'e bahsedince, Peygamber Efendimiz parmağıyla diline işaret ederek, "Sen yazmaya devam et! Yemin ederim ki bu dil haktan başka söz söylemez." demişti.[25]

19 M508 Müslim, Îmân, 355; B4953 Buhârî, Tefsîr, (Alâk) 1; HM15585 İbn Hanbel, III, 425
20 ST43, İbn Sa'd, Tabakât, I, s. 146
21 B7420 Buhârî, Tevhîd, 22
22 B4553 Buhârî, Tefsîr, (Âl-i İmrân) 4
23 Hâkka, 69/44-47
24 Necm, 53/3, 4
25 D3646 Ebû Dâvûd, İlim, 3

Hz. Peygamber’in Rabbinden aldığı vahiyleri gizlemesi de düşünülemezdi. Nitekim Yüce Allah çok açık bir şekilde, “Ey Peygamber! Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan, O’nun verdiği peygamberlik görevini yerine getirmemiş olursun.” buyuruyordu. Hz. Âişe de Peygamber’in (s.a.s) Allah’ın Kitabı’ndan herhangi bir şeyi gizlediğini iddia edenlerin yalan söyleyip Allah’a iftira etmiş olacaklarını söylemekteydi.[26]

Allah Teâlâ, Resûlü’nü yalnızca tebliğ ettiği konularda değil müşrikler ile olan mücadelelerinde de gözetip koruyordu. Müşriklerin Hz. Peygamber’i inkârları ve ona karşı yürüttükleri haince mücadeleler karşısında Allah Teâlâ, “Sen Rabbinin hükmünü sabırla bekle, kuşkusuz sen bizim gözetim ve korumamız altındasın.”,[27] “Allah seni insanlardan korur.”[28] ve “(Resûl’üm!) Allah’ın sana lütfu ve esirgemesi olmasaydı onlardan bir güruh seni saptırmaya yeltenmişti. Onlar yalnızca kendilerini saptırırlar, sana hiçbir zarar veremezler.”[29] buyurarak onun daima Rabbinin gözetimi altında olduğunu hatırlatmış, böylece onun maneviyatını ve zorluklara karşı direncini kuvvetlendirerek peygamberlik vazifesini olanca gayreti ile sürdürmesi konusunda teşvik etmişti.

Rabbinin gözetimi ve himayesi altında risalet görevini yürüten Sevgili Peygamberimiz, müşrikler ile olan mücadelesinde birçok ilâhî yardımı somut bir şekilde görmüştü. Bedir, Uhud, Hendek, Mekke’nin Fethi, Huneyn Gazvesi ve müşrikler ile olan diğer savaşlarda[30] kimi zaman

[26] M439 Müslim, Îmân, 287; B4855 Buhârî, Tefsîr, (Necm) 1; B7531 Buhârî, Tevhîd, 46
[27] Tûr, 52/49
[28] Mâide, 5/67
[29] Nisâ, 4/113
[30] Âl-i İmrân, 3/123; Tevbe, 9/25; Enfâl, 8/26, 62

görünmeyen ordular ile,[31] yeri geldiğinde bir rüzgâr vasıtası ile[32] yeri geldiğinde ise düşmanın kalbine korku düşmesi[33] veya Müslümanlara düşmanın sayısını az göstererek cesaretlendirmek ile[34] bazen sağında ve solunda onu koruyan beyaz elbiseli gözle görülen mücahitler şeklinde[35] ilâhî yardımlara mazhar olmuştu. Ancak bu yardımlar Hz. Peygamber'i asla gevşekliğe sevk etmemiş, tam aksine Hz. Peygamber (s.a.s), yürüttüğü mücadelede daima gerekli tedbirleri alarak kendi savaş stratejisini belirlemişti.[36] Her türlü önlemi aldıktan sonra Rabbine tevekkül eden[37] Peygamber Efendimizin düşmana karşı gönlünde korku ve karamsarlığa yer kalmamıştı. Çünkü Rabbinin her zaman onunla beraber olduğunu biliyordu.[38]

Bu ilâhî gözetim altında risalet görevini en güzel şekilde yerine getiren Peygamberimiz hata ve günahlardan da korunmuştu.[39] Onun bulunduğu konum itibariyle günahlı ortamlara girmesi, yasaklanmış fiilleri işlemesi zaten mümkün değildi. Bununla birlikte zaman zaman hata bile sayılamayacak kadar küçük ayak/dil sürçmeleri de olabiliyordu. Fakat "zelle" olarak adlandırılan bu küçük hatalar Allah Teâlâ'nın müdahalesi ile hemen düzeltiliyordu. Nitekim Hz. Peygamber, müşriklerin ileri gelenlerini İslâm'a davet ettiği bir esnada yanına gelen âmâ sahâbî Abdullah

31 Tevbe, 9/40
32 Ahzâb, 33/9
33 Ahzâb, 33/26; (M1163 Müslim, Mesâcid ve mevziu's-salât, 3
34 Enfâl, 8/43
35 M6005 Müslim, Fedâil, 47
36 B2947 Buhârî, Cihâd, 103; D2596 Ebû Dâvûd, Cihâd, 71
37 Kalem, 68/4
38 Bakara, 2/153, 194; Enfâl, 8/19; Tevbe, 9/40
39 Fetih, 48/2

b. Ümmü Mektûm ile ilgilenmemesi üzerine[40] ve Bedir Savaşı’nda ele geçirilen esirler ile ilgili olarak ashâbı ile yaptığı istişarenin ardından alınan esirleri fidye karşılığında salma kararı üzerine[41] Rabbinden ikaz almıştı. Bu durum Hz. Peygamber’in risalet görevi esnasında en ufak içtihadî hatalarının dahi Rabbi tarafından düzeltilmekte olduğunu göstermekteydi.

Hz. Peygamber, peygamberliği boyunca İslâm’ı en ince ayrıntısına kadar yaşayarak ashâbına örnek olmuştu. Nitekim Yüce Rabbimiz, “Andolsun, Allah’ın Resûlü’nde sizin için; Allah’a ve âhiret gününe kavuşmayı uman, Allah’ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır.”[42] buyurmaktaydı. Çünkü Hz. Peygamber, risaleti boyunca öncelikle kendisine vahyolunan emirleri uygulamış, yasaklanan fiillerden sakınmıştı. Böylece o örnek şahsiyeti ile ilâhî vahyin en büyük delili olmuştu. Çünkü ilâhî irade Hz. Peygamber’i Müslümanlara, Müslümanları da diğer insanlara örnek (şahit) göstermekteydi.[43]

Peygamberimiz (s.a.s) risaleti boyunca hâli ve sözleri ile ilâhî mesajı insanlığa duyurmak uğrunda sürekli bir mücadele içerisinde olmuştu. Nitekim ona gelen ilk emirlerde kalkıp yakınlarını uyarması emredilmişti.[44] Rabbinden, “(Önce) en yakın akrabanı uyar.”[45] emrini alan Allah Resûlü, Safâ tepesine çıkıp müşrik olan akrabalarına şöyle

40 Abese, 801/1-3
41 Enfâl, 8/67
42 Ahzâb, 33/21
43 Hac, 22/78
44 Müddessir, 74/1-2
45 Şuarâ, 26/214

seslenmişti: "Haberiniz olsun ki ben, şiddetli azap öncesinde size gönderilmiş bir uyarıcıyım." [46]

Hz. Peygamber (s.a.s) uyarıcılık görevini ashâbına şöyle anlatmaktaydı: "Benim ve Allah'ın bana verdiği misyon, bir kavme gelip 'Ben, düşman ordusunu gözlerimle gördüm. Ben çıplak uyarıcıyım. Derhal kaçıp kurtulun!' diyen kimsenin misaline benzer. O toplumdan bir kısmı, onun uyarısına itaat etmiş ve geceleyin sessizce kaçıp kurtulmuş; bir kısmı ise onu yalanlamış ve sabahleyin gelen ordu tarafından helâk edilmiştir. İşte bana itaat edip getirdiğime tabi olan kimsenin misali ile bana isyan edip getirdiğim hakkı yalanlayanın misali buna benzer."[47]

Resûlullah (s.a.s), bu misal ile kendisine iman edip tâbi olmayanları düşman tarafından helâk edilen kimselere benzetmekteydi. Ona itaat etmeyenler hakikaten de dünya ve âhirette mutluluğa erişemeyeceklerdi. Çünkü Resûlullah'a itaat, Allah'a itaat demekti.[48] Peygamber Efendimiz, "Bana itaat eden, Allah'a itaat etmiş, bana isyan eden Allah'a isyan etmiş olur."[49] buyurarak bu gerçeğe işaret etmekte ve ümmetinden kendisine itaat eden herkesin cennete gireceğini ashâbına müjdelemekte,[50] "Muhammed'in canı elinde olan Allah'a yemin ederim ki bu (Arap) toplumundan, Yahudi veya Hıristiyanlardan biri beni işitip de getirdiğim (din)e inanmazsa, mutlaka cehennemliklerden olur."[51] buyurarak da kendisine itaat etmeyenlerin kötü akıbetini haber vermekteydi.[52]

[46] B4971 Buhârî, Tefsîr, (Leheb) 1; M508 Müslim, Îmân, 355
[47] B7283 Buhârî, İ'tisâm, 2; B6482 Buhârî, Rikâk, 26; M5954 Müslim, Fedâil, 16
[48] Nisâ,4/80; Enfâl, 8/20
[49] B7137 Buhârî, Ahkâm, 1; M4747 Müslim, İmâre, 32; M4749 Müslim, İmâre, 33
[50] B7280 Buhârî, İ'tisâm, 2
[51] M386 Müslim, Îmân, 240
[52] B7280 Buhârî, İ'tisâm, 2

Yüce Rabbimiz de, "Kim peygambere itaat ederse Allah'a itaat etmiş olur. Kim yüz çevirirse, (bilsin ki) biz seni onlara bekçi göndermedik."[53] buyurarak peygambere itaati kendisine itaat olarak görüyor, itaat etmeyenler karşısında ise Hz. Peygamber'in vazifesinin onların başında bir bekçi gibi dikilip onları İslâm'a girmeye zorlamak olmadığını vurguluyordu. Başka bir âyet ise, cehennemlik olanlardan Hz. Peygamber'in sorumlu tutulmayacağını haber veriyordu.[54] Çünkü Hz. Peygamber yalnızca ilâhî vahyi tebliğ ile yükümlü idi.[55] Hidayet etme ise ilâhî iradeye bağlıydı[56] ve Yüce Rabbimiz kâfir, fâsık (günahkâr) ve zalim toplumları hidayete erdirmeyeceğini ise Resûlü'ne bildirmekteydi.

Sevgili Peygamberimiz, itaat etmeyen kimselerin başına bir bekçi olarak değil küfürlerinde inat eden müşriklere bir "uyarıcı", iman edenlere ise "müjdeci" olarak gönderilmişti.[57] Yüce Rabbimiz, "Ey Peygamber! Biz seni bir şahit, bir müjdeleyici, bir uyarıcı; Allah'ın izniyle kendi yoluna çağıran bir davetçi ve aydınlatıcı bir kandil olarak gönderdik."[58] âyetiyle de Hz. Peygamber'in nübüvvet vazifesini en kapsamlı şekilde açıklıyordu: Örnek, müjdeleyici, uyarıcı, davetçi, aydın ve aydınlatıcı bir peygamber…

Yaşantısıyla Müslümanlığı en güzel şekilde temsil eden Hz. Peygamber, "(Resûlüm!) Rabbinin yoluna, hikmetle, güzel öğütle çağır ve onlarla en güzel şekilde mücadele et."[59] emri gereğince bir yandan müşrikleri yumuşak bir şekilde İslâm'a

53 Nisâ,4/80; Enfâl, 8/20
54 Bakara, 2/119
55 Âl-i İmrân, 3/20; M3696 Müslim, Talâk, 35; T3318 Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân, 66
56 Kasas, 28/56
57 Bakara, 2/119; Sebe', 34/28; Meryem, 19/97
58 Ahzâb, 33/45, 46
59 Nahl, 16/125

davet ediyor,[60] diğer yandan da Allah'tan aldığı vahiyleri inananlara tebliğ ediyordu. Peygamber Efendimiz yalnızca Kur'an âyetlerini ashâbına bildirmek ile kalmıyor, aynı zamanda bu âyetleri onların anlayabileceği bir şekilde açıklıyordu. Onun bu vazifesini Yüce Rabbimiz, "(O peygamberleri) apaçık belgeler ve kitaplarla gönderdik. İnsanlara, kendilerine indirileni açıklaman ve onların da (üzerinde) düşünmeleri için sana bu Kur'an'ı indirdik."[61] âyeti ile ifade ediyordu.

Peygamber Efendimiz, Allah'ın kendisi ile göndermiş olduğu hidayeti yağmura benzetiyordu: "Allah'ın benimle gönderdiği hidayet ve ilim yeryüzüne yağan çok miktarda yağmura benzer. O yağmur suları bazen verimli topraklara iner, o toprak yağmur sularını emer de bol miktarda otlar ve çayırlar bitirir. Bazen de o yağmur çorak topraklara yağar. O da suyu tutar, böylece Allah onunla insanları faydalandırır: Ondan hem kendileri içerler, hem de hayvanlarını sularlar hem de ziraat yaparlar. Bu yağmurdan bir kısmı da kayalık sert bir toprağa yağar. O toprak ne üzerinde su tutar ne de herhangi bir ot bitirir. Allah'ın dinini anlayıp da benimle gönderdiği hidayet ve ilimden faydalanan ve bunu öğrenip de başkalarına öğreten kimseyle, bunu duyduğu vakit kibrinden başını bile kaldırmayan ve benimle gönderilen Allah'ın hidayetini kabul etmeyen kimse işte buna benzer."[62] Hz. Peygamber, Kur'an'ı ashâbına anlatmanın yanında, Kur'an'da olmayan hususlarda yeni hükümler koymak suretiyle teşrîde (yasama) aktif bir rol da oynuyordu. Nitekim onun bu yönü Kur'an'da şöyle ifade ediliyordu: "Onlar, yanlarındaki Tevrat'ta ve İncil'de yazılı

[60] Âl-i İmrân, 3/159; Nûh, 71/8
[61] Nahl, 16/44
[62] B79 Buhârî, İlim 20; M5953 Müslim, Fedâil, 15

bulduklarıResûl'e,oümmîpeygambereuyankimselerdir.O, onlaraiyiliğiemreder,onlarıkötülüktenalıkoyar.Onlaraiyive temiz şeyleri helâl, kötü ve pis şeyleri haram kılar…"[63]

Resûl-i Ekrem bir yandan karşılaştığı yeni meseleler hakkında yeni hükümler veriyor, bir yandan da Müslümanlar arasındaki meselelerde hâkimlik yapıyordu. Onun verdiği hükümlere uymak ise zorunluluk arz ediyordu: "Rabbineandolsunkiaralarındaçıkananlaşmazlıkhususundaseni hakemkılıpsonradaverdiğinhükümdeniçlerindehiçbirsıkıntıduymaksızın(onu)tammânasıylakabullenmedikçeimanetmişolmazlar."[64]Yine,"AllahveResûlübirişhakkındahüküm verdiklerizaman,hiçbirmüminerkekvehiçbirmüminkadın içinkendiişlerikonusundatercihkullanmahaklarıyoktur.Kim Allah'aveResûlü'nekarşıgelirseşüphesizkioapaçıkbirşekildesapmıştır."[65]âyetideHz.Peygamber'inmüminlerüzerindeki nübüvvet kaynaklı otoritesini vurguluyordu.

Hz. Peygamber'in (s.a.s) otoritesi bir lider olmasından müteşekkil de değildi. Onun bir lider olduktan sonraki yaşantısı ile İslâm devletini kurup başına geçtikten sonraki yaşantısı arasında çok büyük farklar yoktu. Nitekim İslâm devletini kurduktan sonra bile lüks ve şatafata kaçmayan, saltanata dönüşmemiş mütevazı bir yaşam tarzını benimsemiş olan Peygamber Efendimiz, Rabbinden, kral peygamber değil kul peygamber olmayı istemişti.[66] Böylelikle o, dünyanın geçici nimetlerini değil Allah'ın rahmetinivenezdindekinimetleriniherşeydenüstüngörüyordu.[67]

63 A'râf, 7/157
64 Nisâ, 4/65
65 Ahzâb, 36/33
66 MK10686 Taberânî, el-Mu'cemü'l-kebîr, X, 288
67 M6170 Müslim, Fedâilü's-sahâbe, 2

Onun kul peygamber olmayı tercih etmesi, krallığın gösterişli yaşantısından uzaklaşmayı tercih etmesi sebebiyleydi. Yoksa liderlikten tamamen tecrit olması demek değildi. Nitekim o, Medine dönemindeki hayatını peygamber olmanın yanında aynı zamanda bir lider ve komutan olarak geçirmiş, bununla birlikte asla diğer krallar gibi lüks ve debdebeli bir hayata iltifat etmemişti.[68] Peygamberimiz (s.a.s), hayatının bu yönü ile de müminler için en güzel örnekleri sergilemiş, tarihe ahlâk-ı hamîdenin eşsiz misallerini altın harflerle yazdırmıştı.

Hz. Peygamber, yirmi üç yıllık risaleti süresince yürütmüş olduğu bu tebliğ ve irşad görevi ile inanlardan oluşturduğu toplum üzerindeki Câhiliye döneminin izlerini silerek maddeten ve mânen tüm kirlerden arındırmış, böylece sağladığı bu toplumsal değişim ile ideal ümmeti oluşturmuştu.[69] Onun böyle bir toplum oluşturması bazı âlimlerce, "Resûlullah'ın (s.a.s) nübüvvetini ispat için hiçbir mucize olmasa dahi, sadece onun ashâbı bile (bunun ispatına) yeter." şeklinde yorumlanmıştı.[70] Onun ashâbını Câhiliye bataklığından çıkarıp örnek bir toplum[71] hâline getirecek otoriteye sahip olması elbette ki Rabbinin ona ihsan etmiş olduğu nübüvvet misyonu ile mümkün olmuştu.

[68] B886 Buhârî, Cum'a, 7; M5403 Müslim, Libâs ve zînet, 6-7
[69] Âl-i İmrân, 3/110
[70] FH4/305, Karafî, el-Furûk, IV, 305
[71] Bakara, 2/143

“BEN DE SİZİN GİBİ BİR İNSANIM!”

Resûlullah’ın (s.a.s) vefatı, ashâbını derin bir hüzne boğmuştu. Bir de münafıkların küstahça tavırları, Hz. Ömer gibi metanetli birini bile şirazeden çıkartmış, son derece asabileştirmişti. Canından çok sevdiği Peygamberinin, aralarından erken ayrılışına şaşıran ve çaresizlik içerisinde kalan Hz. Ömer, mescidin bir tarafında ayağa kalkarak, “Vallahi, Resûlullah ölmedi! Etrafımızdaki birçok münafığı nifaktan uzaklaştırıncaya kadar da ölmeyecektir!” diye haykırıyordu.[1] Aslında bu ve benzer sözler, Hz. Ömer’in, çok sevdiği Peygamberinin beklenmedik ayrılışı karşısında şok hâliyle sarf ettiği ifadelerinden başka bir şey değildi.

Bu arada acı haberi alan Hz. Ebû Bekir, Sunh mahallesindeki evinden mescide geldi. Doğruca Allah Resûlü’nün hanesine vardı, yüzündeki örtüyü kaldırdı ve onun gözlerinin arasını öptü. Hz. Ömer başta olmak üzere hüzünden ne

1 İM1627 İbn Mâce, Cenâiz, 65

yapacaklarını şaşırmış olan sahâbeyi sakinleştirmeye çalışan Hz. Ebû Bekir, "Anam babam sana feda olsun. Sen, diri olarak da ölü olarak da tertemizsin. Canım elinde olan Allah'a yemin ederim ki Allah sana asla iki ölüm tattırmayacaktır!" dedi. Sonra odadan dışarıya çıktı ve "Ey (Resûlullah'ın ölmediğine) yemin eden adam! Sakin ol!" diyerek Hz. Ömer'i uyardı.

Hz. Ebû Bekir gayet metin bir şekilde oradakilere konuşmaya başladı. Bunun üzerine Hz. Ömer susup oturdu.[2] Hz. Ebû Bekir o gün şöyle demişti: Dikkat edin! Kim Muhammed'e kulluk ediyorsa bilsin ki Muhammed ölmüştür. Kim Allah'a kulluk ediyorsa bilsin ki Allah diridir, asla ölmez. Yüce Allah, peygamberine, "Muhakkak sen de öleceksin, onlar da elbet ölecekler."[3] buyurdu. Yine Allah buyurdu ki, "Muhammed, ancak bir peygamberdir. O'ndan önce de peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi o ölür ya da öldürülürse, gerisin geriye (eski dininize) mi döneceksiniz? Kim geri dönerse, Allah'a hiçbir şekilde zarar vermiş olmayacaktır. Allah, şükredenleri mükâfatlandıracaktır."[4]

Hz. Ebû Bekir'in Peygamberimiz vefat ettiğinde yaptığı konuşmadan sonra insanlar hıçkırarak ağlamağa başlamıştı.[5] Ashâb-ı kiram öyle şaşkınlık içindeydi ki, Hz. Ebû Bekir bu âyetleri okuyana kadar, Allah'ın böyle âyetler indirdiğini sanki bilmiyor gibiydiler. Artık herkes bu âyetleri okumaya başlamıştı. Allah Resûlü'nün ölümünü

2 B3667 Buhârî, Fedâilü ashâbi'n-nebî, 5; İM1627 İbn Mâce, Cenâiz, 65
3 Zümer, 39/30
4 Âl-i İmrân, 3/144
5 B3668 Buhârî, Fedâilü ashâbi'n-nebî, 5

o ana kadar kabullenmek istemeyen Hz. Ömer, Hz. Ebû Bekir'in okuduğu âyetleri dinleyince gerçekle yüz yüze gelmiş, dehşete düşmüş ve dizleri dermansız kalmıştı. Bu acı gerçeğin ağırlığı karşısında bulunduğu yere çöküvermişti.[6]

Hz. Ömer ile birlikte sahâbenin yüzleştiği bu en büyük acı, bilenen bir hakikati çok çarpıcı biçimde yeniden hatırlatmıştı. Peygamber Efendimiz de bir insandı. Allah'tan vahiy alıyordu ama neticede o bir beşerdi.[7] Doğan her fâni gibi o da vefat etti. Bâkî kalan ise Hayy olan Allah ve O'nun son dini idi. Hz. Ebû Bekir'in okuduğu âyetle hatırlattığı da buydu insanlara. Sahâbîler, çok iyi bildikleri bu hakikati duygu yoğunluğundan dolayı sanki ilk defa duymuş gibiydiler. Oysa Hz. Peygamber'in (s.a.s) doğumuna tanık olanlar da vardı içlerinde,[8] çocukluk arkadaşı olanlar da. O aralarında bir ömür geçirmiş,[9] Allah'ın takdir ettiği eceli geldiğinde de aralarından ayrılmıştı.

Allah'ın Son Elçisi'nin yaşamı ve ölümü, peygamberi normal bir insandan farklı gören müşrik algısına bir reddiye idi aslında. Hz. Peygamber'e, "Yerden bize bir pınar fışkırtmadıkça, yahut senin hurmalardan, üzümlerden oluşan bir bahçen olup, aralarından şarıl şarıl ırmaklar akıtmadıkça, yahut iddia ettiğin gibi gökyüzünü üzerimize parça parça düşürmedikçe, yahut Allah'ı ve melekleri karşımıza getirmedikçe, yahut altından bir evin olmadıkça, ya da göğe çıkmadıkça sana asla inanmayacağız. Bize gökten okuyacağımız bir kitap indirmedikçe göğe çıktığına da inanacak değiliz." diyen bu insanlara, Yüce Allah "Rabbimi tenzih ederim. Ben, sadece insan bir elçiyim." diye

6 B4454 Buhârî, Megâzî, 84
7 Kehf, 18/110
8 T3619 Tirmizî, Menâkıb, 2
9 Yûnus, 10/16

cevap vermesini emretmişti.[10] Müşriklerin, "Ona (gökten) bir hazine indirilseydi veya onunla beraber bir melek gelseydi ya!" demelerinden ötürü ruhu daralarak, kendisine vahyolunan âyetlerin bir kısmını insanlara aktarmaktan vazgeçecek olduğunda, ona sadece bir uyarıcı olarak gönderildiği hatırlatılmıştı.[11] Geçmiş peygamberleri sadece mucizeleri ile hatırlayan Câhiliye toplumu, kendi içlerinden çıkan, kendileri gibi yaşayan ve insanî ihtiyaçları olan bu peygamberi inkâra yönelmişler, "Bu ne biçim peygamber; (bizim gibi) yemek yiyor, çarşılarda dolaşıyor![12] demişlerdi. Onların bu yanlış peygamber tasavvuru Kur'an'da, "(Resûlüm!) Senden önce gönderdiğimiz bütün peygamberler de hiç şüphesiz yemek yerler, çarşılarda dolaşırlardı." şeklinde düzeltiliyor[13] ve ilâhî uyarının bir insan aracılığıyla olmasının murad edildiği bildiriliyordu.

Peygamberin, "beşer üstü" yahut "melek" gibi bir varlık olması gerektiğini düşünen inkârcılar Allah Resûlü'nün gelişine, "Allah, Elçi olarak bunu mu göndermiş!" diye tepki gösterirken, inkâr gerekçelerini, Allah Resûlü'nün 'beşer' yani 'insan' oluşuna dayandırmaktaydı.[14] Kur'an ise bunu reddetmemiş, aksine ısrarla onun "insan" olduğunu vurgulamıştı. Kur'an'ın reddettiği şey, tam da insanlardan farklı hatta insanüstü bir peygamber beklentisiydi. Yüce Allah onlara cevaben, "De ki: Yeryüzünde yerleşip dolaşanlar melek olsalardı, biz de onlara gökten peygamber olarak bir melek gönderirdik!" buyurmuştu.[15]

[10] İsrâ, 17/90-93
[11] Hûd, 11/12
[12] Furkân, 25/7
[13] Furkân, 25/20
[14] İsrâ, 17/94
[15] İsrâ, 17/95

Câhiliye'ye ait peygamber anlayışını ortadan kaldırıp onun yerine Kur'anî bir peygamber anlayışı yerleştirmek isteyen Allah Resûlü de bu hususta oldukça titiz davranmaktaydı. Enes b. Mâlik'in anlattığına göre, bir gün bir adam gelmiş ve Peygamberimize, "Ey Muhammed! Ey Efendimiz, efendimizin oğlu, bizim en hayırlımız ve en hayırlımızın oğlu!" şeklinde iltifatkâr ifadelerle hitap etmişti. Bunun üzerine Allah Resûlü, "Ey insanlar! Aman takvaya sarılın! Sakın şeytan sizi aldatmasın! Ben, Abdullah'ın oğlu Muhammed'im. Allah'ın kulu ve Resûlü'yüm. Vallahi ben, sizin beni, Yüce Allah'ın bana verdiği makamın üstüne çıkarmanızı istemem!" uyarısında bulunmuştu.[16] Hz. Peygamber bu yanlış tasavvurun kaynağına da dikkat çekiyordu: "Hıristiyanların Meryem oğlu İsa'yı abartarak göklere çıkardıkları gibi, sakın sizler de beni methetmede aşırı gitmeyin. Şüphesiz ki ben ancak O'nun kuluyum. Bana, 'Allah'ın kulu ve Resûlü' deyin!"[17]

Peygamberimiz, kul olma vasfının öncelikli olduğuna her fırsatta işaret ediyordu. Bir gün kelime-i şehâdet getirmeyi öğrettiği bir şahıs, "Şehâdet ederim ki Muhammed Allah'ın Resûlü ve kuludur." dediğinde, "Ben Resûl olmadan önce kul idim." buyurarak derhâl müdahale etmiş ve "Allah'ın kulu ve Resûlü'dür." şeklinde cümleyi düzelttirmişti.[18] Abd (kul) oluşuna dikkat çekilmesi, peygamberleri yüceltenlere, ilâhlaştıranlara, Resûl oluşunun vurgulanması da peygamberleri döven, kovan ve öldürenlere bir reddiye idi. Askerlere su taşımak, yaralı ve şehit olmuş askerlerin Medine'ye intikali gibi işlerde hizmet vermek amacıyla Resûlullah ile

[16] HM12579 İbn Hanbel, III, 154
[17] B3445 Buhârî, Ehâdîsü'l-enbiyâ, 48
[18] MA3076 Abdürrezzâk, Musannef, II, 205

birlikte gazveye katılmış genç bir hanım sahâbî olan[19] Rübeyyi' bnt. Muavviz'in düğün törenine katıldığında tef çalıp şarkı söyleyen kızlarla ilgili Allah Resûlü'nün uyarısı da aynı kaygıya dayanıyordu. Şarkı söyleyen bu kızlar, Bedir Savaşı'nda şehit olan babalarının güzel vasıflarını anıyorlardı. Derken içlerinden birisi "İçimizde bir Peygamber var! O, yarın ne olacağını bilir!" şeklinde bir cümle ile Allah'ın Resûlü'nü övmek istedi. Bunun üzerine Peygamberimiz, "Böyle söyleme! Az önce söylemekte olduğun sözleri söyle!"[20] diyerek uyardı ve "Yarın ne olacağını ancak Allah bilir." diye de ekledi.[21]

Bütün bu ikaz ve hatırlatmalar yanlış bir peygamber tasavvurunun önüne geçmek için yapılıyordu. İnsanların insanüstü varlık anlayışına ne kadar meyilli oldukları geçmiş peygamberler ile ilgili düşüncelerinde kendini göstermişti. İsmi Rifâa b. Yesribî, Yesribî b. Avf gibi çeşitli şekillerde kaydedilmiş olan sahâbî [22] Ebû Risme'nin Hz. Peygamber ile ilk karşılaşması, bu yerleşik algının tesirinin hangi boyutlara ulaştığını açıkça ortaya koymaktaydı: "Babamla birlikle Resûlullah'ın (s.a.s) yanına gittik. Onu gördüğümde babam, 'Bu kimdir biliyor musun?' dedi. 'Hayır.' dedim. 'Bu Allah'ın elçisi Muhammed'dir.' dedi. Babamın bu sözü üzerine şaşırıp öylece kalakaldım. Çünkü ben Allah'ın elçisini insanlara benzemeyen farklı bir şey olarak hayal ederdim. Oysa onun saçları uzun ve kınalıydı, üzerinde de iki yeşil cübbe vardı."[23]

[19] Hİ7641 İbn Hacer, İsâbe, VII, 641
[20] B4001 Buhârî, Megâzî, 12
[21] İM1897 İbn Mâce, Nikâh, 21
[22] Hİ2685 İbn Hacer, İsâbe, II, 495
[23] HM7116 İbn Hanbel, II, 228

Ebû Rimse'nin zannettiği gibi, Allah Resûlü, çevresindeki insanlardan farklı bir görünüşe sahip değildi. Evet, her hâli ile etrafındakiler için en güzel örnekti ve her tavrı diğerlerinden daha nezih ve vakurdu. Ancak hiçbir zaman kendisini ashâbından ayrı tutmaz, asla üstünlük taslamazdı. O, bir peygamber ve toplumun lideri olmasına rağmen insanlarla arasında herhangi bir mesafe koymamış, onlara hiçbir zaman yukarıdan bakmamıştı. Bir gün kendisiyle konuşmaya gelen bir adamın heyecandan titremesi üzerine şu eşsiz cümleleri söylemişti: "Çekinme! Ben bir kral değilim. Ben sadece güneşte kurutulmuş et yiyen bir kadının oğluyum."[24]

Ne kıyafeti, ne oturup kalkması ne de hareketleri farklıydı. Halkın toplu merasimlerinde, düğünlerinde, yemeklerinde bulunmayı severdi. O, yemek yerken yere oturur ve "Ben bir kul yediği gibi yer ve kulun oturduğu gibi otururum." derdi. [25]

Peygamberimiz arkadaşlarıyla birlikte iken, giyimiyle ya da tavırlarıyla özel olarak dikkat çekmez, tam anlamıyla onlardan biri gibi mütevazı davranırdı. Mesela Allah Resûlü'nün "anlayışlı insan" diye nitelediği Dımâm b. Sa'lebe, Medine'ye ilk geldiğinde mescitte ashâbıyla beraber oturan Hz. Peygamber'i tanıyamamış ve "Hanginiz Muhammed?" diye sormak zorunda kalmıştı.[26] Daha öncesinde, Hicret esnasında da benzer bir olay yaşanmıştı. Rebîulevvel ayının bir pazartesi günü Allah Resûlü ve beraberindekiler sıkıntılı hicret yolculuğunun sonuna gelip Kubâ'ya ulaştıklarında Medineli Müslümanlar tarafından

[24] İM3312 İbn Mâce, Et'ıme, 30
[25] MA19543 Abdürrezzâk, Musannef, X, 415
[26] B63 Buhârî, İlim, 6

coşkulu bir şekilde karşılanmışlardı. Peygamber Efendimiz istirahat için bir hurmanın gölgesine oturmuş, kendilerini karşılayanlarla Hz. Ebû Bekir ilgilenmişti. Hatta ensardan Resûlullah’ı karşılamak için Kubâ’ya gelenler onu daha önceden hiç görmemiş oldukları için Hz. Ebû Bekir’i selâmlıyorlardı. Ne zaman ki Hz. Ebû Bekir, Peygamberimizi güneşten korumak maksadıyla kendi elbisesiyle ona gölgelik yapmıştı, işte ancak o zaman insanlar Resûlullah’ı tanıyabilmişlerdi.[27]

Hz. Âişe’nin ifadesiyle ashâbdan herhangi bir aile reisi evinde ne yapıyorsa o da aynısını yapardı.[28] O, herkes gibi bir insandı. Elbisesini yamar, koyununu sağar ve kendi ihtiyaçlarını kendisi görürdü.[29] Hz. Peygamber’i çocuklarla şakalaşırken,[30] torunlarını gezdirirken,[31] gençlerle dertleşirken, alış veriş yaparken, savaş için hendek kazarken görmek mümkündü. Sonradan Kûfe’ye yerleşen ve Abdülmelik b. Mervân’ın hilâfeti zamanında vefat eden[32] Câbir b. Semure’ye Resûlullah ile birlikte oturup diğer insanlarla yaptıkları gibi sohbet ve muhabbet edip etmedikleri sorulunca o, “Elbette çok kereler sohbete dalardık. Resûlullah sabah namazından sonra, güneş yükselinceye kadar namaz kıldığı yerden kalkmazdı. O arada sahâbe sohbet edip konuşurlar, Câhiliye Dönemi’nde yaşadıklarını anarlar ve gülerler, o da tebessüm ederdi.” diye anlatmıştı.[33] Zeyd b. Sâbit ise böyle bir soruya, “Dünyadan bahsedersek bizimle

27 B3906 Buhârî, Menâkıbü’l-ensâr, 45
28 EM540 Buhârî, el-Edebü’l-müfred, 190
29 HM26724 İbn Hanbel, VI, 256
30 B6354 Buhârî, Deavât, 31
31 MŞ32185 İbn Ebî Şeybe, Musannef, Fedâil, 23
32 TK4/439 Mizzî, Tehzîbü’l-kemâl, IV, 439
33 M1525 Müslim, Mesâcid ve mevziu’s-salât, 286

beraber o da bahseder, yemekten söz edersek bizimle beraber o da söz ederdi." şeklinde cevap vermişti.[34]

Sevgili Peygamberimiz de herkes gibi hüzünlenir,[35] neşelenir[36] ve öfkelenirdi.[37] Onun da hayat meşgalesi vardı. Arkadaşlığı, dostluğu vardı. Eşleri, çocukları ve torunları vardı. Eşleriyle ilişkisinde sorun yaşadığı anlar da olmuştu,[38] onlarla huzur ve keyfi paylaştığı anlar da...[39] İnsanî ihtiyaçları olduğu gibi herhangi bir insanın yaşayabileceği durumlar onun da başına geliyordu. Bir defasında yolculuğun verdiği yorgunlukla uykuya teslim olmuş, sabah namazına kalkamamış ve ancak güneş yükseldikten sonra namazını kaza edebilmişti.[40] Bir defasında da kıldırdığı bir namazın rekât sayısında yanılmış, sahâbîler tarafından uyarılmıştı. Namazda bir değişiklik olup olmadığını ona sorduklarında Hz. Peygamber, "Ben de ancak sizin gibi bir insanım. Sizin hatırladığınız gibi hatırlarım ve sizin unuttuğunuz gibi unuturum." buyurdu. Sonra iki rekât sehiv secdesi yaptı.[41] Başka bir sefer sabah namazını kılarken Mü'minûn Sûresi'ni okumaya başlamıştı. Musa ve Harun peygamberlerin zikredildiği âyete[42] gelmişti ki kendisini bir öksürük almış, daha fazla okuyamayacağını anlayıp rükûya gitmişti.[43] Peygamber olmasına rağmen, daima Allah'a şükreden bir kul olma arzusu içindeydi. İbadet aşkıyla uzun süre

34 MK4882, Taberânî, el-Mu'cemü'l-kebîr, V, 140
35 M6025 Müslim, Fedâil, 62
36 B3556 Buhârî, Menâkıb, 23
37 D4659 Ebû Dâvûd, Sünnet, 10
38 B2468 Buhârî, Mezâlim, 25
39 D2578 Ebû Dâvûd, Cihâd, 61
40 B344 Buhârî, Teyemmüm, 6; M1560 Müslim, Mesâcid ve mevziu's-salât, 309
41 M1284 Müslim, Mesâcid ve mevziu's-salât, 93
42 Mü'minûn, 23/45
43 HM15468 İbn Hanbel, III, 411

namaz kılmaktan dolayı ayakları şişip çatlamıştı.[44] Öte taraftan gelmiş geçmiş bütün günahları affolunduğu hâlde bazen kalbini bir kasvet kapladığını ve bu yüzden günde yüz defa istiğfar ettiğini söylemişti.[45]

Günlük hayatta karşılaşılabilecek sıkıntılara o da maruz kalabiliyordu. Mesela Hayber'den dönerken Peygamberimiz (s.a.s) eşi Safiyye'yi bineğin arka tarafına bindirmişti. Talihsizlik bu ya, yolda gelirken bindikleri bu dişi deve sürçmüş ve Peygamberimiz ile eşi Safiyye, ikisi birden yere düşmüştü.[46] Yine başka bir gün, Allah Resûlü attan düşmüş ve sağ yanı incinmişti. O, bu yaralanmadan dolayı namazlarını bir süre oturarak kıldırmak zorunda kalmıştı.[47] Diğer insanlar gibi onun da hastalandığı olmuş ve döneminde geçerli olan tedavi yöntemlerini uygulamıştı. Şiddetli baş ağrısı çekmiş ve hacamat yaptırıp kan aldırmıştı.[48] Hz. Âişe'nin anlattığına göre, Peygamberimiz hastalandığında kendisine ilaç vermelerini istememesine rağmen onun ağzına ilaç koymuşlardı. Onlar, Resûlullah'ın ilaç istememesini, ilaçtan hoşlanmamasına bağlamışlar ve ilacı içirmeye devam etmişlerdi. Hatta Resûlullah ayılınca kendisine ilaç içirenlerin hepsinin o ilaçtan içmesini emrederek tatlı bir ceza bile vermişti.[49]

Resûl-i Ekrem'in dünya işlerine dair bilgi ve tecrübeleri, içinde yaşadığı toplumunkinden farklı değildi. Ziraatın yapılmadığı ve ticaretin egemen olduğu Mekke'den Medine'nin mümbit topraklarına geldiğinde, halkın tarımla

44 M7126 Müslim, Sıfâtü'l-münâfikîn ve ahkâmühüm, 81
45 M6858 Müslim, Zikir ve dua ve tevbe ve istiğfar, 41
46 B6185 Buhârî, Edeb, 104; B5968 Buhârî, Libâs, 102
47 M921 Müslim, Salât, 77
48 B5700 Buhârî, Tıb, 15
49 B6886 Buhârî, Diyât, 14

uğraştığını görmüştü. Medine, yemyeşil hurma bahçelerinin bulunduğu bir bölge idi. Bu bahçeler Medinelilerin önemli bir geçim kaynağıydı. Ürünlerini daha kaliteli hâle getirmek için hurma ağaçlarını aşılıyorlardı. Peygamber (s.a.s) onların bu durumunu görünce, "Siz ne yapıyorsunuz?" diye sordu. Onlar da aşılama işinin öteden beri yaptıkları bir uygulama olduğunu söylediler. Hz. Peygamber, "Bunu yapmasanız daha iyi olabilir." dedi. Onun bu ifadesi üzerine aşılamayı bıraktılar. Fakat hurmalar o sene her zamankinden daha az mahsul verdi, hatta yemişlerini döktü. Tavsiyesine uydukları için verimin düştüğünü Resûlullah'a bildirdiklerinde o şöyle buyurdu: "Ben ancak bir beşerim. Size dininiz hakkında bir şey emredersem onu hemen alın! Kendi görüşümle bir şey emredersem, takdir edersiniz ki ben de bir insanım."[50]

Peygamberimden en çok hadis nakleden sahâbîlerden Abdullah b. Amr, ezberlemek amacıyla Hz. Peygamber'den işittiği her sözü yazmaktaydı. Sahâbeden bazıları, "Sen Resûlullah'tan işittiğin her şeyi yazıyorsun. Hâlbuki Resûlullah da nihayetinde bir insandır, hoşnut iken konuştuğu gibi öfkeliyken de konuşur." diyerek onu uyarma ihtiyacı hissetmişlerdi. Ancak Abdullah bu uyarıları Peygamberimize iletince o, parmağıyla ağzına işaret ederek şöyle demişti: "Sen yazmaya devam et! Yemin ederim ki buradan doğru sözden başka çıkmaz."[51] Onun bu sözü insanî yönünün nebevî yönüne asla zarar vermediğinin bir ifadesiydi. Sevgili Peygamberimiz, "Ben, öfkeli iken ümmetimden kime incitici söz söyler ya da beddua edersem, ben de Âdemoğullarından biriyim. Onların öfkelendiği gibi ben de öfkelenirim. Fakat

[50] M6127 Müslim, Fedâil, 140
[51] D3646 Ebû Dâvûd, İlim, 3

Allah beni ancak âlemlere rahmet olarak göndermiştir." demiş ve ardından da, "Ey Allah'ım! Benim böyle bir tavrımı kıyamet gününde o kişi için bir rahmet vesilesi kıl!" diye dua etmişti.[52] İnsanlar arasında hüküm verirken anlatılanlara göre karar verebileceğini bir seferinde şöyle ifade etmişti: "Ben ancak bir insanım. Bana aranızdaki davaları arz ediyorsunuz. Bazılarınız derdini daha iyi ifade edebilir ve ben duyduklarıma göre hüküm verebilirim. Kardeşinin hakkı olan bir şey konusunda herhangi birinizin lehine hükmedersem sakın onu almasın. Ben ona ancak ateşten bir parça kesmişimdir."[53] Bu sözleriyle Peygamberimiz, ikna edici konuşma kabiliyetine sahip olanları, bu avantajı kullanarak davalı olduğu kişinin hakkını gaspetmemeleri konusunda uyarmıştı. Diğer taraftan sadece gördüğü ve duyduğu şeylere göre hareket ettiğini vurguluyordu. Aynı şekilde mutlak adaletin tesisini ne kadar arzuladığını belirtir ancak bir insan olarak bunu başarma konusunda ne kadar tedirgin olduğunu itiraf ederdi. Mesela Resûlullah (s.a.s) günlerini eşleri arasında âdil bir şekilde paylaştırır, sonra da, "Allah'ım bu, gücüm nispetinde benim yapabildiğimdir. Senin sahip olduğun ama benim gücümün yetmediği konularda beni kınama!" diye dua ederdi.[54]

Herhangi bir insan için geçerli olan beşerî ihtiyaçlar onun için de söz konusu idi. Fakat o bunları âhiret bilinci ile sınırlıyor ve kontrol altında tutuyordu. Hasırın izlerini Allah Resûlü'nün vücudunda görünce duygulanıp ağlayan Hz. Ömer, "Ey Allah'ın Resûlü! Kisra ve Kayser'in hâli ortada (servet ve saltanat içindeler) ve sen Allah'ın Resûlü'sün!"

52 D4659 Ebû Dâvûd, Sünnet, 10
53 B7169 Buhârî, Ahkâm, 20; D3583 Ebû Dâvûd, Kadâ' (Akdiye), 7
54 D2134 Ebû Dâvûd, Nikâh, 37-38; N3395 Nesâî, Işratü'n-nisâ', 2

dediğinde, "Dünyanın onların, âhiretin se bizlerin olmasını istemez misin?"[55] diye cevap vermişti. Zaten o, Peygamberliğinin ilk günlerinde davasından vazgeçmesi için müşriklerin teklif ettiği her türlü mal mülk ve makamı reddederek beşerî arzuların peşine düşmediğini göstermişti.[56] Kendisini bu dünyada, ağacın altında geçici olarak dinlenen bir yolcuya benzetirdi.[57]

Başta ailesi olmak üzere yakın ve uzak arkadaşları onunla normal beşerî ilişkilerini sürdürmüşlerdir. Onunla yolculuğa çıkanlar,[58] onun adına alışveriş yapanlar,[59] onunla aynı yastığa baş koyan hanımları, kendileri gibi olan bir insanla yaşadıklarını biliyorlardı. Ona şaka yapanlar olduğu gibi,[60] onunla okçuluk gibi oyunlar oynayanlar da olmuştu.[61] Hz. Peygamber'in kızdığı, kırıldığı insanlar da vardı. Ancak hepsi aynı zamanda onun kendi içlerinden seçilmiş ve vahiy alan bir peygamber olduğunu daima hatırlarında tutuyorlardı. Bedir Savaşı'nda müşriklerin safında yer almış, ardından Müslüman olmuş, Peygamberimizin yanında bazı savaşlara katılmış ve Yermûk Savaşı'ndan sonra Şam'a yerleşmiş olan Kubas b. Eşyem'in,[62] Allah Resûlü ile Fil senesi doğduklarını söylemesi üzerine, "Sen mi büyüksün yoksa Resûlullah (s.a.s) mı?" diye sorulduğunda, "Resûlullah (s.a.s) benden büyüktür ama ben ondan önce doğmuşum." şeklindeki cevabı işte bu bilincin asil bir tezahürüydü[63].

[55] B4913 Buhârî, Tefsir, Tahrîm, 2; HM12444 İbn Hanbel, III, 140
[56] HS39 İbn Hişâm, Sîret, II, 101; BN9 İbn Kesîr, Bidâye, III, 56
[57] T2377 Tirmizî, Zühd, 44; İM4109 İbn Mâce, Zühd, 3
[58] B344 Buhârî, Teyemmüm, 6
[59] B3642 Buhârî, Menâkıb, 28; D3384 Ebû Dâvûd, Büyû', 27
[60] D5001 Ebû Dâvûd, Edeb, 84
[61] B2899 Buhârî, Cihâd, 78
[62] Hİ5/408 İbn Hacer, İsâbe, V, 408
[63] T3619 Tirmizî, Menâkıb, 2

Hanımları ondan ısrarla dünyalık giysi ve ziynetler isteyerek kendisini gücendirdiklerinde, elbette ona bir beşer muamelesi yapıyorlardı. Ama diğer taraftan Allah'ın Peygamberi'ni öfkelendirmenin Allah'ı gazaplandıracağı şeklinde uyarılar da alıyorlardı. Hz. Peygamber'in hanımlarına gücenip onlardan ayrı yaşadığı günlerde Hz. Ömer, kızı Hafsa'ya şöyle demişti: "Resûlullah'ı gücendiren kadın, rezil ve perişan olur! Hanginiz Resûlü'nün öfkesinden dolayı Allah'ın da öfkelenip sizi helâk etmeyeceğinden emin olabilir? Resûlullah'a karşı daha ileri gitme! Ona karşı gelme! Onu bırakma!" [64]

Allah Resûlü'nün beşerî yaşantısını nebevî duruşundan ayırma imkânı yok gibiydi. Örneğin öfkelense de ağzından haktan başka bir söz çıkmazdı.[65] İnsanlık hâliyle aksırdığında, insanlara aksırmanın âdâbını anlatıyor,[66] yemek yediğinde, yeme içmenin kurallarını[67] ya da sabah uyuyakaldığında namazın kazasını öğretiyordu.[68] Zaten onun beşer bir peygamber olarak gönderilmesindeki hikmet tam da buydu. Öyle ya yemeyen, uyumayan ve unutmayan bir peygamber bütün bu özelliklere sahip insanlara nasıl örnek olabilirdi? Hele hele ölümü ve ötesini, ölümlü bir peygamberden daha güzel, kim anlatabilirdi?

Allah elçi olarak insanlara bir melek ya da insan olmayan herhangi bir varlığı göndermemiş, onlar gibi yaşayan bir beşerî seçmişti. Önceki Peygamberler gibi Son Peygamber (s.a.s) de gönderildiği toplumun içinden seçilmişti. Çünkü

[64] B2468 Buhârî, Mezâlim, 25
[65] D3646 Ebû Dâvûd, İlim, 3
[66] B6224 Buhârî, Edeb, 126; HM9660 İbn Hanbel, II, 440
[67] D3773 Ebû Dâvûd, Et'ıme, 17; İM3275 İbn Mâce, Et'ıme, 12
[68] B344 Buhârî, Teyemmüm, 6

onun getirdiği din, bireysel ve toplumsal hayatın her alanına ilişkin mesajlar taşımakta ve o da bu mesajları hem anlatarak hem de yaşayarak insanlara ulaştırmaktaydı. Bu bakımdan onlarla aynı dili konuşan, aynı hayatı paylaşan, aynı ruhî ve bedenî ihtiyaçlara sahip olan bir peygamber örnek olabilirdi. Toplumun her kesimi onda bir örneklik bulabilmişti.[69] O, ev içinde bir aile reisi, bir eş ya da bir baba idi. Toplum içerisinde bir arkadaş ya da bir komşu idi. Pazarda bir müşteri, sokakta halktan biri gibiydi. O, devletin başı ve bir ordu komutanı idi. O aynı zamanda bir peygamberdi ve her işinde insanlara örnekti. O, ne sadece beşerdi, ne de yalnızca peygamberdi. O, Kur’an’da ifade edildiği üzere, “Beşer-Resûl” idi. İşte Allah Resûlü’nün bir beşerden seçilmesi, tamamen bu ilâhî hikmete dayanmaktaydı.

İdrak edemeyen “Beşer-Resûl”ü, onu ‘fevka’l-beşer’ sandı!

İnsanüstü değildi ama Resûl-i Ekrem ‘üstün insan’dı.

[69] Ahzâb, 33/21

محمد ﷺ

HÜKMÜN KAYNAĞI OLARAK PEYGAMBERİMİZ

Allah Resûlü bir gün yolda yürürken birden gökyüzünden gelen bir sesle irkildi. Hira'da kendisine gelen ilk vahiyde de aynı korkuyu yaşamıştı. Başını kaldırdığında ilk vahiy aldığında gördüğü Cebrail'i gördü yine. İlk gelişindeki gibi ikincisinde de gök ile yer arasını dolduracak kadar heybetli ve azametliydi. Sarsılmış ve korkmuştu Hz. Muhammed. Hemen evine döndü. Bu büyük korkunun yorgunluğu ve tükenmişliğiyle sadece şu sözler döküldü ağzından: "Üzerimi örtün!" Ama Rabbi ona yeni bir misyon yüklemişti[1] ve vahyetti peygamberine: "Ey bürünüp sarınan! Kalk ve (insanları) uyar. Rabbini artık yücelt! Elbiseni temizle! Pislikleri terk et!"[2]

"Oku!" emrinden sonra gelen bu ikinci vahiy, Peygamberimize yeni bir hayatı müjdeliyordu. Artık o, tek başına mağarada tefekküre dalan,[3]

1 B4 Buhârî, Bed'ü'l-vahy, 1
2 Müddessir, 74/1-5
3 B3 Buhârî, Bed'ü'l-vahy, 1

gönlünü arındıran bir kişi değil bütün insanlığı tefekküre ve arınmaya çağıran, bireysel ve toplumsal hayata ilişkin kurallar koyan bir davetçi olmuştu.[4] Bundan sonra hayatı değişen sadece o değildi. Bütün beşeriyet köklü bir değişime gebeydi. Zira ahlâkî ve hukukî anlamda tarumar olmuş hayatlar, bu harabe düzeni adil bir temelde yeniden inşa edecek bir kural koyucuya ihtiyaç duymaktaydı. Allah bu görev için Hz. Muhammed’i (s.a.s) seçti. Onu gerekli yetkilerle donattı. Ona itaat edilmesini istedi,[5] hatta ona itaati kendine itaatle özdeşleştirdi.[6] Çünkü o kendi arzusuna göre konuşmayacak, söylediklerinin Allah’tan gelen bir vahiy olduğu bilinecekti.[7] Böyle bir elçinin emrettiklerine uymak ve yasakladıklarından uzak durmak inananlar için inançlarının gereği bir zorunluluk hâline geldi.[8] Böylece o, toplumda sadece ahlâkî ve dinî alanlarda değil, aynı zamanda hukukî, idarî ve iktisadî alanlarda da adaleti gerçekleştirecekti.[9]

Peygamberimiz (s.a.s) kendi toplumu arasından seçilip de Allah’ın elçisi olma şerefine erdiğinde, toplumda geçerli olan gücün zulme ve barbarlığa dönüştüğü düzeni yakından biliyordu. En başta Allah’a ve âhirete iman konularındaki yanlış telâkkilerin üzerine gitti. Mekke dönemindeki çabalarının en fazla yoğunlaştığı noktayı iman

4 Bakara, 2/151
5 Mâide, 5/92
6 Nisâ, 4/80
7 Necm, 53/2-4
8 Haşr, 59/7
9 Şûrâ, 42/15

esasları oluşturuyordu. Sevgili Peygamberimiz ilk dönemlerde bu faaliyeti gizlice yürütmek durumundaydı. Buna rağmen kendisine inananlar gizlice de olsa onun öğrettikleri doğrultusunda ibadet etmeye çalışıyorlardı.[10] "Kendi kendine, yalvararak ve ürpererek, yüksek olmayan bir sesle sabah akşam Rabbini an. Gafillerden olma."[11] emriyle günde iki vakit namaz müminlere farz kılındığında, namazı nasıl kılacaklarını öğreten kuşkusuz Peygamber (s.a.s) idi.[12] O böylece Kur'an âyetlerini ümmetine yaşayarak açıklama görevini daha ilk günlerden ifa etmiş oluyordu.

Hz. Peygamber, Mekke döneminde müşriklerin baskısı ve takibatı altında olan Müslümanlara tevhid anlayışını işleyen âyetleri okumaktaydı. Âyetleri muhataplarının anlayabilecekleri şekilde açıklamaya gidiyordu. Bunun için de bazen âyetleri olduğu gibi okurken bazen de kendi ifadeleriyle onları açıklıyordu. Bu dönemde onun önceliği insanları Allah'ın birliğine teslim olmaya çağırmaktı.

Medine'ye hicretle birlikte Peygamberimiz iman esaslarını yerleştirme vazifesinin yanı sıra dinî, siyasî ve sosyal hayatın bütün alanlarını düzenleme yetkisini de üstlenmişti. Allah'tan aldığı vahyi insanlara sadece okumakla yetinmiyor, onu hem sözleriyle hem de davranışlarıyla açıklıyordu. Zira bu, kendisine Allah'ın yüklemiş olduğu bir vazifeydi.[13] Mirac'la beraber günde beş vakte çıkarılan namazın[14] gerek vakitlerini gerekse nasıl kılınacağını müminlere o öğretmiş,[15] güneş doğarken ve batarken namaz kılınmasını

[10] HS2/98 İbn Hişâm, Sîret, II, 98
[11] A'râf, 7/205
[12] B6008 Buhârî, Edeb, 27
[13] Nahl, 16/44
[14] M411 Müslim, Îmân, 259
[15] B631 Buhârî, Ezân, 18

da o yasaklamıştı.[16] Aynı şekilde Kur'an'daki zekât verme emrinin, pratikte nasıl uygulanacağını, hangi mallardan ne oranda zekât verileceğini bildirerek açıklayan[17] ya da haccın yapılış şeklini gösteren de oydu.[18]

Sevgili Peygamberimiz, sosyal hayata ilişkin genel anlam taşıyan ilâhî emirleri aktarırken aynı zamanda evlilik, boşanma, miras, haram ve helâl olan yiyecekler ve ticaret gibi daha pek çok konuya işaret eden âyetlerle ilgili izahlarda bulunmuştu. Mesela, "Allah alışverişi helâl, faizi ise haram kıldı."[19] âyetinden her türlü alışverişin helâl olduğu anlaşılabilirse de Peygamberimiz örneğin, domuz ve içkinin satışını yasaklayarak[20] buna bir sınır çizmişti.

Allah, Elçisi'ne Kur'an'da mevcut olan emir ve yasakları bildirme görev ve yetkisinin yanı sıra Kur'an'da olmayan bazı hususlarda kural koyma yetkisi de tanımıştı.[21] Söz gelimi bir seferinde hutbe okurken, "Ey insanlar! Allah size haccı farz kılmıştır. Öyleyse haccedin!" buyurmuştu. Bunun üzerine bir adam ayağa kalkarak "Her sene mi yâ Resûlallah?" diye sordu ve Resûlullah'ın (s.a.s) sessiz kalmasına aldırmayarak sözünü üç defa tekrarladı. Sonunda Allah Resûlü, "Evet desem her sene vacip olur. Siz de buna güç yetiremezsiniz." buyurdu ve şunu ilâve etti: "Ben sizi bıraktığım müddetçe siz de beni bırakın. Sizden öncekiler çok soru sormaları ve peygamberlerine muhalefet etmeleri sebebiyle helâk olmuştur. Ben size

[16] N565, Nesâî, Mevâkît, 33; HM22000 İbn Hanbel, V, 191
[17] M2263, Müslim, Zekât, 1; N2475 Nesâî, Zekât, 18
[18] M3137 Müslim, Hac, 310
[19] Bakara, 2/275
[20] M4048 Müslim, Müsâkât, 71
[21] A'râf, 7/157

bir şey emrettiğimde gücünüzün yettiği kadar onu yapın, size bir şeyi de yasakladığımda onu derhâl bırakın!"[22]

Evet, onun bir şeyi yasaklaması tıpkı Kur'an'ın yasaklaması gibi bağlayıcı idi. Örneğin Kur'an'da yenmesi haram olan gıdalar arasında zikredilmeyen ehlî eşek etini kendisi yasaklamıştı.[23] Bu yasağa uyan ashâbı da eşek etini pişirdikleri kapları ters çevirip dökmüşlerdi.[24]

Hakkında vahiy inmemiş meselelerle ilgili hüküm verirken beşerî tecrübe ve akıl yürütmeyi de kullanan Hz. Peygamber, miras ve kaybolup gitmiş birtakım mallar hususunda davacı olan iki kişiye: "Ben, hakkında bana bir vahiy inmemiş olan hususlarda kendi görüşüm doğrultusunda hüküm veririm."[25] buyurmuştu. Allah Resûlü'nün kişisel yargılarının doğruluğu, kuşkusuz herhangi birininki ile aynı değildi. Hz. Ömer bir gün minberde hitap ederken bu gerçeği şu şekilde ifade etmişti: "Ey insanlar, kişisel görüş, ancak Resûlullah'a (s.a.s) ait olduğu zaman kesinlikle isabetlidir. Çünkü Allah, ona doğruyu bizzat kendisi göstermiştir. Bizimkiler ise gücümüz nispetinde ortaya koyduğumuz ve kesin doğruları göstermeyen çıkarımlardır."[26] Hz. Muhammed (s.a.s) her hâlükarda Allah'ın gözetimi ve kontrolü altındaydı. Özellikle Hz. Ömer'in Peygamberimizin yanılmazlığına dikkat çektiği hususlar peygamberlik görevi ile ilgiliydi. Nitekim dini ilgilendiren bir konuda Allah Resûlü yanlış karar verdiğinde ilâhî düzeltme gecikmiyordu.[27] Bu nedenle onun açıklamaları doğrudan vahiy olarak kabul

[22] M3257 Müslim, Hac, 412
[23] B5528 Buhârî, Zebâih ve sayd, 28
[24] B2991 Buhârî, Cihâd, 130
[25] D3585 Ebû Dâvûd, Kadâ' (Akdiye), 7
[26] D3586 Ebû Dâvûd, Kadâ' (Akdiye), 7
[27] Abese, 80/1-10; Tevbe, 9/43; Tahrîm, 66/1; Enfâl, 8/67-68

edilmese bile hatalı olduğunda, mutlaka düzeltileceğinden
 hareketle vahiy gibi kabul edilmektedir.

Allah Resûlü'nün dinî hüküm koyma yönü, peygamber oluşu ile başlamış ve ömrünün sonuna kadar devam etmiştir. Mekke döneminde çeşitli vesilelerle şehre gelen yabancı konuklarla iletişim kurmaya ve onlara doğru yolu anlatmaya gayret ediyordu. Bir hac mevsiminde Medine'den gelenlerle diyalog kurma imkânı yakalamıştı. Allah Resûlü, onlardan davetine olumlu bakan altı kişilik bir grupla Akabe denilen mevkide buluştu. O tarihî günde onlardan şu sözleri dinledi:

"(Ey Nebî!) Halkımızı bırakıp buraya geldik. Bizimle Evs arasındaki düşmanlık ve kötülük gibisi başka hiçbir kabilede yoktur. Belki Yüce Allah senin sayende bu iki kabile arasındaki düşmanlığı bitirir. Biz şimdi gidelim onlara senin davetini anlatalım. İcabet ettiğimiz şu dine onları davet edelim."[28]

Ensardan olan bu altı kişinin sözleri, aslında Allah Resûlü'nün teşrîî yani dinî hüküm koyma yönüne siyasî bir yönün de eklendiğini ilân ediyordu. Ertesi yıl hac mevsiminde onu Hazrecli ve ikisi Evsli on iki kişilik ensar grubu gelip onun önünde sadakat yemini etti. Hz. Peygamber bu görüşmede Medine'deki on iki müttefik kabileye birer reis tayin etti. Böylece Hicret öncesinde Peygamberimiz Medine'deki gelişmeleri Mekke'den takip etmeye ve yönetmeye başlamıştı. Onlara muallim olarak gönderdiği Mus'ab'ın ya da Akabe'de bulunan ve on iki nakibin reisi olan[29] Es'ad b. Zürâre'nin Medine'ye dönünce cuma namazı kıldırması ve

[28] HS2/276 İbn Hişâm, Sîret, II, 276-277
[29] ST3/602 İbn Sa'd, Tabakât, III, 602

arkasında kırk kişinin saf tutması tesadüfî değildi.[30] Cuma namazı, Hz. Peygamber'in siyasî iktidarının ve Müslümanların var oluşunun simgelerinden biri olmuştu.

Vakti gelip de Medine'ye hicret ettiğinde, Allah Resûlü ilk cuma namazını Kubâ ile Medine arasındaki Ranûna Vadisi'nde kıldırmıştı.[31] Bu aynı zamanda siyasî birlik adına verilen bir mesajdı. Medine'ye vardığında ilk işi yazılı bir anayasa oluşturmak oldu. Çoğunluğunu Yahudilerin oluşturduğu gayrimüslimlerin de dâhil olduğu bu ortak anlaşma metni, devletin kuruluşunun en temel göstergesi idi. Böylelikle Hz. Peygamber devlet başkanı olarak fertlerin ve kabilelerin kendi haklarını kendilerinin koruması şeklindeki keyfi hareketleri sonlandırmış, denetimi tek bir otoriteye bağlamıştı.

Hz. Peygamber halkın bir kısmını gayrimüslimlerin oluşturduğu Medine şehir devletinde tam yetkili bir devlet başkanıydı. Siyasî yönünün gereği olarak hukukî açıdan da son kararı verme gücüne sahip olan bir hâkimdi. Hz. Peygamber'in yasama yetkisi daha en başta anayasa maddesi olarak belirlenmiş ve gayrimüslimler tarafından da kabul edilmişti.[32] Bu sayede Hz. Peygamber, din ve cinsiyet farkı olmaksızın bütün fert ve grupların haklarının güvencesi hâline gelmişti. Onun Medine'de ortaya çıkan yargı gücü maddî müeyyide uygulama iktidarına sahip olan siyasî bir başkan olmasına dayanıyordu. Medine'de toplumdaki hukukî ilişkileri düzenleme ve ıslah etme görevi için

30 D1069 Ebû Dâvûd, Salât, 209, 210; İM1082, İbn Mâce, İkâmetü's-salavât, 78; BS5703 Beyhakî, es-Sünenü'l-kübrâ, III, 259

31 MK5414 Taberânî, el-Mu'cemü'l-kebîr, VI, 30; HS3/22 İbn Hişâm, Sîret, III, 22-25

32 BN3/275 İbn Kesîr, Bidâye, III, 275

gerekli zemin oluşmuştu. Dolayısıyla uhrevî mesuliyet bilincine dayalı bir yaptırımın ötesinde farklı inanç kesimleri için de geçerli olacak dünyevî müeyyide mekanizmaları çalıştırılmalıydı.

Allah Resûlü devlet başkanı olarak sadece Müslümanların davalarıyla değil gayrimüslim vatandaşların davalarıyla da ilgileniyordu. Ancak Yahudi[33] ve Hıristiyanlar arasında kendi kitaplarına göre hüküm veriyordu. Müslümanların aralarındaki davalarda ise temel dayanağı Allah'ın Kitabı'ydı. Zaten bu ona Allah'ın emriydi.[34] Nitekim bir defasında bir zina meselesi yüzünden Hz. Peygamber'in hakemliğine başvuran iki kişi ondan aralarındaki meseleyi Allah'ın kitabındaki hükümle çözmesini istemişti. Allah Resûlü bu kişilerin birbirleri hakkındaki şikâyetlerini dinledikten sonra onlara, "Allah'a yemin ederim ki ben sizin aranızda elbette Allah'ın Kitabı'na göre hüküm vereceğim." buyurmuştu.[35]

Hz. Peygamber Medine site devletinde yetkili tek hâkimdi. Evvel emirde ona bu görev ve yetkiyi, "(Ey Muhammed!) Biz sana Kitab'ı (Kur'an'ı) hak olarak indirdik ki insanlar arasında Allah'ın sana öğrettikleri ile hüküm veresin."[36] ifadeleriyle Allah vermişti. Onun verdiği hükme rıza göstermemek Kur'an'ın ifadesiyle münafıklık hâliydi.[37] Medineli Müslümanlardan bir adam ile Mekkeli Zübeyr arasında hurma ağaçlarını suladıkları su konusunda bir anlaşmazlık çıkmıştı. Ensardan olan adam, "Suyu bırak da

33 M4437 Müslim, Hudûd, 26; DM2351 Dârimî, Hudûd, 15
34 Nisâ, 4/105
35 B7260 Buhârî, Ahbâru'l-âhâd, 1; B7278 Buhârî, İ'tisâm, 2
36 Nisâ, 4/105
37 Nisâ, 4/61

geçsin!" demiş, Zübeyr ise buna razı olmamıştı. Derken olay Resûlullah'ın (s.a.s) hakemliğine taşındı. Resûlullah (s.a.s) onları dinledikten sonra Zübeyr'e, "Zübeyr! Sen bahçeni sula, sonra suyu komşuna sal!" dedi. Medineli bu söze kızdı ve "Yâ Resûlallah, bu adam halanın oğludur diye mi (böyle yapıyorsun)?" dedi. Bunu duyar duymaz Allah Resûlü'nün (s.a.s) yüzünün rengi değişti ve ardından "Zübeyr! Sula, sonra suyu tut ki a! Tâ duvara kadar geri dönsün." buyurdu. Olayın taraflarından biri olan Zübeyr şu âyetin bu olay üzerine indiğini nakletmektedir: "Hayır! Rabbine andolsun ki onlar, aralarında çıkan anlaşmazlıklarda seni hakem yapıp sonra da verdiğin hükme içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın, tam bir teslimiyetle boyun eğmedikçe iman etmiş olmazlar."[38]

Allah Resûlü'nün kişiler arasında ortaya çıkan anlaşmazlıklarda verdiği hükümlere bir başka örnek de Berâ' b. Âzib'in başından geçen şu olaydır: Berâ'nın devesi bir bahçenin duvarını aşıp bahçe sahibinin ekinine zarar vermişti. Olay Peygamberimize intikal ettirilince o, mal sahiplerini gündüz mallarını korumakla, deve sahibini de gece devesine mukayyet olmakla sorumlu tuttu. Devenin verdiği zararı ise Berâ'nın karşılamasını istedi.[39]

Hz. Peygamber, hüküm verirken tamamen maddî delillere dayanıyordu. "İnsanlara mücerret iddiaları sebebiyle istedikleri verilse bazı kimseler bazı adamların kanlarında ve mallarında hak iddia ederlerdi..."[40] buyurmak suretiyle davalarda maddî delile dayanmanın önemine dikkat çekmişti. Baktığı

[38] Nisâ, 4/65; M6112 Müslim, Fedâil, 129
[39] MA18438 Abdürrezzâk, Musannef, X, 82; DK3269 Dârekutnî, Sünen, III, 153
[40] M4470 Müslim, Akdiye, 1

davalarda somut bir delil,[41] şahit[42] ya da yemini[43] şart koşardı. Bunların yanı sıra meselenin uhrevî yönünü hatırlatarak adaletin yerini bulmasını da temin ediyordu. Mesela haksız yere dava açan kimsenin o işten vazgeçinceye kadar Allah'ın gazabında olacağını belirtmişti.[44] Başka bir seferinde de şu uyarıyı yapmıştı: "Şüphesiz ben de sizin gibi bir insanım. Sizler bana davalarınızı arz ediyorsunuz. Olabilir ki sizden biriniz delilini diğerinden daha açık ve düzgün ifadelerle savunur, ben de bunun üzerine onun lehine hükmederim. Ben kimin lehine kardeşinin hakkından bir şey hükmetmiş isem o kimse bu hakkı almasın. Çünkü ben ona ancak ateşten bir parça vermişimdir."[45]

Hukukî davalarında uhrevî müeyyide uygulamak tamamen Hz. Peygamber'e özgü bir yöntemdi. Çünkü o aynı zamanda bir peygamberdi. Bu yöntemle o çok somut sonuçlar alıyordu. Mesela miras anlaşmazlığı yüzünden Hz. Peygamber'e başvuran, ellerinde de ispat için herhangi bir delilleri olmayan iki kişi bu sözleri duyduklarında her biri diğerinin lehine hakkından vazgeçmek istemişti.[46]

Örneğin bir defasında Hadramevt bölgesinden Rebîa b. Ibdân ve Kindeli İmriu'l-Kays b. Âbis el-Kindî[47] Resûlullah'a geldiler. Rebîa b. Ibdân, "Ey Allah'ın Resûlü! Bu adam babamdan kalan toprağımı elimden aldı." dedi. Bunun üzerine İbn Âbis el-Kindî, "O benim toprağım, şu an elimde, onu ben ekip biçiyorum. Bu toprakta onun hiçbir hakkı

[41] M359 Müslim, Îmân, 224
[42] D3621 Ebû Dâvûd, Kadâ' (Akdiye), 25
[43] B2515 Buhârî, Rehn fi'l-hazar, 6
[44] D3597 Ebû Dâvûd, Kadâ' (Akdiye), 14; HM5385 İbn Hanbel, II, 71
[45] B6967 Buhârî, Hıyel, 10
[46] D3584 Ebû Dâvûd, Kadâ' (Akdiye), 7
[47] M359 Müslim, Îmân, 224

yoktur." dedi. Hz. Peygamber, Rebîa b. Ibdân'a, "O toprağın sana ait olduğuna dair bir delil var mı?" deyince adam, "Hayır." dedi. "O hâlde sadece davalıya yemin verdirebilirsin (yapılacak başka bir şey yok)." buyurdu. Adam, "Bu kişi açıktan günah işlemekten çekinmeyen bir adamdır. Ne üzerine yemin ettiğini önemsemez, hiçbir şeyden sakınıp korkmaz." deyince Hz. Peygamber, "Bundan başka yapacağım bir şey yoktur." buyurdu. İbn Âbis el-Kindî yemin etmek için (minberin yanına doğru) gitti. Arkasını dönünce Resûlullah (s.a.s), "Bakın! Eğer haksız yere yemek için bir mal üzerine yemin ederse şüphesiz Allah Teâlâ'ya, o kendisinden yüz çevirmiş olduğu hâlde varacaktır." buyurdu.[48] Bunun üzerine İbn Âbis el-Kindî, "Arazi onundur." dedi.[49]

Resûl-i Ekrem'in hüküm verdiği ve gerekli cezaları uyguladığı konular sadece iki taraf arasındaki davalar değildi. Zina,[50] hırsızlık,[51] içki içmek,[52] kazf (namuslu kadına zina iftirası)[53] ve yol kesme[54] gibi suçlarla ilgili cezaları da uyguluyordu. Çünkü bunlar Allah'ın sınırlarını çiğnemek olduğu gibi kamu hukukuna tecavüz anlamı da taşımaktaydı. Sevgili Peygamberimiz bu tür suçlardan özellikle zina suçunda ceza uygulamamanın yollarını arardı. Çünkü toplumda kötülüğü ifşa etmeyi doğru bulmuyor, kişiyi kendi dünyasında tövbe etmeye çağırıyor, başka bir yol kalmadığında da gereğini yapıyordu. Örneğin zina yaptığını itiraf eden Mâiz ismindeki birini başından savmış, ancak o dört

[48] D3245 Ebû Dâvûd, Eymân ve nüzûr, 1
[49] D3244 Ebû Dâvûd, Eymân ve nüzûr, 1
[50] M4440 Müslim, Hudûd, 28
[51] M4410 Müslim, Hudûd, 8
[52] B6777 Buhârî, Hudûd, 4
[53] Nûr, 24/4
[54] Mâide, 5/33-34

sefer gelip ısrarla cezasını talep ettiğinde cezasının infazını emretmişti.[55]

Hz. Peygamber yargılama prosedüründe herhangi bir hâkim gibi davranır hüküm verme noktasında ise her zaman adalet ilkesini gözetirdi. Hiçbir zaman hükmü muhataba göre değiştirmezdi. O her işinde olduğu gibi, kamu ve kişi haklarını doğrudan ilgilendiren konularda da asla adam kayırmazdı. Bir defasında itibarlı bir kabileden bir kadın hırsızlık yapmıştı. Kabile üyeleri kadının ceza alması hâlinde saygınlıklarına halel gelecek endişesiyle Resûlullah'a bir aracı göndermek istediler. Peygamberimizin çok sevdiği Üsâme b. Zeyd akıllarına geldi. Uzun süren ısrarlar sonucunda Üsâme aracılık yapmaya razı oldu ve Allah Resûlü'ne o kabilenin isteğini iletti. Allah Resûlü Üsâme'nin sözlerini duyar duymaz şu tepkiyi verdi: "Ey insanlar! Sizden öncekiler şöyle davrandıkları için helâk oldular; Onlar asil biri hırsızlık yaptığı zaman onu bırakırlar ama zayıf adamaralarında hırsızlık ettiği zaman ona ceza uygularlardı. Allah'a yemin ederim ki eğer Muhammed'in kızı Fâtıma çalmış olsaydı şüphesiz onun da elini keserdim."[56]

Hz. Peygamber (s.a.s) her anlaşmazlığı yargı konusu olmaya değer bulmadığı gibi[57] kişilerin aralarında halledebilecekleri konuların yargıya taşınması taraftarı değildi. O kişilerin aralarında anlaşıp helâlleşmelerini arzuluyordu. Zira ona göre anlaşmazlık, yargıya intikal ettiğinde artık iki kişinin arasındaki bir olay olmaktan çıkıyor, kamuyu ilgilendiren bir nitelik kazanıyordu. Her uygulaması

[55] B7167 Buhârî, Ahkâm, 19; M4427, Müslim, Hudûd, 19
[56] M4410 Müslim, Hudûd, 8
[57] N4776 Nesâî, Kasâme, 20-21

Müslümanlar için örnek olan Hz. Peygamber bu durum karşısında gereğini yapmak durumunda kalıyordu. Mesela bir adam Safvân b. Ümeyye'nin hırkasını çalmıştı. Suçu işleyen adam Resûlullah'ın (s.a.s) huzuruna götürüldü. Resûlullah (s.a.s) adamın suçunun tespiti üzerine elinin kesilmesini emretti. Adama verilen cezayı duyunca Safvân böyle bir şeye sebep olmamak için, "Ey Allah'ın Resûlü! Ben davamdan vazgeçtim." dedi. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.s), "Ey Ebû Vehb adamı huzuruma getirmezden önce vazgeçseydin ya!" buyurdu ve adama öngördüğü cezayı uyguladı.[58]

Bu örnek Peygamberimiz döneminde yargı işlerinin kurumsallaşmaya başladığını da göstermektedir. Anlaşmazlıkların çözümü kişiler arasında olup biten hadiseler olmaktan çıkmış, yargı faaliyetinin artık kurumları oluşmaya başlamıştı. Hatta belli bir dönemden sonra ülke sınırları da genişleyince Hz. Peygamber hâkimler atayarak yargısal işlerin yerinde yürütülmesini sağladı. Taraflar buralarda alınan kararlardan memnun olmamaları hâlinde kendisine müracaat edebiliyorlardı. Bu bakımdan Hz. Peygamber bugünkü anlamda temyiz görevini de üstlenmiş olmaktaydı.[59] Allah Resûlü teşriî, siyasî ve hukukî işleri tek başına elinde tutuyordu. Teşrî yani dinde hüküm koyma görevi Peygamber oluşuyla birlikte sahip olduğu bir yetki ve sorumluluktu. Aslında siyasî ve yargısal işler de onun bu yetki alanından bağımsız değildi. Bu bakımdan hangi sıfatla alırsa alsın onun kararları, Müslümanlar için bağlayıcı idi ve bağlayıcı olmaya devam edecektir. Ancak hangi sıfatla karar aldığı

[58] N4883 Nesâî, Kat'u's-sârık, 4; HM15379, İbn Hanbel, III, 401
[59] BS16863 Beyhakî, es-Sünenü'l-kübrâ, VIII,175

meselesi uygulama alanında önem arz etmektedir. Karşılığında bu dünyada uygulanacak bir ceza öngörülmeyip sadece âhiretteki karşılığı vurgulanan hükümleri kadın erkek her birey için bağlayıcıdır. Siyasî ve hukukî işlere dair hükümleri de böyle olmakla beraber bu kararların uygulayıcıları siyasî ve yargısal yetkilere sahip kişiler olacaktır. Onun bu alanlarda ortaya koyduğu kararları sadece uygulanma biçimiyle değil daha ötesinde gözettiği ilkeler bakımından takip edilmelidir.

DUYGULU VE DUYARLI PEYGAMBER

Resûl-i Ekrem, Hz. Hatice'den dünyaya gelen iki oğlu Kâsım ve Abdullah Tâhir'i henüz Mekke'de bebek iken ebedî âleme uğurlamıştı. Onların vefatlarından sonra bu defa Mısır Mukavkısı tarafından kendisine gönderilen cariyesi Mâriye'den bir oğlu olmuştu.[1] Müjdeyi alan Allah Resûlü, "Bu akşam bir oğlum dünyaya geldi, ona babamın adı olan İbrahim ismini koydum."[2] demişti. Emzirilmesi için İbrahim bebek, Medine'nin dış mahallelerinden birinde yaşayan Berâ' b. Evs adında bir demircinin hanımı olan sütanne Ümmü Seyf'e verildi. Allah Resûlü zaman zaman biricik oğlunu ziyarete gider, onu sever, öpüp koklardı.[3]

Resûlullah, iyi beslenmelerini temin etmek amacıyla Mâriye ve İbrahim'e de bir grup deve ve koyunun sütünü tahsis etmişti. İyi beslenen İbrahim'in cildi düzelmiş, teni beyazlaşmış hatta

1 TB2/214 Taberî, Târîh, II, 214
2 M6025 Müslim, Fedâil, 62
3 ST1/136 İbn Sa'd, Tabakât, I, 13; B1303 Buhârî, Cenâiz, 43; M6026 Müslim, Fedâil, 63

babasına benzemeye başlamıştı.[4] Artık on yedi veya on sekiz aylık olmuş, tam sevimli hâle gelmişti ki bir gün aniden rahatsızlandı. Onun hastalandığını haber alan Rahmet Elçisi, dostlarından Abdurrahman b. Avf ile birlikte sevgili yavrusunu ziyarete gelmişti. İbrahim'in hastalığı iyice ilerlemiş ve can çekiştirmeye başlamıştı. Çocuklara karşı çok merhametli ve şefkatli olan Efendimizin gözleri dolmuştu.[5] Onun bu hâlini gören sahâbîler, "Sen de mi ağlıyorsun ey Allah'ın Resûlü! Senin ağladığını gören Müslümanlar da ağlayacaktır!" diye şaşkınlıklarını ifade edince, Nebî (s.a.s), "Göz yaşarır, kalb üzülür fakat biz ancak Rabbimizin razı olacağını söyleriz." İbrahim ruhunu teslim edince de şöyle buyurdu: "Eğer kuşatıcı bir söz, gidilecek bir yol olmasaydı ve sonra giden öncekine kavuşmasaydı şimdi farklı şeyler düşünecektik. Ey İbrahim! Gerçekten biz senden dolayı üzgünüz."[6]

Daha sonra Rahmet Peygamberi, dostlarına, "Ben oğluma (son bir kez) bakmadan onu kefenlemeyiniz!" buyurdu. Yıkama işi bitip kefenlerine sarılacağı zaman Efendimiz onun yanına geldi ve üzerine kapanarak tekrar ağladı.[7]

Sahâbîler, ölülere bağırıp çağırarak, yırtınıp dövünerek yapılan yas tutma veya ağıt yakma şeklindeki nebevî yasağın, ağlamayı da içine aldığını zannetmişlerdi. İnsanlara musibetler karşısında daima sabrı, ilâhî takdire rıza göstermeyi tavsiye eden bir peygamberin, kendi oğlunun vefatı karşısında da olsa gözyaşı dökmeksizin

[4] ST38 İbn Sa'd, Tabakât, I, 137
[5] B1303 Buhârî, Cenâiz, 43
[6] MA6672 Abdürrezzâk, Musannef, III, 552; M6026 Müslim, Fedâil, 62, 63
[7] İM1475 İbn Mâce, Cenâiz, 13

sabretmesi gerektiğini düşünmekteydiler. Hz. Peygamber ise bu hâdisede her şeyden önce bir insan olarak baba şefkatiyle biricik oğlunu kaybetmenin hüznünü dışa vururken bir Resûl olarak da yakınlarını kaybettiklerinde nasıl davranacaklarına dair ümmetine örneklik sergiliyordu. Hüzün ve ağlamanın da ölçüsünü veriyordu.

Evet, ağlıyordu Resûl… Zira o da bir insandı, duyguları vardı. Babaydı, şefkat sahibiydi. Onun da bir yüreği vardı ve yanardı. Gözleri vardı, duygulanır yaşlar boşanırdı. Peygamberdi, Rahmet Elçisi'ydi, merhamet sahibiydi.

Benzer bir sahneyi, kızı Zeyneb'den doğma Ümeyme adlı torununun vefatında bir kez daha yaşamıştı Rahmet Peygamberi.[8] Torunu için sınırsız bir dede şefkatiyle gözlerinden yaşlar boşanan Efendimiz, bir taraftan da, "Alan da Allah, veren de Allah'tır ve her şeyin belli bir süresi vardır!" buyurarak başta kızı Zeyneb olmak üzere etrafındakileri teselli ediyor ve şöyle diyordu: "Bu, bir rahmettir ki Allah onu dilediği kullarının kalplerine koyar. Allah kullarından merhametlilere merhamet eder!"[9]

Duygusal bir insan olan Rahmet Elçisi, sadece kendi oğlu için ağlamış değildi. O, ashâbından birçok kişi için de gözyaşı dökmüştü. Örneğin, ibadet ve taate çok düşkün dostlarından Osman b. Maz'ûn'un cansız bedenini öptüğünde gözyaşları yanaklarını ıslatmıştı.[10] Abdullah b. Ömer'in anlattığına göre, Sa'd b. Ubâde hastalanmış ve Peygamber (s.a.s), bazı dostlarıyla birlikte onu ziyarete gitmişlerdi. Sa'd'ın yanına girdiklerinde, bütün ailesi onun etrafında

8 HM22122 İbn Hanbel, V, 204
9 B5655 Buhârî, Merdâ, 9; M2135 Müslim, Cenâiz, 11
10 D3163 Ebû Dâvûd, Cenâiz, 35-36; T989 Tirmizî, Cenâiz, 14

toplanmışlardı. Resûlullah, "Öldü mü Sa'd?" diye sorduğunda oradakiler, "Hayır yâ Resûlallah, ölmedi." demişlerse de Hz. Peygamber duygulanıp ağlamıştı. Hz. Peygamber'in ağladığını görünce oradakiler de ağlamışlardı.[11]

Rahmet Elçisi'nin duygularının yansıması olan gözyaşlarının ardında, bazen hüzün bazen merhamet bazen hasret bazen de ümmeti adına hissetmiş olduğu endişe ve korku yatmaktaydı. Dostlarından Abdullah b. Amr'ın anlattığına göre, Resûlullah (s.a.s) zamanında güneş tutulmuştu. Allah Resûlü (s.a.s) namaz kılmak için kalktı, orada bulunanlar da kalkıp namaza durdular. Namazın her iki rekâtında da kıyam, rükû, secde ve oturuşundan her birini oldukça uzattı. İkinci rekâtın secdesinde bir yandan derinden nefes alıyor, bir yandan da ağlıyordu. O esnada ise şöyle diyordu: "Ben aralarında iken bunu bana vadetmemiştin! Biz senden bağışlanma diler iken bunu bana vadetmemiştin!" Namazını bitirdiğinde başını kaldırdı, güneş açılmıştı. Namazdan sonra kalkarak cemaate hitap etti. Allah'a hamdedip O'nu övdükten sonra şöyle buyurdu: 'Güneş ve ay, Yüce Allah'ın (varlığını ve birliğini gösteren) alâmetlerinden birer alâmettirler. Ay ve güneşten birinin tutulduğunu görürseniz Yüce Allah'ı zikre (namaza) koşunuz. Canım elinde bulunan Allah'a yemin olsun, cennet bana o kadar yaklaştırıldı ki neredeyse meyvelerinden koparabilecektim. Cehennem de o kadar yaklaştırıldı ki sizi çepeçevre kuşatmasından korkup Allah'a sığındım…"[12]

O, bir baba olmasının yanında aynı zamanda Allah'ın Resûlü'ydü. Bu nedenledir ki biricik oğlu İbrahim'in öldüğü gün meydana gelen güneş tutulması ile bu ölüm

[11] B1304 Buhârî, Cenâiz, 44; M2137 Müslim, Cenâiz, 12
[12] N1483 Nesâî, Küsûf, 14; D1194 Ebû Dâvûd, Salâtü'l-istiskâ, 9

arasında bağ kuranların bulunduğunu işittiğinde böyle bir hutbe irad etmek lüzumu hissetmiş ve "ay ile güneşin herhangi bir kimsenin hayatı veya vefatı sebebiyle tutulmayacağını" ifade etmişti.[13] Bir beşer olarak Hz. Peygamber'in diğer insanlar gibi bazen heyecana kapıldığı, telâşlandığı da görülmüştür. Hz. Ebû Bekir'in kızı Esmâ'nın anlattığına göre, bir gün güneş tutulunca Hz. Peygamber telâşlanmış ve aceleyle hanımının entarisini giymişti. Bunu anladıklarında kendi elbisesini yetiştirmişlerdi.[14]

Hava bulutlandığında veya rüzgâr arttığında Allah Resûlü endişelenir ve bu hâl yüzünden belli olurdu. Bir defasında Hz. Âişe, "Ey Allah'ın Resûlü! İnsanlar bulut gördükleri zaman yağmur vardır ümidi ile sevinirler. Hâlbuki bunu sen gördüğünde, yüzünden hoşnutsuzluk okuyorum!" demiş, bunun üzerine o (s.a.s) şöyle buyurmuştu: "Yâ Âişe! Bunda bir azap bulunmadığına dair bana kim teminat verebilir? Hâlbuki bir kavim (Âd kavmi) rüzgâr ile helâk edilmişti. Onlar azabı görmüştü de (ümitlenerek) 'Bu bize yağmur yağdıracak bir buluttur.' demişti."[15]

Enes b. Mâlik'in anlattığına göre, Resûlullah (s.a.s), insanların en güzeli, en cömerdi ve aynı zamanda en cesuru idi. Bir gece Medine halkı şiddetli bir ses ile uyanmış ve herkes çok korkmuştu. Sesin geldiği tarafa doğru giden bazı kimseler kendilerinden önce giden Resûlullah'ın dönmekte olduğunu gördüler. Ebû Talha'nın çıplak bir atına binmiş, kılıç boynunda, "Korkmayın! Korkmayın!" diyordu.[16]

13 B1043 Buhârî, Küsûf, 1; M2102 Müslim, Küsûf, 10
14 M2108 Müslim, Küsûf, 16
15 M2086 Müslim, Salâtü'l-istiskâ, 16
16 M6006 Müslim, Fedâil, 48

Bununla birlikte, bir insan olarak Hz. Peygamber de bazı zamanlar endişelenerek korunmaya ihtiyaç duymuş ve sahâbe tarafından korunmuştu.[17] Mesela Medine'ye geldiğinde bir gece uyuyamamış ve "Keşke ashâbımdan iyi bir adam bu gece beni korusa!" demiş, az sonra silahıyla gelen Sa'd b. Ebû Vakkâs başında onu beklemiş ve bu şekilde Hz. Peygamber uyuyabilmişti.[18]

Resûlullah'ın özelliklerini çok iyi bilen ve onun şemailini nakleden sahâbîlerden biri olan Hind b. Ebû Hâle'nin anlattığına göre, Allah Resûlü, rahat ve keyif ehli biri değildi, daima kederli ve düşünceliydi. Suskun bir tabiatı vardı. Lüzumsuz yere konuşmazdı.[19] Hind'in bu ifadeleri, Peygamberimizin keyfine düşkün, vurdumduymaz biri olmadığını, aksine onun zengin bir duygu dünyasına sahip olması sebebiyle genellikle derin bir tefekkür içerisinde bulunduğunu ortaya koymaktadır.

O hiçbir zaman kendi köşesine, köşküne çekilmemişti. Çilekeşlerin sıkıntılarını yüreğinin derinliklerinde hissetmiş, onlara sürekli sabır ve mukavemet aşılayarak ayakta kalmalarını, dirençli olmalarını sağlamıştı. Eza, cefa ve işkencenin sıradanlaştığı Mekke'de tebliğin ilk yıllarında, ashâbıyla birlikte o da çeşitli eziyetlere maruz kalmıştı. İki üç yıl kadar devam eden abluka yıllarını ashâbıyla birlikte göğüslemişti. Açlığı, korkuyu, hicreti ve nihayet savaşları onlarla birlikte yaşamış, hendeği birlikte kazmıştı. Duyarlı bir şahsiyet olan Rahmet Elçisi, özelde zayıf, yoksul, güçsüz kimselere, köle ve cariyelere karşı; genelde ise bütün

[17] HM19847 İbn Hanbel, IV, 405
[18] B2885 Buhârî, Cihâd, 70; M6230, M6231 Müslim, Fedâilü's-sahâbe, 39-40
[19] TŞ226 Tirmizî, Şemâil, 97

ashâbına çok düşkündü. Onun bu yönünü Yüce Allah şöyle ifade etmektedir: "Andolsun, size içinizden öyle bir elçi gelmiştir ki sıkıntıya uğramanız ona ağır gelir. O, size çok düşkündür. Müminlere çok şefkatli ve çok merhametlidir."[20]

Allah Resûlü'nün en bariz vasıflarından biri onun Rahmet Peygamberi oluşudur. Yüce Allah onu ancak âlemlere rahmet olarak göndermiştir.[21] Nitekim müşriklere beddua etmesi istendiğinde, "Ben lânet okuyucu olarak gönderilmedim, rahmet olarak gönderildim!" buyurmuştu.[22]

Allah Resûlü'nün duygu dünyasını gösteren bir başka husus da onun son derece hayâ sahibi olmasıydı. Ebû Saîd el-Hudrî'nin anlattığına göre, "Hz. Peygamber (s.a.s), kendi odasında oturan bir bakireden bile daha hayâlı idi. Hoşlanmadığı bir şey gördüğü zaman onu yüzünden anlardık."[23]

Bazı hadiseler karşısında Hz. Peygamber'in kızdığı, öfkelenip morali bozulduğu da olurdu. Sahâbe çoğu zaman onun hiddetlendiğini yüzünden anlardı.[24] Nitekim Resûlullah (s.a.s) kendisinin de bir insan olduğunu, herkes gibi kendisinin de kızdığını ifade etmişti. Ayrıca bu öfke halinde söz ya da davranışla karşısındaki mümini incitmesi söz konusu olduysa bu olumsuzluklar karşılığında kıyamet günü onları Allah'a yakınlaşma, arınma, rahmet ve kefaret vesilesi yapması için Rabbine dua etmişti.[25] Ancak onun dile getirdiği bu tür davranışları az sayıda ve istisnaî durumlar olsa gerektir. Zira Kur'an'da, "Allah'ın rahmeti sayesinde sen onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı

[20] Tevbe, 9/128
[21] Enbiyâ, 21/107
[22] M6613 Müslim, Birr ve sıla, 87
[23] B6102 Buhârî, Edeb, 72; İM4180 İbn Mâce, Zühd, 17
[24] B6336 Buhârî, Deavât, 19
[25] M6616, M6619 Müslim, Birr ve sıla, 89, 90; B6361 Buhârî, Deavât, 34

yürekli olsaydın onlar senin etrafından dağılıp giderlerdi. Artık sen onları affet; bağışlanmaları için dua et."[26] buyrulmaktadır.

Hz. Peygamber, kendi nefsine yönelik haksızlıklar karşısında sabrederdi. Fakat Allah ve kulların hukuku söz konusu olduğunda daha hassas davranmakta hatta bunun korunması adına sert çıkışlar yapabilmekteydi. Bir defasında Muâz b. Cebel (ra) namaz kıldırırken Bakara Sûresi'ni okumuş, namazı fazla uzatmıştı. Bundan dolayı cemaatten ayrılıp namazını tek başına kılan bir şahıs, daha sonra onu Hz. Peygamber'e şikâyet etmişti. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.s), "Muâz! Sen insanların sabrını mı deniyorsun!"[27] diyerek Muâz'ı sert bir şekilde azarlamıştı.

Fakat burada şunu da hatırlatmalıyız ki Resûl-i Ekrem'in kızması bile farklıydı. Tebük Savaşı'ndan geri kalan üç kişiden biri olan Kâ'b b. Mâlik, savaştan dönen Hz. Peygamber'in huzuruna çıkmıştı. Savaşa katılamayışını anlatmak üzere gelmiş, selâm vermişti. Hz. Peygamber ile olaydan sonra ilk karşılaştığı bu anı Kâ'b şöyle tasvir etmiştir: "Resûlullah (s.a.s) bana kızgın bir şekilde tebessüm etti ve "Gel!" dedi…"[28]

Rahmet Elçisi, en azılı düşmanlarına karşı bile kindar değildi. Mekke'de olsun Medine'de olsun, hasımlarının helâk olmasını değil daima hidayete ermesini istemiştir. Mekke'yi fethettiği gün, Mekkelilerden intikam almayı aklından bile geçirmedi ve onları serbest bıraktı.[29] Hz. Âişe'nin anlattığına göre, "Resûlullah (s.a.s) kendi nefsi için hiç

[26] Âl-i İmrân, 3/159
[27] M1041 Müslim, Salât, 179
[28] M7016 Müslim, Tevbe, 53 ; N732 Nesâî, Mesâcid, 38
[29] BS18785 Beyhakî, es-Sünenü'l-kübrâ, IX, 195

intikam almamıştı. Ancak Allah'ın haramları çiğnendiği zaman bundan dolayı intikam alırdı."[30]

Allah Resûlü'nün duygu yüklü bir insan olduğunu gösteren bir başka husus da onun eşlerine karşı ilgisi ve sevgisi idi. İlk eşi olan Hz. Hatice'ye karşı olan sevgisini, onun vefatından sonra da korumuş ve hayatı boyunca onu hep hayırla yâd etmişti. O kadar ki en genç ve kız olarak evlendiği tek eşi olan Hz. Âişe, Hz. Hatice'yi yıllar sonra bile kıskanmadan edemeyecekti.[31]

Sevgili eşi Hz. Âişe'ye atılan iftira (ifk) hadisesinde, dilden dile dolaşan söylentilerden bir insan olarak Hz. Peygamber de etkilenmişti. Konuyu yakın çevresiyle istişare etmiş, bir eş olarak zor ve endişeli günler geçirmişti. İsnat edilen bu çirkin suç ile Hz. Âişe'nin hiçbir ilgisi olmadığını ise ancak inen âyetler[32] aracılığıyla öğrenebilmişti.[33]

Yine ısrarla kendisinden çeşitli dünya malları istemelerinden dolayı eşlerine gücenen Hz. Peygamber, bir çardağa çekilmiş ve yirmi dokuz gün boyunca onlardan ayrı yaşamıştı. Neticede eşlerinin dünya menfaati ile Allah'ın rızası ve âhiret arasında tercih yapmalarını isteyen âyetlerin inmesi üzerine[34] hanımlar hatalarını anlamış, nedamet içerisinde Allah ve Resûlü'nü tercih etmişlerdi.[35]

Diğer insanlar gibi Hz. Peygamber de sevinir ve neşelenirdi. Kâ'b b. Mâlik, "Sevindiği zaman Resûlullah'ın (s.a.s) yüzü öyle parlardı ki bir ay parçasına benzerdi. Biz

[30] B3560 Buhârî, Menâkıb, 23; M6045 Müslim, Fedâil, 77
[31] B3821 Buhârî, Menâkıbü'l-ensâr, 20; M6282 Müslim, Fedâilü's-sahâbe, 78
[32] Nûr, 24/11-21
[33] B4141 Buhârî, Megâzî, 35; MA9748 Abdürrezzâk, Musannef, V, 410
[34] Ahzâb, 33/28-34
[35] B4785 Buhârî, Tefsîr, (Ahzâb) 4; B4786 Buhâri, Tefsîr, (Ahzâb) 5 ; ST40 İbn Sa'd, Tabakât, VIII, 182-187

onun bu halini hemen anlardık." demektedir.[36] Zaman zaman insanlarla ilişkilerinde mizaha yer vermekten kaçınmayan Resûlullah, güzel şakalar ve seviyeli espriler yapar ama bunları yaparken de hakikatten ayrılmamaya özen gösterir,[37] şakasına yalan karıştırmazdı.[38] Daha çok kelime oyunu şeklinde mecazlı, kinayeli ifadelerden oluşan ve mantığa dayanan esprilerini bazıları anlayamazken,[39] onun bu yönünü iyi bilen bazı sahâbîler ise mukabil şakalar yaparlardı.[40] Fakat Hz. Peygamber'in bu yönünü bilmeyenler onun şaka yaptığını görünce şaşırmışlar ve "Ey Allah'ın Resûlü! Sen de bizimle şakalaşıyorsun (öyle mi)!" demişlerdi de o, "Ama ben ancak hakikati söylerim."[41] diyerek cevap vermişti.

Hz. Peygamber ile sahâbe arasındaki sohbet, muhabbet ve samimi ilişkiyi anlatan Câbir b. Semure'nin belirttiğine göre, Resûlullah (s.a.s) sabah namazını kıldıktan sonra güneş yükselinceye dek namaz kıldığı yerden kalkmazdı. Ancak güneş doğduğunda kalkardı. Bu arada sahâbe onunla birlikte konuşurlar, mescidde şiirler okurlar, insanlar Câhiliye döneminde yaptıklarını anarlar ve gülerler, o da tebessüm ederdi.[42]

Evet, Allah Resûlü de gülerdi ama kendinden geçercesine kahkaha atmazdı. O, daima güler yüzlüydü ve gülüşü de hep tebessüm şeklindeydi. Hatta bazı sahâbîler, Resûl-i Ekrem'in çeşitli vesilelerle biraz fazlaca gülümsedikleri

36 B3556 Buhârî, Menâkıb, 23
37 T1992 Tirmizî, Birr ve Sıla, 57
38 HM8462 İbn Hanbel, II, 341
39 D4998 Ebû Dâvûd, Edeb, 84; TŞ241 Tirmizî, Şemâil, 105
40 İM3443 İbn Mâce, Tıb, 3
41 T1990 Tirmizî, Birr, 57; HM8462 İbn Hanbel, II, 341
42 M1525 Müslim, Mesâcid, 286; ST39 İbn Sa'd, Tabakât, II. 372

anları “o kadar ki azı dişleri gözüktü” şeklinde tasvir etmekteydiler.[43] Efendimizi en yakından tanıyan Hz. Âişe, onun gülümsemesini şöyle anlatır: “Ben, Resûlullah’ın (s.a.s) küçük dili görünecek kadar güldüğünü görmedim. O, yalnızca tebessüm ederdi.”[44]

Hz. Peygamber’in hayatından aktarılan bu kesitler açıkça göstermektedir ki bir beşer olan Allah Resûlü, duyguları olan her insan gibi davranmış ve çeşitli durumlarda farklı duygusal tepkiler vermiştir. Resûlullah’ın hangi durumlarda endişe veya korku duyduğu, hangi durumlarda sıkıntı yahut bunalım yaşadığı ve bu tür durumlarda Müslümanlar için nasıl bir örneklik sergilediği önem arz etmektedir. Rahmet Peygamberi, bir erkek, bir eş, bir lider ve nihayet bir Peygamber olmasına rağmen yaşadığı olaylar karşısında gayet tabiî olarak hissettiği samimi duygularını çevresinden gizlememiş, aksine sağlıklı bir duygu dünyasına sahip olma ve duygu kontrolü konusunda onlara örnek olmuştur. Bu vesilelerle o, inananlara, olumlu ve olumsuz duygular karşısında nasıl tavır takınacaklarına dair rehberlik yapmıştır.

Verilen örneklerden de anlaşılacağı üzere, Sevgili Peygamberimiz, duygularını bastırmamaktadır. Hissettiklerini dışa yansıtmaktan, hatta uygun bir şekilde yaşamaktan ve bunu da çevresindekilerle paylaşmaktan çekinmemektedir. Özellikle “Erkekler ağlamaz!” gibi söylemlerin yaygın olduğu kültürümüzde, çoğu zaman insanlar tabii duygularını bastırmaya zorlanmaktadır. Bastırılan duygular ise zaman içerisinde ya patlayarak birtakım sosyal problemlere yol açmakta yahut çeşitli ruhsal rahatsızlıklara neden

[43] M461, M462 Müslim, Îmân, 308, 309
[44] B4828 Buhârî, Tefsîr, (Ahkâf) 2

olabilmektedir. Hâlbuki anılan bu tavırlarıyla Efendimiz, duygularını bastırmayı değil kontrol altına almayı; duygusal ve aşırı tepkiler vermeyi değil duyarlı duruşlar sergilemeyi tercih etmektedir. Rahmet Peygamberi, her yönüyle olduğu gibi duygu yönü ve duyarlılığı ile de Müslümanlara örnek ve rehber olmuştur.

"ŞÜKREDEN BİR KUL DA MI OLMAYAYIM?"

Resûlullah'ın amcasının oğlu Abdullah b. Abbâs küçük yaşlarında Hz. Peygamber'in hâl hareket ve ibadetlerini öğrenmek amacıyla onun yanında kalmaya çalışırdı. Hz. Peygamber'in eşlerinden Meymûne de teyzesi olduğu için zaman zaman evlerinde gecelerdi. Henüz on yaşlarında iken kendi kendine, "Ben Resûlullah'ın (gece) namazına iyice bakacağım." dedi ve daha sonra da gördüklerini şöyle anlattı: "Resûlullah ailesi ile bir müddet sohbet etti. Ardından uyudu. Gece yarısı veya sonrasında uyandı. [1]Uykusunu açmak için yüzünü sıvazladı. Sonra Âl-i İmrân Sûresi'nin son on âyetini okudu. Ardından duvara asılı küçük su kırbasını alarak abdest aldı. Sonra namaza durdu. Ben de kalktım, onun yaptığı gibi yaptım sonra da sol tarafında namaza durdum. Elini başımın üzerine koydu. Kulağımı tutarak ve beni sağ tarafına geçirdi." İbn Abbâs'ın anlattığına göre, o gece

[1] B7452 Buhârî, Tevhîd, 27

Peygamber Efendimiz altı defa iki rekâtlık sonunda da tek rekâtlık olmak üzere toplam on üç rekât namaz kılmıştı. Ardından bulunduğu yere uzanmış, bir süre dinlenmiş, müezzin haber verince biraz hızlıca iki rekât daha kıldıktan sonra sabah namazını kıldırmaya gitmişti.[2]

İbadetleri kendisinden öğrendiğimiz ilk rehberdir Resûl-i Ekrem. Onun gibi namaz kılmak,[3] onun gibi oruç tutmak,[4] o nasıl haccetmişse öyle haccetmek, [5]nasıl Kur'an okumuşsa öyle Kur'an okumak,[6] kısacası onun gibi ibadet etmek arzusu vardır her müminde. Abdullah b. Abbâs örneğinde olduğu gibi Asr-ı saadette bu arzuyu duyan sahâbîler, Resûl-i Ekrem'i ibadet ederken izlemekten yahut onun ibadet hayatını soruşturmaktan kendilerini alamazlardı. Zaten, "Benim nasıl namaz kıldığımı gördüyseniz siz de öyle namaz kılın."[7] "Hac ibadetinin gereklerini (beni izleyerek) öğrenin."[8] buyuran bir peygamberin ümmeti, onun ibadet hayatına kayıtsız kalamazdı.

Genç sahâbî Zeyd b. Hâlid de Peygamberimizin gece namazını merak edenlerdendi. Merakını gidermek için kolladığı fırsatı bir yolculuk esnasında bulmuş, Allah Resûlü'nün çadırının eşiğinden onun namaz kılışını izlemişti.[9] Hicret'in dokuzuncu yılında Müslüman olan Esedoğulları

2 B4570 Buhârî, Tefsîr, (Âl-i İmrân) 18; M1791 Müslim, Salâtü'l-müsâfirîn ve kasruhâ, 184
3 TŞ281 Tirmizî, Şemâil, 123
4 TŞ300 Tirmizî, Şemâil, 133
5 M2950 Müslim, Hac, 147
6 HM26983 İbn Hanbel, VI, 286
7 B631 Buhârî, Ezân, 18
8 M3137 Müslim, Hac, 310
9 MU266 Muvatta', Salâtü'l-leyl, 2; D1366 Ebû Dâvûd, Tatavvu', 26

Kabilesi içinden seçilen ve İslâm'ı öğrenmek maksadıyla Medine'ye gelen on kişilik heyet içinde yer alan Vâbısa b. Ma'bed de[10] yeni iman ettiği Peygamberi'nin namazını merak edenlerdendi. Bir defasında Resûlullah'ı namaz kılarken izlemiş, "Rükû ettiği zaman belini öyle düzgün tutuyordu ki eğer üzerine su dökülmüş olsaydı orada (dökülmeden) kalabilirdi."[11] diyerek onun namaz şeklinden bir parçayı aktarmıştı.

Hz. Peygamber'in her hâl ve hareketini bizzat yaşayarak nakletmeyi hayat tarzına dönüştüren genç sahâbî İbn Ömer, Efendimizin bu yönünü de titizlikle yansıtırdı hayatına. Bu nedenledir ki birçok rivayette, "İbn Ömer şöyle yapardı, şöyle ibadet ederdi."[12] şeklinde anlatımlar aslında dolaylı olarak Hz. Peygamber'in ibadet tarzını anlatırdı.

Allah Resûlü bizzat kendisi de ibadet hayatını insanlara anlatır ve öğretirdi. Sehl b. Sa'd'ın şahit olduğuna göre Resûl-i Ekrem, ensarlı bir kadına, marangoz olan kölesinden kendisi için ılgın ağacından bir minber yaptırmasını emretmiş, minber yapıldıktan sonra da üzerinde iki rekât namaz kılarak etrafındaki insanlara, "Ey insanlar! Bunu ancak bana uymanız ve namaz (kılış)ımı öğrenmeniz için yaptım." buyurmuştur.[13]

Yine İslâm hükümlerini öğrenmek maksadıyla Leysoğulları'ndan altı kişilik[14] bir genç grubu[15] Hz. Peygamber'in yanına gelmişler ve yanında yaklaşık yirmi

[10] Dİ62/340 İbn Asâkir, Târîhu Dımeşk, 62, 340; ZE4/323 Zehebî, Târîhu'l-İslâm, IV, 323
[11] İM872 İbn Mâce, İkâmetü's-salavât, 16
[12] HM4452 İbn Hanbel, II, 3; HM4460 İbn Hanbel, II, 3
[13] B917 Buhârî, Cum'a, 26
[14] EÜ5/16 İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-gâbe, V, 16
[15] B685 Buhârî, Ezân, 49

gece kadar kalmışlardı. Allah Resûlü bu süre içinde onlara, “Benim nasıl namaz kıldığımı gördüyseniz siz de öyle namaz kılın. Namaz vakti geldiğinde içinizden birisi sizin için ezan okusun. En büyüğünüz de size imam olsun (namaz kıldırsın).” şeklinde tembihlemişti.[16] Bu tavsiyeyi tutanlardan Mâlik b. el-Huveyris, (ikamet ettiği Basra’da) sırf insanlara Peygamberimizin nasıl namaz kıldığını göstermek ve öğretmek için mescidde namaz kılmıştır.[17]

Resûl-i Ekrem’in ibadet hayatında “gözümün nuru” dediği namazın [18] özel bir yeri vardı. İnsanlara ilâhî hakikatleri bildirmekle vazifelendirilmesinin akabinde, tıpkı diğer peygamberler gibi[19] o da namaz kılmakla da emrolunmuştu. Peygamberimizin kendi oğlu gibi yakınlık gösterdiği azatlı kölesi Zeyd b. Hârise’nin naklettiğine göre, vahyin indiği ilk dönemde Cebrail (as) kendisine gelmiş ve ona abdest ile namazı öğretmişti.[20] Hz. Peygamber ve Müslümanlar ilk zamanlar namazlarını ikişer rekât olarak kılıyorlardı.[21] Mekke’de müşriklerin baskısı sürdüğü için[22] namazlarında Kur’an’ı mümkün olduğunca sessiz okuyorlar[23] ve namaz kılmak için tenha yerleri seçiyorlardı. Peygamber Efendimiz namaz kılarken zaman zaman müşriklerin saldırısına uğramış,[24] hatta bir defasında kendisini boğmak is-

16 B631 Buhârî, Ezân, 18; B7246 Buhârî, Ahbâru’l-âhâd, 1
17 B824 Buhârî, Ezân, 143
18 N3391 Nesâî, Işrâtü’n-nisâ, 1
19 Enbiyâ, 21/73
20 HM17619 İbn Hanbel, IV, 162
21 B3935 Buhârî, Menâkıbü’l-ensâr, 48
22 Alak, 96/9-10
23 M1001 Müslim, Salât, 145
24 B240 Buhârî, Vudû’, 69

teyen Ukbe b. Ebû Muayt isimli müşrikin saldırısından Hz. Ebû Bekir'in müdahalesiyle kurtulabilmişti.[25]

Müslümanların oldukça zor günler geçirdiği bu dönemde Müzzemmil Sûresi'nin başındaki âyetlerle gece namazı farz kılındı.[26] Bunun üzerine Peygamberimiz ve ashâbı bir sene boyunca gece namazına kalktılar. On iki ay sonra yine bu sûrenin sonundaki gece namazının zorunluluğunu kaldıran hafifletici âyet inmiş [27] ve artık gece namazı farzdan nafileye dönüşmüştü. Ancak Allah Teâlâ, Resûl-i Ekrem'e özgü olarak teheccüd namazını hayatı boyunca ona farz kılmıştı.[28]

Beş vakit namaz ise Hicret'ten bir buçuk yıl kadar önce vuku bulan Mirac gecesinde farz kılındı.[29] Namazların kılınış şekli yine Cebrail (as) tarafından Efendimize öğretildi.[30] Böylece önceleri ikişer rekât olarak kılınan namazların farzları dört rekâta çıkmış oldu.[31] Farz namazlarla birlikte kılınan sünnet ve nafile namazları ise Hz. Âişe annemiz kendisine sorulan soru üzerine şöyle anlatmıştır: "Resûlullah benim evimde öğleden evvel dört rekât (nafile) kılar, sonra mescide çıkarak cemaate namaz kıldırır; ardından (tekrar evine) gelir ve iki rekât (nafile) daha kılardı. Cemaate akşam namazını kıldırır; sonra (evine) gelir, iki rekât (nafile) kılardı. Cemaate, yatsıyı kıldırır ve (evine) gelir, iki rekât (nafile) kılardı... (Sabah) Fecir doğunca da iki rekât (nafile) kılardı."[32]

25 B3856 Buhârî, Menâkıbü'l-ensâr, 29
26 Müzzemmil, 73/1-4
27 Müzzemmil, 73/20; M1739 Müslim, Salâtü'l-müsâfirîn ve kasruhâ, 139
28 İsrâ, 17/79
29 M431 Müslim, Îmân, 279
30 B3221 Buhârî, Bed'ü'l-halk, 6
31 B3935 Buhârî, Menâkıbü'l-ensâr, 48
32 M1699 Müslim, Salâtü'l-müsâfirîn ve kasruhâ, 105

Allah Resûlü gece namazına (teheccüd) son derece önem verirdi. Hz. Âişe bu namazlarını "Kıldığı namazların güzelliğini ve uzunluğunu sorma!"[33] diyerek anlatırdı. Vitir namazını da gece namazının sonunda kılardı. Gecenin bir bölümünde uyanır, dişlerini temizler, abdest alır ve vitir dâhil on üç veya on bir [34] veya beş rekât [35] namaz kılardı. Şayet uykuya veya bedenindeki ağrıya karşı koyamaz da gece namazını kılamazsa, bunun yerine gündüz vakti on iki rekât namaz kılardı.[36] Hz. Âişe, Peygamber Efendimizin gece ibadetini şöyle anlatmaktaydı: "Allah'ın Peygamberi'nin (s.a.s) bir gecede Kur'an'ı baştan sona okuduğunu, bir gece sabaha kadar namaz kıldığını ve Ramazan dışında bir ayın tamamını oruçla geçirdiğini bilmiyorum."[37]

Hz. Peygamber, gece namazında ayakları şişinceye kadar kıyamda durur,[38] uzun uzun ve tane tane Kur'an okur,[39] bazen gece boyu tek âyeti tekrarlayarak namaz kılardı.[40] Bir kimsenin elli âyet okuyacağı kadar uzun süre secde ederdi.[41] Bazı geceler namazını ayakta uzun uzun kılar, bazı geceler de oturarak kılmayı tercih ederdi. Kıraati ayakta yaptıysa ayakta iken rükû ve secde eder, otururken yaptıysa oturduğu yerden rükû ve secde ederdi.[42] Ancak vefatına yakın zamanlarda nafileleri oturarak kılmaya başlamıştı.[43] Hatta

[33] B3569 Buhârî, Menâkıb, 24
[34] B4570 Buhârî, Tefsîr, (Âl-i İmrân) 18); M1739 Müslim, Salâtü'l-müsâfirîn ve kasruhâ, 139
[35] D1357 Ebû Dâvûd, Tatavvu', 26
[36] N1790 Nesâî, Kıyâmü'l-leyl ve tatavvuu'n-nehâr, 64
[37] N2350 Nesâî, Sıyâm, 70; M1739 Müslim, Salâtü'l-müsâfirîn ve kasruhâ, 139
[38] B6471 Buhârî, Rikâk, 20
[39] M1712 Müslim, Salâtü'l-müsâfirîn ve kasruhâ, 118; T373 Tirmizî, Salât, 158
[40] T448 Tirmizî, Salât, 212; TŞ277 Tirmizî, Şemâil, 122
[41] B994 Buhârî, Vitir, 1
[42] M1699 Müslim, Salâtü'l-müsâfirîn ve kasruhâ, 105
[43] M1712 Müslim, Salâtü'l-müsâfirîn ve kasruhâ, 118; T373 Tirmizî, Salât, 158

mescidde namaz kıldığı yerde üstüne dayanacağı bastona benzer bir direk edinmişti.[44] Bir defasında da attan düşerek sağ tarafı zedelenmiş, bu yaralanmadan dolayı namazlarını bir süre oturarak kıldırmak zorunda kalmıştı.[45]

Allah Resûlü (s.a.s) henüz orucun farz kılınmadığı zamanlarda Mekke'de iken Muharrem ayının onuncu günündeki Âşûrâ orucunu tutardı. Câhiliye'de Kureyş Kabilesi de bu orucu tutardı. Resûlullah Medine'ye hicret ettiğinde de Âşûrâ orucu tutmuş[46] hatta Medine'de Yahudilerin Musa Peygamber'e uyarak oruç tuttuklarını öğrenince, "Biz Musa'ya (uyma konusunda) daha fazla hak sahibi ve ona daha yakınız." diyerek Müslümanların Âşûrâ Günü oruç tutmalarını emretmişti.[47] Ancak Hicret'in ikinci yılında Ramazan orucunun farz kılınmasından sonra Âşûrâ orucunu tutmak insanların arzusuna bırakıldı.[48]

Hz. Peygamber (s.a.s) hayatı boyunca dokuz Ramazan'ı oruçlu geçirmişti. Ramazan'ın her gecesi Cebrail (as) Resûlullah'a gelir, Peygamberimiz de o zamana kadar inmiş âyetleri okuyarak Kur'an'ı ona arz ederdi.[49] Mukabele geleneğimiz işte bu arz hadisesine dayanır. Allah Resûlü teravih ve teheccüd namazlarıyla Ramazan gecelerini ihya eder,[50] Kadir Gecesi olma ihtimali olan geceleri özellikle ibadet ederek geçirir, ailesini buna teşvik ederdi.[51]

Bir defasında Ramazan'ın sonlarına doğru, iftar yapmadan iki günün orucunu birleştirmiş yani visal orucu

44 D948 Ebû Dâvûd, Salât, 172-173
45 M921 Müslim, Salât, 77
46 B3831 Buhârî, Menâkıbü'l-ensâr, 26
47 B2004 Buhârî, Savm, 69
48 M2641 Müslim, Sıyâm, 116
49 B1902 Buhârî, Savm, 7
50 D1371 Ebû Dâvûd, Şehru Ramazan, 1; B1129 Buhârî, Teheccüd, 5
51 M2787 Müslim, İtikâf, 7; D1376 Ebû Dâvûd, Şehru Ramazan, 1

tutmuştu. Bazı sahâbîlerin de böyle yaptıklarını görünce bu durumun sadece kendine has olduğunu bildirdi.[52] Peygamberimiz Ramazan'ın son on gününde mescidde itikâfa girer ve ibadetle meşgul olurdu. Bir Ramazan hariç[53] bütün Ramazanlarda itikâfa devam etmiş, her yıl on gün süren itikâfı, vefat edeceği yıl yirmi gün sürmüştü. O yıl Ramazan'da Cebrail'e Kur'an-ı Kerim'i iki defa arz etmişti.[54]

Resûl-i Ekrem Ramazan ayında verilen sadakanın daha üstün olduğunu söyler,[55] kendisi de bu ayda cömertliğinin zirvesinde olurdu.[56]

Allah Resûlü farz olan Ramazan orucundan başka nafile olarak Muharrem (Âşûrâ)[57] Şaban[58] ve Recep aylarında[59] oruç tutmaya özen gösterirdi. Ancak o Ramazan ayı dışında hiçbir ayı tamamen oruçla geçirmemiştir.[60] Allah Resûlü'nün bir ayı "tamamıyla" oruçla geçirdiğine dair rivayetleri de[61] ayın "çoğu" olarak anlamak daha isabetlidir.[62]

Peygamberimiz ayrıca Şevval ayının altı gününde,[63] kamerî ayların "Eyyâm-ı biyz" denilen on üç, on dört ve on beşinci günlerinde[64] ve Zilhicce ayının dokuz gününde[65] oruç tutardı. Ancak muhtemelen sıkıntıya ve halsizliğe sebep olabileceği için Zilhicce'nin dokuzuncu gününde

52 B7241 Buhârî, Temennî, 9; M2570 Müslim, Sıyâm, 59
53 M2781 Müslim, İ'tikâf, 2; B2041 Buhârî, İ'tikâf, 14
54 İM1769 İbn Mâce, Sıyâm, 58
55 T663 Tirmizî, Zekât, 28
56 B1902 Buhârî, Savm, 7
57 T754 Tirmizî, Savm, 50; D2429 Ebû Dâvûd, Sıyâm, 55
58 T736 Tirmizî, Savm, 37; N2354, Nesâî, Sıyâm, 70
59 M2726 Müslim, Sıyâm, 179
60 M1739 Müslim, Salâtü'l-müsâfirîn ve kasruhâ, 139
61 İM1649 İbn Mâce, Sıyâm, 4
62 T737 Tirmizî, Savm, 37
63 M2758 Müslim, Sıyâm, 204
64 N2347 Nesâî, Sıyâm, 70
65 D2437 Ebû Dâvûd, Sıyâm, 61

Arafat'ta oruç tutmamıştı.[66] Resûl-i Ekrem oruç tutmak için çoğu zaman pazartesi ve perşembe günlerine öncelik verirdi.[67] Bazen de bir ayın cumartesi, pazar ve pazartesi günlerini, diğer ayda da salı, çarşamba ve perşembe günlerini oruçla geçirirdi.[68] Pazartesi günü oruç tutmasının nedenini açıklarken, "Ben o gün doğdum ve bana vahiy ilk defa o gün indirildi." buyurmuştu.[69]

Allah Resûlü'nün (s.a.s) Medine'ye hicretinden sonra farz kılınan ibadetlerden biri de zekâttı. Yüce Allah, zekâtı daha önceki pek çok peygambere de emretmişti.[70] Zekâtla ilgili temel hükümleri bizzat Rabbimiz koymuşsa da[71] Allah Resûlü hem aldığı vahyi hem de içinde bulunduğu toplumun sosyal ve ekonomik durumunu dikkate alarak zekâtla ilgili düzenlemelerde bulunmuştu. Müminlere, zekâtın kimlere verileceğini,[72] zekâta tâbi olan malları,[73] zekâtın şartlarını,[74] miktarını[75] ve zekât verme adabını[76] Sevgili Peygamberimiz öğretmişti. İnananları zekât vermeye teşvik etmiş,[77] zekât vermeyenleri de çeşitli vesilelerle uyarmıştı.[78] Öte yandan Yüce Allah tarafından ganimetlerin beşte biri Allah Resûlü'nün şahsına ve yakınlarına tahsis edilmişti.[79] Ancak ahlâkî, siyasî ve dinî duyarlılıklar sebebiyle Resûl-i

[66] M2632 Müslim, Sıyâm, 110
[67] D2451 Ebû Dâvûd, Sıyâm, 69
[68] T746 Tirmizî, Savm, 44
[69] M2750 Müslim, Sıyâm, 198
[70] Enbiyâ, 21/72-73
[71] D1630 Ebû Dâvûd, Zekât, 24
[72] Tevbe, 9/60; D1630 Ebû Dâvûd, Zekât, 24
[73] M2263 Müslim, Zekât, 1; N2475 Nesâî, Zekât, 18
[74] T631 Tirmizî, Zekât, 10
[75] T620 Tirmizî, Zekât, 3; DM1662 Dârimî, Zekât, 7
[76] B1426 Buhârî, Zekât, 18
[77] B1429 Buhârî, Zekât, 18; İM1842 İbn Mâce, Zekât, 28
[78] M2300 Müslim, Zekât, 30; T3012 Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân, 3
[79] Enfâl, 8/41

Ekrem'in ne kendisi ne de ailesi asla zekât ve sadaka almamış ve yememişlerdir.[80]

Medine'ye Hicret'in dokuzuncu senesinde Yüce Allah, "Yolunagücüyetenlerinoevihaccetmesi,Allah'ıninsanlarüzerinde bir hakkıdır."[81] âyetiyle Müslümanlara haccı farz kılmıştı. O sene Müslümanların müşriklerle ilişkileri iyi olmadığı için ilk sene kendisi hacca gitmeyen Allah Resûlü (s.a.s), ertesi yıl ashâbıyla birlikte hac ibadetini eda etmişti. Ancak onun Hicret'ten sonraki bu ilk haccı, aynı zamanda son haccı olacak[82] Veda Haccı'ndan üç ay sonra "En Yüce Dostum" dediği[83] Rabbine kavuşacaktı.

Allah Resûlü dört defa da umre yapmıştı. Bunlardan haccı ile beraber yaptığı umresi hariç diğerlerini hep Zilkâde ayında ifa etmişti. Bu umreler, Hudeybiye'den dönüşteki umresi, ertesi yıl yaptığı umre, Huneyn ganimetlerini dağıttığı yer olan Ci'râne'den yaptığı umre ve Veda Haccı ile beraber yaptığı umredir.[84]

Hz. İbrahim'den kalma bir sünnet [85] ve ibadet olarak kurbanın da Allah Resûlü için ayrı bir önemi vardı. Resûlullah kurban kesmek istediği zaman semiz, çift boynuzlu ve alaca iki koç alır; bunlardan birisini Allah'ın birliğine ve kendisininpeygamberliğineşehadetedenümmetiadına,diğerini de kendisi ve ailesi adına keserdi.[86] İnsanları kesim işinin güzelce yapılması ve hayvana eziyet edilmemesi

[80] B1491 Buhârî, Zekât, 60; M2476 Müslim, Zekât, 162
[81] Âl-i İmrân, 3/97
[82] T815 Tirmizî, Hac, 6
[83] B6348 Buhârî, Deavât, 29
[84] B1780 Buhârî, Umre, 3
[85] İM3127 İbn Mâce, Edâhî, 3; HM19498 İbn Hanbel, IV, 368
[86] İM3122 İbn Mâce, Edâhî, 1

konusunda uyarır,[87] bizzat kendisi de iyi kesmesi için bıçağını bilettirirdi.[88]

Peygamber Efendimiz, bayram namazlarını musallâ olarak adlandırılan açık ve geniş bir alanda eda eder, önce bayram namazını kılar,[89] ardından bayram hutbesini irad ederdi. [90]

Allah Resûlü'nün ibadet hayatında, hem pek çok ibadetin vazgeçilmez parçası olarak hem de bizzat bir ibadet olarak Kur'an okumak büyük bir öneme sahipti. Bu Kutlu Kitap ona indirilmişti ve o da bütün hayatını Kur'an'ı okuyup ona uygun bir yaşam sürmeye adamıştı. Kur'an, Allah Resûlü'nün en büyük mucizesiydi.[91] Allah Resûlü (s.a.s), her gün düzenli olarak Kur'an'dan bir bölüm (hizb) okur, mümkün olduğunca bunu bırakmazdı.[92] Okumak için uygun bir zaman ve mekân beklemez, her vesileyle Kur'an okurdu. Kur'an okuma konusunda, cünüplük hâli dışında hiçbir şey ona engel olamazdı.[93] Kur'an okurken uzun okunması gereken harfleri güzelce uzatır,[94] her bir âyetin sonunda ara verir,[95] tane tane ve açık bir şekilde okurdu.[96] Onu Kur'an okurken dinleyenler, sesine ve okuyuşuna hayran olurlardı.[97] Allah Resûlü, Kur'an'ı başkalarından din-

[87] M5055 Müslim, Sayd ve zebâih, 57
[88] M5091 Müslim, Edâhî, 19
[89] M2045 Müslim, Salâtü'l-îdeyn, 2
[90] M2052 Müslim, Salâtü'l-îdeyn, 8
[91] B7274 Buhârî, İ'tisâm, 1
[92] İM1345 İbn Mâce, İkâmetü's-Salavât, 178; HM16266 İbn Hanbel, IV, 9
[93] D229 Ebû Dâvûd, Tahâret, 90; N266 Nesâî, Tahâret, 171
[94] D1465 Ebû Dâvûd, Tefrîu ebvâbi'l-vitr, 20; B5045 Buhârî, Fedâilü'l-Kur'ân, 29
[95] D4001 Ebû Dâvûd, Hurûf ve kırâat, 1
[96] N1023 Nesâî, İftitâh, 83; D1466 Ebû Dâvûd, Tefrîu ebvâbi'l-vitr, 20
[97] B7546 Buhârî, Tevhîd, 52

lemeyi de çok severdi, bazen dinlediği âyetlerin etkisiyle gözyaşlarını tutamazdı.[98]

Kulluk bilinci en yüksek düzeyde "insan" olan Allah Resûlü'nün ibadet hayatında, unutmak, yanılmak, güç yetirememek gibi insanî hâller de vardı. Bir savaş dönüşünde yorgunluk yüzünden ashâbıyla birlikte uyuyakaldıkları için sabah namazına kalkamamış,[99] bir defasında da namazda okuduğu âyetleri karıştırmıştı.[100] Bir keresinde namaz rekâtlarının sayısında yanılmış,[101] bir namaz esnasında da öksürüğe dayanamayıp kıraatini yarıda keserek rükûa gitmişti.[102] Onun ibadet hayatı, bütün bu insanî hâlleriyle, uygulanabilir ve örnek alınabilir bir mahiyete sahipti. Bu yüzden onun peygamber sıfatına bakıp "O kim, biz kimiz!" diyerek ümitsizliğe kapılanlara, ibadet mantığını anlatarak kendisini örnek almalarının yeterli olacağını söylemişti. [103]

Hz. Peygamber'in, bütün ibadetleri esnasında elden bırakmadığı ana ilkeler vardı. Bunların başında ihlâs ve samimiyet geliyordu. İbadetler sadece ve yalnızca Yüce Allah için yapılır[104] ve karşılığı O'ndan beklenir. İbadetlerini ifa ederken, "Allah'ı görüyormuşçasına"[105] eda eden ihsan ve ihlâs sahibi kimseler için Peygamberimizin müjdesi pek büyüktür: "Kim Allah'a tam bir ihlâsla ve ortak koşmadan kulluk eder, namazını kılar ve zekâtını verirse bu dünyadan ayrılırken Allah'ın rızasını kazanmış olarak vefat eder." [106]

[98] B5050 Buhârî, Fedâilü'l-Kur'ân, 33
[99] B344 Buhârî, Teyemmüm, 6
[100] HM15967 İbn Hanbel, III, 471
[101] B714 Buhârî, Ezân, 69
[102] HM15468 İbn Hanbel, III, 411
[103] B5063 Buhârî, Nikâh, 1
[104] Fâtiha, 1/5
[105] B50 Buhârî, Îmân, 37
[106] İM70 İbn Mâce, Sünnet, 9

Bu ihlâs aynı zamanda sahibini derin bir huşû ve haşyet duygusuna sevk eder. Hz. Peygamber'i namaz kılarken gören Abdullah b. eş-Şıhhîr, onun huşûunu şöyle anlatmıştır: "Allah Rasûlü'nü, ağlamaktan dolayı göğsünde değirmen sesi gibi bir sesle namaz kılarken gördüm."[107] Bu durum bir başka rivayette şu şekilde ifade edilmektedir: "Allah Resûlü namazdayken göğsünden kaynayan bir tencerenin fokurtusunu andıran bir ağlama sesi geliyordu."[108] Namaz vesilesiyle Rabbinin huzuruna çıkmak Allah Resûlü'ne bütün kederlerini unutturuyordu. Belki de bu yüzden, sıkıntılı bir işle karşılaşınca namaz kılar,[109] kalbini sıkıntı kapladığında da günde yüz defa istiğfar ederek Rabbinden bağışlanma dilerdi.[110]

Allah Resûlü'nün gündelik hayatında en çok yer alan ibadetlerden biri de dua idi. O her vesileyle dua eder, ashâbına da "Sizden biriniz her ihtiyacını Allah'tan istesin, hatta kopan ayakkabı bağını bile!" buyurarak onları duaya teşvik ederdi.[111] Dua edeceği zaman önce kendisinden başlar[112] ancak duasının kapsamını geniş tutardı.[113] Çoğunlukla da "Rabbimiz bize dünyada güzellik, âhirette de güzellik ver ve bizi cehennem azabından koru." derdi.[114] Namazlarını kıldıktan sonra da dua ederdi. Selâm verdikten sonra genellikle üç kez istiğfar eder, ardından, "Allah'ım, sen Selâm'sın. Selâmet de sendendir. Ey Celâl ve İkram sahibi! Sen mübareksin." duasını okurdu.[115]

[107] D904 Ebû Dâvûd, Salât, 156, 157; N1215, Nesâî, Sehiv, 18
[108] TŞ323 Tirmizî, Şemâil, 144
[109] D1319 Ebû Dâvûd, Tatavvu', 22
[110] M6858 Müslim, Zikir ve dua ve tevbe ve istiğfar, 41
[111] T3604-8 Tirmizî, Deavât, 132
[112] T3385 Tirmizî, Deavât, 10
[113] D1482 Ebû Dâvûd, Tefrîu ebvâbi'l-vitr, 23
[114] M6840 Müslim, Zikir ve dua ve tevbe ve istiğfar, 26
[115] M1334 Müslim, Mesâcid ve mevziu's-salât, 135; N1338 Nesâî, Sehv, 81

Allah Resûlü (s.a.s), insanlara ibadetlerinde aşırılıktan sakınmalarını, itidal üzere olmalarını ve devamlılığı tavsiye eder, kendisi de ibadetlerini böyle eda ederdi.[116] Ayrıca iki şey arasında seçim yapacağı zaman -günah olmadığı sürece- onlardan kolay olanını seçerdi.[117] İnsanlara ibadetlerin azimet yönlerini öğrettiği gibi ruhsatlarını da öğretir, yolculuk ve hastalık gibi zaruret hâllerinde bizzat kendisi de bu ruhsatlardan yararlanarak ibadetini hafif tutardı.[118]

Hz. Peygamber'in bilhassa teheccüd gibi nafile ibadetlerinin temelinde "şükreden bir kul olabilmek" düşüncesi ve gayreti yatmaktaydı. Onun bunca ibadetini ifa etmesi, zorunda olduğu için ya da günahlarının bağışlanmasından dolayı değil sadece Rabbine şükredebilmek içindi. Ne kadar ilginçtir ki kendisini "şükreden bir kul olmaya" adayan Allah Resûlü'nün[119] ibadet hayatını öğrenenlerden kimileri onun ibadetlerini azımsamışlar, sonra da kendilerini bütünüyle ibadete vermeyi düşünmüşlerdi. Resûl-i Ekrem ise kendisi bir peygamber olduğu hâlde günlük hayatın ihtiyaç ve gerçeklerinden kopmadan ibadet ettiğini, kendi yolunun da bu olduğunu söyleyerek uyarmıştı onları.[120]

Hz. Peygamber (s.a.s), hayatı boyunca tüm anlamlı davranış ve sözlerini "ubudiyet" yani kulluk bilinci ile yapmıştı. Bu yüzden sadece namaz, oruç, hac ve zekât gibi belirli ibadetleri değil Allah'a, insanlara ve topluma karşı sadakat içeren bütün davranışları ibadet kapsamında değerlendirmişti. Allah Resûlü'nün dilinde yoldan geçişe engel olan

[116] B1970 Buhârî, Savm, 52
[117] B3560 Buhârî, Menâkıb, 23
[118] M2610 Müslim, Sıyâm, 90; N2262 Nesâî, Sıyâm, 48
[119] B1130 Buhârî, Teheccüd, 6
[120] B5063 Buhârî, Nikâh, 1

bir taşı kaldırmak, bir kimseye bineğine binerken yardım etmek, namaza giderken atılan her adım, güzel söz sadakadır.[121] Güler yüzlü olmak, iyiliği emredip kötülüklerden sakındırmak, kaybolan kimseye yol göstermek yabancıya yol göstermek hepsi birer sadakadır.[122] Kısacası, ibadet bilinci ve Allah'ın rızası ile yapılan bütün iyi ve uygun davranışlar sadaka hükmündedir.[123]

Günlük hayatın bitmek bilmeyen meşguliyetleri arasında, Yüce Allah'ın övgüsüne mazhar olmak için "ne ticaretin ne de alışverişin kendilerini Allah'ı anmaktan, namaz kılmaktan ve zekât vermekten alıkoyamadığı erlerden"[124] olmak isteyenler, Peygamberimizin her namazın sonunda okunmasını tavsiye ettiği şu duayı dillerinden eksik etmemeliler: "Allah'ım*!* Seni zikretmek, sana şükretmek ve sana güzelce ibadet etmek için bana yardım et*!*"[125]

[121] M2335 Müslim, Zekât, 56
[122] T1956 Tirmizî, Birr ve sıla, 36
[123] M2328 Müslim, Zekât, 52
[124] Nûr, 24/37
[125] D1522 Ebû Dâvûd, Tefrîu ebvâbi'l-vitr, 26; N1304 Nesâî, Sehiv, 60

محمد

TEMİZ, SADE VE ZARİF PEYGAMBER

Allah'ın Resûlü (s.a.s) dağınıklıktan, düzensizlikten ve çirkinlikten rahatsız olur; tertipli, uyumlu ve güzel yaşamaktan hoşlanırdı. Onun bu konudaki hassasiyetini ortaya koyan pek çok tarihî örnek vardır. Bir defasında saçları dağılmış, kılık kıyafeti perişan birisi karşısına dikiliverir. Resûl'ün dudaklarından, "Bu adam, saçını başını tarayacak bir tarak da mı bulamamış?" sözleri dökülür. Üstü başı kir içinde birini gördüğünde ise "Bu kişi elbisesini yıkayacak su da mı bulamadı?" diye tepki gösterir.[1]

Peygamber Efendimiz, bir gün mescidde iken içeriye, saçı başı darmadağın bir adam girer. Peygamber Efendimiz, "Çık da kendine bir çeki düzen ver, öyle gel" der gibi adama eliyle işaret eder. Adam dışarı çıkıp üstünü başını toplayarak tekrar mescide girer. Peygamber Efendimiz, "İnsanın mescide saçı başı darmadağın hâlde şeytan gibi gelmesi mi iyi, bu mu daha iyi?" diye sorar.[2]

1 D4062 Ebû Dâvûd, Libâs, 14
2 MU1739 Muvatta', Şa'r, 7

Müslüman, zaman ve şartlar ne olursa olsun imkânlarını anlamlı bir biçimde kullanarak göze hoş gelecek bir görüntü vermekle yükümlüdür. Elbette zarif ve temiz görünmek, Müslüman'ın ödevlerinden sadece biridir, ama gayet önemlidir. Allah'ın Resûlü çalışırken bile temiz olunması gerektiğini söyler, kılık kıyafete özen gösterilmesini isterdi. Nitekim bir defasında koyun güden bir çobanı yırtık pırtık elbiseler içinde görünce, yanında bulunanlara bu adamın başka bir elbisesi olup olmadığını sormuştu. Heybesinde yedek elbisesi olduğu söylenince Efendimiz, "Söyleyin ona, heybedeki elbisesini giysin." demişti. Çoban, heybedeki iyi elbiselerini giyince Allah'ın Resûlü, "Bak şuna! Allah müstahakını versin. Güzel elbisesi dururken yırtık pırtık elbise giyiyor. Şimdi daha iyi olmadı mı?" buyurmuştu. Çoban, "Ey Allah'ın Resûlü! Allah yolunda savaşa giderken de böyle mi giyineyim?" deyince, Efendimiz, "Evet, Allah yolunda savaşırken bile!" cevabını vermişti.[3]

Savaş gibi bir kargaşaya, can pazarına girerken bile yeni ve güzel elbiselerin giyilmesini tavsiye eden Sevgili Peygamberimiz, belli ki Müslümanların her şart altında bakımlı, göze hoş gelen, temiz ve parmakla gösterilen nezih insanlar olmasını arzu ediyordu. Emir ve yasaklarıyla bir kısmını bizim sezemeyeceğimiz hikmetleri ve maslahatları amaçlayan Efendimize, "Allah yolunda cihada giderken de mi güzel elbiselerimizi giyeceğiz?" diye soran bu kişi, cihada katılmış ve şehit olmuştu. Anlaşılan o ki Kutlu

[3] MU1654 Muvatta', Libâs, 1

Nebî onun Allah'ın huzuruna güzel elbiselerle çıkılmasını arzulamıştı.

Sahâbeden Mâlik b. Nadle, pejmürde bir kıyafetle Allah Resûlü'nü ziyarete gittiğinde de benzer bir uyarı ile karşılaşmıştı. Peygamberimiz ona, "Senin malın mülkün var mı?" diye sordu. Mâlik bir hayli malının olduğunu anlattı. Allah'ın Resûlü bunun üzerine, "Madem Allah sana mal mülk ihsan etmiş, o hâlde Allah'ın nimet ve ikramının belirtileri üstünde görünsün." buyurdu.[4]

Allah Resûlü hayatı boyunca farklı renklerde giyinmiş, beyaz, siyah,[5] yeşil,[6] kırmızı,[7] ve sarı[8] elbiseler kullanmıştı. Fakat o, çok göze batan, parlak renk tonlarından hoşlanmazdı.[9] Peygamberimiz, renkler arasından beyazı daha çok tercih ve tavsiye etmiştir. Bir defasında, "En iyi elbise beyazdır. Bundan dolayı beyaz elbise giyiniz ve ölülerinizi beyaz kefenle sarınız."[10] buyurmuştur.

Allah'ın Resûlü, içinde yaşadıkları coğrafyanın iklim şartlarına, âdet ve kültürüne uygun biçimde doğal, temiz ve sade elbiseler giyer ve ashâbına da böyle giyinmelerini tavsiye ederdi. Hadis kaynaklarının kaydettiği bilgilerden anlaşıldığına göre, başına "başlık" takar, üzerine "sarık" sarardı.[11] Üstüne giydiği elbise, genel olarak "ridâ" denilen üst parça[12] ve "izâr" denilen alt parçadan oluşurdu.[13] En çok

[4] D4063 Ebû Dâvûd, Libâs, 14; T2006 Tirmizî, Birr ve sıla, 62
[5] T2813 Tirmizî, Edeb, 49
[6] D4065 Ebû Dâvûd, Libâs, 16; T2812 Tirmizî, Edeb, 48
[7] B5848 Buhârî, Libâs, 35; T1724 Tirmizî, Libâs, 4
[8] D4064 Ebû Dâvûd, Libâs, 15
[9] T2807 Tirmizî, Edeb, 45
[10] D4061 Ebû Dâvûd, Libâs, 13; İM3566 İbn Mâce, Libâs, 5
[11] D4078 Ebû Dâvûd, Libâs, 21; T1784 Tirmizî, Libâs, 42
[12] M2429 Müslim, Zekât, 128
[13] D4036 Ebû Dâvûd, Libâs, 5; T1733 Tirmizî, Libâs, 10

sevip giymeyi tercih ettiği giysi, gömlekti.[14] Peygamberimizin giydiği gömlekler bugün giymekte olduğumuz gömlekten farklı idi. Pamuktan dokunmuş, sıfır yaka, önü kapalı, diz kapaklarına kadar bazen daha aşağılara uzanan beyaz bir üstlük veya bu stilde bir erkek entarisiydi. O dönemde yenleri bileklerine kadar uzanan gömlekler bulunduğu gibi[15] boyu ve kolları kısa olanları da vardı.[16] Peygamber Efendimizin bu giysi türünü çok sevmesi, bu kıyafetin, o günün geleneksel giyim tarzına göre derli toplu olmasının yanı sıra sağlık ve iklim şartlarına da uygun olmasındandı.

Peygamberimiz, hava koşullarına göre gömleğinin üzerine “cübbe”,[17] “aba”,[18] “hırka”,[19] gibi kıyafetler de giymiştir. Onun sevdiği kıyafetler arasında, Yemen’de üretilen bir çeşit hırka da vardır.[20] Sıcak iklimlere pek elverişli olan bu hırka, genelde çizgili ve renk renk olur, pamuktan imal edilirdi. Ayrıca Peygamber Efendimiz (s.a.s) “kaftan”[21] ve siyah kıl dokumadan yapılmış dış elbiseler de giyerdi.[22] Bu durum İslâm’ın, giyim kuşamda bütün toplumlar için standart bir elbiseyi değil iklim, kültür ve âdetler doğrultusunda farklı giyim tarzlarını uygun gördüğünü gösterir. Yeter ki giyilen elbise rahat, güzel ve edebe uygun olsun; israfa kaçmadan, kibre de kapılmadan giyilebilsin.

Peygamberimizi namaz kılarken iki tarafı nakışlı siyah bir elbise içinde gördüklerini söyleyen sahâbîler vardır.

[14] T1762 Tirmizî, Libâs, 28; D4025 Ebû Dâvûd, Libâs, 3
[15] T1765 Tirmizî, Libâs, 28; D4027 Ebû Dâvûd, Libâs, 3
[16] İM3577 İbn Mâce, Libâs, 10
[17] B2918 Buhârî, Cihâd, 90
[18] B5800 Buhârî, Libâs, 12
[19] B5809 Buhârî, Libâs, 18
[20] B5813 Buhârî, Libâs, 18; M5441 Müslim, Libâs ve zînet, 33
[21] T2818 Tirmizî, Edeb, 53
[22] D4032 Ebû Dâvûd, Libâs, 5; T2813 Tirmizî, Edeb, 49

Ancak elbisenin nakışları sahâbenin dikkatini dağıtınca Allah Resûlü, "Bunu Ebû Cehm'e götürün, bu elbisenin düz olanını getirin." buyurmuştur.[23] Diğer taraftan Peygamberimizin bir şalvar için pazarlık yaptığı ve satın aldığı da rivayetler arasındadır.[24] Fakat şalvar bölgede yaygın olmadığı için Resûlullah'ın bunu kendisi için mi yoksa bir başkası için mi aldığını tam olarak bilemiyoruz.

Sevgili Peygamberimiz, coğrafî koşullara uygun olarak açık ayakkabı[25] ve sandalet türü ayakkabılar giyerdi.[26] Peygamber Efendimizin giydiği "mest"i de bugün kullanılan mest olarak anlamamız uygun değildir. O bugün olduğu gibi dış ayakkabı içine giyilen bir içlik değil tek başına giyilen potin tipi bir ayakkabıydı. Allah'ın Resûlü, Habeşistan kralı Necâşî tarafından kendisine hediye olarak gönderilen bir çift siyah mesti eskitinceye kadar giymişti.[27] Efendimizin "nalın"ları ise[28] tabaklanmış sığır derisinden yapılmıştı. Tabanı tek veya çift kat köseleden olup üzerinde tasması vardı. Bu tasma, tek veya çift katlı deriden yapılmıştı. Nalının ayak parmakları arasına geçen iki de bağcığı vardı.[29] Bu bağcıklar, önden kösele tabana tutturulmuş, üstten de tasmaya dikilmişti.

Peygamber Efendimizin her tüketim maddesinde olduğu gibi giyim kuşam konusunda da tavrını belirleyen temel ilke, israf ve kibirden uzak olmaktır. O, bu hususu ifade etmek üzere, "İsraf ve kibirden kaçınarak yiyin, sadaka verin

23 B373 Buhârî, Salât, 14; M1238 Müslim, Mesâcid ve mevâziu's-salât, 61
24 İM3579 İbn Mâce, Libâs, 12
25 M5496 Müslim, Libâs ve zînet, 68; D4137 Ebû Dâvûd, Libâs, 41
26 İM3620 İbn Mâce, Libâs, 31
27 İM3620 İbn Mâce, Libâs, 31
28 D4210 Ebû Dâvûd, Teraccül, 19; N5246 Nesâî, Zînet, 66
29 T1772 Tirmizî, Libâs, 33; D4134 Ebû Dâvûd, Libâs, 41

ve giyinin."[30] buyurmuştur. Peygamberimizin elbise ile kibirlenmekten kastettiği şey, dinin belirlediği ahlâkî ilkeleri görmezden gelerek güzel kıyafetler içinde insanları küçümsemektir. Nitekim bir gün yakışıklı bir adam Efendimizin huzuruna gelerek, "Ey Allah'ın Resûlü! Güzellik bana sevdirilmiş. Gördüğünüz gibi güzellikten nasibimi de almışım. Fakat hiç kimsenin ayakkabımın bağcığı konusunda bile benden daha güzel olmasına tahammül edemiyorum. Acaba bu davranışım kibir midir?" diye sormuştu. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz, "Bu davranış kibir sayılmaz. Kibir, hakkı hafife almak ve insanları küçük görmektir." buyurmuştu.[31]

Yine bir defasında Allah Resûlü, Araplar arasında etekleri yerlerde sürünen kaftanların zenginlik ve gösteriş maksadıyla kullanılmasına işaret ederek, "Kim elbisesini gururla sürüklerse, Allah kıyamet günü onun yüzüne bakmaz." demişti. Hz. Ebû Bekir (ra) kendi durumunun da kibir kapsamına girip girmediğini merak ederek, "Elbisemin iki tarafından biri dikkat etmediğimde hep sarkıyor." diye sorunca da niyetin önemini belirten şu açıklamayı yapmıştı: "Ama sen bunu kendini beğendiği için yapanlardan değilsin."[32]

Allah'ın Resûlü "şöhret elbisesi" olarak adlandırdığı giyim şekline de karşıydı. Başkalarından farklı olmak ve insanların dikkatlerini üzerine çekmek amacıyla giyilen elbiseler şöhret elbisesi olduğu gibi dünyaya kıymet vermiyor görünüp zühd ve takva gösterisinde bulunarak yamalı

30 N2560 Nesâi, Zekât, 66; İM3605 İbn Mâce, Libâs, 23
31 D4092 Ebû Dâvûd, Libâs, 26
32 B5784 Buhârî, Libâs, 2

giyinmek ya da fakir görünüp insanlara el açmak için yırtık pırtık giyinmek de bu adla anılıyordu.

Sevgili Peygamberimiz kıyafetinin temizliğine olduğu kadar vakar ve onuruna yakışır olmasına da dikkat etmiştir. Bu hâliyle o, çevresindeki insanlar üzerinde derin bir etki bırakmaktadır. Sahâbeden Berâ' b. Âzib, Peygamber'in giyimi ile ilgili duygularını, "Saçları omuzlarına düşmüş, kırmızı elbise içindeyken Allah'ın Resûlü'nden daha güzelini görmedim."[33] diye anlatırken, Câbir b. Semüre, "Mehtaplı bir gecede, Allah'ın Resûlü'nü kırmızı bir elbise içinde gördüm. Bir Peygamber'e, bir aya baktım. O, aydan da güzeldi."[34] demektedir. İbn Abbâs, Hz. Ali tarafından isyankâr bir topluluğa elçi olarak gönderildiğinde en güzel elbiselerini giyerek göreve gitmiş, oradakiler bu elbisenin İslâm giyim tarzına aykırı olduğu imasında bulununca, "Ben Allah'ın Resûlü'nün üstünde daha güzellerini gördüm." diye cevap vermiştir.[35] Diğer yandan Peygamber Efendimiz, bir devlet adamı olarak da giyimine ayrı bir özen göstermiştir. Enes b. Mâlik'in anlattığına göre, Hımyer Kralı Zû Yezen otuz üç deve fiyatında bir elbiseyi Peygamberimize hediye olarak göndermiştir. Efendimiz bu hediyeyi kabul etmiş [36] ve yirmi küsur deve fiyatında bir elbise ile karşılık vermiştir.[37] Allah'ın Resûlü, bir gün Sa'd b. Muâz'ın gönderdiği altın işlemeli cübbeyi giyerek onunla bir hutbe irad eder. Konuşması bitince etrafında toplanan insanların, çok hoşlarına giden bu elbiseye elleriyle dokunmaları ve "Bugüne

[33] T1724 Tirmizî, Libâs, 4
[34] T2811 Tirmizî, Edeb, 47
[35] D4037 Ebû Dâvûd, Libâs, 5
[36] D4034 Ebû Dâvûd, Libâs, 5; DM2522 Dârimî, Siyer, 53
[37] D4035 Ebû Dâvûd Libâs, 5

kadar bundan daha güzelini görmedik." demeleri üzerine, gerçeği açıklar Yüce Peygamber: "Bu elbiseyi çok mu beğendiniz? Bilin ki Sa'd b. Muâz'ın cennetteki mendilleri bile bu elbiseden daha hayırlı, daha kıymetlidir*!*"[38] Tamamen sevgi tezahürü ve teberrük anlayışından hareketle Hz. Peygamber'i yeme-içme ve giyim kuşam da dâhil olmak üzere günlük hayata dair konularda aynıyla taklit eğiliminde olan bazı sahâbîler dışında, ashâbın çoğu kendi zevk ve tercihleri doğrultusunda serbest hareket etmektedirler. Bu durum, onların, Hz. Peygamber'in giyinmeye dair alışkanlıklarını onun nebevî yönüne değil, insanî yönüne bağladıklarının açık göstergesidir.

Peygamber Efendimiz yeni bir elbise giydiğinde, "Allah'ım sana hamdolsun, bunu bana sen giydirdin. Ben senden bu elbisenin hayır getirmesini ve bir elbiseden beklenen hayırları istiyorum. Bu elbisenin kötülük getirmesinden ve görevlerini yerine getirememesinin doğuracağı kötülüklerden sana sığınıyorum." diye dua eder, yeni bir elbise giyen kişiye ise "Üstünde eskisin*!*" temennisinde bulunurdu.[39] Diğer yandan Resûl-i Ekrem, yeni aldığı elbiseyi daha çok ihtiyacı olan birine vererek eski elbisesiyle yetinme büyüklüğünü gösteren kişiye, kıyamette Allah'ın bahşedeceği gölge ve korumayı müjdelemekteydi.[40]

Hz. Ömer'in oğlu olan Abdullah (ra), "Nasıl bir elbise giyeyim?" diye soran birisine, "Akılsızların seni horlamayacağı, akıllıların da ayıplamayacağı bir elbise giy." cevabını vermiştir.[41] Zira giyim kuşam, insanın hem kendisine olan

[38] B5836 Buhârî, Libâs, 26
[39] D4020 Ebû Dâvûd, Libâs, 1
[40] T3560 Tirmizî, Deavât, 107; İM3557 İbn Mâce, Libâs, 2
[41] MZ8604 Heysemî, Mecmeu'z-zevâid, V, 135

saygısını hem de diğer insanlar karşısındakini konumunu belirlemede hatırı sayılır bir rol oynamaktadır. Bu sebeple Peygamber Efendimiz, torunu Hasan'ın ifade ettiği üzere, "bulabildiklerimizin en iyisini giymemizi ve elde edebildiğimiz en güzel kokuları sürünmemizi" emretmiş,[42] kendisi de hayatı boyunca buna uygun bir tarzda giyinerek bizlere örnek olmuştur.

[42] BT1222 Buhârî, et-Târîhu'l-kebîr, I, 382

محمد ﷺ

PEYGAMBERİMİZİN KULLANDIĞI EŞYALAR

Hicretin dokuzuncu senesiydi. Resûlullah (s.a.s) Tebûk Seferi'nden döndü ve Mescid-i Nebevî'nin bitişiğindeki evine geldi. İçeriye girdiğinde odasındaki rafın üzerinde bazı canlı resimleri bulunan ince bir perde ile örtüldüğünü gördü. O anda kızdı, yüzünün rengi değişti ve onu çekip yırttı. Daha sonra Hz. Âişe'ye hitaben: "Kıyamet günü Allah katında insanların en şiddetli azaba uğrayacak olanları, kendi yaptıklarını Allah'ın yarattıklarına benzetmeye kalkışanlardır." buyurdu. Hz. Peygamber'in şiddetli uyarısı üzerine Âişe de örtüyü kesip ondan bir iki yastık yaptı.[1] *Daha sonra Hz. Peygamber bu bezden yapılan yastık üzerine otururdu.*[2] İslâm Dini, tevhid inancı üzerine kurulmuştu. Hz. Peygamber ise, henüz putperestlikten yeni kurtulmuş insanların zihinlerindeki şirk izlerinin tamamen silinmesini istiyordu. Bu titizliği sebebiyledir ki Allah Resûlü,

[1] M5528 Müslim, Libâs ve zînet, 92; B5954 Buhârî, Libâs, 91; İF5610 İbn Hacer, Fethu'l-bârî, X, 387

[2] B2479 Buhârî, Mezâlim, 32

üzerinde canlı resmi bulunan örtü, duvar halısı ve benzeri eşyaların duvarlara, tavanlara ve raf üzerlerine asılmasını yasaklamıştı. Zira o, halka Câhiliye inançlarını hatırlatabilecek, yeniden eski düşüncelerine sevk edebilecek hiçbir şeye önem vermelerini, saygı duymalarını istemiyordu.

Hz. Peygamber (s.a.s) ister kendi evinde olsun, isterse ashâbının evlerinde olsun, İslâm'ın esaslarına aykırı düşen çeşitli eşyaların ve şekillerin varlığından rahatsız olur ve bunların düzeltilmelerini isterdi. Hz. Âişe'nin anlattığına göre, Peygamberimiz kendi evinde üzerinde (Hıristiyanların) haç resimleri nakşedilmiş bulunan şeyleri ya kırar ya da üzerindeki resimlerini silerdi.[3]

Bu rivayetler bize Peygamber Efendimizin tevhid akidesini korumaya çalıştığını, maddeye sembolik üstünlük ya da özel anlamlar atfedilmesi şeklindeki anlayış ve tavırlara şiddetle karşı çıktığını ve eşya ile olan ilişkilerinde tevhid akidesinin üstünlüğünü belirleyici unsur olarak kabul ettiğini göstermektedir.

Hz. Peygamber, kullanılan eşyaların, kişiyi manevî duygulardan uzaklaştıracak, sürekli dünyayı hatırlatacak şekil ve konumda olmasını da uygun görmezdi. Âişe validemiz, üzerinde kuş resmi bulunan bir perdeleri olduğunu, onu kıble tarafına astıklarından giren kimsenin karşısına geldiğini, bunun üzerine Resûlullah'ın, "Ey Âişe, perdenin yerini değiştir. Çünkü içeri girip onu gördükçe dünyayı hatırlıyorum" buyurduğunu bildirmektedir.[4] Dünyanın bir meta

3 B5952 Buhârî, Libâs, 90; D4151 Ebû Dâvûd, Libâs, 44
4 M5521 Müslim, Libâs ve zînet, 88; N5355 Nesâî, Zînet, 111

yani geçici olarak faydalanılacak bir yer olduğunu[5] söyleyen Hz. Peygamber, hiçbir eşyaya ve mala gereğinden fazla değer vermezdi. O, her çeşit lüks, israf ve aşırılıktan şiddetle kaçınarak davranışlarıyla da Müslümanlara örnek olmuştu. Peygamberimizin dünyasında eşya, gönülden bağlanılacak maddî bir varlık ve kendisiyle kıymet kazanılacak bir değer değil ihtiyaç için kullanılacak bir maldan ibaretti. O (s.a.s) kullandığı eşyanın ihtiyacı karşılamasını yeterli görür, lüks arzusu içine girmeyerek mütevazı bir hayatı tercih ederdi. Hatta Resûlullah (s.a.s), dünyaya geldiği anda sahip olduğu mal varlığına, eşyaya vefat ederken sahip bile değildi. Çünkü ihtiyacından artan para ve kıymetli eşyayı Allah yolunda infak etmişti. Müminlerin annesi Cüveyriye bnt. el-Hâris'in erkek kardeşi Amr'ın belirttiğine göre Resûlullah (s.a.s) vefat ettiğinde geride, bindiği beyaz katırı, silahı ve bıraktığı bir miktar arazi dışında[6] ne dirhem ne dinar ne köle ne cariye ve ne de başka bir şey bırakmıştı.[7] Peygamberimizin miras olarak bıraktığı eşya, hayatın devamı için zarurî olan asgari şeylerden ibaretti.

Hz. Peygamber, her türlü dünyalık imkânı elde etme gücüne sahipken bile böyle bir şeye kalkışmamıştı. Fakih sahâbîlerden Abdullah b. Mes'ûd, bir gün Hz. Peygamber'in küçük olduğundan güvercin yuvasına benzetilen odasına girdi. O (s.a.s) bir hasırın üzerinde yatıyordu. Hasır, sertliğinden dolayı Rahmet Elçisi'nin vücudunun yan tarafında izler bırakmıştı. İbn Mes'ûd, Resûlullah'ın bu hâline dayanamadı ve ağladı. İbn Mes'ûd'un ağlamasına

5 M3649 Müslim, Radâ', 64
6 B2912, B3098 Buhârî, Cihâd, 86; Farzu'l-humus, 3
7 B2739 Buhârî, Vesâyâ, 1

şaşıran Hz. Peygamber, "Niye ağlıyorsun Abdullah!" buyurdu. İbn Mes'ûd kendisini ağlatan şeyi anlatmaya başladı: "Yâ Resûlallah, Kisra, Kayser atlas, diba (altın ve gümüş işlemeli bir tür ipek kumaş) ve ipekler üzerinde yürüyorlar. Sen ise bu hasır üzerinde uyuyorsun. Bu hasır da senin vücudunda izler bırakıyor." Bunun üzerine İbn Mes'ûd'u teselli eden şu cümleler döküldü Hz. Peygamber'in ağzından: "Ağlama Ey Abdullah! Dünya onların, âhiret ise bizimdir. Hem benim dünya ile ilgim ne kadar ki? Ben bu dünyada bir ağacın altında gölgelenen, sonra da oradan kalkıp giden binitli bir yolcu gibiyim."[8]

Evet, ne yolcu kalıcıydı ne de gölge. Ama menzile, hedefe ulaşmak için sıcak çöl ikliminde kısa süre de olsa gölgelenmek, enerji toplamak demekti. Dünya fani, dünyalıklar geçiciydi. Fakat âhirete giden yolda âhiret yatırımı olmak üzere dünya metaını da ihmal etmemek gerekiyordu. Allah Resûlü de bu güzel teşbihiyle bunu anlatmak istemekteydi.

Ensardan bir kadın, Hz. Âişe validemizi evinde ziyaret etti. Bu esnada Peygamber Efendimizin hasırdan yapılan döşeğini gördü. Kendince onu peygamberine münasip görmedi ve evine döner dönmez hediye olarak kaba ca yünden yapılmış bir döşek gönderdi. Eve geldiğinde bu yeni yatağı fark eden Hz. Peygamber: "Bu da ne Âişe?" diye sordu. Hz. Âişe, "Yâ Resûlallah, ensardan falanca hanım ziyaretime geldi, üzerinde yattığınız döşeği gördü de evine gidince bunu gönderdi." diye cevap verdi. Hz. Peygamber, "Onu geri gönder!" dedi.

Hz. Âişe olayın devamını şöyle anlatır: "Döşeği geri göndermedim. Doğrusu, böyle bir döşeğin benim evimde de

8 İM4109 İbn Mâce, Zühd, 3; MK10327 Taberânî, el-Mu'cemü'l-kebîr, X, 162

bulunması çok hoşuma gitmişti. Peygamber Efendimiz, ısrarla üç defa geri göndermemi söyledikten sonra şöyle buyurdular: 'Vallahi Yâ Âişe, değil bu gibi şeyleri, eğer istersem Allah, altın ve gümüş dağlarını bana ihsan eder.' "[9]

Hz. Peygamber insanı rehavete sevk edecek ve kendisini ibadetten alıkoyacak eşyaları kullanmazdı. Hz. Hafsa'ya, "Hazreti Peygamber senin evinde kaldığı zaman nasıl bir yatakta yatardı?" şeklinde sorulduğunda o şu cevabı vermişti: "Yünden dokunmuş kalın bir kilimi iki kat yapıp altlarına sererdik. Onun üzerinde uyurlardı. Bir gece, şunu dörde katlasam daha yumuşak olur ve böylece Peygamberimiz daha iyi istirahat etmiş olur, diye düşündüm. Bu maksatla battaniyeyi dörde katlayarak serdim. Ne var ki, Hz. Peygamber sabahleyin kalktığında, 'Bu gece benim altıma ne serdiniz?!' diye hayretle sordu. Biz, "Eski döşeğini Yâ Resûlallah. Ancak, daha yumuşak olsun da rahat uyuyasın diye dörde katlayarak serdik, o kadar!" dedik. O, "Siz, benim döşeğimi yine eski hâline getirin. Zira yumuşaklığın verdiği rehavet, gece namaza kalkmama mâni oldu." buyurdular.[10] Ancak Resûlullah Efendimiz kendisi kişisel bir tercih olarak rahat bir yatak istememekle beraber ashâbına böyle bir tavsiye de bulunmamıştır.

İnsanların ihtiyaç duydukları eşyaya sahip olmaları en doğal haklarıdır. Bunların da en başta gelenleri oturulacak bir ev, vücudu örtüp soğuktan ve sıcaktan koruyacak giyecekler ve hayatın devamını sağlayacak gıda maddeleridir.[11] Ancak yaşadığı dönemin ekonomik şartlarını da

[9] ST1/465 İbn Sa'd, Tabakât, I, 465; BŞ1468 Beyhakî, Şuabü'l-îmân, II, 173
[10] TŞ330 Tirmizî, Şemâil, 148
[11] T2341 Tirmizî, Zühd, 30

dikkate alan Hz. Peygamber, lüks ve israf sayılacak, gösteriş ve övünmek için eşya edinmeyi ve kullanmayı yasaklamaktaydı.[12]

Peygamber Efendimiz bütün ömrünce ifrat ve tefritten sakınmış ve sergilediği mütevazı hayatıyla ashâbına örnek olmuştur. O (s.a.s), içinde bulunduğu toplumda günlük hayatta revaçta olan birçok eşyayı, onu bir "varlık gösterisine" dönüştürmeden kullanmıştır. Nitekim misafirliğe gittikleri yerlerde, bazen altına atılan halı veya kumaş üzerine oturmuş,[13] bazen de verilen bir mindere oturmayarak çıplak toprak üzerine ilişivermiştir.[14] İmkânı olduğu hâlde, Allah Resûlü, tamamen kendi arzusuyla dostlarından herhangi bir yoksul gibi sade bir hayat yaşamayı tercih etti. Bu nedenledir ki Hz. Peygamber'in (s.a.s) evinde bulunan eşyalar son derece mütevazı, sade ve gösterişten uzaktı. Söz gelimi, evinde hurma lifiyle dolu meşinden birkaç yastık, yatak olarak kullandığı hasırdan bir iki döşek, duvarlarda asılmış birkaç tane hayvan derisi, birkaç tane de örtü vardı.[15] Geceleri aydınlanmak için kullandığı fitilli bir kandili[16] demirden bir bıçağı[17] yemek yediği büyükçe bir tabağı[18] biri gümüş kulplu camdan[19] diğeri demir kulplu biraz genişçe ağaçtan[20] yapılmış olmak üzere iki bardağı vardı. O mütevazı oda da hem banyo yaparken, hem de hamur

[12] M5452 Müslim, Libâs ve zînet, 41; T264 Tirmizî, Salât, 80; T2809 Tirmizî, Edeb, 45
[13] EM1177 Buhârî, el-Edebü'l-müfred, 402
[14] EM1176 Buhârî, el-Edebü'l-müfred, 401
[15] B5843, B5861 Buhârî, Libâs, 31, 43; M5528 Müslim, Libâs ve zînet, 92; HM25113 İbn Hanbel, VI, 91; T2469 Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 32
[16] EM1223 Buhârî, el-Edebü'l-müfred, 420
[17] M5091 Müslim, Edâhî, 19
[18] DK4223 Dârekutnî, Sünen, IV, 152
[19] B3109 Buhârî, Farzu'l-humus, 5; İM3435 İbn Mâce, Eşribe, 27
[20] TŞ196 Tirmizî, Şemâil, 84

yoğururken kullanılan büyük bir kazanın[21] yanında abdest suyu ve içecek su konulan bir kaç su kabı vardı.[22] O dönemde İslâm toplumunda elek bilindiği ve zenginler tarafından kullanıldığı hâlde, Rahmet Elçisi'nin evinde vefat edinceye kadar ne un eleyeceği bir eleği olmuş ne de has undan bir ekmek boğazından geçmişti.[23] Hz. Peygamber bir beşer olarak kişisel bakımına özen gösterir, temiz ve güzel görünmek için çeşitli eşyalar kullanır ve bir yolculuğa çıktığında da bunları yanında götürürdü.[24] Onun (s.a.s) gece uyandığında bile kullandığı[25] biri demirden[26] diğeri fildişinden olan iki tarağı vardı.[27] Aynası vardı ve ona baktıktan sonra, "Allah'ım, beni güzel yarattığın gibi ahlâkımı da güzelleştir." diye dua ederdi.[28] İsmid denilen siyah bir sürmesi vardı, yatarken iki gözüne de üçer kez sürerdi.[29] Ashâbına da gözü parlaklaştırıp kirpikleri kuvvetlendirdiği için ismidi tavsiye ederdi.[30] Saçına ve sakalına sürdüğü saç yağının parıltısı rahatça görülürdü Pâk Elçi'nin.[31] Erâk ağacından yapılan misvağı da onun (s.a.s) evine girdiğinde, gece kalktığında yanından ayırmadığı ve devamlı kullandığı eşyalarındandı.[32] Hz. Peygamber (s.a.s) İslâm'ı ve Müslümanları korumak için birçok savaşa katılmış ve savaşlarda kılıç, zırh, miğfer gibi döneminin savaş aletlerini kullanmıştı. Hz.

[21] N241 Nesâî, Tahâret, 149
[22] İM3412 İbn Mâce, Eşribe, 16
[23] B5413, B5415 Buhârî, Et'ıme, 23
[24] ST1/484 İbn Sa'd, et-Tabakâtü'l-kübrâ, I, 484
[25] BS96 Beyhakî, es-Sünenü'l-kübrâ, I, 54
[26] B6241 Buhârî, İsti'zân, 11
[27] BS96 Beyhakî, es-Sünenü'l-kübrâ, I, 54; ST1/484 İbn Sa'd, Tabakât, I, 484
[28] NZ913 Nevevî, Ezkâr, s. 304; HM3823 İbn Hanbel, I, 403
[29] T2048 Tirmizî, Tıb, 9
[30] T1757 Tirmizî, Libâs, 23
[31] M2838 Müslim, Hac, 44
[32] D51, D55 Ebû Dâvûd, Tahâret, 27, 30

Peygamber'in çoğu ganimetle elde edilmiş dokuz kılıcı vardı. O (s.a.s) sahip olduğu savaş aletlerine hep güzel isimler verirdi. Onun (s.a.s) en meşhur olan kılıcı Bedir harbinde ganimet olarak aldığı Zülfikar idi.[33] Kabzası gümüştendi ve kınının üzerinde de gümüş halkalar vardı.[34] Peygamberimizin Fetih Günü Mekke'ye girerken taktığı kılıcın kabzası da altın ve gümüş işlemeliydi.[35] Babasından miras kalan hicret ederken yanında taşıdığı Me'sur,[36] Sa'd b. Ubâde'nin hediye ettiği ve Bedir'de savaştığı Adb,[37] Benî Kaynuka'dan ganimet olarak aldığı Kal'î, Bettâr ve Hatf ile Tay Kabilesi'nden alınan Resûb ve Mihzem[38] adında kılıçları da vardı.

Hz. Peygamber savaşta düşmanın ok ve kılıç darbelerinden korunmak için zırh giyerdi. Onun (s.a.s) yedi adet zırhı vardı. Bunların en meşhuru Zâtü'l-fuzûl idi.[39] Fidda ve Sa'diye isimli iki zırhı Benî Kaynuka Yahudilerinden payına düşen ganimetler arasındaydı. Hz. Peygamber Uhud Savaşı'nda Zâtü'l-fuzûl ile Fidda'yı, Hayber Günü ise Zâtü'l-fuzûl ile Sa'diye adlı zırhlarını üst üste giymişti.[40] Bir de Mekke'nin Fethi günü başına taktığı bir miğferi vardı.[41] Rahmet Elçisi'nin Benî Kaynuka'dan aldığı üç mızrak ve Ravhâ, Beydâ ve Safrâ adlarındaki üç yayın yanında[42] Zervâ, Seddâd bir de Uhud'da kırılan Ketûm adında toplam altı tane yayı vardı.[43] Hz. Peygamber bu savaş

33 İM2808 İbn Mâce, Cihâd, 18
34 D2583 Ebû Dâvûd, Cihâd, 64; N5376 Nesâî, Zînet, 120
35 T1690 Tirmizî, Cihâd, 169
36 ST1/485 İbn Sa'd, Tabakât, I, 485
37 VM1/103 Vâkıdî, Meğâzî, I, 103
38 ST1/485 İbn Sa'd, Tabakât, I, 486
39 MA9662 Abdürrezzâk, Musannef, V, 295
40 ST1/485 İbn Sa'd, Tabakât, I, 487
41 İM2805 İbn Mâce, Cihâd, 18; N2870 Nesâî, Menâsikü'l-hac, 107
42 ST1/489 İbn Sa'd, Tabakât, I, 489
43 ZD1/126 İbn Kayyim, Zâdü'l-Meâd, I, 126

aletlerinin hemen hemen hepsine ya ganimet ya da hediye yoluyla sahip olmuştur.

Peygamberimiz, "Ey mü'minler! İsraf ve kibre kaçmadıkça yiyiniz, içiniz, giyininiz ve Allah yolunda sarf ediniz." buyurdu.[44] Torunu Hz. Hasan da, "Nebî (s.a.s) bize elde edebildiğimizin en iyisini giymemizi ve bulabildiğimizen hoş kokuları sürünmemizi emrederdi."[45] Her konuda olduğu gibi evinin tanzimi ve kullandığı ev eşyalarında da sahâbîlere ve ümmetine örnek teşkil eden Peygamberimizin (s.a.s) eşya kullanımı konusundaki prensiplerini sadelik, ihtiyacı giderme, tertiplilik ve temizlik olarak tespit etmek mümkündür. Rahmet Elçisi kendisi yoksul ashâbı gibi yaşadığı hâlde, ashâbının aşırıya kaçmadığı sürece güzel ve kaliteli eşyalar kullanmasına müdahale etmemiştir. Hz. Peygamber kullandığı kaliteli ve lüks eşyaların hemen hepsini ganimet veya hediye yoluyla elde etmiştir. O (s.a.s) hayatı boyunca mal edinmeye karşı olmadığı gibi mal ve eşya elde etme arzusunda olan ve bunu amaç edinen biri de olmamıştır.

[44] B5783 Buhârî, Libâs, 1; İM3605 İbn Mâce, Libâs, 23
[45] BT1222 Buhârî, et-Târîhu'l-kebîr, I, 382

محمد ﷺ

PEYGAMBER SOFRASINDA YEMEK ÂDÂBI

Ömer b. Ebû Seleme, Hicret'in ikinci yılında doğmuş şanslı bir çocuktu. Çünkü henüz bulûğ çağına gelmeden önce, annesi Ümmü Seleme'nin Hz. Peygamber ile evlenmesiyle, Resûlullah'ın hane-i saadetine katılmıştı. Rahmet Elçisi'nin himayesinde, onun verdiği terbiye ile yetişmişti.[1] Bir gün Allah Resûlü küçük Ömer'in yemekte elini tabağın her tarafında gezdirdiğini görünce ona yumuşak bir edayla, "Yavrum! Besmele çek, sağ elinle ve önünden ye." uyarısında bulundu. Üç kısa cümle ile Ömer'e yemek âdâbını öğreten Allah Resûlü'nün bu uyarısı, ömür boyu onun yemek yiyiş tarzını şekillendirmişti.[2] Aslında bu uyarısı ile o (s.a.s), yemek yerken Müslümanların uygulaması gereken en önemli üç sünneti belirlemişti.

1 EÜ4/169 İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-gâbe, IV, 169-170
2 B5376 Buhârî, Et'ıme, 2; M5269 Müslim, Eşribe, 108

Yeme içme, başta insan olmak üzere her canlının hayatını sürdürebilmesi için zorunlu bir ihtiyaçtır. Hayatın tamamını geniş anlamda ibadet olarak gören Peygamberimiz, yeme içme ile ilgili ortaya koyduğu birçok âdâb ve sünnetiyle, yeme içmeyi daha anlamlı bir hâle dönüştürmüştür.

Maddî ve manevî her türlü temizliğin imandan kabul edildiği dinimizde, yemek öncesinde ellerin, yemek sonrasında da hem ellerin hem de ağzın temizlenmesi hususunda Hz. Peygamber'in gösterdiği hassasiyet, beden sağlığı açısından dikkate değerdir. Zira Kutlu Nebî bunu, henüz sofralarda çatal, bıçak, kaşık gibi araç gereçlerin bulunmadığı, yemeklerin parmaklarla yendiği bir sosyal yapıda öğretmektedir. O yemekten önce ve sonra ellerin yıkanmasını "yemeğin bereketi" olarak ifade etmiştir.[3] Allah Resûlü (s.a.s), temizlik ve sağlık açısından da çok önemli olan bu âdâbı bütün Müslümanlara benimsetmek amacıyla ateşte pişen yağlı yemeklerden sonra abdest alınmasını istemişti.[4] Fakat müminler arasında söz konusu temizlik alışkanlığı yerleştikten sonra ateşte pişen yemeklerden sonra abdest alma uygulamasını bıraktığı rivayet edilmiştir. [5]

Bu sosyal yapıda Hz. Peygamber'in de yemeğini parmaklarıyla yemesinde ve yemek sonrasında temizlik amacıyla parmaklarını yalamasında şaşılacak bir durum olmasa gerektir.[6] Ancak burada dikkatten kaçırılmaması gereken

3 D3761 Ebû Dâvûd, Et'ıme, 11; T1846 Tirmizî, Et'ıme, 39
4 M788 Müslim, Hayız, 90
5 B207 Buhârî, Vudû', 50; T80 Tirmizî, Tahâret, 59
6 M5297 Müslim, Eşribe, 131

esas nokta, Hz. Peygamber'in yemekten önce ellerini, sonra da elleri ve ağzını yıkamış olmasıdır. Hatta Peygamberimiz, elinde yemek artığı ve kokusu varken onu yıkamadan yatan kimseleri uyarmış, bunun neticesinde meydana gelebilecek muhtemel maddî-manevî sıkıntılara dikkat çekmiştir.[7] Tüm bunlar ortaya koymaktadır ki yemekten önce ve sonra eller temiz görünse bile yıkanmalıdır.

Hz. Peygamber (s.a.s), ellerini yıkadıktan sonra yer sofrasına oturur ve besmele çekerek yemeğine başlardı. Peygamber Efendimiz, yenen her yiyeceğin Yüce Allah'ın bir nimeti, lütfu ve ihsanı olduğu bilinci ile daima şükür hâli içinde olmuştur. Bu nedenle de her işe başlarken olduğu gibi yemekten önce de hep "besmele" çekerek Allah'ı anmış ve "Bir kimse evine girerken ve yemek yerken besmele çekerse şeytan, arkadaşlarına, 'Burada sizin için barınak da yok, yiyecek de yok!' der. Eğer o kimse evine girerken besmele çekmezse şeytan, 'Barınacak yeri buldunuz.' der. Yemek yerken besmele çekmezse, 'Hem kalacak yer hem de yiyecek buldunuz.' der." buyurmuştur.[8]

Peygamber Efendimiz etrafındakilere de besmeleyi tavsiye etmiş, besmeleyi, verdiği nimetler karşılığında Yüce Yaratıcı'ya peşinen yapılan bir teşekkür olarak görmüştür. Besmelesiz yenen yemeklerde bereket olmayacağını belirterek yemeğin başında unutulması hâlinde, hatırlandığı anda besmele çekilmesinin gerekli olduğunu vurgulamıştır: "Biriniz yemek yiyeceği zaman 'Bismillâh' desin. Eğer yemeğin öncesinde besmele çekmeyi unutursa 'Bismillâhi fî evvelihi ve

7 T1859 Tirmizî, Et'ıme, 48; D3852 Ebû Dâvûd, Et'ıme, 53
8 M5262 Müslim, Eşribe, 103

âhirihi' (Başı için de sonu için de Bismillâh) desin."[9] Hz. Peygamber (s.a.s) yemeklerde olduğu gibi içeceklerde de besmele çekmeyi ashâbına öğütlemişti. "Suyu, develerin içişi gibi bir nefeste içmeyin; iki veya üç nefeste için, içerken besmele çekin. İçtikten sonra da Allah'a hamdedin." buyurmuş[10] ve ayrıca su kabının içine solumayı yasaklamıştı.[11]

Resûlullah yerken ve içerken sağ elini kullanır ve şöyle derdi: "Biriniz yemek yediği zaman sağ eliyle yesin; su içtiği zaman da sağ eliyle içsin. Çünkü şeytan sol eliyle yer ve sol eliyle içer."[12] Onun bu gibi sözlerinden yeme ve içmede sağ elin tercih edilmesinin sünnet olduğu anlaşılmaktadır. Sol elle yemenin şeytanla özdeşleştirilmesi ise, bu davranışın dinimizde hoş karşılanmadığı anlamına gelir. Hatta Müslümanlar için ayırıcı bir vasıf sayıldığından, sağ elle yemek her fırsatta önerilmekte, yabancı bir kültüre özenme ya da kibir ve gösteriş merakıyla sol elle yemek hoş karşılanmamaktadır. Ancak yaratılıştan solak olan veya herhangi bir özürden dolayı sol elini kullanmak durumunda kalanların bu yasağın dışında değerlendirilecekleri açıktır.

Hz. Peygamber'in sofrası, deriden yapılmış mütevazı bir yer sofrası idi.[13] Sofrası gibi onun sofraya oturuş şekli de mütevazı idi. O, keyfine düşkün birinin yaptığı gibi sırtını bir şeye dayayarak sofraya gerile gerile oturmazdı.[14] Nitekim Peygamberimizin diz çökmüş mütevazı bir vaziyette yemek yediğini gören bir bedevi, şaşırarak, "Bu oturuş da neyin nesi!" diye sorunca o, "Allah beni kerim bir kul eyledi,

[9] T1858 Tirmizî, Et'ıme, 47; D3767 Ebû Dâvûd, Et'ıme, 15
[10] T1885 Tirmizî, Eşribe, 13
[11] B154 Buhârî, Vudû', 19
[12] M5265 Müslim, Eşribe, 105; D3776 Ebû Dâvûd, Et'ıme, 19
[13] B5415 Buhârî, Et'ıme, 23; T1788 Tirmizî, Et'ıme, 1
[14] B5398 Buhârî, Et'ıme, 13

zorba ve inatçı biri yapmadı!"[15] diye cevap vermişti. O, bu davranışıyla dönemin hükümdarları ve bir kısım aşiret reislerinin debdebeli ve tantanalı oturuş biçimlerinden farklı davranmayı tercih etmişti. Buna göre onun yemek yeme âdâbında esas olan gurur, lüks, şaşaa gibi olumsuz tavırlar değildi. Aksine tevazu, kanaat, sadelik, temizlik ve helâllik gibi değerler ön plana çıkarılmalıydı.

Hz. Peygamber (s.a.s) yemekten sonra sofradan hemen kalkılmamasını, diğerlerinin yemeklerini bitirmelerini beklemeyi tavsiye ederek şöyle buyurmuştur: "Sofra kurulduğu zaman, sofra kaldırılmadıkça kimse kalkmasın. Kişi doysa bile sofradakiler yemeyi bırakmadıkça o da elini çekmesin, kendisine fazla gelse de yemeye devam etsin. Çünkü kişi yemeyi bırakmakla yanında oturan kimseyi utandırır ve bu kimse, ihtiyacı olduğu hâlde yemeyi bırakabilir."[16] Peygamber Efendimizin bu tavsiyesi, henüz doymamış olan kimselerin yemeğe devam etmelerini kolaylaştırmayı ve utanarak yemekten erken kalkmalarını önlemeye yönelik bir tedbirdir.

Allah Resûlü (s.a.s) ayakta bir şey yemeyi ve içmeyi uygun görmezdi.[17] Ancak günlük koşuşturma içinde yürürken bazen bir şey yemek veya içmek durumunda kaldığı da olurdu.[18] Bu, şu anlama gelmektedir: İslâm kültüründe yemek yeme âdâbı genel ilkeleri itibariyle belirlenmiş olsa da belirli şartlarda İslâm'ın ruhuna ters düşmemek kaydıyla bu ilkelerin dışına da çıkılabilir. Bu noktadan hareketle Resûlullah'ın mutfak kültüründe üzerinde durduğu en önemli hususların, araçlar değil amaçlar olduğu

[15] D3773 Ebû Dâvûd, Et'ıme, 17; İM3263 İbn Mâce, Et'ıme, 6
[16] İM3295 İbn Mâce, Et'ıme, 21
[17] M5275 Müslim, Eşribe, 113; T1879 Tirmizî, Eşribe, 11
[18] T1880 Tirmizî, Eşribe, 11; İM3301 İbn Mâce, Et'ıme, 25

unutulmamalıdır. Bu amaçların başında ise yiyecek ve içeceklerin temiz ve helâl olması, insan sağlığına azami riayet edilmesi, israftan kaçınılması ve Allah'a şükretme olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Peygamberimizin en yakın arkadaşlarından Hz. Ömer, Resûlullah'ın açlıktan bütün gün kıvranıp karnını doyuracak kötü bir hurma bile bulamadığı anlarına şahit olmuştu.[19] Hatta çoğunlukla arpa ekmeği yemiş olan Hz. Peygamber ve ailesi,[20] yeri gelmiş akşam yemeği bulamayıp peş peşe birkaç geceyi aç olarak geçirmişti.[21] Hz. Peygamber ve ashâbının aşırı açlık çektikleri günlerin sayısı da az değildi.[22] Zaman zaman açlık taş olup karınlarına oturuyordu.[23] Eşi Hz. Âişe, Hz. Peygamber'in hâne-i saadetlerinde uzun süre ocakta ateş yanmadığını, bu süre içinde sadece kuru hurma ve su ile beslendiklerini, bir de ensardan sadık bir komşularının kendilerine süt ikram ettiğini ve bunu içtiklerini anlatmaktaydı.[24] Yine bir seferinde Peygamber (s.a.s) yemeğe oturmuş, önüne kuru ekmek getirilmesi üzerine, "Katık olacak bir şey yok mu?" diye sormuştu. "Hayır, sirkeden başka bir şey yok." cevabını alınca, "Sirke ne güzel katıktır." buyurarak yemeye başlamıştı.[25]

Sevgili Peygamberimizin bu yaşantısı, "bir lokma bir hırka" şeklinde özetlenen hayat felsefesini benimsediğinden değil, hem o günün şartlarında yiyecek bulmada yaşanan sıkıntılardan hem de eline geçeni öncelikle yoksul ashâbına

[19] M7461 Müslim, Zühd ve rekâik, 36; İM4146 İbn Mâce, Zühd, 10
[20] T2357 Tirmizî, Zühd, 38; HM2303 İbn Hanbel, I; 256
[21] T2360 Tirmizî, Zühd, 38; İM3347 İbn Mâce, Et'ıme, 49
[22] B5432 Buhârî, Et'ıme, 32
[23] T2371 Tirmizî, Zühd, 39
[24] M7452 Müslim, Zühd ve rekâik, 28; B2567 Buhârî, Hibe, 1
[25] M5353, M5352, Müslim, Eşribe, 167, 166

dağıtmasından kaynaklanmaktaydı. Nitekim Allah Resûlü, önüne konan bir yemekte asla kusur arama yoluna gitmez, iştahı varsa yer, yoksa yemezdi.[26] Yemeğin hiçbir şekilde israf edilmesini istemez, tabakta kalanların bitirilmesini ister, bir lokmanın bile boşa gitmemesine dikkat ederdi.[27]

Elbette Peygamber Efendimizin de sevmediği için yemediği birtakım yiyecekler vardı. Bu yiyecekler daha çok Resûlullah'ın kendi yöresinde pek bilinmeyen ve dolayısıyla alışık olmadığı yiyeceklerdir. Bu yiyecekleri sevmemesi, öncelikle onun bireysel tercihi olmakla birlikte aynı zamanda içinde yaşadığı kültürün mutfak zevkiyle de yakından ilgilidir. Nitekim Peygamber Efendimizin eşlerinden Meymûne validemizin evinde yaşanan şu hâdise Efendimizin kendi bölgesinde bulunmayan bir yiyeceğe karşı tavrını bize açık bir şekilde göstermektedir:

"Allah'ın Kılıcı" lâkabı ile anılan Hâlid b. Velîd ve Abdullah b. Abbâs Peygamber Efendimiz ile birlikte Meymûne validemizin yanına varmışlardı.[28] Aynı zamanda Hâlid b. Velîd ve Abdullah b. Abbâs'ın teyzesi olan Meymûne validemiz, hemen onlara ikram etmek üzere yiyecek bir şeyler hazırladı.[29] Peygamber Efendimiz önüne gelen yiyeceğe tam uzanmıştı ki orada bulunan bir kadın, bu yiyeceğin ne olduğunu söyledi.

Meymûne validemizin ikram ettiği yiyecek; Meymûne'nin kız kardeşi Hufeyde'nin Necid'den getirmiş olduğu kelerden (bir çeşit büyük kertenkeleden) yapılmıştı.[30] Keler eti

[26] B5409 Buhârî, Et'ıme, 21; B3563 Buhârî, Menâkıb, 23; M5383 Müslim, Eşribe, 188
[27] M5306 Müslim, Eşribe, 136
[28] B5391 Buhârî, Et'ıme, 10; M5034 Müslim, Sayd ve zebâih, 43
[29] B5391 Buhârî, Et'ıme, 10; M5040 Müslim, Sayd ve zebâih, 47
[30] B5391 Buhârî, Et'ıme, 10

olduğu söylenince Peygamberimiz hemen yemekten elini çekti. Bunun üzerine Hâlid b. Velîd, “Bu (keler) haram mıdır yâ Resûlallah?” diye sordu. Resûlullah, “Hayır, fakat o bizim oralarda bulunmaz. Bundan dolayı ben ondan hoşlanmıyorum. Siz yiyin.” buyurdu.[31]

Peygamberimizin bu sözleri üzerine Hâlid b. Velîd keleri kendi önüne çekip yemeğe başladı. Bu esnada da Peygamber Efendimiz de onu seyrediyordu.[32] Orada bulunan diğer kimseler de kelerden yedi. Fakat Meymûne validemiz, “Ben ancak Resûlullah’ın yediği yiyeceklerden yerim.” diyerek kelerden yemedi.[33]

Hz. Peygamber’in keleri yememesi, onun böyle bir eti hiç tatmamış olması, ona karşı herhangi bir istek duymaması gibi tamamen kendi damak zevkiyle, midesi ve iştahı ile ilgili bir durumdur. Kendisi yememesine rağmen oradakilere müsaade etmesi, kesin olarak yenilmesinin mubah olduğunu ve bunun insanların zevklerine bırakıldığını ortaya koymaktadır. Diğer taraftan Meymûne Validemizin tavrı ise böyle bir yemeği beğenip beğenmemekten ziyade, Hz. Peygamber ile aynı doğrultuda hareket etmiş olmayı arzulamasından kaynaklanmaktadır.

Buna göre, neyin yenilip neyin yenilmeyeceğinin tespitine ilişkin temel esasları dinî hükümler belirlerken yiyecekler arasında tercih yapılmasında kültürel ve bireysel faktörler ön plana çıkmaktadır. Söz gelimi Peygamber Efendimizin koyunun kol kısmını sevdiği,[34] kabak yemekten

31 M5034 Müslim, Sayd ve zebâih, 43; M5040 Müslim, Sayd ve zebâih, 47
32 B5391 Buhârî, Et’ıme, 10; B5537 Buhârî, Zebâih ve sayd, 33
33 M5040 Müslim, Sayd ve zebâih, 47
34 M481 Müslim, Îmân, 328

hoşlandığı,[35] buna karşın çekirge yemekten hoşlanmadığı rivayet edilmektedir.[36] Bu noktada bazı sahâbîlerin sırf Hz. Peygamber (s.a.s) seviyor diye bazı yiyecekleri yemeleri, bazılarını da sırf o sevmiyor diye terk etmeleri dinî bir zorunluluktan değil, Resûlullah'a olan sevgi ve bağlılıklarından kaynaklanmaktadır. Nitekim Enes b. Mâlik'in Hz. Peygamber sevdiği için kabak yemeğini sevmesi,[37] Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin de Hz. Peygamber sevmediği için içerisinde sarımsak bulunan yemeği yememesi bu duruma örnek gösterilebilir.[38]

Bir gün Peygamberimize içinde soğan, sarımsak gibi sebze bulunan bir tabak getirilmiş, tabaktan hoşlanmadığı bir koku alınca bunun ne olduğunu sormuştur. Bunun üzerine tabakta bulunan sebzelerin neler olduğu kendisine söylendiğinde, yanında bulunan sahâbîlerden birine işarette bulunarak, "(Bu sebzeleri) şu zata götürünüz." buyurmuştur. Fakat o sahâbî de Hz. Peygamber (s.a.s) yemediği için bunlardan yemek istememiştir. Bunun üzerine Efendimiz, "Sen ye (sana koku zarar vermez), ama ben senin konuşmadığın kimselerle konuşuyorum." buyurarak[39] kendisinin pek çok kişiyle muhatap olmasından dolayı rahatsız edici olmamak için yemediği yiyeceklerin de başkaları tarafından yenilebileceğini bildirmiştir.

Peygamber Efendimizin yemek konusundaki tutumunda dikkati çeken hususlardan birisi de hangi amaçla olursa olsun bir kimsenin, helâl olan bir yiyeceği kendisine haram

35 İM3302 İbn Mâce, Et'ıme, 26
36 D3813 Ebu Dâvûd, Et'ıme, 34
37 B2092 Buhârî, Büyû', 30; M5326 Müslim, Eşribe, 145
38 M5356 Müslim, Eşribe, 170
39 B855 Buhârî, Ezân, 160; D3822 Ebû Dâvûd, Et'ıme, 40

kılma yetkisinin olmadığıdır. Nitekim "Ey iman edenler! Allah'ın size helâl kıldığı iyi ve temiz nimetleri (kendinize) haram etmeyin ve (Allah'ın koyduğu) sınırları aşmayın. Çünkü Allah haddi aşanları sevmez."[40] âyeti, şehevî arzularından kurtularak daha fazla ibadet etmek amacıyla kendisine et yemeyi yasaklayan bir sahâbî hakkında inmiştir.[41] Buna göre, daha fazla ibadet etmek için bile olsa sağlık açısından bir sorun teşkil etmediği sürece Allah'ın verdiği nimetlerden faydalanmak konusunda herhangi bir kısıtlama yoluna gitmek doğru değildir.

Bir defasında Resûlullah da benzer bir konudan dolayı ilâhî uyarıya muhatap olmuştu. Hanımı Zeyneb bnt. Cahş'ın yanında "meğâfîr" denilen kokulu bir ağaç özünden yapılan bal şerbetini içmiş ve bu yüzden de yanında biraz fazla kalmıştı. Bu durumu kıskanan Hz. Âişe ve Hz. Hafsa aralarında anlaşarak, Peygamberimizi gördüklerinde, "Senden megâfîr kokusu geliyor!" demişler, Hz. Peygamber de bir daha bal şerbetini içmeyeceğini söylemişti. Bunun üzerine Yüce Allah indirdiği şu âyetle Resûlü'nü uyarmıştı: "Ey Peygamber! Eşlerinin rızasını gözeterek Allah'ın sana helâl kıldığı şeyi kendine niçin haram ediyorsun?"[42]

Resûl-i Ekrem'in bazı yemekleri daha çok sevdiği ve onlar hakkında övücü ifadeler kullandığı da göze çarpmaktadır. Hz. Peygamber'in bu tavrı, yemeğin tadı, lezzeti ve besin değeri gibi özellikleri yanında, Allah'ın verdiği her nimetin aslında övgüye ve şükre lâyık olduğunu göstermeye

[40] Mâide, 5/87
[41] T3054 Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân, 5
[42] B5267 Buhârî, Talâk, 8; N3450 Nesâî, Talâk, 17; Tahrîm, 66/1

yöneliktir. Bu anlamda tirit,[43] et yemeği,[44] hurma,[45] sirke[46] gibi yiyecekler Hz. Peygamber'in övgüsüne mazhar olmuştur. Oysa Arap toplumunun yaşadığı sosyokültürel coğrafyada bilinmediği için Hz. Peygamber'in adından hiç bahsetmediği binlerce yiyecek türü için de aslında benzer şeyler söylenebilir. Zira Yüce Allah'ın yarattığı her bir meyve, sebze, yiyecek ve içeceğin kendine has güzellikleri olduğunda şüphe yoktur.

Yemeğe Allah'ın adını anarak başlayan Hz. Peygamber, yemekten sonra da şu ifadelerle Allah'a hamdederdi:

"Elhamdülillâhi'llezî et'amenâ ve sekânâ ve cealenâ müslimîn" (Bize yediren, içiren ve bizim Müslüman olmamızı sağlayan Allah'a hamdolsun.)[47]

Şu şekilde dua ettiği de olurdu:

"Elhamdülillâhi kesîran tayyiben mübâreken fîhi, ğayra mekfiyyin ve lâ müveddeın ve lâ müstağnen anhü, Rabbenâ!" (Güzel ve bereket dilekleriyle dolu, ama bir o kadar yetersiz olan ve dilimizden düşürmediğimiz, vazgeçemediğimiz tüm övgülerle sana çokça hamdediyoruz ey Rabbimiz!)[48]

Bazen de şöyle dua ediyordu:

"Eftara ındekümü's-sâimûn ve ekele taâmekümü'l-ebrâr ve sallet aleykümü'l-melâike" (Oruçlular sizin yanınızda iftar etsinler, iyiler sizin yemeklerinizden yesinler, melekler de size selâm ve dua etsinler.) [49]

[43] D3783 Ebû Dâvûd, Et'ıme, 22
[44] İM3305 İbn Mâce, Et'ıme, 27
[45] B5769 Buhârî, Tıb, 52
[46] M5353 Müslim, Eşribe, 167
[47] D3850 Ebû Dâvûd, Et'ıme, 52; T3457 Tirmizî, Deavât, 55
[48] B5458 Buhârî, Et'ıme, 54; D3849 Ebû Dâvûd, Et'ıme, 52
[49] D3854 Ebû Dâvûd, Et'ıme, 54; İM1747 İbn Mâce, Sıyâm, 45

Yine kişinin yemekten sonra söylediğinde günahlarının bağışlanacağını bildirdiği dualardan birisi de şu şekildeydi:

“Elhamdülillâhi’llezîet’amenîhâze’t-taâmeverazekanîhimin ğayri havlin minnî velâ kuvvetin” (Beni yediren, güç ve kuvvetim olmadığı hâlde, bana bu rızkı veren Allah’a hamd olsun.)[50]

Görüldüğü gibi bu dualar, Allah’a şükretme üzerine kuruludur. Bu sebeple uzunca dua yapılmasa bile en azından “Elhamdülillâh” diyerek verdiği nimetlerden dolayı Yüce Yaratıcı’ya şükredip minnettar olmak gerekir. Allah Resûlü de bu durumu şöyle bildirmiştir: “Allah, kulun yemek yiyip ardından şükretmesinden veya su içip şükretmesinden hoşlanır.”[51]

[50] D4023 Ebû Dâvûd, Libâs, 1
[51] M6932 Müslim, Zikir ve dua ve tevbe ve istiğfar, 89; T1816 Tirmizî, Et’ıme, 18

BANA SÖZÜN ÖZÜ VERİLDİ

Peygamberimizin üvey oğlu Hind, Rahmet Elçisi'nin hilye ve şemailini iyi bilmesi ve güzel konuşmasıyla tanınmaktaydı.[1] Bir gün Hz. Hasan, ondan dedesi Resûlullah ile ilgili bir şeyler anlatmasını rica etti. Hind b. Ebû Hâle anlatmaya başladı. Hz. Peygamber'in ay gibi yüzünü, sakalını ve mübarek bedenini... Hasan bunları dikkatle dinledikten sonra Hind'e, "Bana onun konuşma tarzını anlat." dedi.[2]

Bu rica üzerine Hz. Hatice'nin ilk eşinden olan oğlu Hind b. Ebû Hâle şu sözlerle anlatmaya devam etti: "Resûlullah devamlı hüzünlü ve düşünceliydi. Umursamaz ve rahat değildi. Sessiz biriydi. Gerekmedikçe konuşmazdı. Söze Yüce Allah'ın adıyla başlar ve yine onunla bitirirdi. Az sözle çok şey ifade ederek (cevâmiu'l-kelim ile) konuşurdu. Konuşması açık ve netti. Sözlerinde ne fazlalık ne de eksiklik vardı. Kaba davranan ve hakaret eden biri değildi. Nimete hürmet

[1] Hİ9013 İbn Hacer, İsâbe, VI, 557
[2] MK18934 Taberânî, el-Mu'cemü'l-kebîr, XXII, 155

eder, ufak tefek bir nimet de olsa onu hafife almazdı. Ne var ki o (s.a.s) hiçbir yemeği yermediği gibi övmezdi de. Ne dünya ne de dünyalık şeyler onu kızdırabilirdi. Ancak bir hak çiğnendiğinde, o hak geri alınıncaya kadar öfkesini hiçbir şey dindiremezdi. Kendisi için kimseye sinirlenmez ve intikam almazdı. Bir şeye işaret edeceği zaman (parmağıyla değil de) elini uzatarak gösterirdi. Bir şeye hayret ettiğinde ellerini yukarı çevirirdi. Konuşurken ellerini birleştirir ve sağ elinin avucu ile sol elinin başparmağının içine vururdu. Sinirlendiği zaman yüzünü çevirir ve sinirlendiği kişiyi terk ederdi. Sevindiği zaman gözlerini kısardı. Çoğunlukla tebessüm ederek gülerdi ve güldüğünde dişleri dolu tanesi gibi bembeyaz görünürdü." [3]

"Bana sözün özü verildi." buyuran Peygamber Efendimiz,[4] Arapçayı en iyi bilen ve konuşanlardandı. Câhiliye Araplarında, Arapçayı fasih ve edebî bir şekilde konuşmayla övünen iki kabileden biri Hz. Peygamber'in doğduğu Kureyş, diğeri ise aralarında yetiştiği Hevâzin kabilesiydi.[5] Âişe validemiz, Rahmet Elçisi'nin son derece etkileyici olan konuşma tarzına işaret ederek şöyle derdi: "Nebî (s.a.s) herhangi bir konuyu anlatırken (tane tane konuşması sebebiyle) sözcüklerini saymak isteyen kimse sayabilirdi."[6] Ayrıca o, Peygamberimizin konuşurken sözü birbiri ardına sıralamadığını,[7] sözü ağzında gevelemediğini, bilâkis

3 TŞ226 Tirmizî, Şemâil, 97
4 M1167 Müslim, Mesâcid, 5; B2977 Buhârî, Cihâd, 122
5 ST48 İbn Sa'd, Tabakât, I,113
6 B3567 Buhârî, Menâkıb, 23: M7509 Müslim, Zühd ve rekâik, 71
7 B3568 Buhârî, Menâkıb, 23

konuşmasının her dinleyenin anlayabileceği açıklık ve netlikte olduğunu söylemişti.[8] Hadisleri peş peşe sıralayan Ebû Hüreyre'yi dinlediğinde Hz. Âişe'nin tepkisi şöyle olmuştu: "Resûlullah sözlerini sizin söylediğiniz gibi peş peşe sıralamazdı."[9] Genç sahâbîlerden Câbir b. Abdullah da Hz. Peygamber'in konuşmasının ne çok yavaş ne de hızlı olduğunu söylemişti.[10]

Hz. Peygamber (s.a.s) gereksiz ve lüzumsuz konuşmaz, şöyle buyururdu: "Şüphesiz kıyamet günü bana en sevgili ve makamca en yakın olanınız, ahlâkı en güzel olanlarınızdır. Kıyamet günü bana en sevimsiz ve makam bakımından en uzak olanlarınız ise gevezeler, avurtlarını şişirip (küstahça) konuşanlar ve kibirli davrananlardır."[11]

Resûl-i Ekrem (s.a.s), sözlerinin daha iyi anlaşılması açısından önemli gördüğü bazı kelime ve cümleleri üç kez tekrar ederdi.[12] Bir gün ashâbına, "…Ey Allah'ın kulları! Kardeş olun! Müslüman, Müslüman'ın kardeşidir; ona zulmetmez, onu terk etmez ve onu küçümsemez." dedikten sonra göğsüne işaret ederek üç kez, "Takva işte burada!" demişti.[13] Yine büyük günahlardan bahsederken, yalan söyleme ve yalan yere şahitliğe sıra geldiğinde bunu öyle çok tekrar etmişti ki ashâbı onun hiç susmayacağını zannetmişti.[14] Allah Resûlü, Veda Haccı'ndaki o tarihî konuşmasını yaptıktan sonra da orada bulunanlara "Tebliğ ettim mi?" diye sormuş,

8 D4839 Ebû Dâvûd, Edeb, 18
9 B3568 Buhârî, Menâkıb, 23; M6399 Müslim, Fedâilü's-sahâbe, 160
10 D4838 Ebû Dâvûd, Edeb, 18
11 T2018 Tirmizî, Birr ve sıla, 71
12 B95 Buhârî, İlim 30; T3640 Tirmizî, Menâkıb, 9
13 M6541 Müslim, Birr ve sıla, 32
14 B5976 Buhârî, Edeb, 6; M259 Müslim, İman, 143

onların “Evet” şeklindeki cevapları üzerine “Allah’ım, şahit ol!” buyurmuş ve bu cümleyi üç kez tekrar etmişti.[15]

Hz. Peygamber (s.a.s) muhatabının dikkatini çekmek ve ifadelerini onlara daha iyi kavratmak için bazen farklı bir yöntem izlerdi. Hicretin üzerinden on yıl geçmişti. Aylardan Zilhicceydi. Allah Resûlü daha sonra “Veda Hutbesi” diye anılacak olan konuşmasında sözlerini iyi dinleyip bellemeleri konusunda mahşerî kalabalığı uyardıktan sonra “Bilemiyorum” dedi, “Belki bu seneden sonra (bir daha) sizinle burada beraber olamayacağım.” Belli ki Kutlu Elçi ayrılık vaktinin yaklaştığı mesajını veriyordu. Bu başlangıcın ardından Resûl (s.a.s) sözlerini şöyle sürdürdü:

“Ey İnsanlar! Bu (ay) hangi aydır?” Kalabalıktan tek bir ses bile çıkmamış, herkes onun dilinden dökülecek sözleri merakla bekliyordu. Sualini bizzat kendisi cevapladı: “Bu, haram bir aydır.” Aynı şekilde, “Bu (bulunduğunuz) şehir hangi şehirdir?”, “Bugün hangi gündür?” tarzında sorularına devam etti. Kalabalığın susarak karşılık vermeleri üzerine yine kendisi, bu şehrin kutsal bir şehir, bu günün mübarek bir gün olduğunu hatırlattı. Maksadı, herkesin genel kabulü olan hususlardan hareketle onlara uyarıda bulunmaktı. Muhatabının dikkatini çektikten sonra söz asıl vurgulamak istediği konuya gelmişti: “Bu (Zilhicce) ayınızda, bu (Mekke) şehrinizde bu (Arefe) gününüz nasıl mukaddesise kanlarınız, mallarınız ve ırzlarınız (kişilik değerleriniz ve saygınlığınız) da aynı şekilde mukaddestir.”[16]

[15] B4402, B4403 Buhârî, Megâzî, 78
[16] B67 Buhârî, İlim, 9; VM3/1111 Vâkıdî, Megâzî, III, 1111; B1739 Buhârî, Hac, 132

Allah Resûlü (s.a.s), vermek istediği mesajı teşbih/benzetme ve kıyaslamalarla daha açık hâle getirerek mesajın daha kolay anlaşılmasını, muhatabın zihninde daha kalıcı olmasını önemserdi. Meselâ mümin ile kâfir arasındaki derin farkı şu teşbihle anlatmıştı: "Mümin, yeşil ekine benzer. Rüzgâr hangi taraftan eserse onu o tarafa yatırır (fakat yıkılmaz). Rüzgâr sakinleştiğinde yine doğrulur. İşte mümin de böyledir; o da belâ ve musibetler sebebiyle eğilir (fakat yıkılmaz). Kâfir ise sert ve dimdik sedir ağacına benzer ki Allah onu dilediği zaman (bir defada) söküp devirir."[17] Rahmet Elçisi, müminler arasındaki ilişkiyi ise şu muhteşem benzetmeyle anlatmıştı: "Müminler birbirlerini sevmede, birbirlerine merhamet ve şefkat göstermede, tıpkı bir organı rahatsızlandığında diğer organları da uykusuzluk ve yüksek ateşle bu acıyı paylaşan bir bedene benzer."[18]

Beden dilinin, yerine göre konuşma yoluyla verilen mesajlardan daha güçlü olduğu gerçeğinden hareketle, Hz. Peygamber, jest ve mimiklerini iletişiminde yardımcı bir unsur olarak kullanırdı. Rahmet Elçisi (s.a.s) konuşurken beden dilini, özellikle de ellerini,[19] parmaklarını ve elindeki asasını bir şeylere işaret etmek için kullanırdı.[20] Bir defasında cehennemden bahsediyordu. Söze önce cehennemden Allah'a sığınarak başlamış, sonra başını başka tarafa çevirmişti.[21] Sanki cehennem bütün dehşetiyle karşısına getirilmiş de görüntüsünden ürküp dehşete kapılmış bir halde ateşe bakmak istememiş, başını başka yöne döndürmüştü.

17 B7466 Buhârî, Tevhîd, 31
18 M6586 Müslim, Birr ve sıla, 66; B6011 Buhârî, Edeb, 27
19 B3302 Buhârî, Bed'ü'l-halk, 15
20 ST1/377 İbn Sa'd, Tabakât, I, 377; B5304 Buhârî, Talâk, 25
21 B6023 Buhârî, Edeb, 34; M2350 Müslim, Zekât, 68

Anlaşılan o ki Allah Resûlü bu tavrıyla cehennemin dehşete düşüren korkunçluğunu tasvir ediyor, oranın sakınılması gereken bir mekân olduğunu aynı zamanda beden diliyle de ifade etmek istiyordu. Hz. Peygamber’in büyük günahları sayarken, sıra yalan söylemeye ve yalan yere şahitlik etmeye geldiğinde yaslanırken birden dik oturması da konunun vahametini ortaya koyan bedensel bir vurguydu.[22]

Hz. Peygamber konuşurken nezaketi elden bırakmaz ve muhatabına kırıcı ve incitici bir tarzda hitap etmezdi.[23] Nitekim Enes b. Mâlik, Hz. Peygamber’in hiçbir zaman söven, kötü sözler söyleyen ve lânet eden biri olmadığını belirtmişti.[24] Peygamber Efendimiz, kullanacağı kelimeleri dikkatle seçerdi. Onun Enceşe isimli siyahî bir kölesi vardı ve Veda Haccı yolculuğunda Hz. Peygamber’in hanımlarının bulunduğu develeri o sürüyordu. Hem develeri sürüyor hem de şiirler okuyordu. Güzel sesli Enceşe’nin nağmelerinin cazibesine kapılan develer de hızlanmış ve müminlerin anneleri bundan rahatsız olmuştu. Bunun üzerine Hz. Peygamber o lâtif üslûbuyla: “Yavaş ol ey Enceşe, kristallere dikkat et!”[25] diye seslenerek zarafetini ortaya koymuştu.

Allah Resûlü (s.a.s), konuşurken muhatabının anlayış seviyesini dikkate alır ve kelimelerini ona göre seçerdi. Abdullah b. Abbâs da, “İnsanlarla anlayış seviyelerine göre konuşmakla emrolundum.”[26] diyerek bu konuya dikkat çekmişti. Sahâbeden Ebu’t-Tufeyl, “Her makamın kendine has

[22] B5976 Buhârî, Edeb, 6; M529 Müslim, Îmân, 143
[23] TŞ226 Tirmizî, Şemâil, 97
[24] B6031 Buhârî, Edeb, 38
[25] M6039 Müslim, Fedâil, 72; B6210 Buhârî, Edeb, 116; AU22/289 Aynî, Umdetü’l-kârî, XXII, 289
[26] DF1611 Deylemî, Firdevs, I, 398

bir konuşma üslûbu vardır."[27] sözüyle Hz. Peygamber'in uyguladığı prensibi ifade etmişti. Rahmet Elçisi, ashâbının yanında bir öğretmen, samimi bir arkadaş, ordusunun başında dirayetli bir komutan, hanımlarına karşı anlayışlı bir koca, çocuklarının yanında ise şefkatli bir baba olarak konuşurdu.

Sevgili Peygamberimiz, kendisine yöneltilen sorular konusunda da muhatabın durumunu gözetir, onun ihtiyaç ve eksikliklerine göre cevap verirdi. Örneğin, "En hayırlı amel nedir?" tarzında farklı zamanlarda farklı kişilerden gelen sorulara, "Allah'a ve Resûlü'ne iman"[28] "Vaktinde kılınan namaz",[29] "(Hacda) telbiye esnasında sesi yükseltmek ve kurbanlıkların kanını akıtmak",[30] "Yemek yedirmen ve tanıdığına da tanımadığına da selâm vermen"[31] şeklinde farklı cevaplar vermişti.

Bir gün Hz. Peygamber'in huzuruna bir adam gelmiş ve şöyle demişti: "Yâ Resûlallah, bana birkaç kelime öğret de onları uygulayayım. Ama çok olmasın, sonra unuturum."[32] Nebî (s.a.s) ona "Öfkelenme!" buyurdu. Adam tekrar tekrar Nebî'den öğüt istedi ancak her defasında aynı kısa cevabı aldı.[33] Aslında öğüde dair sayılacak pek çok şey olmasına rağmen Peygamberimizin "Öfkelenme!" nasihatinde ısrarının hikmeti, soruyu soran şahsın öfkeli karakterinde saklıydı. Belki de onun için en önemli ve o an için gerekli

[27] BŞ5020 Beyhakî, Şuabü'l-îmân, IV, 263
[28] B26 Buhârî, Îmân, 18
[29] B527 Buhârî, Mevâkîtü's-salât, 5
[30] İM2924 İbn Mâce, Menâsik, 16
[31] B28 Buhârî, Îmân, 20
[32] MU1646 Muvatta', Hüsnü'l-hulk, 3
[33] B6116 Buhârî, Edeb, 76

olan sükûnet olduğundan, Nebî (s.a.s) ona öfkesine hâkim olması tavsiyesinde bulunmuştu.[34]

Gereksiz konuşmaları terk etmenin, kişinin İslâm'ının güzelliğinden olduğunu söyleyen Hz. Peygamber (s.a.s),[35] "Allah'a ve âhiret gününe inanan ya hayır söylesin ya da sussun..." buyurarak ümmetini uyarırdı.[36] Gıybet, yalan ve dedikodu gibi kötülüğe zemin teşkil eden konuşmaları kesin bir şekilde yasaklardı.[37] O (s.a.s), Müslüman'ı, "dilinden ve elinden diğer Müslümanların güvende olduğu kimsedir."[38] şeklinde tarif ederek bu noktaya dikkat çekmişti.

Peygamberimizin mihmandarı ve İstanbulumuzun Sultanı Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin anlattığına göre, bir adam Resûlullah'a gelerek, kendisine kısa bir şeyler öğretmesini istemişti. Resûl-i Ekrem (s.a.s) ona öğütte bulunmuş ama yine sözü uzatmamıştı: "Namaz kıldığın zaman son namazını kılıyormuş gibi kıl. Özür dilemeni gerektirecek bir sözü söyleme ve insanların ellerindeki dünyalıklara umut bağlama!"[39]

Rahmet Peygamberi, konuşmasına Allah'ın adıyla başlar, O'nun adıyla son verirdi. Gelecekte yapacağı bir şeyden bahsederken "İnşallah" derdi. Böylece peygamber bile olsa her iradenin üzerindeki hâkim bir iradenin varlığına dikkat çekerdi. Esasen Rabbi de kendisini ve onun şahsında tüm inananları, "Allah'ın dilemesine bağlamadıkça (inşallah demedikçe) hiçbir şey için 'Bunu yarın yapacağım' deme."[40] şeklinde tembihlemişti.

[34] İF10/520 İbn Hacer, Fethu'l-bârî, X, 520
[35] T2317 Tirmizî, Zühd, 11
[36] B6475 Buhârî, Rikâk, 23; M173 Müslim, Îmân, 74
[37] B5975 Buhârî Edeb, 6; İM349 İbn Mâce, Tahâret, 26
[38] M162 Müslim, İman, 65; B10 Buhârî, Îmân, 4
[39] İM4171 İbn Mâce, Zühd, 15
[40] Kehf, 18/23-24

Peygamberimizin bazen yeminle de konuşmalarına başladığı olurdu. Bu tavrı sözün doğruluğunu teyit etmek veya konunun önemini ortaya koymak amacına yönelikti. Onun yemin tarzı genelde, "Canımı elinde tutan Allah'a yemin olsun ki!"[41] şeklinde idi. Bazen "…Kalpleri (istediği yöne) çeviren Allah'a yemin olsun ki!"[42] diye de yemin ederdi.

Dürüstlük onun karakteriydi. Son Elçi, peygamberliği öncesinde bile bu yönüyle kavmi arasında dikkat çekmişti. "el-Emîn" lâkabı ile anılır,[43] yalanına hiç şahit olunmadığı söylenirdi.[44] Nitekim kıymetli eşi Hz. Hatice, ilk vahyi aldığında büyük bir korku ve endişe yaşayan Allah Resûlü'nü, "…Allah'a yemin ederim ki Allah seni hiçbir vakit utandırmaz. Çünkü Allah'a yemin olsun ki sen akrabanı gözetirsin, doğru konuşursun…" diyerek sakinleştirmişti.[45]

Hz. Peygamber asla yalan söylemez, şaka yaparken de bu hassasiyetini sürdürürdü. Yani o kızgın da olsa neşeli de olsa ağzından doğru ve gerçek dışı bir şey çıkmazdı.[46] Resûlullah seviyeli, ince ve hoş espriler yapardı. Bir defasında kendisinden bir binek hayvanı isteyen bir adama, "Seni dişi bir devenin yavrusuna bindirelim." diye karşılık vermiş, adam, "Ben dişi devenin yavrusunu ne yapayım? (O beni taşıyamaz)" şeklinde şaşkınlığını ifade edince, Allah Resûlü, "(Bütün) develeri doğuran dişi develer değil mi?" demişti.[47] Hz. Peygamber'in şakadan hoşlandığını bilen bazı sahâbîler onun esprisine aynı şekilde karşılık

[41] HM6510 İbn Hanbel, II, 162; T2170 Tirmizî, Fiten, 9
[42] B7391 Buhârî, Tevhîd, 11
[43] HS2/20 İbn Hişâm, Sîret, II, 20
[44] M508 Müslim, Îmân, 355; B4971 Buhârî, Tefsîr, (Leheb) 1
[45] M403 Müslim, Îmân, 252; B6982 Buhârî, Ta'bîr, 1
[46] D3646 Ebû Dâvûd, İlim, 3; HM6510 İbn Hanbel, II, 162
[47] D4998 Ebû Dâvûd, Edeb 84; T1991 Tirmizî, Birr ve sıla, 57

verirlerdi. Hazırcevap ve şakacı bir sahabi olan Süheyb-i Rûmî, bir gün Hz. Peygamber'in yanına gelmişti. Peygamberimizin önünde ekmek ve hurma vardı. Ona, "Yaklaş da ye." buyurdu. Süheyb de hurmadan yemeye başladı. Bunun üzerine Peygamber (s.a.s), "Hem gözün ağrıyor (hastasın) hem de hurma yiyorsun!" buyurdu. Süheyb bu espriye, "Diğer tarafla çiğniyorum!" diyerek karşılık verdi. Resûlullah (s.a.s) gülümsedi.[48]

Hz. Peygamber, ashâbını eğitmek için cuma ve bayram günleri hutbe irad ederdi.[49] Bu günler dışında da gerekli gördüğü yer ve zamanlarda öğüt vermek, bilgilendirmek, teşvik etmek ve sakındırmak gibi amaçlarla konuşmalar yapardı. Rahmet Elçisi, bir topluluğa hitap ederken herkes tarafından görülmek ve sesini iyi duyurmak için yüksek bir yere çıkardı. O (s.a.s) mescitteki konuşmalarını önceleri bir hurma kütüğünün üzerinde yaparken sonradan ashâbının tavsiyesi üzerine minberde yapmaya başladı.[50] Hz. Peygamber mescid dışında konuştuğu zaman ise ya bir devenin üstünde konuşur [51] ya da yüksekçe bir yere çıkardı.[52]

Hutbesine Allah'a hamd ile başlayan Peygamber Efendimiz[53] söyleyeceklerini fazla uzatmaz, anlaşılmayacak kadar kısa da kesmezdi.[54] Zira önemli olan konuşmayı uzatmak değil, az sözle çok şeyler anlatabilmekti. Ayrıca Hz. Peygamber cemaati usandırmamak için ashâbına her zaman hitap etmez, onların heyecan ve ilgisini canlı tutabilmek

[48] İM3443 İbn Mâce, Tıb, 3
[49] B1015 Buhârî, İstiskâ, 8; M2047 Müslim, Salâtü'l-îdeyn, 3
[50] B3584 Buhârî, Menâkıb, 25; HM5886 İbn Hanbel, II, 110
[51] T2121 Tirmizî, Vesâyâ, 5
[52] M508 Müslim, Îmân, 355
[53] B927 Buhârî, Cum'a, 29; T1163 Tirmizî, Radâ', 11
[54] N1419 Nesâî, Cum'a, 35; İM1106 İbn Mâce, İkâmetü's-salâvat, 85

adına uygun zaman ve ortamları gözetirdi.[55] Çünkü öğretimin zamana yayılması, ilgi ve heyecanın devamlılığı açısından vazgeçilmezdi. Kısacası, her yönüyle ve hayatın her alanında önderimiz ve rehberimiz olan Hz. Peygamber (s.a.s), başta hitap makamında olan din görevlilerimiz olmak üzere tüm inananların uyması gereken en güzel örnekti.

[55] B68 Buhârî, İlim, 11; M7127, Müslim, Sıfâtü'l-münâfıkîn ve ahkâmühüm, 82

محمد ﷺ

"BEN ÖĞRETMEN OLARAK GÖNDERİLDİM"

Bir gün evinden çıkıp mescide giden Hz. Peygamber, orada halka olmuş iki grupla karşılaşmıştı. Birisinde Kur'an okuyorlar ve Allah'a dua ediyorlardı, diğerinde ise ilim öğreniyorlar ve öğretiyorlardı. Sevgi ve rahmet dolu bakışlarıyla onlara ilgi gösteren Resûl-i Ekrem, "Her biri hayır üzeredir. Şunlar Kur'an okuyorlar ve Allah'a dua ediyorlar; Allah dilerse onlara verir, dilerse vermez. Bunlar da ilim öğreniyorlar ve ilim öğretiyorlar. Ben de muallim olarak gönderildim."[1] buyurdu ve onların halkasına katıldı. Diğer bir rivayette de Resûl-i Ekrem Hz. Âişe'ye "Allah beni sıkıntı verip zorlaştırıcı olarak göndermedi. Beni ancak kolaylaştırıcı bir öğretmen olarak gönderdi."[2] buyurarak kendisini eğitici ve öğretici olarak tarif etmişti.

1 İM229 İbn Mâce, Sünnet, 17; DM357 Dârimî, Mukaddime, 32
2 M3690 Müslim, Talâk, 29

Sevgili Peygamberimiz vahiyle donanmış, hikmetle bezenmiş bilge bir muallimdi. İbn Mes'ûd'un ifade ettiği gibi, o (s.a.s), hayrın anahtarlarını da sonuçlarını da öğretmişti.[3] Hayatın her alanında insanlara faydalı olan pek çok şeyi ashâbına öğretirken, "Ben size, bir babanın evlâdına öğrettiği gibi öğretiyorum." demekteydi.[4]

"İlim talep etmek her Müslüman'a farzdır."[5] buyuran Hz. Peygamber, bir anlamda, eğitim ve öğretimin dönüştüren, değiştiren, geliştiren ve geleceğe hazırlayan özelliğine atıfta bulunarak kadın-erkek bütün Müslümanları ilme teşvik ederdi: "Kim ilim tahsili için bir yola girerse Allah ona cennete giden yolu kolaylaştırır. Allah'ın evlerinden bir evde, Allah'ın Kitabı'nı okuyan ve kendi aralarında onu araştırıp öğrenen bir topluluğun üzerine sekinet iner, onları rahmet bürür, etraflarını melekler sarar ve Allah onları huzurunda bulunanlara anar. Kimin ameli kendisini geriletir ise soyu onu ileri götürmez."[6]

Eğitim ve öğretimin önemini çok iyi bilen Hz. Peygamber, bunu gerçekleştirirken farklı yöntemler uygulayacak ve çeşitli metotlar izleyecekti. Her şeyden önce o, kendisinden tavsiye isteyen insanların her birinin durumunu, anlayış seviyesini, ruh hâlini ve ihtiyacını dikkate alarak farklı tavsiye ve muamelede bulunurdu. O, beşerî ilişkilerde ve eğitim öğretim faaliyetlerinde muhatapların durumunun daima göz önünde bulundurulmasını öğütlerdi. Hz. Ali, "İnsanlara anlayabilecekleri şeyleri rivayet edin! Allah ve Resûlü'nün yalanlanmasını ister misiniz?"[7] uyarısını

[3] N1164 Nesâî, Tatbîk, 100; HM4160 İbn Hanbel, I, 438
[4] İM313 İbn Mâce, Tahâret, 16; N40 Nesâî Tahâret, 36
[5] İM224 İbn Mâce, Sünnet, 17
[6] M6853 Müslim, Zikir, 38; T2945 Tirmizî, Kırâat, 10
[7] Buhârî, İlim, 49 -bâb başlığı-

yapmıştı. Abdullah b. Mes'ûd da "Şayet bir topluluğa akıllarının ermediği bir rivayette bulunursan bu onların bir kısmı için ancak fitne olur."[8] diyerek her bilginin her topluluğa nakledilmesinin zihnî kargaşaya sebep olabileceğine işaret etmişti.

Allah Resûlü bilginin peşinde koşan, ilim öğrenmek isteyen insanlarla yakından ilgilenilmesini, onların güzel bir şekilde karşılanıp ihtiyaç duydukları konularda bilgilendirilmelerini ister ve şöyle derdi: "Size doğu tarafından ilim öğrenmek için insanlar gelecektir. Size geldiklerinde onlara iyiliği tavsiye ediniz."[9]

Hz. Peygamber, muhatabını mahcup etmez ve onu güç durumda bırakmazdı. Medineli genç sahâbî Muâviye b. Hakem, yasak olduğunu henüz bilmediği sıralarda namaz esnasında aksıran birisine "Yerhamükellâh" demişti. Cemaat, bakışlarıyla ona tepki göstermiş, o da "Yazıklar olsun! Ne oluyor da bana bakıyorsunuz?" diye karşılık vermişti. Üstelemeleri üzerine ise susmak durumunda kalmıştı. Namazın ardından Hz. Peygamber'in kendisine nasıl davrandığını şöyle anlatıyordu: "…Ne ondan evvel ne de sonra daha güzel öğreten birini gördüm. Vallahi Resûlullah bana ne surat astı ne vurdu ne de azarladı. Sadece, 'Bu namazdır; namaz kılarken konuşulmaz. Namaz ancak, tesbihtir, tekbirdir ve Kur'an okumaktır.' dedi."[10]

Hz. Peygamber, insanların kusurlarını yüzlerine vurmaz, hoşlanmadığı tutum ve davranışlar karşısında, "Şu insanlara ne oluyor ki!" veya "İçinizden bazıları şöyle şöyle

8 M14 Müslim, Mukaddime, 5
9 T2651 Tirmizî, İlim, 4; İM249, İbn Mâce, Sünnet, 22
10 M1199 Müslim, Mesâcid, 33

yapıyorlarmış!" gibi ifadelerle isim vermeden uyarıda bulunarak anlatımda dolaylı bir üslûbu tercih ederdi. Böylelikle muhataplar, topluluk içinde bir mahcubiyet duymadan gerekli dersleri çıkarırlardı. Söz gelimi Resûl-i Ekrem, Ezd Kabilesi'nden İbnü'l-Lütbiyye'yi zekât toplamakla görevlendirmişti. Bu zat daha sonra bazı mallarla gelip Resûl-i Ekrem'e, "Şu size aittir, bu da bana hediye olarak verildi." demişti. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem minbere çıkıp "Benim görevli olarak gönderdiğim bir memura ne oluyor ki, 'Şu size aittir, bu da bana hediye olarak verildi.' diyebiliyor! Bu kişi babasının veya anasının evinde otursaydı da bir baksaydı kendisine yine hediye verilir miydi, yoksa verilmez miydi?" diyerek zekât tahsildarının hediye almasını bir nevi rüşvet veya görev suiistimali olarak görmüş ve bu vesileyle herkesi bu tür şeylerden sakındırmıştı.[11]

Kutlu Nebî insanları eğitirken zaman zaman onlara iltifat ederek motive etme yöntemini kullanırdı. Bir gün sahâbenin hafızlarından olan[12] Übey b. Kâ'b'a, "Ey Ebu'l-Münzir! Ezberinde olan âyetlerden hangisi daha büyüktür?" diye sormuştu. O da Allah ve Resûlü daha iyi bilir, deyince, Resûlullah aynı soruyu tekrar sordu. Übey b. Kâ'b, "Allâhü lâ ilâhe illâ hüve'l-Hayyü'l-Kayyûm" deyince Kutlu Nebî onun göğsüne hafifçe vurarak, "Ebu'l-Münzir, ilim sana mübarek olsun!" buyurdu.[13] Yine Ebû Hüreyre'nin, "Kıyamet gününde senin şefaatinle en çok kim mutlu olacak?" sorusu üzerine Allah Resûlü, "Ey Ebû Hüreyre, senin bu konulara düşkünlüğünü bildiğim için bu soruyu senden önce kimsenin

[11] M4738 Müslim, İmâret, 26; B2597 Buhârî, Hibe, 17
[12] B4999 Buhârî, Fedâilü'l-Kur'ân, 8; M6334 Müslim, Fedâilü's-sahâbe, 116
[13] D1460 Ebû Dâvûd, Tefrîu ebvâbi'l-vitr, 17

sormayacağını tahmin ediyordum. Kıyamet günü, benim şefaatimden en çok mutlu olacak kişiler içten bir şekilde 'Allah'tan başka bir ilâh olmadığını' söyleyenlerdir."[14] buyurarak onun soru sormasından memnun olmuş, onu övmüş ve bu şekilde davranmaya teşvik etmişti.

İnsanları eğitirken ve onlara bir şeyler öğretirken kolaylık göstermek, Hz. Peygamber'in öne çıkan eğitim metoduydu. "Kolaylaştırın zorlaştırmayın, sevindirin nefret ettirmeyin!"[15] ifadeleri, onun eğitimdeki yaklaşımını ortaya koyuyordu. Hz. Âişe diyor ki, "Peygamber (s.a.s), iki durum arasında tercih yapma durumunda kaldığında, eğer günah değilse en kolay olanını tercih ederdi. Eğer günah ise ondan en uzak duran kimse olurdu. Vallahi, Resûlullah (s.a.s) kendisine dair hiçbir konuda asla intikam peşinde olmamıştır. Fakat o, Allah'ın bir kanunu çiğnenince mutlaka bunun cezasını verirdi." [16]

Resûl-i Ekrem, bu prensibi ashâbına da tavsiye ederdi. Bir gün yeni Müslüman olmuş fakat henüz dininin ahlâk ve âdâbını öğrenememiş bir adam, zemini toprak ve kumluk olan mescide küçük abdestini bozmuştu. Orada bulunanlar adamın üzerine yürümek üzereyken Resûlullah onlara, "Siz ancak kolaylaştırıcı olarak gönderildiniz, zorlaştırıcı olarak gönderilmediniz. Onun küçük abdestini bozduğu yere bir kova su döküverin."[17] diyerek müdahale etmiş, sonra da bu adamı yanına çağırıp mescidlerde bu tür şeylerin yapılmayacağına dair nasihatte bulunmuştu.[18]

14 B6570 Buhârî, Rikâk, 51
15 B69 Buhârî, İlim, 11; M4525 Müslim, Cihâd, 6
16 M6045 Müslim, Fedâil, 77; D4785 Ebû Dâvud, Edeb, 4
17 D380 Ebû Dâvûd, Tahâret, 136; T147 Tirmizî, Tahâret, 112
18 M661 Müslim, Tahâret, 100; HM13015 İbn Hanbel, III, 191

Allah Resûlü'nün eğitim in metodunda muhataplarına yumuşak davranmak esastı. Mütebessim çehresi, tatlı dil ve güzel üslûbuyla muhataplar üzerinde hep olumlu izler bırakırdı. Nitekim Allah onun bu yönünü şöyle anlatıyordu: "Allah'tan bir rahmet ile sen onlara yumuşak davrandın! Şayet kaba ve katı yürekli olsaydın hiç şüphesiz onlar etrafından dağılıp giderlerdi..."[19] Ayrıca o, Firavun gibi ceberut yöneticilerin bile yumuşak sözden, nazik tutum ve davranıştan etkilenebileceklerigerçeğini âyet-i kerimelerden öğrenmiş ve bu yöntemi kendisi de uygulamıştı.[20] Huneyn Savaşı'nda, Resûl-i Ekrem ganimet taksim ettikten sonra bir adam, yapılan taksimatın âdil olmadığını ve Allah rızasının gözetilmediğini söylemişti. Onun bu lafları Resûl-i Ekrem'e ulaşınca, "Allah ve Resûlü adaletli değilse, kim adaletli olabilir ki? Allah, Musa'ya rahmet eylesin, o bundan daha çok eziyet görmüştü fakat sabretti."[21] demekle yetinmişti. Adamın edep ve nezaketten uzak bir üslûpla gösterdiği bu tepki, Rahmet Peygamberi'nin, müellefe-i kulûba yani İslâm'a ısındırılması ve kazandırılması arzu edilen bazı kimselere biraz fazla ganimet vermesi sonrasında meydana gelmişti. Hâlbuki Resûl-i Ekrem'in, Beytülmâl'in beşte bir (humus) hissesinden dilediği gibi harcama hak ve yetkisi bulunuyordu ve sanıldığı gibi herhangi bir adaletsizlik de söz konusu değildi.

Rahmet Elçisi, her şeye rağmen insanları eğitip kazanmaya çalışırdı. Onlara daima yumuşak davranır ve bu şekilde davranılmasına öncü olurdu. Elbette bireyler yanlış

[19] Âl-i İmrân, 3/159
[20] Tâ-Hâ, 20/43-44
[21] B3150 Buhârî, Farzu'l-humus, 19

düşünebilir hatta yanlış işler yapabilirdi. Hatalarından dolayı onları dışlamak, rencide etmek, çoğu zaman fayda yerine zarar verebilirdi. Bu açıdan Allah Resûlü böylesi insanlara da anlayışla yaklaşır ve onları güzellikle eğitirdi.

Rahmet Elçisi'nin sadece insanlara değil, hayvanlara da aynı şekilde şefkatli ve nazik davrandığını görmekteyiz. Bir gün Hz. Âişe hırçın bir deveye binmiş ve hayvanı sakinleştirmek için sert bir şekilde yularını ileri geri çekmeye başlamıştı. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.s) ona, "Ey Aişe, yumuşak davran! Çünkü rıfk (nezaket) nerede bulunursa onu güzelleştirir, nereden çıkarılıp alınırsa o da çirkinleşir."[22] buyurarak bineğine iyi davranmasını öğütlemişti.

Hz. Peygamber, muhatabını uyarmak, onun ilgi ve merakını artırmak için farklı şekillerde sorular sorarak konuya dikkat çekerdi. Bir gün beraber yolculuk yaptığı Muâz b. Cebel'e, "Ey Muâz! Allah'ın kulları üzerindeki hakkı nedir, biliyor musun?" diye sormuştu. Muâz, "Allah ve Resûlü daha iyi bilir." dedi. Resûlullah, "Allah'ın kulları üzerindeki hakkı, kendisine hiçbir şeyi ortak koşmamaları ve O'na ibadet etmeleridir." buyurdu. Bir süre yol aldıktan sonra yine onun mübarek sesi işitildi: "Peki Ey Muâz! Bunu yaptıkları takdirde kulların Allah üzerindeki hakkı nedir, biliyor musun?" Yine "Allah ve Resûlü daha iyi bilir." dedi Muâz. Resûlullah, "Allah'ın onlara azap etmemesi,[23] onları cennetine koymasıdır."[24] buyurdu.

Peygamber Efendimize Kevser Sûresi nazil olduktan sonra, "Bismillâhirrahmanirrahim." diyerek okumaya başladı ve

22 D2478 Ebû Dâvud, Cihâd, 1; M6603 Müslim, Birr ve Sıla, 79
23 B6500 Buhârî, Rikâk, 37
24 HM22423 İbn Hanbel, V, 239

sûreyi bitirdi. Sonra, "Kevser nedir bilir misiniz?" diye sordu. Sahâbe, "Allah ve Resûlü daha iyi bilir." dediler. Bunun üzerine, "O, Rabbimin bana vaat ettiği, cennette bir nehirdir." buyurdu.[25] Buna benzer olarak Hz. Peygamber, "Müflis kimdir bilir misiniz?"[26] "Rabbinizin ne buyurduğunu biliyor musunuz?"[27] gibi sorular sorarak ashâbının dikkatini çekmişti. Fakat yeni hükümlerin konulmasına, sorumlulukların ağırlaşmasına sebep olabileceği endişesiyle yerli yersiz soru sormak âyetle yasaklanmış ve Allah Resûlü de bu şekilde sorulan gereksiz soruları hoş karşılamamıştı.[28]

Bir probleme alternatifini göstererek çözüm yolu bulmak, Hz. Peygamber tarafından uygulanan bir yöntemdi. Bu temelde Râfi' b. Amr el-Gıfârî'nin anlattıkları eğitim metodu olarak oldukça dikkat çekicidir: "Henüz çocukiken ensarın hurma ağaçlarını taşlamıştım. Bunun üzerine beni Peygamber'e (s.a.s) götürdüler. O bana 'Yavrum, hurmayı niçin taşlıyorsun?' diye sordu. Ben, 'Yemek için!' diye cevap verince Resûlullah (s.a.s), 'Hurmayı taşlama, altına düşenlerden ye.' dedi. Sonra başımı okşadı ve 'Allah'ım, bu çocuğun karnını doyur!' diye dua etti."[29] Öyle görünüyor ki korku ve telâş içinde kolundan tutulup götürülen çocuğun cezalandırılması bekleniyordu. Oysa Resûlullah'ın (s.a.s) "Yavrum" hitabıyla kurduğu şefkat dolu duygusal iletişim karşısında çocuk "Yemek için!" diyerek samimi itirafta bulunmuştu. Tabii bu hikmetli yöntemin başarısında Rahmânî yardım ve ruhânî destek asla ihmal edilemezdi.

25 D784 Ebû Dâvûd, Salât, 121-122; M894 Müslim, Salât, 53
26 M6579 Müslim, Birr ve sıla, 59; T2418 Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 2
27 B846 Buhârî, Ezân, 156
28 T814 Tirmizî, Hac, 5; N2620 Nesâî Menâsikü'l-hac, 1
29 D2622 Ebû Dâvûd, Cihâd, 85; HM20609 İbn Hanbel, V, 31

Başı okşanan ve "Allah'ım, bunun karnını doyur!" duasına mazhar olan çocuk, Resûl-i Ekrem'den aldığı manevî haz ve heyecanı ömür boyu hissedecek ve onu hep güzel duygularla hatırlayacaktı.

Hz. Peygamber bazen bir konuyu herkesin anlayabileceği bir örnekle tasvir ederek anlatırdı. "Temsil" adı verilen bu yöntemde, soyut olan şey somut olana benzetilerek zihnin daha kolay kavramasına yardımcı olunuyordu. Mesela Resûl-i Ekrem risaleti kabul edenlerle etmeyenleri şöyle bir meselle tasvir etmişti:

"Allah'ın benim vasıtamla gönderdiği hidayet ve ilim, bol yağmura benzer. Bu yağmur bazen öyle verimli bir toprağa düşer ki onun bir kısmı toprağı suya doyurur ve bol ot yetişir. Bir kısım toprak kurak olur, suyu üstünde tutar, gölet olur da Allah onunla insanları yine faydalandırır; ondan hem kendileri içerler hem de hayvanlarını sularlar, ekin ekerler. Bu yağmur bir de kıraç toprağa düşer; ne suyu üstünde tutar ne de ot bitirir. İşte Allah'ın dinini anlayıp da benim vasıtamla gönderdiği hidayet ve ilimden faydalanan ve bunu bilip de başkasına bildiren kimse ile bunu duyduğu vakit kibrinden başını bile kaldırmayan ve Allah'ın benimle gönderilen hidayetini kabul etmeyen kimse böyledir."[30] Resûl-i Ekrem, "Yeryüzündeki âlimler, gökyüzündeki yıldızlar gibidir."[31] hadisinde de ulemanın etrafını ilimle aydınlatmasını yıldız benzetmesini kullanarak anlatmış ve temsil metodu ile vurgulamıştı.

İnanç, amel ve ahlâk konularına dair Hz. Muhammed (s.a.s) tarafından anlatılan kıssalar, Müslümanların eğitiminde son derece önemli bir tesir oluşturuyordu. Çünkü

[30] B79 Buhârî, İlim, 20; M5953 Müslim, Fedâil, 15
[31] HM12627 İbn Hanbel, III, 156

kıssa anlatımı, muhatabın ilgisini çeken, dinlendiren, özendiren hatta onu büyüleyen bir yöntemdi. Geçmiş nesillerden iyi ve kötünün örnekleri verilerek anlatılan, iyiliğe teşvik edici veya kötülükten caydırıcı bu kıssalarda, dinî ve ahlâkî mesajlar mükemmel bir uyumla yerleştirilmiş, eski kavimlerin yaşadıkları iyi ve kötü olaylar edebî sanat ve tasvirlerle anlatılmıştı. Onlar gibi davrananların aynı akıbete uğrayacakları vurgusu yapılarak hitap kitlesinin anlatılanlardan ibret ve ders alması hedeflenirdi. "...Kıssayı anlat; belki düşünürler."[32] âyeti, bir yöntem olarak eğitimde kıssaların etkisinden faydalanmaya işaret etmektedir.

His ve heyecan uyandıran, düşündüren ve geçmişten ibret almayı sağlayan kıssalar, yüce değerlerin, zor ve çetrefil konuların anlaşılmasında etkili vasıtalardı. Zira somut örnek vererek tasvir, teşbih ve temsil gibi edebî sanatlar kullanarak bir konuyu anlatmak, muhatap için eğitici bir değer taşıyor ve manevî bir destek sağlıyordu. Ayrıca kıssalar, felâket ve sıkıntılara karşı dayanma gücünü artırıyor; dua, teselli, sabır ve tevekkül mesajlarıyla benzer problemleri yaşayan kişileri motive ediyordu. Bu yüzden çocuklar ve gençler başta olmak üzere sahâbe, Hz. Peygamber'in anlattığı kıssaları büyük bir dikkat, iştiyak ve heyecanla dinlerlerdi. Hapsettiği bir kedinin ölümüne sebep olduğundan cehenneme giren ve azap gören bir kadının hâli,[33] susuzluktan nemli toprağı yalamakta olan bir köpeğe kuyudan su çıkarıp verdiği için Allah'ın hoşnut olup bağışladığı bir

[32] A'râf, 7/176
[33] M5852 Müslim, Selâm, 151; N1483 Nesâî, Küsûf, 14

adamın durumu[34] Hz. Peygamber'in anlattığı kıssalardan bazılarıdır.

Saadet asrının eğitim ve öğretim faaliyetlerinde, verimli ve uygun zaman dilimini seçme ilkesi de göz önünde bulundurulurdu. Bir adam Abdullah b. Mes'ûd'a gelerek, "Senin her gün bize vaaz vermeni isterdim!" demişti. Abdullah b. Mes'ûd ona, "Sizi usandırırım endişesi beni bundan alıkoyuyor. Bu sebeple ben vaaz için sizin uygun zamanlarınızı gözetiyorum. Nitekim Resûlullah (s.a.s), bıkkınlık vermesinden endişe ederek bize sadece belli günlerde vaaz ederdi."[35] şeklinde karşılık vermişti. Zira anlatılanlara ilgi ve iştiyak uyandırması bakımından bu yöntem, eğitim psikolojisi açısından önem arz ediyordu.

Resûlullah (s.a.s) eğitim metodunun gereği olarak her muhatabına ayrı bir değer verirdi. Onunla muhatap olan her bir sahâbî, kendisine daha çok değer verildiğini düşünürdü. Özellikle onun nezdinde çocukların ve gençlerin özel bir yeri vardı. Çocukluk ve gençlik yıllarında hayatı anlamlı kılacak pratik öğütler, düşünce ve inanç esasları onun ilk öğrettiği şeyler arasındaydı. Nitekim bir gün Abdullah b. Abbâs Resûlullah'ın (s.a.s) arkasına binmiş, aynı binek üzerinde yolculuk yaparlarken Hz. Peygamber ona şunları söylemişti: "Delikanlı! Sana bazı şeyler öğreteceğim. Allah'ı gözet ki Allah da seni gözetsin. Allah'ı gözet ki Allah'ı daima yanında bulasın. Bir şey istediğinde Allah'tan iste! Yardıma muhtaç olduğunda Allah'tan yardım dile! Şunu bil ki bütün insanlar sana fayda vermek için toplansa Allah'ın takdiri dışında sana faydalı olamazlar. Ayrıca bütün insanlar sana

34 M5859 Müslim, Selâm, 153; EM378 Buhârî, el-Edebü'l-müfred, 137
35 B70 Buhârî, İlim, 12; T2855 Tirmizî, Edeb, 72

zarar vermek için toplansa Allah'ın takdiri dışında sana hiçbir şeyde zarar veremezler. Bu konuda kalemler kaldırılmış, sayfalar kurumuştur."[36]

Resûlullah, bazen "Yavrucuğum" ifadesiyle çocuğun duygu dünyasına hitap ediyor, dikkatini topluyor ve söylediklerinin iyi bellenmesini sağlıyordu. Nitekim Enes b. Mâlik der ki, "Resûlullah (s.a.s) bana, 'Yavrucuğum! Hiçbir kimseye kin ve düşmanlığın olmadığı hâlde sabahlamayı ve akşamlamayı başarabilirsen bunu yap!' dedi. Sonra da şöyle buyurdu: 'Yavrucuğum! Bu benim sünnetimdir. Kim benim sünnetimi hayata geçirirse gerçekten beni seviyor demektir. Beni seven kimse de benimle birlikte cennette olur.' "[37]

Yine Peygamberimizin himayesi altında yetişen Ömer b. Ebû Seleme'nin tabağın içinde elini rasgele gezdirdiğini görmüş ve "Yavrum, besmele çek, sağ elinle ye ve önünden ye!"[38] diyerek sofra âdâbı konusunda uyarıda bulunmuştu.

Resûl-i Ekrem'in diyaloglarından, beden dilini de güzel bir şekilde kullandığı anlaşılmaktadır. Eğitim faaliyetinde muhatabın durumuna göre yumuşak, içten ve dokunaklı bir ses tonu veya yüksek sesle konuşmasının yanı sıra onun anlamlı jest ve mimikleri de muhatabın ruh dünyasını ve fizik varlığını harekete geçiren önemli unsurlar arasındadır. Câbir b. Abdullah, Resûllullah'ın hutbe verişini şöyle anlatmaktadır: "Hz. Peygamber hitap ettiği zaman gözleri kızarır, sesi yükselir, sanki bir orduyu uyarıyormuşçasına celallenirdi... Bir defasında işaret parmağıyla orta parmağını

36 HM2669 İbn Hanbel, I, 293; T2516 Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 59
37 T2678 Tirmizî, İlim, 16
38 M5269 Müslim, Eşribe, 108

bitiştirerek, “Kıyamet ile ben, şu şekilde (yakın) gönderildim.” buyurdu.[39]

Hz. Peygamber’in, ellerini de şöyle kullandığı anlatılmıştır: “(Herhangi bir şeye veya yere) işaret ettiği zaman bütün avucuyla işaret ederdi. (Herhangi bir hususa) şaşırdığı zaman avucunu ters çevirirdi. Konuşurken avuçlarını birleştirir ve sağ avuç içini, sol başparmağına vururdu.”[40] O, “Mümin, mümin için âdeta birbirini destekleyen bir bina gibidir.” derken parmaklarını birbirine kenetlemişti.[41] Müslümanların kardeş olduklarından ve birbirleri üzerindeki hak ve dokunulmazlıklarından bahsederken ise sözü takvaya getiren Allah Resûlü, takvanın kalbî bir tavır olduğunu belirtmek üzere üç defa, “Takva buradadır, takva buradadır, takva buradadır.” buyurmuş ve o esnada eliyle göğsüne işaret etmişti.[42] Yine işaret parmağıyla orta parmağını bitiştirerek, yetimi himaye eden kişinin cennette kendisine ne denli yakın olacağını göstermişti.[43] “Şüphesiz ki Allah sizin bedenlerinize ve suretlerinize bakmaz; lâkin kalplerinize bakar.” buyurduktan sonra aynı şekilde parmaklarıyla göğsüne işaret etmişti.[44] Hz. Peygamber’in yüzü kızardığında, kızdığı anlaşılırdı.[45] Hoşuna giden bir durum olduğunda yine sevinci yüzünden okunurdu.[46]

Hz. Peygamber, anlatacağı konuların daha iyi anlaşılması ve öğrenilmesi için zaman zaman şekiller çizer, benzetmeler yapardı. Abdullah b. Mes’ûd’dan rivayet edildiğine göre,

39 M2005 Müslim, Cum’a, 43
40 TŞ226 Tirmizî, Şemâil 97
41 B481 Buhârî, Salât, 88
42 M6541 Müslim, Birr ve sıla, 32
43 M7469 Müslim, Zühd ve rekâik, 42; İM3680 İbn Mâce, Edeb, 6
44 M6542 Müslim, Birr ve sıla, 33
45 B91 Buhârî, İlim, 28
46 HM18525 İbn Hanbel, IV, 265

Resûlullah (s.a.s) bir gün düz bir çizgi çizdi ve "Bu, Allah'ın yoludur." buyurdu. Ardından bunun sağından solundan bazı çizgiler çizdi. Sonra, "Bunlar birtakım yollardır. Her yolun başında, ona çağıran bir şeytan vardır." buyurdu. Sonra da şu âyeti okudu: "Şüphesiz ki bu, benim dosdoğru yolumdur. O hâlde ona uyun. Başka yollara tâbi olmayın. Sonra sizi onun (yani Allah'ın) yolundan ayırır."[47]

Bazı durumlarda anlattıklarının daha iyi anlaşılıp kavranabilmesi için bizatihi uygulayarak anlatırdı. Bir gün bir bedevi Resûlullah'ın yanına gelerek abdestin nasıl alınacağını sordu. Hz. Nebî abdest uzuvlarını üçer defa yıkayarak ona abdest almayı gösterdi. Sonra da "Abdest budur. Bundan fazla yapan kimse, günah işlemiş, sınırı aşmış veya haksızlık etmiş olur."[48] buyurdu.

Allah Resûlü'nün tavsiyelerine uymayan kişileri zaman zaman ikaz ettiği de oluyordu. Bir gün sahâbîlerinden birisi, "Yâ Resûlallah! Falan kişi bize namaz kıldırırken o kadar uzatıyor ki neredeyse namaza gelmeyeceğim." dedi. Hadisi rivayet eden Abdullah b. Mes'ûd, Hz. Peygamber'i o güne kadar şahit olmadığı bir kızgınlık içersinde, "Ey insanlar! Sizler nefret ettiriyorsunuz. Her kim insanlara namaz kıldırırsa namazı hafifletsin. Çünkü cemaatin içinde hasta olanlar, zayıf olanlar ve iş güç sahibi olanlar vardır."[49] şeklinde hitap ederken gördüğünü belirtmiştir. Yine Allah Resûlü zor seferlerden biri olan Tebük Seferi için Müslümanların hazırlık yapmalarını istemiş ancak üç sahâbî bu sefere herhangi bir mazeretleri olmadan katılmamışlardı. İnanç ve ibadet

[47] DM208 Dârimî, Mukaddime, 23; HM4142 İbn Hanbel, I, 435
[48] İM422 İbn Mâce, Tahâret, 48; N140 Nesâî, Tahâret, 105
[49] B90 Buhârî, İlim, 28

noktasında bir ihmalleri olmayan bu sahâbîlerin zor günde sefere katılmamalarına Hz. Peygamber çok üzülmüştü. Sefer dönüşünde Allah'ın emri gelinceye kadar hiçbir kimsenin bu insanlarla konuşmamasını istemişti. Onların yaptıkları hatayı anlayıp pişman olmalarından ancak elli gün sonra, Allah Resûlü onlarla konuşmaya başlamıştı.[50]

Peygamber Efendimiz insanlara bu şekilde davranırken konuşma üslûbuna da çok dikkat ederdi. Hz. Âişe, Peygamber Efendimizin insanları eğitirken benimsediği konuşma üslûbunu şöyle anlatıyordu: "Resûlullah sizin gibi hızlı hızlı konuşmazdı. Yanındakilerin ezberleyebileceği biçimde tane tane ve yavaş konuşurdu."[51] Hatta "Bir olayı anlattığı zaman isteyen kişi onun sözlerini sayabilirdi."[52] Önemli gördüğü hususları tekrarlardı.[53] Bazen de dikkatleri toplamak için sadece giriş cümlelerini tekrarlardı. Bir gün, "Burnu yere sürtülsün! Burnu yere sürtülsün! Burnu yere sürtülsün!" buyurarak söze başlamıştı. Ashâb hemen meraklanmış, "Kimin yâ Resûlallah?" diye sormaktan kendilerini alamamışlardı. Bunun üzerine Allah Resûlü, "Yaşlı anne babasına veya birine yetişip de onlardan dolayı cennete girmeyenin!"[54] buyurmuştu.

Zaman zaman ashâbına isimleriyle seslenir, "Buyur ey Allah'ın Resûlü." cevabını alırdı. Aynı şekilde seslenir, aynı cevabı alır, bunu birkaç defa tekrarlardı. Bu şekilde dikkatlerini topladıktan sonra söyleyeceklerini anlatırdı.[55] Önemli konuları bütün cemaate toplu olarak anlattığı gibi tek tek

[50] M7016 Müslim, Tevbe, 53
[51] T3639 Tirmizî, Menâkıb, 9
[52] B3567 Buhârî, Menâkıb, 23
[53] M2008 Müslim, Cum'a, 46; D4608 Ebû Dâvûd, Sünnet, 5
[54] M6510 Müslim, Birr ve sıla, 9
[55] B128 Buhârî, İlim, 49

isim söyleyerek anlattığı durumlar da olurdu.[56] Resûlullah (s.a.s) eğitiminin bir parçası olarak kadınlara özel zaman ayırırdı. Nitekim Buhârî, "İlim İçin Kadınlara Özel Bir Gün Tahsis Edilir mi?" başlığı altında şu hadise yer verir: Bir gün bir kadın Peygamberimize gelerek, "Yâ Resûlallah! Erkekler senin sözlerini rahatça dinliyor. Bize de bir gün ayır, o gün sana gelelim; Allah'ın sana öğrettiklerinden bize öğretirsin." dedi. Resûlullah (s.a.s) "Şu gün toplanın." buyurdu. Bunun üzerine kadınlar toplandılar. Peygamberimiz onların yanına gelerek Allah'ın kendisine öğrettiklerinden onlara öğretti.[57] Demek oluyor ki saadet asrının kadınları, mescidin kapıları kendilerine devamlı açık tutulmasına rağmen Resûlullah'ın genele hitap eden vaaz, hutbe ve sohbetleriyle yetinmeyerek müstakil bir günde daha özel bir eğitim istemişlerdi. Kadınlara özel olan bu eğitim programında, meseleler doğrudan Resûl-i Ekrem'e soruluyor ve cevapları alınıyordu. Bazen de kadınlar Hz. Âişe vasıtasıyla bilgi sahibi oluyorlardı. Nitekim Hz. Âişe bu durumu şöyle anlatmaktadır: "Ensâr kadınları ne iyi kadınlardır! Hayâ duyguları onların, dinlerini sormalarına ve dinde derin anlayış sahibi olmalarına engel teşkil etmiyordu."[58]

Medine'ye hicretten sonra Mescid-i Nebî'ye bitişik yapılan ve Suffe adı verilen sade bir gölgelik, bir anlamda sistemli eğitim kurumlarının çekirdeğini teşkil ediyordu. Kendilerini bu ilim ve irfan yuvasına adayan ve Ashâb-ı Suffe diye bilinen sahâbîler, Hz. Peygamber'in özel ilgisine mazhar oluyor, iâşe ve ibâte giderleri bizzat onun tarafından

[56] M504 Müslim, Îmân, 351; B2753 Buhârî, Vesâyâ, 11
[57] M6699 Müslim, Birr ve sıla, 152; B101 Buhârî, İlim, 35; HM7351 İbn Hanbel, II, 247
[58] Buhârî, İlim, 50 -bâb başlığı-; M750, Müslim, Hayız, 61

karşılanıyordu.[59] En çok hadis rivayet eden sahâbîlerden olan Ebû Hüreyre,[60] Abdullah b. Ömer[61] ve Ukbe b. Âmir[62] de bu mektepten mezun olmuştu. Vali, kumandan, hâkim, muallim gibi kamu görevlileri, genellikle onlar arasından seçiliyordu.

Ayrıca uzak yerlerde ikamet eden bazı sahâbîler, Resûlullah'ı (s.a.s) ziyaret ederler ve bir süre Suffe'de misafir olarak kalırlardı. Onlar, günümüz kurs ve seminerlerini düşündüren bu kısa süreli eğitim programlarında, dinin hükümlerini öğrenirler, evlerine döndüklerinde aile fertlerine ve yakınlarına öğrendiklerini öğretirlerdi. Resûlullah onlara, 'Ailelerinizin yanına dönün, onlarla birlikte oturun, (burada öğrendiklerinizi) onlara da öğretin. Namaz vakti gelince namaz kılmalarını emredin. Biriniz ezan okusun, yaşça en büyüğünüz de size imam olsun!' şeklinde tavsiyede bulunurdu."[63]

Resûl-i Ekrem, prensip olarak faydasız ilimden kaçınır, faydalı ilim isterdi. Onun en çok tekrarladığı ve hatırda tutulmasını arzu ettiği dua cümlelerinden birisi şöyleydi: "Allah'ım, senden faydalı bir ilim, helâl bir rızık, tarafından kabul gören bir amel istiyorum!"[64] O, "Allah'ım, doymayan nefisten, korkmayan kalpten, faydasız ilimden ve kabul olunmayan duadan sana sığınırım!"[65] diyerek de faydasız bilgiden kaçınılması gerektiğini vurgulardı. Zira insanın maddî-manevî dünyasına katkı sağlayan ve pratik kıymet taşıyan faydalı bilgi, canlı-cansız bütün varlıklar için rahmet ve bereket

[59] B6452, Buhârî, Rikâk, 17
[60] T3837 Tirmizî, Menâkıb, 46
[61] M6370 Müslim, Fedâilü's-sahâbe, 140
[62] M1873 Müslim, Salâtü'l-müsâfirîn ve kasruhâ, 251
[63] N636 Nesâî, Ezân, 8; B628 Buhârî, Ezân, 17
[64] İM925 İbn Mâce, İkâmet, 32; HM27056 İbn Hanbel, VI, 294
[65] N5540 Nesâî, İstiâze, 65; D1548 Ebû Dâvûd, Tefrîu ebvâbi'l-vitr, 32

kaynağı olurken faydasız bilgi, hafızaya yük olmasının yanı sıra faydalı bilgilerin unutulmasına da yol açmaktaydı.

İlmin ve âlimin kıymetini bilen Hz. Peygamber, ilimle meşgul olan, ilmi öğreten insanların bulunmamasının yanlışa yönelme, hakikati kaybetmeye neden olacağını bildiriyordu. "Allah, ilmi insanlardan bir anda söküp almaz. Fakat âlimlerin ruhunu alarak ilmi alır. Nihayet geride tek bir âlim kalmadığında, insanlar cahil önderler edinirler. Onlara sorular sorulur ve bilgisizce fetva verirler. Böylece hem saparlar hem saptırırlar!"[66]

Netice olarak Hz. Peygamber'in ahlâk sistemi, onun eğitim ve öğretim yöntemi, beden, zihin, ruh ve duygu dünyası bakımından güçlü, sağlıklı ve dengeli bir neslin yetişmesi ve geleceğe hazırlanması için en değerli örneğimizdir. Zira insan eğitimi gibi kutlu bir görev, yumuşaklık ve tevazu kadar ciddiyet, izzet ve vakar da ister. Farklı ortam ve şartlara bağlı olarak Hz. Peygamber'in rehberliğinde, onun hadis ve sünnetlerinde kolaylık, pratiklik, uygulanabilirlik, uyumlu ve ahenkli bir çeşitlilik mevcuttur. Doğrusu, tabiatı ve yetişme tarzı ne olursa olsun her insanın, Kur'an-ı Kerim'in zengin ve canlı örneğini sergileyen ve ahlâkî güzellikleri tamamlamak için gönderilen Kutlu Nebî'den alacağı numûne-i imtisal hâller, örnek tutum ve davranışlar mutlaka olacaktır.

[66] B100 Buhârî, İlim, 34; M6796 Müslim, İlim, 13

PEYGAMBER ÖRNEKLİĞİNDE ETKİLİ İLETİŞİM

Bir gün Peygamberimiz (s.a.s) ashâbıyla birlikte oturmaktaydı. Bir genç geldi ve "Ey Allah'ın Elçisi! Zina etmem için bana izin ver!" dedi. Bunu işiten sahâbîler öfkeyle, "Sus! Yeter!" diyerek genci engellemek istediler. Fakat Hz. Peygamber genci yanına davet etti ve o da gelip yanına oturdu. Ne bir öfke ne de bir kızgınlık alâmeti vardı Allah Resûlü'nün mübarek simalarında. Rahmet Elçisi onunla sohbet etmeye başladı ve aralarında şöyle bir konuşma geçti:

"Sen kendi annenin zina etmesini ister misin?"

"Canım sana feda olsun ki hayır, ey Allah'ın Resûlü!"

"Halktan hiç kimse annesinin zina etmesini istemez*!* Peki, kızının bir başkasıyla zina etmesini ister misin?"

"Canım sana feda olsun ki hayır, ey Allah'ın Resûlü!"

"Hiç kimse kızının zina etmesini istemez*!* Peki, kız kardeşinin bir başkasıyla zina etmesini ister misin?"

"Canım sana feda olsun ki hayır, ey Allah'ın Resûlü!"

"Hiç kimse kız kardeşinin zina etmesini istemez!"

Ardından Allah Resûlü sırasıyla halası ve teyzesi hakkında da aynı soruyu sorduktan sonra elini gencin üzerine koydu ve şu duayı etti: "Allah'ım! Bu gencin günahlarını bağışla, kalbini temizle ve iffetini koru!"

Ravinin anlattığına göre, Allah Resûlü'nün bu tavrı ile karşılaşan genç artık zinaya dönüp bakmadı.[1]

Peygamberimize gelerek açık sözlülükle konuşan bu genç, zina gibi bir konuda sınırları zorlamıştı. Bunu söyleyebilmesinin sebebi, Allah Resûlü'nün, etrafındaki hemen herkesin rahatlıkla gelip konuşabileceği, dilediği konuyu rahatça görüşebileceği kadar diyaloğa açık olmasıydı. Hatta Allah Resûlü, gencin üzerine yürümek isteyen sahâbeyi durdurmakla kalmamış, bu genci yanına çağırmıştı. Böylece Peygamberimiz hem genci yakınına almış hem de eliyle ona dokunarak iletişimde beden dilinin en etkili iki unsuru devreye sokmuştu. İdeal bir muallim olan Kutlu Elçi, bir taraftan beden dilini çok iyi kullanırken diğer taraftan da sorduğu sorularla onu ikna etmeyi başarmıştı. Böylece o, etkili iletişimin güzel bir örneğini sergilemişti.

Allah Resûlü, bir beşerdi. Ashâbıyla arasındaki ilişkilerde ne bir resmiyet ne de yapaylık vardı. Aksine tamamen tabiî ve samimi bir ilişki söz konusuydu. Bu ilişkilerde Kur'anî ve nebevî ölçüler doğrultusunda samimiyet hâkimdi. Resûlullah ile birlikte oturup diğer insanlarla

[1] HM22564 İbn Hanbel, V, 257

yaptıkları gibi sohbet ve muhabbet edip etmedikleri sorulunca bu durumu Câbir b. Semure şöyle anlatmıştı: "Evet, bunu çok defa yapardık. Resûlullah (s.a.s) sabah namazını kıldıktan sonra güneş yükselinceye dek mescidden çıkmazdı. O arada sahâbe konuşurlar, Câhiliye'de yaşananları anarlar ve gülerler, o da tebessüm ederdi."[2]

Sahâbe, kendilerini eğiten öğreten bu muallimden, yetiştirip yönlendiren bu mürebbî ve mürşitten, yöneten bu eşsiz liderden ve nihayet Allah'ın yoluna rehberlik yapan, onlara yepyeni bir hayat sağlayan Resûlullah'tan sâdır olan bütün söz ve talimatlara önem vermekteydiler. Bu sebeple sadece onun hutbe, sohbet ve vaazlarını değil her nerede ve ne zaman olursa olsun onun tüm beyanlarını dinlemeye, öğrenmeye çalışıyorlardı. Onun getirdiği mesaj ve açtığı yol uğruna mallarını ve canlarını adayan sahâbe, onu, "âdeta başlarına birer kuş konmuşçasına"[3] sükûnet, ciddiyet ve zevkle dinliyorlardı.

En ideal iletişimin, konuşan ve dinleyenin veya anlatan ve muhatabın ortak ideal ve düşüncelere sahip olması, aynı arzu ve istek içinde bulunmaları hâlinde gerçekleşeceğini göz önünde bulundurduğumuz zaman, sahâbe ile Hz. Peygamber arasında iletişimin en ideal şartlarının tahakkuk ettiğini rahatlıkla söyleyebiliriz.

Resûl ve sahâbe arasındaki samimi ilişkiyi göstermesi bakımından şu olay dikkat çekicidir. Kaynaklarımız, Seleme veya Süleyman b. Sahr isminde bir sahâbîden söz ederler.[4] Bu zat, Ramazan orucunu tutarken nefsine tam anlamıyla

2 M1525 Müslim, Mesâcid, 286
3 D3855 Ebû Dâvûd, Tıb, 1
4 EÜ2/525 İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-gâbe, II, 525

hâkim olabilme kamacıyla zıhâr yapar yani eşine yaklaşmamak üzere yemin eder. Ne var ki yine de kendini tutamaz. Dayanamayıp eşi ile cinsel ilişkide bulunarak bazı rivayetlere göre orucunu[5] bazı rivayetlere göre de zıhârını (yeminini) bozar.[6] Yaptığına çok pişmandır ve bu hatasını nasıl telâfi edeceğini düşünmeye başlar. İlk önce kabilesinden yardım ister ama böyle bir konudan dolayı onlardan beklediği ilgiyi göremez. Her şeye rağmen kararını verir ve doğru Allah Resûlü'nün huzuruna çıkar. Çok sevdiği, hürmette kusur etmediği Peygamberine açar hatasını. Yaptığından dolayı ne kadar üzgün ise Resûl-i Ekrem'in kendisini anlayışla karşılayacağından ve bir çözüm yolu göstereceğinden de o kadar ümitlidir.

Hz. Peygamber, Seleme'yi dinledikten sonra ona kefaret olarak sırasıyla bazı cezalar ödemesini önerir. Seleme, kendisine teklif edilen köle azadı, altmış gün peş peşe oruç veya altmış fakiri doyurma cezalarından hiçbirisine güç yetiremeyeceğini bildirir.[7] Bunun üzerine Hz. Peygamber ona bir sepet hurma vererek fakirlere dağıtmasını ister. Ancak Seleme, bulunduğu muhitte kendi ailesinden daha fakirin bulunmadığını hatırlatınca, Hz. Peygamber buna bir hayli güler ve götürüp onu ailesiyle beraber yemesini ister.[8] Yaşadığı bu olayı anlatan Seleme mahallesine döndüğünde onlara şöyle der: "Sizin yanınızda dar görüşlülük ve anlayışsızlık, Resûlullah'ın (s.a.s) yanında ise hoşgörü ve güzel anlayış buldum."[9]

[5] B1935, B1937 Buhârî, Savm, 29-31; M2595- M2603, Müslim, Sıyâm 81-87
[6] T1199 Tirmizî, Talâk ve lian, 19; D2213 Ebû Dâvûd, Talâk, 16, 17
[7] HM16535 İbn Hanbel, IV, 37
[8] M2595 Müslim, Sıyâm, 81
[9] T3299 Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân, 58

İslâm'a yeni giren Amr b. el-Âs'ın dediği gibi, "Resûlullah (s.a.s), yüzüyle ve sözüyle toplumun en kötüsüne dahi yöneliyor, bununla onların kalbini kazanmak istiyordu."[10] İslâm'a kazanabilmek için çevresindeki insanlara cömertçe ikramlarda bulunurdu. Nitekim onlardan birisi olan Safvân b. Ümeyye şu itirafta bulunmuştur: "Resûlullah, insanlar içinde en sevmediğim kimse idi. Fakat Huneyn günü bana o kadar mal verdi ki neticede benim için insanların en sevimlisi hâline geliverdi."[11]

Resûl-i Ekrem gerek risalet öncesinde gerekse sonrasında tamamen tabiî ve mütevazı bir hayat tarzını tercih etmişti. Oldukça sıkıntılı yıllar yaşadığı Mekke'de olsun, nispeten huzur ve refaha kavuştuğu Medine yıllarında olsun yiyip içmesinde, giyim kuşamında, oturup kalkmasında hep bu tevazu hâli devam etmişti. O kadar ki Medine'nin küçük hizmetçi kızlarından biri Hz. Peygamber'in elinden tutup bir işi için kendisini götürmek istediğinde bile, oraya gidene kadar elini çekmezdi.[12]

Kimi zaman onu ziyarete gelenler, huzuruna çıktıklarında heyecana kapılabilmekteydi. Nitekim huzuruna gelen ve kendisiyle konuşurken heyecanlanıp titreyen bir şahsa, "Çekinme! Ben bir kral değilim. Ben de kurutulmuş et yiyen bir kadının oğluyum!"[13] deme ihtiyacı hissetmişti. Temîm Kabilesi'nden gelip Hz. Peygamber'in huzuruna çıkınca titreyen Kayle b. Mahreme'nin heyecanını, "Kadıncağız, sakin

10 TŞ345 Tirmizî, Şemâil, s. 156
11 M6022 Müslim, Fedâil, 59; T666 Tirmizî, Zekât, 30
12 İM4177 İbn Mâce, Zühd, 16
13 İM3312 İbn Mâce, Et'ıme, 30; NM3733 Hâkim, Müstedrek, IV, 1400 (2/466)

ol!" diyerek yatıştırması da bunun güzel bir örneğini oluşturur.[14]

Rivayetlerden anlaşıldığına göre, Hz. Peygamber'in ne dış görünümünde ne de fizikî yapısı ve yüz hatlarında normal bir bakışla fark edilebilecek bir ayrıcalık, onun peygamber olduğunu gösteren olağanüstü bir alâmet yoktu. Bu nedenledir ki kendisini daha önce görmeyenler, ashâbı arasında onu tanımayabiliyorlardı.[15] Fakat insanların karakterleri hakkında derin bilgi sahibi olanlar, onun yüz hatlarına ve sözlerine bakarak ayrıcalığını kolaylıkla anlayabiliyorlardı. Nitekim Hz. Peygamber Medine'ye vardığında, Yahudi bilginlerinden Abdullah b. Selâm, onunla görüştükten sonra, "Resûlullah'ın yüzünü gördüğümde hemen anladım ki onun yüzü bir yalancı yüzü değildir." demiş ve kısa süre sonra da Müslüman olmuştu.[16]

Sahâbe ile Resûl arasında gerçekleşen ilişkilerde genel olarak Kur'ânî ve nebevî ölçüler hâkimdi. Bundan dolayıdır ki Hz. Muhammed ile sahâbe arasındaki beşerî münasebetlerde, Resûl-ümmet ilişkilerinde, yönetici-tebaa ilişkilerinde genellikle bu ölçü, denge ve itidal korunmuştur. Rahmet Elçisi'nin kendilerine karşı olan sevgisini, merhametini ve düşkünlüğünü çok iyi bilen sahâbîler, ona karşı saygı ve hürmette kusur etmemekle birlikte, yanında kendilerini gayet rahat hissetmekteydiler. Hz. Âişe'nin anlattığına göre, Mina (Kurban Bayramı) günlerinde, iki cariye onun odasında def çalmış, Hz. Peygamber de sadece elbisesine bürünüp yatmış ve onları engellememişti. Az sonra gelen

14 MK21679 Taberânî, el-Mu'cemü'l-kebîr, XXV, 7-11
15 B3906 Buhârî, Menâkıbü'l-ensâr, 45
16 ST1/235 İbn Sa'd, Tabakât, I, 235; T2485 Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 42

Hz. Ebû Bekir bu manzarayı görür görmez onları azarlamış, Hz. Peygamber ise "Bırak onları ey Ebû Bekir! Her halkın bir bayramı vardır. Bizim bayramımız da bu günlerdir." buyurmuştu.[17] Aynı şekilde Habeşlilerin mescide sergiledikleri oyunlara bakması için Hz. Âişe'yi de götürmüş, Hz. Ömer Habeşlileri azarlayıp kovmaya kalkışınca müdahale ederek, "Bırak onları (gösterilerini) güven içerisinde yapsınlar!" buyurmuştu.[18]

Hz. Peygamber'in bu hoşgörüsü, tevazuu, sabrı, halim selim ve sakin oluşu karşısında sahâbe, onun yanında daha rahat ve serbest hareket etmekteydi. Sa'd b. Ebû Vakkâs'ın anlattığına göre, ashabın kadınları Hz. Peygamber'in yanında yüksek sesle konuşarak fikirlerini söyleyebiliyor ve onunla müzakere edebiliyorlardı.[19]

Ashâbına karşı oldukça samimi ve sıcak davranmasına rağmen nadiren de olsa Peygamberimizin kızdığı durumlar olmaktaydı. Bir beşer olarak zaman zaman Hz. Peygamber'in öfkeli hâline şahit olan sahâbe, onun niçin ve nasıl kızdığını da anlatmışlardır. Onun rıza veya gazap hâlini bazen sözlerinden,[20] çoğu zaman da beden dilinden anlayan sahâbe, duruma göre onun kendilerine karşı merhametinden dolayı kızdığını anladıkları gibi[21] "Kızan birinin gülüşü gibi güldü."[22] ya da "Kızan birinin bakışı gibi baktı."[23] diyerek gülüş ve bakışından bile kızgınlığını anlamaktaydılar. Zaten herhangi bir insan gibi Allah

[17] B3931 Buhârî, Menâkıbü'l-ensâr, 46
[18] B988 Buhârî, Îdeyn, 25
[19] B6085 Buhârî, Edeb, 68; M6202 Müslim, Fedâilü's-sahâbe, 22
[20] D4659 Ebû Dâvûd, Sünnet, 10
[21] HM6702 İbn Hanbel, II, 182
[22] N732 Nesâî, Mesâcid, 38
[23] HM2127 İbn Hanbel, I, 238

Resûlü'nün öfke veya kızgınlık hâli de yüz hatlarına yansır, öfkesi kızaran yüzünde belli olur, bazen kızgınlığından dolayı iki kaşının arası terlerdi.[24]

Mesela gönderdiği seriyyede bir sahâbînin düşmanlardan birisini, "Ben Müslüman'ım." dediği hâlde öldürdüğünü işiten Hz. Peygamber (s.a.s) derhâl bir hutbe irad etmiştir. Olayı anlatan Ukbe b. Mâlik el-Leysî, Peygamber Efendimizi "Yüzünden, içinde bulunduğu kötü durum anlaşılıyordu." diye tasvir etmişti. Allah Resûlü hutbesinde o şahsı daha önce görülmemiş bir şekilde kınamış, adam, "Ey Allah'ın Resûlü! O şahıs canını kurtarmak amacıyla 'Ben Müslüman'ım' demişti." diye kendini savunmaya çalışsa da yüzünü çevirmiştir.[25]

Mahzûn kabilesinden hırsızlık yapan bir kadına Hz. Peygamber'in verdiği cezayı düşürmede tavassut etmesi için kadının akrabaları, Hz. Peygamber'in çok sevdiği Üsâme'yi aracı olarak göndermişlerdi. Allah'ın belirlediği cezalardan birisinin uygulanmaması için aracı olmasından dolayı yüzünün rengi değişen Resûlullah (s.a.s) Üsâme'ye çıkıştıktan sonra halka da bir hutbe irad ederek önceki kavimlerin güçlü kimseler çaldıklarında bırakıp zayıflar çaldıklarında had cezası uygulamaları yüzünden helâk olduklarını belirtmişti.[26]

Bu ve benzer durumlardan dolayıdır ki Allah Resûlü, Rabbine şöyle niyazda bulunmuştu: "Ben ancak bir beşerim. Beşerin hoşnut olduğu gibi hoşnut olur, beşerin kızdığı gibi kızarım. Ben, ümmetimden herhangi birisine hak etmediği bir

24 HM17657 İbn Hanbel, IV, 166; B91 Buhârî, İlim, 28
25 HM22857 İbn Hanbel, V, 289
26 M4411 Müslim, Hudûd, 9

beddua etmişsem (Ey Rabbim) bunu onun için bir temizlik, arınma ve kıyamet günü sana yaklaşma vesilesi kıl!"[27]

Allah'ın rahmeti sayesinde o, çevresindeki insanlara karşı daima yumuşak davranmış, kaba ve katı kalpli olmamıştır. Bir peygamber olarak çevresindekilere karşı daima affedici ve bağışlayıcı olmuş, aksi takdirde vahyin ilk muhatapları olan bu insanların etrafından dağılıp gidecekleri konusundaki ilâhî hatırlatmaya[28] uygun hareket etmiştir. O, cahil, kaba saba, zorba birisi değildi.[29] Enes b. Mâlik şöyle demiştir: "Hz. Peygamber'e on yıl hizmet ettim. Bana bir kez bile 'Öf!', 'Niye böyle yaptın?' ve 'Niçin şöyle yapmadın!' demedi."[30] Yine küçük hizmetkârı Enes'in ifade ettiğine göre, Resûlullah (s.a.s) sövüp sayan, lânet edip duran, kötü sözler söyleyen birisi değildi.[31] Genç sahâbîlerden Cerîr b. Abdullah ise onun tutumunu, "Müslüman olduğum günden beri Resûlullah (s.a.s), beni hiç kapıdan çevirmedi. Beni her gördüğünde mutlaka gülümserdi." sözleriyle dile getirmiştir.[32]

Hz. Peygamber'e karşı sahâbenin bağlılığını Hudeybiye'de müşahede imkânı bulan Kureyş'in ulularından Urve b. Mes'ûd'un Kureyş'e aktardığı izlenimleri ise şöyledir: "Ey kavmim! Vallahi, ben birçok kralın huzuruna çıktım, heyet olarak Kayser'e, Kisrâ'ya ve Necâşî'ye gittim. Vallahi, Muhammed'in ashâbının ona tazim ettiği kadar hiçbir krala adamlarının tazim ettiğini görmedim."[33] Yine Hudeybiye

27 M6627 Müslim, Birr ve sıla, 95
28 Âl-i İmrân, 3/159
29 En'âm, 6/35; Gâşiye, 88/22; Kâf, 50/45
30 B6038 Buhârî, Edeb, 39; B2768 Buhârî, Vesâyâ, 25
31 HM12299 İbn Hanbel, III, 127
32 T3820 Tirmizî, Menâkıb, 41
33 B2731 Buhârî, Şurût, 15; MA9720 Abdürrezzâk, Musannef, V, 330

Antlaşması'nı yenilemek için Medine'ye gelen fakat ne Hz. Peygamber'den ne de sahâbeden olumlu bir cevap alabilen Ebû Süfyân Mekke'ye vardığında, "Size, hepsinin kalpleri tek bir kalbe bağlı olan bir kavimden geldim." demekteydi.[34]

Hz. Peygamber'in bazı kararlarının, onun ictihatlarının bir sonucu olduğunu düşünen bazı sahâbîler, zaman zaman çeşitli gerekçeler doğrultusunda farklı talepler veya alternatif teklifler sunabiliyorlardı. Zira onlar çok yakından tanıdıkları Resûl-i Ekrem'in, Müslümanların menfaat ve maslahatlarının daha iyi gerçekleşmesi adına getirilen her türlü makul teklife açık olduğunu çok iyi bilmekteydiler. Nitekim Bedir Savaşı öncesinde Hz. Peygamber'in orduyu yerleştirdiği yerin susuz ve de kumlu olduğunu ve bu sebeple savaş stratejisi açısından pek uygun olmadığını düşünen Hubâb b. Münzir: "Yâ Resûlallah! Konakladığımız bu yer, ileri veya geriye çekilmemiz mümkün olmayacak şekilde seni Allah'ın yerleştirdiği bir yer mi yoksa bu bir görüş, harp (stratejisi) veya tuzak mı?" diye sormuş, ictihatla olduğunu anlayınca daha başka bir yere mevzilenmelerinin uygun olacağını söylemiş ve Hz. Peygamber de bu teklif doğrultusunda hareket etmişti.[35]

Gittikçe şiddetlenen Ahzâb Savaşı'nda Hz. Peygamber (s.a.s), savaştan geri çekilmelerine mukabil Gatafân Kabilesi'ne Medine hurmalarının üçte bir mahsulünü vermeyi düşünmüştü. Bu düşüncesini sahâbeye açarak onlarla istişâre ettiğinde, ileri gelen sahâbîlerden Üseyd b. Hudayr, Sa'd b. Muâz, Sa'd b. Ubâde ve Hz. Ömer ona, "Şayet bu, Allah'tan gelen bir emir ise onu derhal uygula! Eğer bu

[34] MA9739 Abdürrezzâk, Musannef, V, 374
[35] VM1/52 Vâkıdî, Megâzî, I, 53; HS37 İbn Hişâm, Sîret, III, 167-168

hususta emrolunmamışsan ama kendi arzun varsa arzuladığın gibi onu da uygula! Dinler, itaat ederiz. Yok, bu sadece kişisel bir görüş ise bizim onlara kılıçtan başka verebileceğimiz hiçbir şey yok!" dediler. Hz. Peygamber de "Şayet bir şey ile emrolunsaydım bu hususta size danışmazdım. Bu, yalnızca size arz ettiğim görüşümden ibarettir." dedikten sonra, "Peki öyleyse." buyurarak onların görüşünü kabul etmiş ve kendi düşüncesinden vazgeçmişti.[36]

Hz. Peygamber'in ashâbının çeşitli talep ve tekliflerine ne kadar açık olduğunu gösteren en önemli husus da onun ihtiyaç duyduğu birçok konuda ashâbıyla istişare etmesidir. O, vahiy gelmeyen çeşitli konularda Yüce Allah'ın, *"İş(lerin) de onlara danış, karar verdiğinde ise Allah'a dayan!"*[37] buyruğu gereği ashâbıyla sık sık istişare ederdi. Nitekim Ebû Hüreyre, "Resûlullah (s.a.s) kadar ashâbıyla istişâre eden başka bir kimse görmedim." demektedir.[38] Bu nedenledir ki onun ortaya koyduğu tasarruflarından hatta sünnetlerinden bir kısmı, ashâbıyla yaptığı istişareye dayanmaktadır.

Resûlullah Efendimiz istişareye önem verdiği gibi, hemen her alanda ashâbının fikirlerine, isteklerine ve tekliflerine de önem vermiş, kendisine sunulan önerilerden uygun olanlarını kabul etmiştir. Nitekim Bedir Savaşı'nda, Hz. Peygamber'in korunmasına yönelik Sa'd b. Muâz'ın bir çardak yapılması teklifini memnuniyetle kabul etmiş,[39] Hendek Savaşı öncesinde Selmân'ın hendek kazılması önerisini derhâl tatbik etmiş,[40] gerek yaşlanması ve gerekse

36 VM18 Vâkıdî, Megâzî, II, 478; MA9737 Abdürrezzâk, Musannef, V, 367
37 Âl-i İmrân, 3/159
38 T1714 Tirmizî, Cihâd, 35; HM19136 İbn Hanbel, IV, 329
39 HS3 İbn Hişâm, Sîret, III, 168
40 VM14 Vâkıdî, Megâzî, II, 445

insanların çoğalması üzerine, Temîm-i Dârî'nin, minber edinme teklifini reddetmemiş,[41] çevre devletlerin başkanlarına davet mektubu göndermek istediğinde, ashâbın acemlerin mühürsüz mektubu kabul etmediklerini söylemeleri üzerine de bir mühür edinmişti.[42]

Hz. Peygamber'in bazı talepleriyle karşılaşan bir sahâbî, bunun bağlayıcı bir emir olup olmadığını sorabilmekteydi. Kaynaklarımızın İbn Abbâs'dan naklettiklerine göre Hz. Âişe, cariyesi Berîre'yi azat edince, o, köle olan kocası Muğîs'ten ayrılmayı tercih etti. Eşini çok seven Muğîs ayrılmaması için Medine sokaklarında ağlaya ağlaya onun peşinde dolaşıyordu. Nihayet Muğîs, Hz. Peygamber'e gelerek, "Ey Allah'ın Resûlü ne olur benim için aracı oluver." diye ricada bulundu. Bunun üzerine Hz. Peygamber, "Berîre! Allah'tan kork, o senin hem kocan hem de çocuğunun babası, ne var ona geri dönsen?" diyerek onu kocası ile evliliğini sürdürmeye teşvik etmişti. Bunları dinleyen Berîre, "Ey Allah'ın Resûlü! Emir mi buyuruyorsun?" diye sormuş, Hz. Peygamber "Ben yalnızca aracılık yapıyorum." cevabını verince de "Benim ona ihtiyacım yok!" demişti. Hz. Peygamber onun bu kararlılığını görünce amcası Abbâs'a, "Ey Abbâs! Muğîs'in Berîre'ye olan şu sevgisiyle, Berîre'nin ona olan bu nefretine şaşırmıyor musun!" diyerek hayretini ifade etmişti.[43]

Ona son derece bağlı olmalarına rağmen sahâbe, zaman zaman Hz. Peygamber'in bazı kararlarını eleştirebiliyorlardı. Enes b. Mâlik'in anlattığına göre, Hz. Peygamber

[41] D1081 Ebû Dâvûd, Salât, 214, 215; B3584 Buhârî, Menâkıb, 25
[42] B65 Buhârî, İlim, 7; T2718 Tirmizî, İsti'zân, 25; M5480 Müslim, Libâs ve zînet, 56
[43] B5283 Buhârî, Talâk, 16; D2231 Ebû Dâvûd, Talâk, 18, 19

Hevâzin Kabilesi'nden elde edilen yüklü miktardaki ganimetten bazı Kureyşlilere yüzer deve verince, cihada katılan ensardan bazı kimseler, "Allah, Resûlullah'ı bağışlasın, kılıçlarımızdan onların kanları akıp dururken bizi bırakıp onlara veriyor!" demişlerdi. Bunu duyan Hz. Peygamber, onları toplayıp, "Ben bunları, ancak küfür döneminden tam kurtulamamış bazı insanları (İslâm'a) ısındırmak için verdim. Yoksa o insanlar evlerine mallarıyla giderken siz evlerinize Allah'ın Resûlü ile dönmeye razı değil misiniz? Vallahi, sizin götüreceğiniz onların götürdüklerinden daha hayırlıdır." buyurunca onlar, "Evet ey Allah'ın Resûlü, biz razı olduk." diye cevap vermişlerdi.[44]

Yine Hz. Peygamber'in Mekke'nin Fethi'nden sonra Kureyş'ten intikam almayıp onları affetmesi, Ebû Süfyân'ın evine sığınanlarla evlerine girip kapılarını kapatanların güvende olduğunu ilân etmesi, ensarda Hz. Peygamber'in ana yurdu Mekke'ye yerleşeceği endişesini uyandırmış ve bazıları, "Adamı, şehrine karşı bir rağbet, aşiretine karşı bir merhamet aldı yürüdü!" demişlerdi. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.s), "Ey ensar topluluğu!" diye söze başlamış ve "Ben Allah'ın kulu ve resûlüyüm, Allah'a ve size hicret ettim. Hayatımda sizinle, ölümümde sizinle olacak!" buyurarak onların endişelerini gidermişti.[45]

Zaman zaman bazı sahâbîler, Peygamberimizin birtakım tasarruflarına itiraz da edebilmişlerdi. Hicrî altıncı yılda Hz. Peygamber ve sahâbe, ilk defa Kâbe'yi ziyaret etmek üzere yola çıktıklarında, Mekkeli müşrikler tarafından

[44] B3778 Buhârî, Menâkıbü'l-ensâr, 1; M2436 Müslim, Zekât, 132-134

[45] M4622 Müslim, Cihâd ve siyer, 84; HM10961 İbn Hanbel, II, 538; BS18782 Beyhakî, es-Sünenü'l-kübrâ, IX, 193

Hudeybiye’de durdurulmuşlar ve onlarla bir anlaşma imzalamak durumunda kalmışlardı. Zahiren şartları çok ağır ve Müslümanların aleyhine gibi gözüken bu antlaşmaya Hz. Ömer Hz. Peygamber’e gelerek itiraz etti ve “Sen Allah’ın hak Peygamber’i değil misin? Biz hak üzere, düşmanımız bâtıl üzere değil mi? Niçin dinimizden taviz veriyoruz?” dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber, “Ben Allah’ın Resûlü’yüm ve O’na isyan edecek değilim ve o bana yardım edecektir.” buyurdu. Hz. Ömer ancak Hz. Peygamber’in fethi müjdeleyen Fetih Sûresi’ni tebliğ etmesiyle teskin olabilmişti.[46]

Resûlullah (s.a.s) bir gün, “Git, Allah’tan başka ilâh olmadığına kalpten kesin olarak inanıp şehâdet getirenleri cennetle müjdele!” diyerek Ebû Hüreyre’yi göndermiş ancak ilk karşılaştığı Hz. Ömer buna şiddetle karşı çıkmış fakat onu bizzat Hz. Peygamber’in emrettiğini kendisinden de dinledikten sonra ona, “Böyle yapma, zira insanların buna güvenerek gevşemelerinden korkuyorum, bırak onları, amel etsinler.” demişti. Bunun üzerine Hz. Peygamber, “Öyleyse bırakın onları (amel etsinler)” buyurmuştu.[47] Yine Hz. Ömer’in, Peygamberimizin münafıkların reisi olan Abdullah b. Übey b. Selûl’ün cenaze namazını kıldırmasına da sert itirazları olmuştu.[48]

Bu misallerden anlaşıldığı üzere sahâbe, Hz. Peygamber’in davranışlarının iç yüzünü kavrayamadıkları, meseleyi tam olarak anlayamadıkları ya da maslahata uygun görmedikleri zaman gayet samimi bir şekilde ona itiraz edebilmişlerdi. Hz. Peygamber’i çok iyi tanıdıkları için sahâbe böylesi

[46] B2731 Buhârî, Şürût, 15; MA9720 Abdürrezzâk, Musannef, V, 330
[47] M147 Müslim, Îmân, 52
[48] B1366 Buhârî, Cenâiz, 84; B4671 Tefsîr, (Tevbe) 12

durumlarda hiç çekinmeden, gayet açık bir şekilde konuşabilmekte; Resûlullah da onların iman, ihlâs ve niyetlerinin yanı sıra, mizaçlarını ve psikolojilerini de göz önünde bulundurur, bazılarının itirazlarını makul bulup kabul eder, bazılarını ise mazur görüp anlayışla karşılardı.

Sahâbe ile Peygamberimiz arasındaki ilişkide herhangi bir mesafe yoktu. Canlarından çok sevdikleri Peygamberlerine karşı sonsuz bir güven, samimiyet, sevgi ve saygı hâkimdi. Allah Resûlü, ashâbına karşı ne denli düşkün ise sahâbe de ona karşı o derece gönülden bağlı idi. Böyle bir ilişki, İslâm toplumunun ilk örnek neslini "Asr-ı saadet" neslini oluşturdu. Bazı usulcülerin dediği gibi, Sevgili Peygamberimizin hiçbir mucizesi olmasa, onun yirmi üç senede oluşturduğu bu sahâbe toplumu mucize olarak yeterdi.

محمد ﷺ

ÇOCUKLARA VE GENÇLERE DOST PEYGAMBER

Akra' b. Hâbis, Temîm Kabilesi'nin reislerindendi ve Araplar arasında önemli bir mevkiye sahipti. Câhiliye döneminde hakemlik yapardı ve elinden geldiğince adaletle hükmederdi. Mekke'nin Fethi'nden önce Müslüman olan Akra',[1] elinden geldiğince İslâm'ı öğrenmeye çalışıyordu. Resûlullah Efendimize söylediği bir sözden onun, çocuklara karşı sevecen davranmadığı ve küçüklere merhamet hususunda zayıf kaldığı anlaşılıyordu. Akra' bir gün Resûlullah'ı, torunu Hasan'ı öperken görmüş, "Benim on çocuğum var. Onlardan hiçbirini öpmedim." demişti. Rahmet Peygamberi bunu üzerine, "Merhamet etmeyene merhamet olunmaz." buyurmuş[2] ve bu yanlışını düzeltmesi gerektiğini ima etmişti. Çünkü Allah Resûlü'nün benimsediği en önemli prensiplerden biri, küçüklere sevgi ve şefkat göstermekti.[3]

1 Hİ231 İbn Hacer, İsâbe, I, 101-102
2 M6028 Müslim, Fedâil, 65; B5997 Buhârî, Edeb, 18
3 D4943 Ebû Dâvûd, Edeb, 58

Hz. Peygamber, bütün çocukları çok severdi. Zira o, âlemlere rahmet olarak gönderilmişti[4] ve çocuk sevgisi, Allah’ın insanın kalbine verdiği merhametin göstergesiydi. Bir bedevi, Hz. Peygamber’e gelerek ona “Sizler çocukları öper misiniz? Biz onları (hiç) öpmeyiz.” demişti. Nebî (s.a.s) ona şu anlamlı cevabı vermişti: “Allah senin gönlünden merhameti çekip almışsa ben ne yapayım?”[5]

Peygamberimiz, çocuklara olan sevgisini bazen onlara dua ederek,[6] bazen onları kucaklayıp öperek,[7] bazen kucağına oturtarak gösterirdi.[8] Nitekim Üsâme b. Zeyd, Resûlullah’ın (s.a.s) kendisini bir dizine, Hasan’ı da öbür dizine oturtup, onları bağrına bastığını ve onlar için şöyle dua ettini aktarmıştır: “Allah’ım, bu ikisine merhamet et! Ben de onlara merhamet ediyorum.”[9] Bazen de çocukları bineğine alarak,[10] omuzlarında taşıyarak,[11] yanaklarını okşayarak[12] hatta kendileriyle şakalaşarak[13] onlarla ilgilenirdi.

Medineli hanım sahâbîler arasında, dindarlığı, zekâsı ve cesareti ile meşhur olan Ümmü Süleym, Huneyn Savaşı’nda Resûlullah’ı yakından savunmuş, Medine’ye döndükten sonra da bir erkek çocuk dünyaya getirmişti.[14] Bebeği diğer oğlu Enes’in kucağına verip Hz. Peygamber’e göndermişti.

4 Enbiyâ, 21/107
5 B5998 Buhârî, Edeb,18; M6027 Müslim, Fedâil, 64
6 B5884 Buhârî, Libâs, 60; M6256 Müslim, Fedâilü’s-sahâbe, 56
7 B2122 Buhârî, Büyû’, 49
8 B223 Buhârî, Vudû’, 59; M5616 Müslim, Âdâb, 25
9 B6003 Buhârî, Edeb, 22
10 B5965 Buhârî, Libâs, 99
11 M6259 Müslim, Fedâilü’s-sahâbe, 59; B5996 Buhârî, Edeb, 18
12 M6052 Müslim, Fedâil, 80
13 T1992 Tirmizî, Birr ve sıla, 57; D5002 Ebû Dâvûd, Edeb, 84
14 “Abdullah b. Ebû Talha”, DİA, I, 97; ST8/425 İbn Sa’d, Tabakât; VIII, 425

Efendimiz, hurma istemiş ve onu çiğneyip yumuşatarak, bebeğin ağzına koymuştu. Bebek hurmanın tadını alıp dilini, dudaklarını hareket ettirince, "Ensarın hurmayı sevmesine bakın!" buyurmuş ve bebeğe Abdullah adını vermişti.[15] Mekke fethedilince de Mekkeliler akın akın çocuklarını Resûlullah'a getirmeye başlamışlardı. Resûlullah, getirilen çocuklar için bir yandan hayatlarının bereketli olması için dualar ediyor, bir yandan da başlarını okşayarak[16] çocuklara olan sevgisini gösteriyordu.

Şefkat Peygamberi, bazen çocukları bineğine alarak sever ve sevindirirdi. Abdullah b. Ca'fer,[17] Üsâme b. Zeyd[18] ve Fazl b. Abbâs[19] onun bineğine alıp seyahat ettiği çocuklar arasındaydı. Resûlullah'ın bu uygulaması, çocukların o kadar hoşuna giderdi ki onun seferden dönüşünü âdeta dört gözle beklerler ve onu karşılamak için yarışırlardı. Resûlullah da çocuklardan birini bineğinin önüne, birini de arkasına alır ve gönüllerini hoş ederdi.[20]

Allah'ın Elçisi bazen de çocukların yanaklarını okşayarak sevgisini gösterirdi. Onun bir dokunuşu, çocuklar için iftihar vesilesi olup unutulmayacak bir kıymete sahipti. Hatta sonraki yıllarda, bu türden hatıralarını başkalarıyla paylaşırlardı. Abdullah b. Sa'lebe[21] ve Câbir b. Semure bu şanslı çocuklardandı. Câbir başından geçen o mutlu hatırayı şöyle anlatmıştı: "Resûlullah ile birlikte ilk namazı (öğle namazını) kıldım. Sonra ailesinin yanına gitmek üzere çıktı,

[15] M6322 Müslim, Fedâilü's-sahâbe, 107; B5470 Buhârî, Akîka, 1
[16] D4181 Ebû Dâvûd, Tereccül, 8
[17] M6268 Müslim, Fedâilü's-sahâbe, 66
[18] B5964 Buhârî, Libâs, 98; M2950 Müslim, Hac, 147
[19] M3088 Müslim, Hac, 267; B1685 Buhârî, Hac, 101
[20] D2566 Ebû Dâvûd, Cihâd, 54; B5965 Buhârî, Libâs, 99
[21] B4300 Buhârî, Megâzî, 54

onunla birlikte ben de çıktım. Yolda onu çocuklar karşıladılar. Onların her birinin yanaklarını teker teker okşamaya başladı. Benim de yanağımı okşadı. Elinde öyle bir serinlik ve hoş bir koku hissettim ki sanki elini attârın (koku satanın) sepetinden çıkarmıştı."[22]

Allah Elçisi'nin çocukların arasına karışıp[23] onlarla çocuk olduğu, şakalaştığı ve oyun oynadığı olurdu. Mesela Medine'nin Hazrec Kabilesi'ne mensup bir ailenin çocuğu olan Mahmûd b. Rebî', beş yaşında iken Resûlullah'ın, kendilerine ait olan kuyudan çektiği suyu yüzüne püskürttüğüne dair bir hatırasını anlatmaktadır. [24]

Resûlullah'ın çocukları sevmesine ve bu sevgisini göstermesine hiçbir durum engel olmuyordu. İslâm'ın en önemli ibadetlerinden biri olan namazda bile çocuklara olan sevgisini ve ilgisini esirgemeyen Peygamberimiz, bazen kızı Hz. Zeyneb ile Ebu'l-Âs'ın evliliğinden olan kız torunu Ümâme'yi,[25] bazen de diğer kızı Hz. Fâtıma ve Hz. Ali'nin evliliğinden olan torunları Hasan veya Hüseyin'i[26] omuzunda, sırtında veya kucağında tutarak namaz kılardı. Secdeye gittiği zaman torununu yere bırakır, kalktığı zaman tekrar alırdı.

Namaz kılarken çocuklar onun önünden geçtiklerinde namazına devam eder hatta bazen dizlerinden tutan çocuklar olur ama Resûl-i Ekrem namazını bozmadan tamamlardı.[27] Namaz kıldırırken cemaatin içinde ağlayan bir çocuk sesi duysa dayanamaz, kıraati kısa tutarak namazı bir

22 M6052 Müslim, Fedâil, 80; ŞN15/85 Nevevî, Şerhu Sahîhi Müslim, XV, 85
23 B6129 Buhârî, Edeb, 81
24 B77 Buhârî, İlim, 18; M876 Müslim, Salât, 36
25 M1212 Müslim, Mesâcid ve mevziu's-salât, 41; B516 Buhârî, Salât, 106
26 N1142 Nesâî, Tatbîk, 82; HM28199 İbn Hanbel, VI, 466
27 N755 Nesâî, Kıble, 7; HM3167 İbn Hanbel, I, 341

an evvel bitirirdi.[28] Kendisine mevsimin ilk meyvesi sunulunca bereket duası yapar ve onu orada bulunan en küçük çocuğa ikram ederdi.[29]

Şüphesiz Rahmet Elçisi'nin çocuklarla ilişkisi muhabbet, şefkat ve merhamet üzerine kuruluydu. O, "Küçüğümüze şefkat, büyüğümüze hürmet göstermeyen bizden değildir."[30] buyururken bu hususa dikkat çekiyordu. Peygamber Efendimiz, her ne sebeple olursa olsun çocukların incitilmelerine göz yummazdı. Nitekim onun amcasının hanımı ve torunu Hasan'ın da süt annesi olan Ümmü'l-Fazl, bir gün ziyarete geldiğinde yanında Hasan'ı da getirmiş ve onu Resûlullah'ın kucağına vermişti. Ne var ki Hasan, dedesinin kucağına çişini yapmıştı. Bunun üzerine süt annesi, "Ne yaptın!" dercesine bebeğin omuzuna vurunca Rahmet Peygamberi dayanamamış ve "Oğlumun canını acıttın! Allah senin hayrını versin!" buyurmuştu.[31]

Resûlullah, çocuklar yaramazlık yaptığında onları azarlamaz, kınamaz, dövmez ama yol gösterirdi. Râfi' b. Amr[32] çocukken bir gün ensarın hurmalarını taşlarken yakalanmış ve Allah Resûlü'nün huzuruna getirilmişti. Resûlullah onu derhal cezalandırmak yerine önce, "Çocuğum, hurmaları neden taşlıyorsun?" diye sormuş, o da "Yemek için." diye karşılık vermişti. Bunun üzerine Peygamberimiz, "Hurmaları taşlama da altına düşenlerden ye." buyurarak ona doğruyu öğretmiş, başını okşamış ve "Allah'ım, onun karnını doyur." diyerek dua etmişti.[33]

[28] B709 Buhârî, Ezân, 65; M1055 Müslim, Salât, 191
[29] M3335 Müslim, Hac, 474
[30] T1921 Tirmizî, Birr ve sıla, 15; D4943 Ebû Dâvûd, Edeb, 58
[31] İM3923 İbn Mâce, Ta'bîrü'r-rü'yâ, 10; HM27416 İbn Hanbel, VI, 340
[32] İM2299 İbn Mâce, Ticâret, 67
[33] D2622 Ebû Dâvûd, Cihâd, 85

Küçük yaşlardan itibaren Resûlullah’ın hizmetinde bulunan Hz. Enes’in şu ifadesi, Efendimizin çocuklarla ilişkisini çok güzel biçimde özetlemektedir: “Resûlullah’a (s.a.s) on sene hizmet ettim. Vallahi bana bir kez olsun ‘Öf!’ bile demedi. Herhangi bir şeyden dolayı, ‘Niçin böyle yaptın?’ dediği gibi, ‘Şöyle yapsaydın ya!’ da demedi.”[34]

Hz. Peygamber (s.a.s), çocukları sadece sevmekle kalmaz, kişiliklerine saygı gösterir ve onlara iltifat ederdi. Bu amaçla, bazen oyun oynayan çocuklara selâm verir,[35] bazen onların kıyafetlerini över,[36] bazen de hastalandıklarında ziyaretlerine giderdi.[37]

Çocukların hayata veda etmesi Allah Resûlü’nü bir başka hüzünlendirirdi. Kızı Hz. Zeyneb’in minik oğlu ölmek üzereyken kucağına verildiğinde Rahmet Peygamberi’nin gözlerinden yaşlar dökülüyordu. Sa’d b. Ubâde, “Yâ Resûlallah! Bu ne hâl?” deyince Peygamberimiz, “Bu, Allah’ın kullarının kalbine koyduğu rahmettir. Allah, kullarından ancak merhametli olanlara merhamet eder.” buyurmuştu.[38] Aynı şekilde küçük yaşta ölen oğlu İbrahim için de hüzünlenen Resûlullah, onu bağrına basarak sessizce gözyaşı dökmüş ve “Göz yaşarır, kalp hüzünlenir, …” buyurmuştu.[39]

Peygamber Efendimizin çocuklarla sevgi, şefkat ve iltifat üzere kurduğu ilişkisi, her aşamasında geleceğin yetişkinine duyulan saygıyı yansıtmakta iken gençlerle iletişimi ise çok daha derin ve etkileyiciydi. Kendilerine has bir

[34] M6011 Müslim, Fedâil, 51; D4773 Ebû Dâvûd, Edeb, 1
[35] M6378 Müslim, Fedâilü’s-sahâbe, 145; D5202, D5203 Ebû Dâvûd, Edeb, 135, 136
[36] B3071 Buhârî, Cihâd, 188
[37] B5657 Buhârî, Merdâ, 11
[38] B1284 Buhârî, Cenâiz, 32; M2135 Müslim, Cenâiz, 11; AU8/105 Aynî, Umdetü’l-kârî, VIII, 105
[39] M6025 Müslim, Fedâil, 62; B1303Buhârî, Cenâiz, 43

hâletiruhiye içerisinde olan gençler, istek, arzu, heyecan, gurur, şiddet gibi duyguları yoğun biçimde yaşamalarına rağmen, tecrübesizlik gibi bir dezavantaja sahiptirler. Bunu bilen Rahmet Peygamberi, gençlerle ilişkisinde onurlandırıcı, güven verici, cesaretlendirici, akılcı ve ılımlı bir tarz benimsemişti.

Resûlullah, gençlere bir iş verdiği zaman, tecrübesizlik faktöründen kaynaklanan ürkekliği yok edecek bilgi ve güveni de verirdi. Hz. Ali genç yaşta Yemen'e kadı olarak görevlendirildiği zaman, genç ve tecrübesiz oluşunu gerekçe göstererek ilk başta çekingen davranmış, bunun üzerine Allah Resûlü, mübarek elini onun göğsüne vurmuş ve "Allah'ım, bunun kalbine hidayet ver ve lisanını sabit kıl!" buyurarak duasıyla onu cesaretlendirmiş ve ona bir davada nasıl hüküm vermesi gerektiğini anlatmıştı.[40] Hz. Ali, "Bundan sonra iki kişi arasında hüküm verme konusunda hiç tereddüt etmedim." demişti.[41]

Resûlullah, sadece gençlerin özgüven eksikliklerini gidermekle kalmamış, aynı zamanda çevrenin gençlere karşı güvensizliğini de ortadan kaldırmaya çalışmıştı. Vaktiyle, azatlı kölesi Zeyd b. Hârise'yi genç yaşta olmasına rağmen aralarında ileri yaşta sahâbîlerin de olduğu bir gruba komutan tayin etmişti. Ama ashâbdan bazıları, onun komutanlığı hakkında tereddüt göstermişlerdi. Sonraları Peygamber Efendimiz, dadısı Ümmü Eymen ile Zeyd'in evliliğinden dünyaya gelen Üsâme'yi Rumlar üzerine gönderilecek bir orduya komutan tayin etmiş ve yine tereddütler baş göstermişti. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem, "Siz şimdi

[40] D3582 Ebû Dâvûd, Kadâ' (Akdiye), 6
[41] İM2310 İbn Mâce, Ahkâm, 1

Üsâme’nin kumandanlığı hakkında ileri geri konuşuyorsunuz. Bundan önce babasının kumandanlığı hakkında da konuşmuştunuz. Allah’a yemin ederim ki Zeyd bu göreve nasıl lâyık ve insanların bana en sevimlilerinden idiyse hiç şüphesiz Üsâme de babasından sonra bana insanların en sevimlilerindendir.”[42] buyurarak hem itirazları susturmuş hem de genç Üsâme’yi cesaretlendirmişti.

Resûlullah Efendimiz, gençlerin yoğun bir duygu değişimi yaşadıklarını bilir ve bu konuda son derece makul ve mutedil davranırdı. Onun ne derece ince ruhlu ve anlayışlı olduğunu gören gençlerin, Allah Resûlü’ne muhabbetleri bir kat daha artardı. Mâlik b. Huveyris ve arkadaşlarından oluşan bir grup genç, İslâm’ı kabul ettikten sonra memleketlerinden yola çıkarak Medine’ye Hz. Peygamber’i ziyarete gelmişlerdi. Yaklaşık yirmi gün onun yanında kalmışlar ve artık geride kalanları özlemeye başlamışlardı. Resûlullah bu durumu sezmiş, anlayışla karşılamış ve duygularını dile getirmelerine gerek kalmadan “Memleketinize dönseniz de onlara (öğrendiklerinizi) öğretseniz.” diyerek ailelerinin yanlarına dönmelerine izin vermişti. [43]

Genç olmanın belki de en zor taraflarından birinin, karşı cinse duyulan ilgi ve arzu olduğunu bilen Peygamberimiz, gençlere dengeli davranmayı ve sabırlı olmayı tavsiye ederdi. Abdullah b. Mes’ûd’un anlattığına göre o, etrafındaki gençlere şöyle buyurmuştu: “Gençler! Evlenme imkânı bulanınız evlensin. Çünkü evlenmek, gözü haramdan çevirmek ve iffeti korumak için en iyi yoldur. Evlenme imkânı bulamayanlar

[42] B4469 Buhârî, Megâzî, 88; M6254 Müslim, Fedâilü’s-sahâbe, 63
[43] B685 Buhârî, Ezân, 49; M1535 Müslim, Mesâcid ve mevziu’s-salât, 292

da oruç tutsun. Çünkü orucun, kişi için şehveti kesme özelliği vardır."[44]

Amcasının oğlu Fazl b. Abbâs evlilik çağına geldiğinde Resûl-i Ekrem, Mahmiye isimli zekât memuru bir sahâbîye, "Bu gence kızını nikâhla." buyurarak aracılık etmişti.[45] Veda Haccı'nda bineğinin arkasına aldığı Fazl, yolda gördüğü hanımlara bakınca, mübarek eli ile onun yüzünü öbür tarafa çeviren de Peygamberimiz idi.[46]

Hz. Peygamber, gençlik hevesleri konusunda delikanlılardan sadır olabilecek aşırılıkları, onları kırmadan, incitmeden, küçük düşürmeden engeller, ikna olmaları için uğraşırdı. Bir defasında, nefsine hâkim olamayıp artık zina etmek istediğini belirten bir delikanlı, Peygamberimize gelerek İslâm'ın haram kıldığı bu fiili işlemek için izin istemişti. Sahâbîler hemen onu susturmaya kalkışmışlardı. Ancak Resûlullah onlara müsaade etmemiş, genci yanına oturtmuş ve sırasıyla ona annesiyle, kızıyla, kız kardeşiyle, halasıyla ve teyzesiyle bir başkasının zina etmesine razı olup olmayacağını sormuştu. Genç her seferinde "Hayır" cevabını vermiş ve Resûlullah da her seferinde diğer insanların da buna razı olmayacağını sakin bir dille anlatmıştı. Sonra "Allah'ım, bu gencin günahını bağışla, kalbini temizle, ırzını koru!" diye dua etmiş ve delikanlı bu niyetinden vazgeçmişti.[47]

Enerji, heyecan ve kuvvetin zirvede olduğu bu dönemde, tecrübesizlik gençleri tehlikeli girdaplara sokabilir. İşte Resûlullah güçlü iradesiyle bu fırtınaya dayanıp harama düşmeyen genci, Allah'ın kendi (arşının) gölgesinden

44 B5066 Buhârî, Nikâh, 3; T1081 Tirmizî, Nikâh, 1
45 M2481 Müslim, Zekât, 167
46 M2950 Müslim, Hac, 147; D1905 Ebû Dâvûd, Menâsik, 56
47 HM22564 İbn Hanbel, V, 257

başka hiçbir gölgenin bulunmadığı kıyamet gününde göl-gelendireceği yedi kişiden biri olarak saymıştır.[48]

Nebî (s.a.s), iffetini koruyan, Allah karşısındaki sorumluluğunun bilincinde ve istikamet üzere olan gençleri, ilâhî azabın karşısındaki engellerden biri olarak tanıtmış ve "... Huşû duyan gençler, (namaz kılarak) rükû eden yaşlılar, emzikli bebekler ve otlayan hayvanlar olmasaydı mutlaka başınıza azap yağardı." buyurmuştur.[49]

Hz. Peygamber, gençlerin eğitimi ile özel olarak ilgilenmiş, mescidinin yanı başındaki Suffe isimli çardakta, Ebû Hüreyre gibi nice delikanlıya dini öğretmiştir. Efendimizin yanında gençliklerini yaşayan Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Mes'ûd, Abdullah b. Abbâs, Muâz b. Cebel ve Enes b. Mâlik gibi büyük sahâbîlerin, İslâm kültür ve medeniyetinin inşasındaki yerleri tartışılmazdır. Bulduğu her fırsatta gençlere özel tavsiyelerde bulunan Allah Resûlü'nün, Abdullah b. Abbâs'a verdiği öğütlerden biri şöyledir: "Delikanlı! Sana bazı sözler öğreteceğim: Allah'ı(n hakkını) koru ki Allah da seni korusun. Allah'ı(n hakkını) gözet ki O'nu hep yanında bulasın. Bir şey isteyeceğinde Allah'tan iste. Yardım dileyeceğinde Allah'tan yardım dile. Şunu bilmelisin ki bütün toplum (varlık âlemi) bir konuda senin yararına bir şey yapmak için bir araya gelse ancak Allah yazmışsa sana destek verebilirler. Yine (bütün toplum) sana zarar vermek için bir araya gelse ancak Allah yazmışsa sana zarar verebilirler. Zira kalemler kaldırılmış, sayfalar kurumuştur."[50]

48 B660 Buhârî, Ezân, 36; M2380 Müslim, Zekât, 91
49 YM6402 Ebû Ya'lâ, Müsned, XI, 287
50 T2516 Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 59; HM2669 İbn Hanbel, I, 293

Sonuç olarak diyebiliriz ki Allah Resûlü, peygamberlik görevi gereği, cinsiyet ve yaş ayrımı yapmaksızın toplumun her ferdi ile yakından ilgilenmiş, bu bağlamda çocuklarla sevgi, gençlerle samimiyet dolu bir ilişki geliştirmiştir. Bir çocuğun aslında geleceğin yetişkini olduğu, bir gencin ise, vahyin en taze muhatabı olduğu düşünüldüğünde, onların ne kadar kıymetli oldukları anlaşılacaktır. Peygamberimiz toplumun çocuk ve gençlerden oluşan en dinamik tabakasının, geleceğin sorumluluğunu yüklenebilecek nitelikte yetişmesi için hassasiyet göstermiş; merhamet ve muhabbete doymuş bir çocuk, yeryüzünün halifesi olduğunun şuuruna ermiş bir genç, kısacası eşref-i mahlûkât olan bir "insan" yetiştirmek için gayret etmiştir.

محمد ﷺ

KADININ ONURU VE HAKLARI PEYGAMBER GÜVENCESİNDE

Medine'nin sokaklarında orta yaşlı, fakir bir kadın, sırtında komşusundan ödünç aldığı elbisesiyle, Hz. Peygamber'in evine doğru hızla ilerlemeye çalışıyordu. Gönlü daralmış, ne yapacağını bilemez bir hâldeydi. Gözyaşlarına hâkim olamıyordu. Bir sığınak, bir çare bulma ümidi olmasa tek adım atacak hâli kalmamıştı. Telaşla Allah'ın Elçisi'nin yanına geldi. Boğazına sanki bir şeyler düğümlenmişti Havle bnt. Mâlik b. Sa'lebe'nin.[1] Sesini duyurmakta zorlanıyordu. Allah Resûlü'nün karşısına oturdu. "Ey Allah'ın Elçisi! Kocam bana sırtını çevirdi!" diye söze başladı.

"Sırtını çevirme" yani "zıhâr", bir Câhiliye geleneği idi ve kadını boşamak anlamına geliyordu. Erkek, karısını annesine benzeterek kendisine haram kılıyor, böylece boşanma gerçekleşmiş oluyordu.[2] Aslında Havle, uzun yıllar süren ve kendisine birçok çocuk kazandıran yuvasını kurtarmaya çalışıyordu.

1 Hİ7/618 İbn Hacer, İsâbe, VII, 618-620
2 BS15653 Beyhakî, es-Sünenü'l-kübrâ, VII, 608

Oysa geleneğe göre bu tarz bir boşanmanın geri dönüşü yoktu. Ama Havle, Allah'ın ve Resûlü'nün rahmet ve merhametine güveniyor, bir çözüm bulunacağına inanıyordu. Sözlerine şöyle devam etti: "Ey Allah'ın Elçisi! Ben kocama gençliğimi verdim. Onun için çocuklar doğurdum. Yaşlanıp da doğuramaz olunca bana anasıymış gözüyle bakıp sırtını çevirdi!"

Havle'nin çırpınışları Resûlullah'ı da derinden etkilemişti. Ne var ki yuvasını ayakta tutmaya çalışan bu gözü yaşlı kadının hâli ile ilgili Allah'ın kendisine bildirdiği bir hüküm yoktu. Yerleşik örf ne ise vereceği karar da o olacaktı. Buna göre artık Havle boşanmış sayılacaktı. Havle bu durumu kabullenemiyor, Allah'ın kendisini bu hâlde bırakmayacağına inanıyordu. Mutlaka bu meselenin bir çözümü olmalıydı. Şöyle mırıldandı: "Allah'ım, şikâyetimi sana arz ediyorum!"

Allah Teâlâ uğradığı haksızlığı giderme ve yuvasını kurtarma mücadelesi veren bu kadının ilticasına cevap vermiş ve "mücadele eden kadın" anlamına gelen Mücadele Sûresi'ni vahyetmişti.[3] "Allah, kocası hakkında seninle tartışan ve Allah'a şikâyette bulunan kadının sözünü işitmiştir. Allah, sizin sürdürdüğünüz konuşmayı (zaten) işitmekteydi. Şüphesiz Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir."[4] diye başlıyordu sûre. İlâhî rahmet, kadınların gururunu kıran, onları derinden yaralayıp mağdur eden çirkin bir geleneği reddediyordu: "İçinizden kadınlarına zıhâr yapanlar bilsinler ki o kadınlar onların anaları değildir. Onların anaları ancak, kendilerini doğuran kadınlardır."[5]

[3] D2214 Ebû Dâvûd, Talâk, 16-17; N3490 Nesâî, Talâk, 33; İM2063 İbn Mâce, Talâk, 25
[4] Mücâdile, 58/1
[5] Mücâdile, 58/2

Zıhar gibi bir Câhiliye geleneğinin kaldırılmasında Havle'nin mücadelesi etkili olmuştu. Ancak bu noktada daha da önemlisi, Havle'ye mücadele edebilme gücü veren, İslâm'ın kadına verdiği değerin farkında olmasıydı. Kadınlarla ilgili Câhiliye'den kalma pek çok çirkin anlayış ve uygulama İslâm'la değiştirilmişti. Bu nedenle Havle, Allah'a güvenmiş, neticede kadını ezen bir uygulamanın son bulmasına vesile olmuştu.

Hz. Muhammed'in içinde yaşadığı, aralarında yetiştiği İslâm öncesi Mekke toplumunda kadına biçilen değer, bir kız çocuğu doğduğu zaman hissedilenler ve yaşananlarla anlaşılabilirdi: "Onlardan biri, kız ile müjdelendiği zaman içi öfke ile dolarak yüzü simsiyah kesilir*!* Kendisine verilen kötü müjde (*!*) yüzünden halktan gizlenir. Şimdi onu, aşağılanmış olarak yanında mı tutacak, yoksa toprağa mı gömecek?"[6] Oysa Allah bu değer yargısının "kötü bir hüküm" olduğunu belirtmiş,[7] Meryem gibi bir kız evlâdını bizzat "nadide bir bitki" misali yetiştirmişti.[8] Allah'ın Resûlü ise bir hadisinde şöyle buyurmuştu: "Kimin üç kızı ya da üç kız kardeşi olur veya iki kızı ya da iki kız kardeşi olur da onlarla birlikte güzelce yaşar ve onlar hakkında Allah'a karşı sorumluluğunun bilincinde olursa onun için cennet vardır*!*"[9] Bu ilâhî buyruklar sebebiyle, artık dünyaya gözlerini açan kız çocuğu, utanç ve öfke ile değil sayesinde cennete erişilebilecek bir varlık olarak karşılanmalıydı.

Özellikle yetim ve kimsesiz kızların haklarının korunması, yaşamlarının güvence altına alınması İslâm'ın oldukça

[6] Nahl, 16/58-59
[7] Nahl, 16/59
[8] Âl-i İmrân, 3/37
[9] T1916 Tirmizî, Birr ve sıla 13; HM11404 İbn Hanbel, III, 43

önem verdiği hususlardan biridir. İslâm öncesi dönemde, birinin bakım ve himayesinde büyümüş yetim ve kimsesiz kızlar toplumda diğer kadınlara verilen mehirden çok daha az bir mehirle, kendi bakımlarını üstlenen kişilerle evlenmeye zorlanırlardı. Oysa mehir, evlilik sonrasında kadının ekonomik güvencesini sağlamaya yönelik bir meblağ idi. Bu itibarla Cenâb-ı Allah evliliğin sona ermesi hâlinde "kadına yükler dolusu mehir" verilmiş olsa dahi bunun alınmamasını istemişti.[10] Mehirin, evlilik hayatında kadına sağladığı avantajlar sebebiyle yetim kızların, kimsesiz oluşlarından istifade edilerek az bir mehir karşılığında evlendirilmeleri yasaklanmıştı. Öte taraftan yetim kızların bakımlarını üstlenen kişiler sırf o kızların güzelliğine tamah edip varis oldukları malı ellerinden kaçırmamak için evlenmelerine engel olurlardı. Ancak kadınlara yönelik bu baskı ve zulüm, indirilen şu âyetle reddedildi: "Kadınlar hakkında senden fetva istiyorlar. De ki, onlar hakkında size fetvayı Allah veriyor. Kitapta, kendilerine (verilmesi) farz kılınan (mirası) vermediğiniz ve evlenmek istediğiniz yetim kızlara, zavallı çocuklara ve yetimlere âdil davranmanıza dair, size okunmakta olan âyetler de bunu açıklıyor. Ne hayır yaparsanız, şüphesiz Allah onu bilir."[11]

İslâm ile birlikte, kadınlara yönelik Câhiliye'den kalma çirkin tutum davranışlar, baskı ve eziyetler gün geçtikçe birer birer ortadan kaldırılıyordu. Günün birinde Peygamber'in şehrinde bir adam, âdeta intikam alırcasına hanımına öfkeyle şöyle dedi: "Vallahi, seni ne boşarım ne de seninle evli kalırım!" Kadın bunun nasıl olacağını sordu.

[10] Nisâ, 4/20
[11] Nisâ, 4/127; B5128 Buhârî, Nikâh, 37; B5140 Buhârî, Nikâh, 44

Adam, "Seni boşarım, iddetinin bitmesine yakın tekrar dönerim. Sonra yine boşar ve aynı şeyi yaparım." diye cevap verdi. Böylelikle kadını belki yüz defa boşayabilir ama iddeti içinde dönerek başkasıyla evlenmesine de engel olurdu. Kadın, Hz. Âişe'nin yanına geldi ve durumunu anlattı. Kocasının bu keyfi uygulamasıyla ne evli ne de dul, sadece esir bir kadın olarak hayatını sürdürecekti. Hz. Âişe kadına hiçbir şey söyleyemedi, durumu Resûlullah'a arz etti. Rahmet Peygamberi de böyle bir durum karşısında sustu. O anda Allah Teâlâ boşanmada kadınların hak ve onurlarını koruyacak muhteşem hükmü indirdi: "(Dönüş yapılabilecek) boşama iki defadır. Sonrası, ya iyilikle geçinmek ya da güzellikle bırakmaktır."[12]

İslâm öncesinde eşini kaybetmiş dul hanımlar da ciddi sıkıntılar yaşıyorlardı. Kocalarının aileleri ve yakınları bu kadınları zorla sahipleniyor, ya kendileri onlarla evleniyor, ya istedikleri kişiyle evlendiriyor ya da hiçbir zaman evlenmelerine izin vermiyorlardı. Dul bir kadın yeniden evlenmek konusunda asla söz sahibi değildi. Ancak kocası tarafından kendisine ödenmiş mehiri kocasının ailesine iade etmesi hâlinde evlenmesine izin verilebiliyordu. Kadın bir anlamda ölen kocasının mirası olarak değerlendiriliyordu. Kadına kendi evliliği konusunda dahi söz hakkı vermeyen bu gelenek, "Ey iman edenler! Kadınlara zorla mirasçı olmanız size helâl değildir."[13] âyetiyle reddedildi. Bu âyetin nazil olmasından önce kadınlar kocalarının ailelerinden küçük bir çocukla dahi nikâhlandırılarak evde tutulabiliyordu. Günün birinde bu uygulamalar öyle çirkin bir noktaya geldi

[12] Bakara 2/229; T1192 Tirmizî, Talâk ve liân, 16
[13] B4579 Buhârî, Tefsîr, (Nisâ) 6; D2089 Ebû Dâvûd, Nikâh, 21, 22

ki Medineli şair Ebû Kays b. el-Eslet öldüğünde, oğlu Kays, babasının mirası addettiği üvey annesi Kebşe bnt. Ma'n ile evlenmeye kalkıştı. Çaresiz kadın derhâl Resûlullah'a giderek durumunu arz etti ve bunun üzerine şu âyetler nazil oldu: "Geçmişte olanlar hariç, artık babalarınızın evlendiği kadınlarla evlenmeyin. Çünkü bu bir hayâsızlık, öfke ve nefret gerektiren bir iştir. Bu ne kötü bir yoldur."[14] Benzer bir şekilde Resûlullah (s.a.s) evlenme yaşına gelmiş kızların da babaları tarafından zorla evlendirilmelerini tasvip etmemiş, onlara söz hakkı tanınmasını isteyerek şöyle buyurmuştu: "Kendi onayı alınmadıkça dul kadınla, kendisinden izin alınmadıkça da bakire kız ile nikâh yapılmaz."[15]

Medine'de İslâm toplumu tüm yönleriyle inşa edilirken, kadın hakları konusunda yapılan bir düzenleme de miras ile ilgili idi. Uhud Savaşı'ndan sonra bu savaşta şehit düşen Medineli sahâbî Sa'd b. er-Rebî'in hanımı, iki kızını yanına alarak Hz. Peygamber'in huzuruna çıktı: "Ey Allah'ın Elçisi, bunlar Sa'd b. er-Rebî'in kızları. Babaları Uhud Savaşı'nda seninle beraber çarpışırken şehit edildi. Amcaları bütün mallarına el koyarak onlara mal namına hiçbir şey bırakmadı. Malları olmadıkça evlenmeleri de imkânsız!" diyerek uğradıkları haksızlığı anlattı. Bu haksızlığa uğrayan ilk kadınlar Sa'd'ın hanımı ve kızları değildi kuşkusuz. Öteden beri gelenek, kadınların ve kız çocuklarının miras almamaları yönündeydi. Sa'd'ın hanımı, İslâm'ın bu haksız uygulamaya son vereceğinden emindi. Hz. Peygamber (s.a.s) ona, Allah bu konuda bir hüküm verinceye kadar sabretmesini

[14] Nisâ, 4/22, NS11095 Nesâî, es-Sünenü'l-kübrâ, VI, 321; BS14236 Beyhakî, es-Sünenü'l-kübrâ, VII, 253; İB3106 İbn Abdilber, İstîâb, s. 845
[15] B5136 Buhârî, Nikâh, 42

söyledi. Bir müddet sonra da miras âyetleri nazil oldu. Hz. Peygamber, Sa'd'ın kardeşini çağırarak kızlara mirasın üçte ikisini, annelerine sekizde birini vermesini geriye kalanı da kendisinin almasını söyledi.[16] Büyük halife Hz. Ömer, İslâm'ın gelişinden sonra kadınların kazandıkları bu hakları şu cümleyle ifade etmiştir: "Vallahi, Câhiliye döneminde biz kadınlara hiç değer vermezdik. Ta ki Allah, onlar hakkında indirdiklerini indirip onlara verdiği payı verene kadar."[17]

Hanım sahâbîler İslâm'ın gelişiyle birlikte Câhiliye döneminde uğradıkları haksız uygulamalardan kurtulmakla kalmamışlar, aynı zamanda sosyal hayatta daha aktif bir rol de oynamaya başlamışlardır. Onların, savaşlarda üstlendikleri görevler bunun tipik bir göstergesidir. Hayber Gazvesi öncesinde bir grup kadın Resûlullah'a gelerek şöyle demişlerdi: "Yâ Resûlallah! Biz yün eğirerek kazandıklarımızla Allah yolunda cihada çıktık. Yanımızda yararlılar için ilaçlar var. Etrafa saçılmış okları toplayıp askerlere verebilir, onlara un çorbası yapabiliriz." Bunun üzerine Resûlullah, "Haydi kalkın o zaman!" buyurmuş, Hayber fethedildikten sonra erkeklere verdiği gibi bu hanımlara da ganimetten pay vermişti.[18]

Hz. Peygamber döneminde kadınlar toplumsal hayatın pek çok sahasında rahatlıkla yer alabiliyorlardı. Kimi hanımlar ticaretle,[19] kimi eğitim öğretimle,[20] kimi sağlık hiz-

16 T2092 Tirmizî, Ferâiz, 3; D2892 Ebû Dâvûd, Ferâiz, 4; İM2720 İbn Mâce, Ferâiz, 2
17 B4913 Buhârî, Tefsîr, (Tahrîm) 2; M3692 Müslim, Talâk, 31
18 D2729 Ebû Dâvûd, Cihâd, 141
19 İM2204 İbn Mâce, Ticâret, 29
20 D3887 Ebû Dâvûd, Tıb, 18; HM27635 İbn Hanbel, VI, 372

metleriyle[21] uğraşıyordu. Ancak peygamber döneminde kadınların toplum içindeki değerini ve önemini ortaya koyan belki de en önemli uygulama, Allah Resûlü'nün hanımlardan biat almasıdır.[22] Devlet başkanı ile halkı arasında bir nevi bağlılık sözleşmesi anlamına gelen biatlerde, sahâbe hanımların yer alması, onlara önemli bir sosyal ve siyasî statü verildiğini gösterir.

Hz. Peygamber, bir yandan hanımlara aile ve toplum hayatında değer ve statü kazandırırken, öte taraftan onları her zaman korur, kollar, haklarının gasp edilmesine ve eziyete uğramalarına müsaade etmezdi. Hz. Peygamber, şiddet yanlısı erkeklere, eşleriyle aynı yatağı paylaştıklarını hatırlatarak kadına karşı şiddeti yasaklamıştır.[23] Hz. Âişe, Allah Resûlü'nün hiçbir kadına ve hizmetçiye el kaldırmadığını söylemiştir.[24] Kadınlara kibar ve anlayışlı davranmak Efendimizin hayat ilkelerinden biriydi. O (s.a.s), hanımlara karşı nazik olunmasını öğütlerken kendine has üslûbuyla onları narin kristallere benzetmiştir. Enes b. Mâlik'ten rivayet edildiğine göre, Veda Haccı için yola çıkıldığında Enes'in annesi Ümmü Süleym, Peygamber Efendimizin eşleriyle beraberdi. Enceşe isimli bir kılavuz da develeri sürüyordu. Yolculuğun heyecanı ile yüksek sesle şiirler okuyan bu güzel sesli köle[25] develerin hızlanmasına neden olunca Resûlullah ona şöyle seslendi: "Ey Enceşe! Kristalleri taşırken yavaş ol!"[26]

21 B5679 Buhârî, Tıb, 2
22 Mümtehine, 60/12; B1306 Buhârî, Cenâiz, 45; M4834 Müslim, İmâre, 88
23 B4942 Buhârî, Tefsîr, (Şems) 1; M7191 Müslim, Cennet ve sıfâtü naîmihâ ve ehlihâ, 49
24 M6050 Müslim, Fedâil, 79
25 EÜ1/284 İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-gâbe, I, 284
26 M6039 Müslim, Fedâil, 72; B6149 Buhârî, Edeb, 90

Merhamet Elçisi, kadının yaratılışı gereği ince ve kırılgan olan yapısına dikkat çekerek erkekleri uyarmış, bu hassas yapıyı görmezden gelerek onu zorlamanın kırılma ile sonuçlanacağına işaret etmiştir.[27] Ümmetin hayırlıları, kuşkusuz Hz. Peygamber'i örnek edinenlerdir. Allah'ın Elçisi, hayatın her adımında olduğu gibi kadınlara iyi muamele konusunda da kendisini örnek göstermiş ve şöyle buyurmuştur: "En hayırlınız, ailesine en hayırlı davranandır. Ben de sizin aranızda ailesine karşı en hayırlı davrananım."[28]

Resûlullah'ın kadınlara iyi muamelede bulunma, baskı ve şiddetle mücadele konusundaki kararlı tutumu sayesinde Medine'de hanımlar rahat bir nefes almışlardı. O kadar ki Hz. Ömer, Medine'ye hicretten sonra kadınların özellikle aile içindeki konumlarının ne denli değiştiğini şöyle dile getirmişti: "Biz (Kureyş kabilesi olarak) kadınlar üstünde hâkimiyet kurmuş bir toplumduk. Medine'ye geldiğimizde ise kadınların sözünün geçtiği bir toplumla karşılaştık. Bir müddet sonra bizim kadınlarımız da onların kadınlarından bu tavrı öğrenmeye başladılar."[29]

Medine'de kadınların taleplerini ifade etme, haklarını arama ve kendilerini savunma konusunda gün geçtikçe rahat davranmaya başlamaları Hz. Ömer gibi Mekkeli sahâbîlerin pek hoşlanmadığı bir durumdu. Nitekim günün birinde Hz. Ömer bir konuda fikrini söyleyen eşini, "Sen kim, Ömer'e akıl vermek kim!" diyerek azarlamış, bunun üzerine eşi, "Sana cevap vermemi neden engellemeye çalışıyorsun? Vallahi, Peygamber'in (s.a.s) eşleri bile ona

[27] B5184 Buhârî, Nikâh, 80; M3650 Müslim, Radâ', 65
[28] İM1977 İbn Mâce, Nikâh, 50; T3895 Tirmizî, Menâkıb, 63
[29] M3695 Müslim, Talâk, 34

karşılık veriyor, hatta zaman zaman bazıları akşama kadar ona küs durabiliyor." demişti. Bu durum Hz. Ömer'i bir hayli kaygılandırmış ve doğruca Hz. Peygamber'in eşlerinden biri olan kızı Hz. Hafsa'nın yanına giderek durumun böyle olup olmadığını araştırmıştı. Hz. Hafsa'nın anlatılanları onaylaması karşısında Hz. Ömer kızına şöyle nasihatte bulunmuştu: "Bunu yapan muhakkak kendine yazık etmiş, kayba uğramıştır. Resûlullah'ın (s.a.s) gazabından dolayı Allah'ın size gazap etmeyeceğinden nasıl emin olabilirsiniz? Sen sakın Resûlullah'a (s.a.s) karşı ısrarcı olma, ona bir konuda karşılık vermeye kalkışma ve ona küsme. Ne isteyeceksen benden iste, ben senin istediğini yerine getireyim."[30]

Hz. Ömer, kadınların Hz. Peygamberle rahat diyalogları karşısında kaygı duysa da Allah Resûlü, bu hususta kadınlara karşı oldukça müsamahakâr ve nazikti. Günün birinde Hz. Ömer, Resûlullah'ın huzuruna girmek için izin istedi. O sırada Resûlullah'ın yanında Kureyş Kabilesi'nden bir grup kadın vardı; yüksek sesle konuşuyor ve Resûlullah'tan birtakım isteklerde bulunuyorlardı. Hz. Ömer'in içeri girmek için izin istediğini duyar duymaz hemen susup bir köşeye sinerek örtülerine büründüler. Onların bu hâli karşısında Peygamber Efendimiz gülmeye başladı. İçeri giren Hz. Ömer Peygamberimizin neden güldüğünü merak edince Resûlullah (s.a.s), "Yanımdaki kadınların hâli garibime gitti, senin sesini işitince hemen örtülerine büründüler." buyurdu. Hz. Ömer, "Ey Allah'ın Elçisi, onların hürmetlerine ve saygılarına sen daha lâyıksın." dedi ve oradaki kadınlara dönerek, "Ey nefislerinin düşmanları! Resûlullah'tan değil

[30] B2468 Buhârî, Mezâlim, 25; M3695 Müslim, Talâk, 34

de benden mi kaçınıyorsunuz?" diye seslendi. Kadınlar da "Evet, sen Resûlullah'tan daha sert ve haşinsin." diye cevap verdiler.[31]

Kadınların Hz. Peygamber'in yanına girip çıkma, kendisine soru sorma, problemlerine çözüm bulmasını isteme konusundaki rahatlıklarının temelinde Rahmet Peygamberi'nin onlara gösterdiği nezaket ve müsamaha yer almaktadır. Nitekim Cenab-ı Allah, "O vakit Allah'tan bir rahmet ile onlara yumuşak davrandın. Şayet sen kaba, katı yürekli olsaydın, hiç şüphesiz, etrafından dağılıp giderlerdi…"[32] âyetinde işte böyle bir merhameti ve nezaketi anlatmıştır. Öte taraftan Hz. Peygamber, "Allah'ım, ben iki zayıfın; yetimin ve kadının hakkına el uzatılmasını yasaklıyorum."[33] buyurarak yetim ve kadın haklarına riayet meselesine büyük önem atfettiğini, bu hususta hiç esnek olmayacağını açıklamıştı. Bunu bilen hanımlar, karşılaştıkları sıkıntıları, çözüm bulamadıkları sorunları rahatlıkla, çekinip sıkılmadan Hz. Peygamber'e getirirlerdi. Öyle ki Ümmü Seleme, "Erkekler savaşa çıkıyor kadınlar ise savaşa çıkamıyor. Ayrıca bize mirastan da yarım hisse veriliyor!" diyerek serzenişte bulununca şu âyet nazil olmuştu: "Allah'ın, kiminizi kiminize üstün kılmaya vesile yaptığı şeyleri (hasetederek) arzu edip durmayın. Erkeklere kazandıklarından bir pay vardır. Kadınlara da kazandıklarından bir pay vardır. Allah'tan, O'nun lütfunu isteyin. Şüphesiz Allah, her şeyi hakkıyla bilendir."[34] Bir başka seferinde Ümmü Umâre, "Kur'an'da her konuda erkeklerden bahsedildiğini görüyorum. Kadınların herhangi

[31] B3294 Buhârî, Bed'ül-halk, 11; M6202 Müslim, Fedâilü's-sahâbe, 22
[32] Âl-i İmrân, 3/159
[33] İM3678 İbn Mâce, Edeb, 6; HM9664 İbn Hanbel, II, 440
[34] Nisâ, 4/32; T3022 Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân, 4

bir şekilde anıldığını görmüyorum." demiş, bunun üzerine şu ilâhî cevap gelmişti: "Şüphesiz Müslüman erkeklerle Müslüman kadınlar, mümin erkeklerle mümin kadınlar, itaatkâr erkeklerle itaatkâr kadınlar, doğru erkeklerle doğru kadınlar, sabreden erkeklerle sabreden kadınlar, Allah'a derinden saygı duyan erkeklerle Allah'a derinden saygı duyan kadınlar, sadaka veren erkeklerle sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkeklerle oruç tutan kadınlar, namuslarını koruyan erkeklerle namuslarını koruyan kadınlar, Allah'ı çokça anan erkeklerle çokça anan kadınlar var ya, işte onlar için Allah bağışlanma ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır."[35]

Hanım sahâbîler Resûlullah'a hayızdan nasıl temizlenecekleri,[36] saç eklemenin hükmü,[37] kendilerine karşı cimri davranan eşlerinin mallarından gizlice alıp alamayacakları[38] gibi pek çok fıkhî meselede sorular yöneltmişlerdi. Hz. Peygamber gerek bu tür dinî-fıkhî meselelerde gerekse özel hayatları ile ilgili problemlerinde daima kadınlara yardımcı olurdu. Söz gelimi hem Muâviye hem Ebû Cehm, Fâtıma bnt. Kays'a evlenme teklif ettikleri zaman Resûlullah, Muâviye'nin fakir, Ebû Cehm'in ise eli sopalı olduğunu söyleyerek Fâtıma'yı uyarmış, Üsâme b. Zeyd ile evlenmesini tavsiye etmişti.[39]

Ashâb hanımlarının peygambere yakın olmaya çalışmalarının ve ona sorular sormalarının temelinde Kur'an'ı ve sünneti en doğru biçimde öğrenmek ve yaşamak arzusu vardı. Onlar Kur'an'ı ve sünneti öğrenmede erkek

[35] Ahzâb, 33/35; T3211 Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân, 33
[36] B314 Buhârî, Hayız, 13; M750 Müslim, Hayız, 61
[37] B5941 Buhârî, Libâs, 85
[38] B2211 Buhârî, Büyû', 95; M4477 Müslim, Akdiye, 7
[39] M3697 Müslim, Talâk, 36; T1134 Tirmizî, Nikâh, 38

sahâbîlerden geri kalmak istemiyorlardı. Güzel konuşmasıyla bilinen ve bu yüzden "Kadınların Hatibi" olarak tanınan Medineli hanım sahâbî Esmâ bnt. Yezîd,[40] bir grup hanımın sözcüsü olarak Allah Resûlü'ne gelerek sürekli erkeklerin eğitim aldıklarını söylemiş ve hanımlara da bir gün ayırması talebinde bulunmuştu. Sevgili Peygamberimiz (s.a.s) bu teklifi olumlu karşılamış ve kendilerini Kur'an ve sünnet hakkında bilgilendirmek amacıyla hanımlara özel bir gün tahsis etmişti.[41] Bu özel günün haricinde de hanımlar Mescid-i Nebevî'ye gelerek sabah namazı dâhil[42] vakit namazlarına katılır, Hz. Peygamber'in hutbe ve vaazlarını dinlerlerdi.[43] "Allah'ın kadın kullarının Allah'ın mescidlerine gelmelerine engel olmayınız."[44] buyuran Peygamber Efendimiz, hanımlar ile mescid arasına duvar örülmesine bizzat müdahale etmişti.

Resûlullah döneminde hanımlar peygambere ikramda bulunmak, ona hediye sunmak gibi sebeplerle de Hz. Peygamber'in mescidine ya da evine gelirlerdi.[45] Örneğin, Abdullah b. Abbâs'ın teyzesi Ümmü Hufeyd, Hz. Peygamber'e tereyağı, suyu süzülerek kurutulmuş yoğurt gibi birtakım yiyecekler hediye etmişti.[46] Hz. Âişe'nin hizmetçisi Berîre ise Resûlullah'a, kendisine bağışlanan eti ikram etmişti.[47]

40 Hİ7/498 İbn Hacer, İsâbe, VII, 498
41 B7310 Buhârî, İ'tisâm, 9; M6699 Müslim, Birr ve sıla, 152; AU25/73 Aynî, Umdetü'l-kârî, XXV, 73
42 B578 Buhârî, Mevâkît, 27
43 B98 Buhârî, İlim, 32; M2045 Müslim, Salâtü'l-îdeyn, 2
44 B900 Buhârî, Cum'a, 13; M990 Müslim, Salât, 136
45 T2037 Tirmizî, Tıb, 1
46 B2575 Buhârî, Hibe, 7
47 B2577 Buhârî, Hibe, 7; M2485 Müslim, Zekât, 170

Hanımlar Hz. Peygamber’in yanına çocuklarıyla gelmekten çekinmezlerdi. Mekkeli ilk Müslümanlardan ve muhacir hanımlardan olan Ümmü Kays bnt. Mihsan[48], Hz. Peygamber’in yanına küçük bebeğiyle gelmiş, Resûlullah bebeği alıp kucağına oturtmuştu.[49] Kimi zaman Ümmü Züfer gibi duçar oldukları bir hastalık karşısında Hz. Peygamber’den dua istemek,[50] kimi zaman şehit annesi Ümmü Hârise bnt. Sürâka gibi, çocuklarının âhiret hâlleri hakkında bilgi almak için[51] Resûlullah’ın yanına gelen hanımlar vardı. Sevgili Peygamberimizin vefatına sebep olan hastalığında da sahâbe hanımlar, kendilerine o güne değin hep açık olan hane-i saadetin kapısından bu sefer Allah Resûlü’ne hasta ziyaretinde bulunmak için girmişlerdi. Onun aralarından ayrılmasına gönülleri razı değildi. Bu nedenle Hz. Peygamber’e, “Ey Allah’ın Elçisi, Allah’a dua etsen de sana şifa verse!” demişlerdi.[52] Bütün bunlar Resûlullah döneminde hanımların çeşitli münasebetlerle sosyal hayata aktif biçimde katıldıklarını gösteren örneklerden sadece birkaçıdır.

Gerek inen Kur’an âyetleri gerekse Hz. Muhammed’in belirlediği kural ve ölçüler sayesinde Hz. Peygamber döneminde hanımlar âdeta vahiyle muhafaza altına alınmıştı. Abdullah b. Ömer’in şu itirafı bu durumu çok net olarak açıklamaktadır: “Biz Peygamber (s.a.s) zamanında hakkımızda vahiy indirilir korkusuyla hanımlarımıza karşı söz söylemekten ve rahat davranmaktan çekinirdik. Ancak

48 Hİ8/280 İbn Hacer, İsâbe, VIII, 280
49 B223 Buhârî, Vudû, 59; MU141 Muvatta’, Tahâret, 30
50 B5652 Buhârî, Merdâ, 6; M6571 Müslim, Birr ve sıla, 54
51 B2809 Buhârî, Cihâd, 14
52 HM27619 İbn Hanbel, VI, 368

Peygamber (s.a.s) vefat edince istediğimizi söylemeye ve rahat davranmaya başladık."[53]

Kadınlar, belki de tarihin hiçbir döneminde, Hz. Peygamber döneminde sahip oldukları huzur ve güveni elde edemediler. Yeryüzünün halifesi olmakla taşıdıkları değeri insanlığa gösterme, yetenek, bilgi ve tecrübe birikimlerini toplumun istifadesine sunma gibi imkânlara kavuşmaları hep çok zor oldu. Aynı dönemde Avrupa'da kadının ruhu olup olmadığı tartışılırken, Allah'ın kelâmını Hz. Peygamber'e iletmekle görevli olan Cebrail (as) müminlerin annesi Hz. Âişe'ye selâm veriyordu. Resûlullah bir gün eşine dönerek, "Âişe! Bu Cebrail'dir, sana selâm veriyor." demişti.[54]

Kadınıyla erkeğiyle bu ümmet, ilâhî vahyin ve bu vahyi kendilerine öğreten Hz. Peygamber'in herkesi, özellikle de kadınları nasıl merhametle koruyup kolladığının farkındadır. Hz. Peygamber'in varlığı ümmet için bir rahmetti. İşte bu nedenle, Resûlullah son nefesini verdiğinde arkasından ağlayan Ümmü Eymen'e, "Niye ağlıyorsun? Allah katındakiler Resûlullah (s.a.s) için çok daha hayırlıdır." dendiğinde, "Ben Allah'ın katındakilerin Resûlü (s.a.s) için daha hayırlı olduğunu bilmediğimden ağlamıyorum. Esas ben, gökten inen vahyin kesilmiş olmasına ağlıyorum." demişti.[55]

İslâm'ın gelişiyle birlikte kadınlar, Câhiliye döneminde mahrum bırakıldıkları birçok sosyal ve ekonomik hakkı elde etmişler, değer görmüş, hürmet bulmuşlardır. Bilhassa Müslüman toplumun organize olmaya başladığı

[53] B5187 Buhârî, Nikâh, 81
[54] B3217 Buhârî, Bed'ü'l-halk, 6; M6304 Müslim, Fedâilü's-sahâbe, 91
[55] M6318 Müslim, Fedâilü's-sahâbe, 103; İM1635 İbn Mâce, Cenâiz, 65

Medine'deki hanımlar için Hz. Peygamber'in varlığı âdeta sosyal bir güvenceydi. Bu yüzden herhangi bir haksızlığa uğradıkları zaman soluğu Rahmet Peygamberi'nin yanında almaları bir tesadüf değildir. Onlar, problemlerini dillendirdikçe ilâhî vahiy kendileri lehine çözümler sunuyor, mağdur duruma düşmelerine izin vermiyordu. Böylece öteden beri cahili Arap toplumunda birçok önemli haktan mahrum bırakılmış olan ve ötekileştirilen kadınlar, İslâm sayesinde hak ettikleri itibarı kazanmışlardı.

HÂNE-İ SAADET: HUZUR DOLU PEYGAMBER YUVASI

Allah Resûlü henüz doğmadan babasını, altı yaşında ise annesini kaybetmişti. Kendisini önce dedesi sonra da amcası himayesine almış, ailesinin eksikliğini hissettirmemeye çalışmışlardı. Amcası ve yengesi onu kendi çocuklarından ayırt etmemiş, ona her zaman şefkat ve merhametle yaklaşmışlardı. Hz. Peygamber'in, yengesi Fâtıma bnt. Esed'den "annemden sonraki annem" diye bahsetmesi[1] amcasının ve yengesinin onu gerçek bir aile ortamında yetiştirmeye çalıştıklarını göstermekteydi. Onların bu iyi niyetli yaklaşımları anne baba sevgisinden mahrum öksüz ve yetim olarak büyüyen Hz. Peygamber'in ileride kendi kuracağı ailesi için örnek olacaktı.

Yirmi beş yaşına geldiğinde, ticaret kervanında çalıştığı Mekke'nin ileri gelen iş kadınlarından olan Hatice, ahlâkı ve dürüstlüğüne hayran olup kendisine evlenme teklif etmişti. Bu teklifi

[1] MK21457 Taberânî, el-Mu'cemü'l-kebîr, XXIV, 351

kabul eden Hz. Muhammed, Hatice'yle on beş yılı peygamberlikten önce, on yılı da sonra olmak üzere toplam yirmi beş yıllık mutlu ve huzurlu bir evlilik yaşamıştı.[2] İdeal bir eşle güzel bir yuva kuran ve bu yuvadan çocuklara sahip olan Hz. Peygamber, çocukluğunda mahrum kaldığı aile ortamına kavuşmuştu. Hz. Hatice için mükemmel bir eş, çocukları için de ideal bir babaydı o.

Aile hayatında aradığı huzura kavuşan Hz. Muhammed, bu defa manevî bir arayış içerisine girmişti. Bu arayış sürecinde Mekke'nin her türlü fenalığından uzaklaşmak üzere diğer bazı Hanîfler gibi inzivaya çekilmiş, Hira Mağarası'na sığınmıştı. Vefakâr hanımı onu yalnız bırakmamış, uzak bir mesafe olmasına rağmen kimi zaman tefekküre çekildiği bu mağaraya eşi için hazırladığı azığı bizzat kendisi götürmüştü. Bununla kalmamış vahiy tecrübesinde eşini ilk teselli eden de ona ilk inanan da o olmuştu. 610 yılı Ramazan ayında Hira Mağarası'nda ilk vahiy gelince büyük bir şaşkınlık ve korku yaşayan Peygamberimizi şöyle sakinleştirmişti: "Korkma, Allah'a yemin ederim ki Allah hiçbir vakit seni utandırmaz. Çünkü sen akrabanla ilgilenirsin, işini görmekten aciz olanların yükünü yüklenirsin, yoksula kazanç kapısı sağlarsın, misafiri ağırlarsın, başa gelen her türlü musibette yardım edersin."

Allah Resûlü, eşinin sevgi ve anlayış dolu bu sözleriyle bir nebze olsun rahatlamıştı.[3] Hz. Peygamber'in böyle endişe verici bir olayda eşinin yanına koşması, bu durumu onunla

[2] HS2/5 İbn Hişâm, Sîret, II, 5
[3] B3 Buhârî, Bed'ü'l-vahy, 1; M403 Müslim, Îmân, 252

paylaşması, Hz. Hatice'nin ise eşine verdiği bu destek ve teselli, Peygamber'in (s.a.s) kurduğu aile yuvasının resmini çizmekteydi aslında. Sevgi, saygı, güven ve destek… Aileyi ayakta tutacak en temel unsurlar. Resûlullah'ın Hz. Hatice ile yaptığı evlilikte bunların hepsi mevcuttu.

Elbette âlemlere rahmet olarak gönderilen ve müminler için en güzel örnek olarak sunulan Allah Resûlü'nün aile hayatı da tertemiz olacaktı. Bu durumu kendisi, mahlûkatın en hayırlı ailelerinden birine mensup olduğu şeklinde ifade etmişti.[4]

"Nikâh benim sünnetimdendir. Kim benim sünnetime uygun davranmazsa benden değildir. Evlenin! Çünkü ben (kıyamet günü diğer) ümmetlere karşı sizin çokluğunuzla iftihar edeceğim…"[5] buyurarak insanları evliliğe, aile kurmaya teşvik eden Allah Resûlü, aile yaşantısıyla da müminlere örnek olmuş, aile hayatının beden, akıl ve ruh sağlığı bakımından eşler için bir varlık alanı; şahsiyet gelişimi, inanç ve değerler, edep ve iyi alışkanlıklar açısından da çocuklar için bir mektep olduğu gerçeğini ortaya koymuştu.

Allah Resûlü, aile fertlerine samimi ve içten davranan, değer verdiğini hissettiren, sevinçleriyle sevinen, üzüntüleriyle üzülen bir aile reisiydi. Onlarla ilişkilerinde sevgi, saygı ve nezakete dayalı sıcak ve ahenkli bir hayat tarzını benimsemişti. Nitekim Allah Resûlü "Sizin en hayırlınız, ailesine karşı en iyi olanınızdır. Ben de, ailesine karşı en iyi olanınızım!" buyurarak müminlere aile hayatında huzuru bulacakları yolu göstermekteydi.

4 T3607 Tirmizî, Menâkıb, 1
5 İM1846 İbn Mâce, Nikâh, 1; B5063 Buhârî, Nikâh, 1

Sevgi, saygı, şefkat ve merhametin hâkim olduğu bir aile düzeni isteyen Hz. Peygamber, eşleri ve çocuklarının makul isteklerini yerine getirmeyi ihmal etmezdi. Onlara değer verdiğini hissettirirdi. Nitekim bir bayram günü Hz. Âişe Habeşliler tarafından oynanan kalkan ve mızrak oyununu izlemek istemiş, Allah Resûlü de onu kırmamıştı. Onu arkasına almış ve samimi bir şekilde istediği kadar seyretmesini sağlamıştı. Bir eşinin yanındayken diğer eşinin yanına gitmek istediğinde hanımından izin alması,[6] onlara verdiği değeri göstermesi açısından dikkat çekicidir.

Kimi zaman Allah Resûlü, eşlerinin görüşüne başvurmak ve meseleleri onlarla istişare etmek suretiyle hanımlarına verdiği önemi gösterirdi. İlk vahyin korku ve heyecanını hanımı Hz. Hatice'nin desteği ile üzerinden atan Allah Resûlü, Hudeybiye Antlaşması sonrası yaşadığı bir sıkıntıyı ise eşi Ümmü Seleme'nin fikrini alarak gidermişti. Sadece umre niyetiyle yola çıkan Müslümanlarla buna izin vermeyerek onları Mekke'ye sokmayan müşrikler arasında imzalanan Hudeybiye Antlaşması'nın ağır şartları ashâbın o kadar zoruna gitmişti ki antlaşma sonrası kurbanlarını kesip tıraş olmalarını söyleyen Peygamberlerinin emrine kimse karşılık verememişti. Son derece üzülen Allah Resûlü, eşi Ümmü Seleme'nin yanına gidip olanları anlatarak onların bu durumunu hanımıyla istişare etmişti. Ümmü Seleme, "Ey Allah'ın Resûlü, sen bunu yapmak istiyor musun? O halde çık, kurbanını kesinceye ve berberini çağırıp tıraş oluncaya kadar onlardan hiç kimseyle tek bir kelime konuşma." diyerek ona çıkış yolu gösterdi. Eşinin bu fikrini uygulayan Peygamber Efendimiz, ashâbına örnek olmuş,

[6] M3682 Müslim, Talâk, 23

sahâbe de onun yaptıklarını yapınca[7] gerginliğe son verilerek kriz atlatılmıştı. Böylece Resûlullah, hanımının desteğiyle bu sıkıntılı durumu aşmış oldu.

Ailesiyle ilişkilerinde vefakârdı Allah Resûlü. İlk eşi Hz. Hatice'yi vefatından sonra da sık sık hayırla yâd ederdi. Bir koyun kestiğinde onu eşinin sevdiği insanlara hediye ederek ona olan vefasını göstermekten geri durmazdı.[8] Onun bu tavrı zaman zaman Hz. Âişe'nin Hz. Hatice'yi kıskanmasına da sebep olmuştur. Öyle ki Hz. Âişe, kendisini hiç görmemiş olmasına rağmen en çok Allah'ın kendisi için cennette bir köşk hazırladığı Hz. Hatice'yi kıskandığını söylemiştir.[9] Sık sık ondan bahseden Hz. Peygamber'e bir defasında, "Kureyş'in yaşlı kadınlarından dişleri dökülmüş, ölüp gitmiş bir ihtiyarı niye anıp durursun! Hâlbuki Allah sana ondan daha iyisini vermiştir!" diye sitem etmişti.[10] Onun bu kıskançlığını anlayışla karşılasa da Allah Resûlü ona şöyle demişti: "Yüce Allah bana Hatice'den daha hayırlı bir eş vermemiştir. Bütün insanlar bana inanmazken o bana inandı. Herkes beni yalanlarken o doğruladı. İnsanlar (yardımlarını) benden esirgediklerinde o bana malıyla destek oldu. Yüce Allah bana başka kadınlardan değil ondan çocuklar ihsan etti."[11]

Allah Resûlü, hanımların birbirlerini kıskanmalarını anlayışla karşılamakta ve ortaya çıkan bazı olumsuz durumları da bir şekilde tatlıya bağlamaktaydı. Bir defasında kendi evindeyken Resûlullah'a hanımlarından birinin yemek göndermesini kıskanan Hz. Âişe, tabağı getiren hizmetçinin

7 B2731 Buhârî, Şurût, 15
8 B6004 Buhârî, Edeb, 23
9 B5229 Buhârî, Nikâh, 109; M6277 Müslim, Fedâilü's-sahâbe, 74
10 B3821 Buhârî, Menâkıbü'l-ensâr, 20; M6282 Müslim, Fedâilü's-sahâbe, 78
11 HM25376 İbn Hanbel, VI, 118

eline vurmuş, tabak yere düşerek kırılmış ve yemek yerlere saçılmıştı. Hz. Peygamber her zamanki sakin ve olgun tavrıyla yere düşenleri toplamış ve "Anneniz kıskandı!" diyerek ortamı yumuşatmıştı.[12] Hz. Âişe ise yaptığına pişman olmuş ve Resûlullah'a "Bu yaptığımın bedeli nedir?" diye sormuş, Allah Resûlü de "Tabağın misli bir tabak yemeğin misli bir yemek." cevabını vermişti.[13]

Hz. Peygamber'in diğer eşleri arasında da bu tür olaylar yaşanmıştır. Hz. Peygamber, hanımlarının bu yanlış tavırlarına yıkıcı değil yapıcı cevaplarla karşılık vermiştir. Örneğin, Hz. Peygamber'in kendisine olan sevgisini bildiklerinden ashâb, ona hediye vereceği zaman Hz. Âişe'nin odasındayken verirdi. Bu durum Resûlullah'ın diğer eşlerini rahatsız etmişti. Bu nedenle Ümmü Seleme'den Resûlullah'ın sahâbeyi bu konuda uyarmasını istediler. Ümmü Seleme bu konuyu Resûlullah'a her açtığında o, sessiz kalmayı tercih ediyordu. Fakat en sonunda, "Âişe hakkında (söylenip de) bana eziyet etmeyin. Bana Âişe'den başka hiçbir kadının örtüsü altındayken vahiy gelmez."[14] buyurdu.

Hac yolculuğu esnasında, Hz. Peygamberin hanımlarından Safiyye bnt. Huyey'in devesi hastalanmıştı. Hz. Zeyneb'in yanında da fazladan bir deve vardı. Resûlullah Hz. Zeyneb'den fazla olan deveyi Hz. Safiyye'ye vermesini istemişti. Fakat Hz. Zeyneb "Bu deveyi şu Yahudi'ye mi vereceğim?" diye cevap verdi. Bunun üzerine öfkelenen Resûlullah (s.a.s) Hz. Zeyneb'e bir müddet küs durdu.[15] Aynı şekilde Peygamber Efendimiz, Hz. Safiyye'yi, "Yahudi

[12] B5225 Buhârî, Nikâh, 108
[13] D3568 Ebû Dâvûd, Büyû' (İcâre), 89
[14] B2581 Buhârî, Hibe, 8
[15] D4602 Ebû Dâvûd, Sünnet, 3; HM25516 İbn Hanbel, VI, 132

kızı" diyerek küçük gören Hz. Hafsa'ya Allah'tan korkmasını söylemişti. Kendisine söylenen bu sözlerden rahatsızlığını dile getiren Hz. Safiyye'ye ise, "Sen bir peygamberin kızı konumundasın, amcan da peygamberdi ve şu anda bir peygamberin nikâhı altındasın. Sana karşı hangi hususta övünüyor?" buyurarak onu teselli etmişti.[16]

Resûlullah bu sözleriyle aslında her eşinin kendi nazarında ayrı bir değeri olduğunu, dolayısıyla yaptıkları kıskançlığın anlamsız olduğunu ifade etmiş ve gönüllerini almak suretiyle aile fertleri arasındaki ilişkinin bozulmasına fırsat vermemişti. Ailenin huzur ve saadeti, eşlerin birbirlerine karşı anlayışlı, dengeli, tutarlı ve orta bir yol izlemeleri ile mümkündür. Hayatın her aşamasında; acı ve tatlı zamanlarında, sevinç ve hüzün günlerinde aynı duygu ve heyecanı yaşayarak eşlerin birbirlerine destek vermeleri ve özel zaman ayırarak karşılıklı sohbet etmeleri, sonsuz bir mutluluk kaynağıdır. Bu yüzden Hz. Peygamber, eşlerinin farklı ruh hallerini, hassasiyetlerini, ahlâk ve karakterlerini göz önünde bulundurur ve gerektiğinde susarak problemin üstesinden gelirdi.

Ailesinin kendisi üzerinde hakkı olduğunu bilen Allah Resûlü onlara zaman ayırırdı. Bu nedenledir ki kendisini sürekli ibadete vererek ailesini ihmal edenlerin sünnetinden yüz çevirmiş olacağını ifade etmişti.[17] Allah Resûlü zaman zaman evinin hizmetlerini görür ve eşlerine yardımcı da olurdu.[18] Resûl-i Ekrem'in evdeki hâli Hz. Âişe'ye

16 T3894 Tirmizî, Menâkıb, 63; HM12419 İbn Hanbel, III, 136
17 D1369 Ebû Dâvûd, Tatavvu', 27; DM2200 Dârimî, Nikâh, 3
18 B5363 Buhârî, Nafakât, 8

soruldduğunda şunları söylemişti: "O, normal bir insandı. Elbisesini diker, koyununu sağardı"[19]

Resûl-i Ekrem'i en güzel örnek olarak âlemlere sunan İlâhî İrade, eşler arası muamelede şu rehberlikte bulunuyordu: "…Onlarla (hanımlarınızla) iyi geçinin. Eğer onlardan hoşlanmazsanız (bilinizki) Allah'ın hakkınızda çok hayırlı kılacağı bir şeyden de hoşlanmamış olabilirsiniz."[20] Bu âyetten ilham alan Resûl-i Ekrem de şu hikmet yüklü mesajı veriyordu: "Mümin bir kimse mümine olan eşine nefret beslemesin; (çünkü) onun bir huyunu beğenmezse de hoşlanacağı başka bir huyu mutlaka vardır."[21] Aynı zamanda Allah Resûlü erkeklerden, hanımlarına hoşgörülü davranmalarını ve onlar hakkında birbirlerine hayrı tavsiye etmelerini istemiştir.[22]

Allah Resûlü hanımları ile ilişkilerinde adaleti gözetmeye dikkat ederdi. Sefere çıkacağı zamanlarda eşleri arasında kura çekerek yanına kimi alacağını belirlerdi.[23] Diğer vakitlerde ise her hanımına belirli gün ve gecelerini ayırarak onunla ilgilenirdi. Hz. Âişe onun bu hassasiyetini ve düşünceli davranışını şöyle anlatır: "Resûlullah yanımızda kalma süresi bakımından aramızda ayrım yapmazdı."[24] Hz. Peygamber'in bu inceliğinin idrakinde olan güzide eşleri de onu memnun etmek için yarışırlardı. Nitekim yaşı ilerleyen[25] Hz. Sevde, Resûlullah'ın Hz. Âişe'ye olan sevgisini bildiğinden, onun hoşnutluğunu kazanmak için kendi sırasını Hz. Âişe'ye vermişti.[26] Resûlullah'la ilgili olarak Hz.

19 EM541 Buhârî, el-Edebü'l-müfred, 190
20 Nisâ, 4/19
21 M3645 Müslim, Radâ', 61
22 B5186 Buhârî, Nikâh, 81
23 B2593 Buhârî, Hibe, 15
24 D2135 Ebû Dâvûd, Nikâh, 37-38
25 M3629 Müslim, Radâ', 47
26 B2593 Buhârî, Hibe, 15

Âişe'den nakledilen, "Hanımlarından birini öptü ve abdest almadan namaza çıktı."[27] şeklindeki ifadeler, her ne kadar hadis kitaplarımızda abdestle ilgili olarak nakledilmişse de haddizâtında bu husus, Resûlullah'ın evinde hanımlarına karşı sıcak ilgisini ve sevgisini gösteren önemli bir ayrıntıdır. Öyle ki Allah'ın Elçisi, abdest ve namaz gibi iki ibadet arasında bile eşine olan muhabbetini esirgememektedir.

Allah Resûlü eşlerini koruyup gözetir, onlara da kendine de kötülük gelmesinden sakınırdı. Bir gece itikâfta iken Hz. Safiyye kendisini ziyarete gelmişti. Dönüşte Allah Resûlü ona odasına kadar eşlik etmek üzere ayağa kalktı. Mescidin kapısına yaklaştıklarında ensardan iki kişi onlara selâm vererek hızlıca yürümeye devam ettiler. Hz. Peygamber onlara yavaş olmalarını söyleyerek onların yanlış anlamaları ihtimaline karşılık, "Acele etmeyin! Bu (yanımdaki eşim) Safiyye bnt. Huyey'dir." diye açıklama yaptı. Sahâbîler böyle bir açıklamaya gerek olmadığını söylemişlerse de Allah Resûlü şeytanın onları şüpheye düşürmesinden endişe ettiğini söylemiştir. Bu olay Resûlullah'ın aile şerefi konusundaki hassasiyetinin güzel bir örneğidir.

Hz. Peygamber aile fertlerine asla baskı yapmaz ve onlara karşı zor kullanmazdı. Aşağılayıcı ve can sıkıcı sözlere, azar ve dayak gibi onur kırıcı yollara başvurmazdı. Hz. Âişe'nin anlattığına göre, kendisi de hizmetçilerine ve hanımlarına bir sefer olsun vurmamıştı.[28] Aksine zaman zaman onları onurlandıran ince davranışlarda bulunurdu. Kendisini yemeğe çağıran komşusunun davetini ancak eşini

[27] D179 Ebû Dâvûd, Tahâret, 68
[28] M6050 Müslim, Fedâil, 79

de çağırdığında kabul etmesi,[29] onun bu ince ve düşünceli davranışlarından birisidir. Hz. Peygamber, ashabından da aileleriyle ilişkilerinde aynı hassasiyeti göstermelerini istemiştir. Nitekim Saîd b. Hakîm'in naklettiğine göre, dedesi Muâviye el-Kuşeyrî'nin "Hanımlarımız hakkında ne dersiniz?" diye sorması üzerine Allah Resûlü şöyle buyurmuştur: "Yediklerinizden onlara da yedirin, giydiklerinizden onlara da giydirin, onları dövmeyin ve kötülemeyin."[30]

Hz. Peygamber'in aile yaşantısındaki maişeti ve harcamaları da gayet mütevazı idi. O, elinde olanı daima birileriyle paylaşmayı tercih eder, ashâbına ve aile efradına fani dünyanın geçiciliğini ve âhiret hayatının ebediliğini anlatır, gereksiz harcamalardan ve gösterişten uzak sade bir yol izlenmesi gerektiğini dile getirirdi. Kendisinin ve ailesinin geçimiyle ilgili olarak, "Allah'ım! Muhammed ailesinin rızkını geçinecek kadar kıl." diye dua ederdi.[31] Medine'ye hicretinden vefatına kadar Hz. Peygamber ve ailesinin üç gün arka arkaya buğday ekmeğinden doyasıya yemediklerini[32] ve bir ay boyunca yemek pişirmek için hiç ateş yakmadıklarını, yiyeceklerinin sadece kuru hurma ve sudan ibaret olduğunu bildiren Hz. Âişe,[33] Resûlullah vefat ettiğinde odalarında bir parça arpadan başka yiyecek bir şeyi olmadığını söylemiştir. [34]

Daha önce de belirttiğimiz üzere, her ailede olduğu gibi, Resûlullah'ın evinde de zaman zaman tartışmalar yahut eşlerinin birtakım olumsuz davranışlarından kaynaklanan

29 M5312 Müslim, Eşribe, 139
30 D2144 Ebû Dâvûd, Nikâh, 40-41
31 M7440 Müslim, Zühd ve rekâik, 18; B6460 Buhârî, Rikâk, 17
32 B6454 Buhârî, Rikâk, 17
33 M7449 Müslim, Zühd ve rekâik, 26
34 B6451 Buhârî, Rikâk, 16; M7451 Müslim, Zühd ve rekâik, 27

sorunlar meydana gelebiliyordu. Resûlullah bu durumlarda hep sabır ve teenni ile hareket ederdi. Her şeyden önce onun muhabbet rüzgârı esen evinde meydana gelen aile içi problemler, konuşularak ve danışılarak çözülürdü. Bazen de vahyin doğrudan müdahalesi hadiseyi problem olmaktan çıkarıyordu. Örneğin, Allah Resûlü'nün hanımlarından bazıları onun tercih ettiği bu mütevazı hayattan dolayı bazı sıkıntılar yaşamış olacaklar ki Hz. Peygamber'e daha iyi şartlarda yaşamak istediklerine dair arzularını hissettirmişlerdi. Onların bu davranışları Allah Resûlü'nü o kadar üzmüştü ki hanımlarıyla bir ay boyunca uzak durmuştu. Çok geçmeden bu sorunu çözen ve Resûlullah'ın, hanımlarını dünyayı ya da âhireti tercih etmeleri konusunda serbest bırakmakla emrolunduğu âyet-i kerime nazil oldu: "Ey Peygamber! Hanımlarına de ki: 'Eğer dünya hayatını ve onun süsünü istiyorsanız, gelin size boşanma bedellerinizi vereyim ve sizi güzelce bırakayım. Eğer Allah'ı, Resûlü'nü ve âhiret yurdunu istiyorsanız bilin ki Allah içinizden iyilik yapanlara büyük bir mükâfat hazırlamıştır.' "[35] Allah Resûlü önce Hz. Âişe olmak üzere bütün hanımlarına Allah'ın bu emrini bildirdi ve tercih yapmalarını istedi. Yaptıklarının yanlış olduğunu anlayan hanımların her biri dünyalık isteklerinden vazgeçip Allah'ı, Resûlü'nü ve âhiret yurdunu tercih ettiklerini söylediler.[36]

Mükemmel bir eş olan Allah Resûlü bir baba olarak da son derece ilgili ve merhametliydi. Çocukları mutlu etmeyi severdi. Kızı Hz. Fâtıma yanına geldiğinde onun için ayağa kalkar, elinden tutar, onu öper ve kendi yerine oturturdu.

[35] Ahzâb, 33/28-29
[36] B4786 Buhârî, Tefsîr, (Ahzâb), 5; M3681 Müslim, Talâk, 22; TT20/251 Taberî, Tefsîr, XX, 251

Hz. Peygamber de Fâtıma'nın yanına girdiği zaman Fâtıma hemen ayağa kalkar, babasının elinden tutar, onu öper ve kendi yerine buyur ederdi.[37] Çocuklarını çok seven Allah Resûlü, gözleri önünde oğlu İbrahim'in can çekişmeye başladığını gördüğünde gözleri dolmuş ve şöyle demişti: "Göz yaşarır, kalp mahzun olur. (Fakat) Biz Rabbimizin razı olacağı şeylerden başkasını söylemeyiz. Vallahi, ey İbrahim, biz senin için hakikaten üzülüyoruz."[38]

Çocukların eğitimine özen gösteren Resûlullah onları incitmemeye dikkat eder, onlara şefkatle davranır, uyarılarını dahi yumuşatarak yapardı. Mesela Enes b. Mâlik'e de şu tavsiyede bulunmuştu: "Yavrucuğum, ailenin yanına girdiğin zaman selâm ver. Bu, kendin ve ev halkın için bereket olur."[39] Allah Resûlü aile efradına sorumlu oldukları ibadetleri zaman zaman hatırlatarak hem tebliğ görevini yerine getiriyor hem de onların ibadetlerini ifa noktasında ihmalkâr davranmamalarını sağlıyordu. Zira Kur'an, Hz. Peygamber'e dünya hayatının debdebe ve cazibesine kapılmaması gerektiğini, kendisine verilen nimetin hayırlı ve kalıcı olduğunu beyan ettikten sonra[40] şu talimatı veriyordu: "Ailene namazı emret. Kendin de ona sabırla devam et. Senden rızık istemiyoruz, biz seni rızıklandırıyoruz. Güzel sonuç takva iledir."[41] Hz. Peygamber, aile fertlerine bu konularda da baskı ve zorlayıcı tavırlar göstermez, uygun bir üslûpla uyarılarda bulunurdu. Nitekim Enes b. Mâlik onun aile efradını namaza davet edişini şöyle anlatır: "Resûlullah (s.a.s) altı

37 D5217 Ebû Dâvûd, Edeb, 143, 144; T3872 Tirmizî, Menâkıb, 60
38 M6025 Müslim, Fedâil, 62
39 T2698 Tirmizî, İsti'zân ve âdâb, 10
40 Tâ-Hâ 20/131
41 Tâ-Hâ, 20/132

ay boyunca sabah namazına çıktığında Fâtıma'nın kapısına uğrayıp 'Haydin namaza ey ev halkı!' dedi ve 'Ey Peygamberin ev halkı! Allah, sizden ancak günah kirini gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor.'[42] âyetini okudu." [43]

Resûl-i Ekrem, çocuklarının ve torunlarının azarlanmasını ve aşağılanmasını da hiçbir zaman istemez, sabır ve müsamaha göstererek onların eğitilmesini isterdi. Her konuda Müslümanlara ve tüm insanlığa örnek teşkil eden Allah Resûlü gerek eş gerek baba gerekse dede rolleriyle aile hayatının nasıl olması gerektiğini yaşayarak göstermiş, "Ben, ailesine karşı en hayırlı olanınızım."[44] sözünü yaşantısıyla doğrulamıştır. Onun aile yaşantısına şahit olan ashâbının anlattıkları da bu gerçeği doğrular mahiyettedir. Uzun yıllar Resûlullah'ın hizmetinde bulunan ve onun yaşantısına yakından tanık olma imkânına sahip olan Enes b. Mâlik'in, "Ailesine karşı Resûlullah'tan (s.a.s) daha şefkatli olan bir kimse görmedim."[45] ifadesi bunlardan sadece birisidir. Ahlâkı düzgün olan ve aile fertlerine yumuşak davranan kişileri "müminlerin iman bakımından en mükemmel olanı"[46] olarak tanımlarken Allah Resûlü, meselenin imanî yönüne de dikkat çekmek istemiştir. Zira mümin, en yakını olan ailesine merhamet, şefkat ve anlayışla yaklaşır onların hak ve hukuklarına riayet ederse imanının gerektirdiği güzel ahlâkla bezenmiş olacaktır. Bunun neticesinde de toplumda sağlıklı ilişkiler gelişecek, huzurlu ailelerden oluşan temiz nesiller yetişecektir.

[42] Ahzâb, 33/33
[43] T3206 Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân, 33; HM14086 İbn Hanbel, III, 285
[44] T3895 Tirmizî, Menâkıb, 63; İM1977 İbn Mâce, Nikâh, 50
[45] ST1/136 İbn Sa'd, Tabakât, I, 136
[46] HM25184 İbn Hanbel, VI, 100

محمد ﷺ

YEGÂNE ENDİŞESİ ÜMMETİYDİ

Resûlullah (s.a.s) Medine'ye gitmek üzere Mekke'den yola çıkmıştı. Yanında bulunan sahâbenin ileri gelenlerinden Sa'd b. Ebû Vakkâs, seyahat esnasında yaşadığı bir hatırasını şöyle anlatıyordu:

"Azverâ'ya yaklaştığımız zaman Resûlullah bineğinden indi. Ellerini kaldırıp Allah'a bir süre dua ettikten sonra secdeye kapandı ve uzun bir süre secdede kaldı. Daha sonra kalktı, ellerini kaldırıp bir süre daha Allah'a dua etti ve sonra tekrar secdeye varıp uzun süre secdede kaldı. Sonra kalktı, ellerini kaldırıp bir süre daha Allah'a dua ettikten sonra yine secdeye kapandı. Resûl-i Ekrem ardından şöyle buyurdu: 'Ben Rabbimden niyazda bulundum ve ümmetim için şefaat ettim. Bana ümmetimin üçte birini bağışladı. Bunun üzerine Rabbime şükretmek için secdeye vardım. Sonra başımı kaldırıp ümmetim için (tekrar) Rabbimden dilekte bulundum. Bana ümmetimin üçte birini (daha) bağışladı. Bunun üzerine Rabbime şükrümün ifadesi olarak (ikinci defa)

secdeye vardım. Sonra başımı kaldırıp ümmetim için Rabbimden (üçüncü defa olmak üzere) dilekte bulundum. Bunun üzerine benim için ümmetimin son üçte birini de bağışladı. Rabbime şükrümü eda etmek üzere (üçüncü kez) secdeye vardım.’”[1]

Böyle bir davranışın sahibi ancak bütün hayatını ümmetinin selâmetine adayan bir peygamber olabilirdi. Ümmetinden bir kişinin bile rahmetten yoksun kalmasına gönlü razı değildi ve sıcak kumlara yüz sürerken bütün çabası ateşten uzak tutmaktı onları. Ve bu çabanın neticesinde, Yüce Allah, Hz. Peygamber’e ümmet olan, tevhide inanan, çeşitli günahlar işlemiş olsa da şirk koşmayan müminlerden dilediğini bağışlayacaktı.[2]

Allah Resûlü, ümmetine olan eşsiz sevgi ve merhametinin neticesinde, dünya ve âhiret saadeti için onlara tavsiyelerde bulunurdu. Kimi zaman verdiği mesajın öneminden dolayı heyecanlanır, gözleri kızarır, sesi yükselir, sanki düşman tehlikesine karşı bir orduyu uyarıyormuşçasına celâllenirdi.[3] Bir defasında kendisiyle ümmetinin hâlini şöyle anlatmıştı: “Benimle ümmetimin durumu (geceleyin) ateş yakan kimsenin hâline benzer. Böcekler ve kelebekler o ateşe düşmeye başlar. İşte ben de sizler ateşe girerken kuşaklarınızdan tutup engellemeye çalışıyorum.”[4] Rahmet Elçisi’nin ümmetine olan düşkünlüğünü Yüce Rabbimiz şöyle ifade eder: “Andolsun size kendinizden öyle bir Peygamber gelmiştir ki sizin sıkıntıya uğramanız ona çok ağır gelir. O,

1 D2775 Ebû Dâvûd, Cihâd, 162
2 Nisâ, 4/116
3 M2005 Müslim, Cum’a, 43
4 M5955 Müslim, Fedâil, 17

size çok düşkün, müminlere karşı Raûf (çok şefkatli) ve Rahîm (merhametli)dir."[5] Allah ümmetine olan bu şefkatinden dolayı onu kendi isimlerinden Raûf ve Rahîm ile isimlendirdi.

Allah, Elçisi'nin merhametine kendi merhameti gibi bir mâna yükledi. Merhametini merhametine kattı, merhametiyle birlikte andı: "Allah'tan bir rahmet ile onlara yumuşak davrandın!"[6] Allah Resûlü'nün ümmetine olan düşkünlüğü aslında risaletinin ayrılmaz bir vasfıdır, başkası düşünülemez zaten. "Sana uyan müminlere (merhamet) kanadını indir."[7] şeklindeki ilâhî buyruk, nübüvvet görevinin içine şefkati koyma iradesine işaret etmesinin yanı sıra Allah Resûlü'nün müminlere karşı himaye edici görevine de vurgu yapmaktadır. Himaye edici ama aynı zamanda mütevazı ve merhamet dolu bir ilişkidir bu. Bu şefkate hiçbir dünyevî menfaat ve kaygı da bulaşmamıştır. "…Müminlere karşı alçak gönüllü ol."[8] şeklindeki emir cümlesi aslında Resûlullah'ın ümmetiyle olan ilişkisini tarif etmektedir.

Resûl-i Ekrem'in ümmetine düşkünlüğü onların Allah'a yakınlıkları ölçüsündeydi. Çünkü bunda belirleyici olan ve ilişkilere şekil veren peygamberlik vazifesiydi. Kişisel sevgisi ile risaletinin gerekleri âdeta bütünleşmişti. Olgusal olarak peygamberliği Allah'ın insanlara bir rahmetiydi ve insanlara şefkatinin de ölçüsüydü. "(Kâfir olarak ölüp) cehennem ehli oldukları onlara açıkça belli olduktan sonra, akraba dahi olsalar, (Allah'a) ortak koşanlar için af dilemek ne peygambere yaraşır ne de inananlara."[9] âyeti af ve merhamet ile

5 Tevbe, 9/128
6 Âl-i İmrân, 3/159
7 Şuarâ, 26/215
8 Hicr, 15/88
9 Tevbe, 9/113

iman arasındaki ilişkiyi ne kadar güçlü vurgulamaktadır! Buna karşılık inananlar için Rabbinden af dilemek nebevî bir gereklilikti. "Bil ki Allah'tan başka ilâh yoktur. Hem kendinin hem de mümin erkeklerin ve mümin kadınların günahlarının bağışlanmasını dile."[10] Nitekim af dilemede müminleri kendinden ayırmayan Allah Resûlü, âhirette, "Yâ Rabbi, ümmetim, ümmetim!"[11] diyerek ümmetinin affını dileyecekti.

Ebû Hüreyre'nin anlattığına göre, Hz. Peygamber (s.a.s) bir gün mezarlığa gitmişti. Orada yatanlara, "Selâm size ey müminler diyarının sakinleri! Biz de inşallah size katılacağız." diyerek selâm verdikten sonra sözlerine şöyle devam etti: "Kardeşlerimizi (dünyada) görmüş olmayı çok arzu ederdim." Sahâbîler, "Biz senin kardeşlerin değil miyiz yâ Resûlallah!" dediler. "Siz benim sahâbîlerimsiniz." karşılığını verdi ve devam etti: "Kardeşlerim ise henüz gelmeyenlerdir" buyurdu. Sahâbîler, "Senin ümmetinden olup da henüz dünyaya gelmemiş olanları nasıl tanıyacaksın yâ Resûlallah?" diye sordular. Buna karşılık Peygamber Efendimiz, "Ne dersiniz; bir adamın simsiyah bir at sürüsü içinde alınlarında ve ayaklarında beyazlık bulunan atları olsa, kendi atlarını tanımaz mı?" diye sordu. Sahâbîler, "Evet (tanır), yâ Resûlallah" dediler. Resûl-i Ekrem (s.a.s), "İşte onlar da kıyamet günü abdestten dolayı alınları ve ayakları nurlu olarak gelirler. Ben havuza onlardan önce varacağım…"[12] buyurdu.

O, Rahmet Peygamberi idi ve yok etmek için değil ihya etmek için vardı. Hayat veren tebliğini canlara dokundurmaktı gayesi. Artık canlar ona yakın, o canlara daha yakın

[10] Muhammed, 47/19
[11] B7510 Buhârî, Tevhîd, 36 ; M479 Müslim, Îmân, 326
[12] M584 Müslim, Tahâret, 39

olacaktı. Nitekim müminlere canlarından daha yakındı. "Peygamber, müminlere kendi canlarından daha yakındır. Eşleri, onların analarıdır…"[13] âyet-i kerimesi Resûlullah'ın ümmetiyle arasındaki ilişkiye ilâhî bir düzen getirmektedir. Buna göre Hz. Peygamber'in ümmetine sevgisi soyut bir duygusallıktan ibaret olmadığı gibi uhrevî kurtuluşla da sınırlı değildir. Onları hem maddî hem de manevî bakımdan desteklemektedir. Kutlu Elçi, insanların kalplerine imanı fısıldamış, kökleşen iman muhkem kalelere dönüşmüştü zaten. Hz. Peygamber'in (s.a.s) varlığı başlı başına bir güven kaynağı idi ve duası uhrevî kaygılarını teskin ediyordu. "…ve onlar için dua et. Çünkü senin duan onlar için sükûnettir. Allah hakkıyla işitendir, bilendir."[14]

Öyle ya onun duası da müminler için bir rahmetti. Ve ümmetini duasının bereketinden mahrum bırakmamak için elinden geleni yapardı. Âlemlere rahmet olan Allah Resûlü,[15] ümmeti için rahmet kaynağı olan duasını onlardan esirgemiyor ve hem dünya hem de âhiret için yaptığı dualarında onlara yer veriyordu.[16] Söz gelimi bir gün Resûlullah (s.a.s) ashâbıyla yürürken yeni bir kabir gördü. Kabrin kime ait olduğunu sordu. Onlar da "Falan oğullarının azatlısı falan kadınındır." dediler. Resûlullah (s.a.s) kadını tanımıştı. "Öğle vakti ölmüştü. Siz öğle uykusundaydınız, biz de onun için seni uyandırmak istemedik." dediler. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.s) oradakilerin arkasında saf tutmalarını sağladı ve dört tekbir alarak kadına cenaze namazı kıldırdı.

13 Ahzâb, 33/6
14 Tevbe, 9/103
15 Enbiyâ, 21/107
16 B1006 Buhârî, İstiskâ, 2; M4675 Müslim, Cihâd ve siyer, 129; D2606 Ebû Dâvûd, Cihâd, 78

Sonra da şöyle buyurdu: “Ben aranızda olduğum sürece biri öldüğünde mutlaka onu bana haber verin. Benim o kimseye cenaze namazı kılmam rahmettir.”[17] Bir defasında da sahabeden Cerîr b. Abdullah, at üstünde duramadığından şikâyet etmişti de Allah Resûlü onun göğsüne hafifçe vurmuş ve “Allah’ım, bunu sabit kıl. Onu hem doğru yolu gösteren hem de doğru yolda olan bir kimse eyle! ”[18] diye dua etmişti.

Onun ümmetiyle ilişkisinde sosyal statü farklılığının bir geçerliliği yoktu. Bir kabile reisi ya da bir köle… İstiğfar gibi manevî bir adımda müminleri kendi canından ayrı tutmayan Hz. Peygamber (s.a.s), kurban keserken de ümmetini unutmamış ve boynuzlu bir koçu kurban ettikten sonra şöyle buyurmuştu: “Bu, benden ve ümmetimden kurban kesemeyenler adınadır.”[19]

Peygamberimizin, “Yüce Allah’ın kitabında (da bildirildiği üzere) ben, müminlerin herkesten daha öncelikli velisiyim… ”[20] sözünü dinlerken insan, Mudar kabilesinden gelenlerin perişan hâllerini görünce onun nasıl etkilendiğini hatırlıyor. Onların bu zavallı, aç, muhtaç ve yoksul hâllerini görünce yüzünün rengi nasıl da değişivermişti. Basit abalarını başlarına geçirerek yalın ayak çıkıp gelen bu fakir insanlar için ashâbını hemen yardıma seferber etmişti. Yardımlar toplanmaya başladığında sevinci hemen yüzüne yansımıştı. Cerîr’in ifadesiyle altınla yaldızlanmış gibi parlamıştı yüzü.[21]

[17] N2024 Nesâî, Cenâiz, 94; İM1528 İbn Mâce, Cenâiz, 32
[18] M6366 Müslim, Fedâilü’s-sahâbe, 137; B3020 Buhârî, Cihâd, 154
[19] HM11066 İbn Hanbel, III, 8
[20] M4160 Müslim, Ferâiz, 16
[21] M2351 Müslim, Zekât, 69

Hz. Peygamber, "Ben, dünyada ve âhirette her müminin herkesten daha öncelikli velisiyim. Dilerseniz 'Peygamber, müminlere kendi canlarından daha yakındır.' ayetini okuyun. Geride mal bırakan her mümine, asabesi (baba tarafından akrabaları) olanlar mirasçı olsun. Eğer borç ya da himayeye muhtaç çoluk çocuk bırakırsa bana gelinsin. Zira onun velisi benim"[22] sözüyle toplumunun gerçek hamisi olduğunu ortaya koymuştu. Allah Resûlü böylece müminlere ne kadar düşkün olduğunu, onlara ne denli sahip çıktığını, onların sadece peygamberi değil aynı zamanda velisi de olduğunu bildiriyordu. Öyle bir veli ki sorumlulukları kendisi üstlenirken, hakları sahiplerine yönlendiriyordu. Bir defasında alacak verecek tartışmasına şahit olmuştu da borcunu ödemede zorlanan Abdullah b. Ebû Hadred'e kıyamadığından alacaklısı Kâ'b b. Malik'e borcun yalnızca yarısını alması için eliyle işaret etmişti.[23] Bu tavrı müminlere olan sevgisinin onların bireysel ve toplumsal problemleri karşısında sorumluluk ve inisiyatif almayı gerektiren bir niteliğe sahip olduğunu göstermektedir.

İnananların küçük büyük bütün sıkıntılarını paylaşabilecekleri bir peygamber vardı aralarında. O, sosyal statüsüne, hür köle, zengin fakir oluşuna bakmaksızın herkesle ilgilenmiş ve davet edenin davetine icabet etmişti.[24] Özellikle fakirlere, yetim ve kimsesizlere değer vermiş, hatta kimi zaman İslâm'ın ilk talebeleri olan fakir Suffe Ehli'nin ihtiyaçlarının kendi çocuklarınınkinden önde tutmuştu.[25]

22 B4781 Buhârî, Tefsîr, (Ahzâb) 1
23 B2706 Buhârî, Sulh, 10; M3986 Müslim, Müsâkât, 21
24 M5316 Müslim, Eşribe, 142
25 HM838 İbn Hanbel, I, 107

Ashâbı arasında göremediklerini merak ederek sormuş,[26] onların problemlerini dinleyerek çözmeye çalışmıştı. Nitekim Ebû Süfyân'ın karısı, bir gün Resûlullah'a gelip kocasının cimriliğinden yakınmış ve ondan izin almadan aile fertleri için harcama yapıp yapamayacağını sormuştu. Peygamber Efendimiz ona örfe uygun bir şekilde ailesi için harcama yapmasında bir sakınca olmadığını söyleyerek, sıkıntısını gidermişti.[27]

Allah Resûlü, ümmetinin şikâyetleriyle doğrudan ilgilenirdi. Hasta olanlar da dertlerini Sevgili Peygamberimizle paylaşırdı ve o onlara maddî ve manevî tedaviler önerirdi.[28] Hastaları ziyaret eder ve onlara Yüce Allah'tan şifa dilerdi.[29] Hasta yatağındaki Sa'd b. Ubâde'yi görünce dayanamayıp ağlamıştı bir seferinde.[30] Sa'd'a ağlayan müşfik peygamber, Bi'r-i Maûne şehitlerine nasıl dayansın? Çevre kabilelerden, Müslüman olduklarını söyleyen ve Sevgili Peygamberimizin isteklerini geri çevirmeyeceğini tahmin eden bazı kimseler gelmiş ve ondan muallim istemişlerdi. Allah Resûlü de ensardan yetmiş kişiyi onların yanına verip göndermişti. Fakat onlar yolda ihanet edip bu sahâbîleri şehid etmişlerdi.[31] Hz. Peygamber (s.a.s) bu olaya öyle üzülmüş ve öfkelenmişti ki otuz sabah bu kabilelere beddua etmişti.[32] Hatta Allah Resûlü'ne on yıl hizmet eden genç sahâbî Enes b. Mâlik "Ben, Resûlullah'ın (s.a.s) Bi'r-i Maûne günü

[26] M2215 Müslim, Cenâiz, 71; B458 Buhârî, Salât, 72
[27] M4479 Müslim, Akdiye, 8
[28] B5684 Buhârî, Tıb, 4; T2080 Tirmizî, Tıb, 29
[29] M5709 Müslim, Selâm, 47
[30] B1304 Buhârî, Cenâiz, 44; M2137 Müslim, Cenâiz, 12
[31] B3064 Buhârî, Cihâd, 184
[32] M1545 Müslim, Mesâcid ve mevziu's-salât, 297; B4095 Buhârî, Megâzî, 29

öldürülen yetmiş sahabiye üzüldüğü kadar hiçbir askerî gruba üzüldüğünü görmedim."[33] demişti.

Hep anlayışlıydı ümmetine karşı, hiç sert davranmıyordu, kaba ve katı yürekli değildi.[34] Dinlerini öğrenmek üzere köylerinden çıkıp gelen ve Medine'de misafir olarak kalan bir grubun içindeki Mâlik b. el-Huveyris'in şu anısı Hz. Peygamber'in yüreğindeki şefkati ifşa ediyor: "Resûlullah'a (s.a.s) gelmiştik, aşağı yukarı aynı yaşta delikanlılardık. Yirmi gece onun yanında kaldık. Resûlullah (s.a.s) çok merhametli ve yumuşak huyluydu. Bizim ailelerimizi özlediğimizi fark etti ve ailelerimizden kimleri bıraktığımızı sordu. Biz de ona haber verdik. Bunun üzerine, 'Ailelerinizin yanına dönün, onlarla birlikte kalın, (burada öğrendiklerinizi) onlara öğretin ve uygulatın. Namaz vakti gelince biriniz ezan okusun, en büyüğünüz de size imam olsun.' buyurdu."[35]

Hz. Peygamber (s.a.s) ümmetini sıkıntıya sokacak hareketlerden hep kaçındı. Dinî yaşantıda bile onları usandırmayacak kadar hassastı. Nitekim bir defasında şöyle buyurmuştu: "Ben uzatmak niyetiyle namaza dururum da bir çocuğun ağlamasını işitir ve annesine sıkıntı vermek istemediğim için namazımı kısa tutarım."[36] Yatsı namazını daha geç kılmalarını istediği hâlde sırf ümmetine zor geleceğini düşündüğü için bunu emretmemişti.[37] Hz. Âişe onun yapmak istediği bazı hayırlı işlerden, insanlar devamlı amel eder de üzerlerine farz olur korkusuyla vazgeçtiğini söylemişti.[38] Nitekim teravih namazını mescitte cemaatle kıldırmaktan

[33] M1550 Müslim, Mesâcid ve mevziu's-salât, 302; B6394 Buhârî, Deavât, 58
[34] Âl-i İmrân, 3/159
[35] M1535 Müslim, Mesâcid ve mevziu's-salât, 292; B631 Buhârî, Ezân, 18
[36] B707 Buhârî, Ezân, 65
[37] B7239 Buhârî, Temennî, 9; M1445 Müslim, Mesâcid ve mevziu's-salât, 219
[38] B1128 Buhârî, Teheccüd, 5; M1662 Müslim, Salâtü'l-müsâfirîn ve kasruhâ, 77

vazgeçmesinin sebebi de buydu.[39] Onun bu düşünceleri kolaylaştırıcı tavrına nasıl da denk düşüyor!

Resûlullah, ümmetinin bütün işlerinde sıkıntılarını paylaşmış, onları hafifletmeye çalışmıştı. Bu nebevî duruşun bir gereğiydi. Kolaylaştırıcı olarak gönderildiğini söylerken[40] kastettiği bu olsa gerekti. O (s.a.s) aynı şehri paylaştığı sahâbîleri için değil kendinden sonra gelecek ümmetiyle ilgili de kaygı taşırdı.[41] Zaman ve mekân sınırı tanımayan uyarıları ümmeti için hep yol gösterici oldu ve olmaya da devam edecek. "Her peygamberin ümmeti için yaptığı bir dua vardır. Ben duamı kıyamet gününde ümmetime şefaat için sakladım."[42] cümlesi, ümmetinin selâmeti için geleceğe uzanan ölümsüz arzusunun ötelere taşınmasıydı. Bu, onun hesap günü ümmetinin kurtuluşu için sakladığı, Allah'ın af ve mağfiretine vesile olmasını dilediği duası idi. Her peygamberin sadece kendi kavmine, kendisinin ise bütün insanlığa gönderildiğini telâffuz ettiğinde buna şefaat hakkını da ekleyivermişti.[43] Sanki bununla bütün insanlığı kucaklamak ister gibiydi. Alnını yakan kumların sıcaklığı, ümmetinin affedildiği müjdesiyle onun kalbinde cennet sularının serinliğine dönüşüyordu.

39 M1783 Müslim, Salâtü'l-müsâfirîn ve kasruhâ, 177; B7290 Buhârî, İ'tisâm, 3
40 M3690 Müslim, Talâk, 29
41 B7068 Buhârî, Fiten, 6; B3792 Buhârî, Menâkıbü'l-ensâr, 8
42 M494 Müslim, Îmân, 341
43 B438 Buhârî, Salât, 56; M1163 Müslim, Mesâcid ve mevziu's-salât, 3